

Tarih Bölümü Araştırma Dergisi

Department of History Research Journal

PROF. DR. HALİL İNALCIK'IN (1916-2016) ANISINA

Doç. Dr. Selim Aslantaş

PROF. HALİL İNALCIK'IN (1916-2016) AKADEMİK BİYOGRAFİSİ

Ayşen ÇAKIRAY

OSMANLI KURULUŞ DÖNEMİ TARTIŞMALARI

Beren SAFRANBOLULU

ERKEN DÖNEM CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASINDA TÜRK KADINI

Berkkan ENGİN

BİR ULUSUN ORTAYA ÇIKIŞI ; HIRİSTİYANLIĞIN SLAV, NORMAN VE VAREG HALKLARI ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ VE RUS ULUSUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Cihan YALVAR

TAURLAR'DAN OSMANLILAR'A KIRIM'IN SİYASİ TARİHİ

Dila KALYONCU

CEMAL ABDÜL NASIR'DAN ABDÜLFETTAH EL-SİSİ'YE; MISIRDAKİ MÜSLÜMAN KARDEŞLERİN VE DEMOKRASİNİN TARİHSEL EVRİMİ

Ece YÜKSEL

OSMANLI CELLATLARI

Eren BALEVİ

II. MAHMUT DÖNEMİ OSMANLI DONANMA ÜNİFORMALARI

Gülsün UÇAR

17. YÜZYIL AVRUPALI SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN OSMANLI KADINI

Zöhre Özlem KARAGÖZ

SELÇUKLU DEVLETİ VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA KADIN KIYAFETLERİ

İmren ARBAÇ

TAKSİM CUMHURİYET ANITI'NDA RUS – TÜRK YAKINLAŞMASININ SEMBOL FIGÜRÜ

Tarih Bölümü Araştırma Dergisi

Department of History Research Journal

YAYIN KURULU

Baş Editör

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL

Editörler

Aykut KAR

İsmail Aydın ŞAHİNKAYA

Editör Yardımcıları

Damla TÜRKOĞLU

Yağmur Aycan AYDIN

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL (Yeditepe Üniversitesi, Tarih Bölüm Başkanı)

Prof. Dr. Tülay ALİM BARAN (Yeditepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet BAYRAKDAR (Yeditepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa SAFRAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Zafer TOPRAK (Boğaziçi Üniversitesi)

Prof. Dr. Fevzi DEMİR (Mersin Üniversitesi)

Doç. Dr. Meltem ERİNÇMEN KÂNOĞLU (Yeditepe Üniversitesi)

Doç. Dr. Özge SAMANCI (Yeditepe Üniversitesi)

Doç. Dr. Şerafettin Can ERDEM (Marmara Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Ali AHMETBEYOĞLU (İstanbul Üniversitesi)

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL (Yeditepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Tülay ALİM BARAN (Yeditepe Üniversitesi)

EDİTÖRDEN

Değerli Okuyucular,

Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırmalar Dergisi, özgün makaleleriyle 2016 Ekim ayı itibariyle ilgililerin istifadesine sunulmuştur.

İlk sayımızı 25 Temmuz 2016 tarihinde aramızdan ayrılan dünyada tarihçi denilince akla gelen en büyük isimlerden birisi olan, hepimizin hocası, Sn. Prof. Dr. Halil İNALCIK hocamızın anısına yayınlamaktayız. Bu sayımıza özel olarak makale veren hocamızın öğrencisi Sn. Doç. Dr. Selim ASLANTAŞ hocamıza ayrıca teşekkürlerimizi sunmaktayız.

Başta Dergimizin oluşturulmasında maddi manevi her türlü desteği önümüze seren İSTEK Vakfı ve Yeditepe Üniversitesi Kurucu ve Onursal Başkanı sn. Bedrettin DALAN ve Yeditepe Üniversitesi rektörümüz Sn. Prof. Dr. Canan AYKUT BİNGÖL olmak üzere desteğini esirgemeyen bölüm başkanımız Sn. Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL'a Atatürk İlke ve İnkılapları Enstitüsü başkanı Sn. Prof. Dr. Tülay ALİM BARAN'a dergimizin oluşturulmasında emeği geçen hakem ve danışma kurulu üyelerimize, makaleleriyle dergimize katkı sağlayan geleceğin değerli bilim adamlarına, dergimizin tasarımı ve düzenlenmesi için yardımcı olan editör yardımcılarımız Damla TÜRKOĞLU ve Yağmur Aycan AYDIN'a ayrıca Yeditepe Üniversitesi Tasarım Ofisi'ne teşekkür eder, sayımızda yer alan makalelerin ilgililere yararlı olmasını ve dergimizin alanımıza katkı sağlamasını dilerim.

Saygılarımızla

Aykut KAR

Tarih Bölümü Araştırma Dergisi

Department of History Research Journal

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Selim ASLANTAŞ

PROF. HALİL İNALCIK'IN (1916-2016) AKADEMİK BİYOGRAFİSİ 6-22

Ayşen ÇAKIRAY

OSMANLI KURULUŞ DÖNEMİ TARTIŞMALARI
ARGUMENTS TOWARDS THE RISING OF OTTOMAN EMPIRE 24-43

Beren SAFRANBOLULU

ERKEN DÖNEM CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASINDA TÜRK KADINI
TURKISH WOMEN AND THE EARLY REPUBLIC: BEFORE AND AFTER 46-65

Berkkan ENGİN

BİR ULUSUN ORTAYA ÇIKIŞI ; HİRİSTİYANLIĞIN SLAV, NORMAN VE VAREG HALKLARI
ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ VE RUS ULUSUNUN ORTAYA ÇIKIŞI
THE EMERGING OF A NATION; INFLUENCES OF CHRISTIANITY ON SLAV, VAREG AND NORMAN
PEOPLE AND OCCURİNG OF RUSSIAN NATION 66-72

Cihan YALVAR

TAURLAR'DAN OSMANLILAR'A KIRIM'IN SİYASİ TARİHİ
POLITICAL HISTORY OF CRIMEA FROM TAURS TO OTTOMAN 74-79

Dila KALYONCU

CEMAL ABDÜL NASİR'DAN ABDÜLFETTAH EL-SİSİ'YE; MİSİRDAKİ MÜSLÜMAN
KARDEŞLERİN VE DEMOKRASİNİN TARİHSEL EVRİMİ
FROM GAMAL ABDEL NASSER TO ABDULFETTAH EL SISI;
THE HISTORICAL EVOLUTION OF MUSLIM BROTHERHOOD AND DEMOCRACY IN EGYPT..... 80-95

Ece YÜKSEL

OSMANLI CELLATLARI
OTTOMAN EXECUTIONERS 96-102

Eren BALEVİ

II. MAHMUT DÖNEMİ OSMANLI DONANMA ÜNİFORMALARI
THE OTTOMAN NAVAL UNIFORMS IN MAHMUD II ERA 104-116

Gülsün UÇAR

17. YÜZYIL AVRUPALI SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN OSMANLI KADINI
IN 17TH CENTURY, OTTOMAN WOMAN ON THE EYES OF EUROPEAN TRAVELERS 118-128

Zöhre Özlem KARAGÖZ

SELÇUKLU DEVLETİ VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA KADIN KIYAFETLERİ 130-137

İmren ARBAÇ

TAKSİM CUMHURİYET ANITI'NDA RUS – TÜRK YAKINLAŞMASININ
SEMBOL FİGÜRÜ
SYMBOL FIGURE IN RUSSIAN- TURKISH RAPPROCHEMENT IN
TAKSİM REPUBLIC MONUMENT 138-161

20. yüzyıl sona ererken Cambridge Uluslararası Biyografi Merkezi (Cambridge International Biographical Center) Halil İncılık'ı, dünyada sosyal bilimler alanında sayılı 2000 bilim adamı arasında göstermiştir. İncılık; Türk, Amerikan, İngiliz, Sırp ve Arnavutluk akademilerine üye seçilmiştir.

Tanınmış Amerikalı sosyal bilimci Immanuel Wallerstein, İncılık hakkında şu satırları yazmıştır (Arka Kapak Yazısı, Makaleler, Ankara: Doğu-Batı, 2005) "Bugün dünya üniversitelerinde Halil İncılık okunuyor ve okutuluyor. Onu dar anlamda bir "tarihçi" olarak düşünmek elbette yetersiz kalır. Bizzat tarih disiplinine şekil vermiş, kendi metodolojisini ve bilgi birikimini tarihçilik mesleğine kazandırmış bir kişi olarak İncılık, bilim çevrelerinin üzerinde uzlaştığı seçkin bir isimdir. İncılık ekolüne mensup yüzlerce öğrenci, sadece birincil kaynakları kullanma, belge ve arşivleri inceleme yönünden değil modern anlamda tarihe sosyo-ekonomik ve kültürel birçok cepheden bakabilme becerisini ondan öğrenmiştir. Yeni kuşak tarihçiler, Akdeniz, Osmanlı ve Balkan tarihi üzerindeki birçok yanlışın tashih edilmesini ona borçludur. Kitapları, sayısız makale ve ansiklopedi maddeleri, sosyal bilimciler için göz kamaştırıcı bir hazine mahiyetindedir. Halil İncılık, bu sahanın en seçkin uygulayıcılarından biri. Dünya bilimine katkıları su götürmez. Çabalarının hedefi haline gelmiş konu üzerinde bize sadece tefekkür etmek düşer."

I) HALİL İNALCIK'IN AKADEMİK KARIYERİNİN KİLOMETRE TAŞLARI

DTCF YILLARI (1940-1972)

Prof. Halil İncılık, 7 Eylül 1916'da İstanbul'da doğdu. Babası Kırım göçmenlerinden Seyit Osman Nuri Bey, annesi Ayşe Bahriye Hanım'dır. İlk tahsilini 1923-1930 arasında Ankara Gazi Mektebi'nde yapan İncılık, orta öğretime bir yıl Sivas Muallim Mektebi'nde devam etti. Orta tahsilini 1931'de Ankara'da Gazi Muallim Mektebi'nde tamamladı. Lise eğitimini o dönemin en iyi okullarından biri olan Balıkesir Necati Bey Muallim Mektebi'nde 15 Eylül 1935'te tamamladı. Yüksek tahsiline 1935'te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde (AÜDTCF) başladı. Yeni Çağ Tarihi Kürsüsü'nde M. Göker, B. S. Baykal ve F. Köprülü'nün derslerini takip etti. 1940'ta mezun olan İncılık, Timur üzerinde hazırladığı bir seminerle Fuad Köprülü'nün dikkatini çekti, onun takdir ve tavsiyesiyle 30 Nisan 1940'da AÜDTCF Yeni Çağ Kürsüsü'ne ilmî yardımcı tayin edildi. 1942'de Türkiye'de sosyo-ekonomik tarih yazıcılığının ilk örneklerinden biri olan Tanzimat ve Bulgar Meselesi adlı teziyle doktor oldu (Ankara: TTK, 1943). 28 Nisan 1942'de AÜDTCF Yeni Çağ Kürsüsü'ne asistan olarak atanan İncılık, 15 Aralık 1943'te Viyana'dan 'Büyük Ricat'e Osmanlı İmparatorluğu ve Kırım Hanlığı unvanlı teziyle doçentliğe atandı. 1945'te AÜDTCF Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Şevkiye Işıl hanımla evlendi. Araştırma sahasını doktora tezinden itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal ve ekonomik meselelerine yoğunlaştıran İncılık, İstanbul'da Osmanlı arşivlerinde ve Bursa şer'iyye sicilleri üzerinde araştırmalar yaptı. 1947'de Türk Tarih Kurumu (TTK) üyeliğine seçildi.

*Bu makale ilk kez şurada yayımlanmıştır: Halil İncılık Armağanı I, (Haz.: T. Takış-S. Aksoy), Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2009, s. 11-39.

**Hacettepe Üniversitesi, Tarih Bölümü.

AÜDTCF tarafından bilgi, görgü ve çalışma alanındaki ihtisasını artırmak üzere 1949'da gönderildiği İngiltere, British Museum'da Türkçe yazmalar üzerinde çalıştı ve Calendar of State Papers serisinde Osmanlı tarihine ait kayıtları topladı. Londra Üniversitesi, School of Oriental and African Studies'de (SOAS) Prof. Paul Wittek'in seminerlerine katıldı. Bu seminerlere katılan B. Lewis, V. Ménage, V. Parry, E. Zachariadou gibi tarihçilerle tanıştı. Dünyanın en önemli arşivlerinden İngiltere, Public Record Office'te Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili kaynak taraması yaptı. 1950'de Paris'te toplanan Milletlerarası Tarih İlimler Kongresi'ne katıldı. Annales okulunun (École des Annales) kurucularından Fernand Braudel ile tanıştı. Onun 1949'da yayınlanan La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II (II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası) adlı çığır açan eseri İnalçık üzerinde derin etki yaptı ve Türkiye'de bu eseri tanıtan bir yazı yazdı (1950). İngiltere'den 1 Şubat 1951'de Türkiye'ye döndü. 1951'in yaz aylarında Bursa Şer'iyye Sicilleri üzerinde çalışmaya başlayarak bu sicillerin önemi belirten bir makale yazdı ("15. Asır Türkiye İktisadî ve İçtimaî Tarihi Kaynakları", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 15 (1953-54), 51-67). Osmanlı hukuku ve sosyal hayatı açısından son derece kıymetli bilgiler içeren 280 defterlik bu koleksiyonunun tasnif edilip ciltlenmesi için girişimde bulundu. Bu girişim neticesinde Topkapı Sarayı'ndaki atölyede ciltlenip temizlenerek tekrar Bursa'ya gönderilen siciller bugün Bursa Arkeoloji Müzesi'nde araştırmacıların istifadesine açılmıştır.

İnalçık, 2 Haziran 1952'de Viyana Bozgun Yıllarında Osmanlı-Kırım Hanlığı İşbirliği teziyle profesörlük pâyesi aldı. 1953-54 ders yılında Columbia Üniversitesi School of International Affairs'a ziyaretçi profesör olarak davet edildi. Prof. Tibor Halasi-Kun ile birlikte Amerika'da Osmanlı-Türk araştırmalarının gelişmesinde rol oynamış bulunuyor. 1956-57'de Rockefeller Vakfı'nın bursuyla Harvard Üniversitesi'nde "research fellow" olarak bulundu. Amerikan tarihi derslerini izledi. Harvard Üniversitesi'nde ayrıca Prof. H. A. R. Gibb'in İslam tarihi derslerini izledi. Harvard profesörlerinden W. Langer'in teklifi üzerine An Encyclopaedia of World History'nin Osmanlı kısmını gözden geçirmeyi üstlendi (bkz. eserin 4. baskısı). 1957'de Türkiye'ye döndü. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde (AÜSBF) Osmanlı, Avrupa ve Amerika tarihi okuttuğu gibi "İdari Teşkilât Tarihi" ve "Devrim Tarihi" derslerini de üstlendi.

Bu yıllarda İnalçık, yurt içinde ve Batı memleketlerinde birçok kongreye bildiri vererek katıldı.

1958'de Münih'te düzenlenen XI. Uluslararası Bizantinistler Kongresi'nde "The Problem of the Relationship between Byzantine and Ottoman Taxation" başlıklı bildirisini okudu. 1960'ta ders vermek üzere İsrail İbrani Üniversitesi'ne davet edildi. Yaz aylarında Millî Birlik Komitesi'nin isteği üzerine Güneydoğu bölgesine üniversiteden bir heyetle inceleme gezisi düzenledi. Toprak meseleleri hakkındaki araştırmaları dolayısıyla çağrıldığı toplantıda bölgenin meselelerinin tespiti için bir Güneydoğu Enstitüsü kurulmasını teklif etti. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün (TKAE) kuruluş döneminde faaliyetlerde bulundu.

Nisan 1961'de bir heyetle Kıbrıs tarihi hakkında araştırma yapmak maksadıyla Kıbrıs'a giden İnalçık, Kıbrıs Vakıflar İdaresi'nde Kıbrıs kadılıklarına ait 56 sicil defterini tespit etti ve bunlar üzerinde çalıştı. 1961-1962'de yedi ay kadar Beyrut'ta bulundu, Arapçasını ilerletti. Yurt dönüşü Hollanda'ya davet edildi, Amsterdam Üniversitesi Doğu Tetkikleri Enstitüsü'nde "Turkey and Europe" başlıklı bir konferans verdi. 1962 sonbaharında New York'ta The Social Science Research Council'in düzenlediği Conference on the Political Modernization of Japan and Turkey'de bir bildiri sundu.

1966'da **Uluslararası Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Kurumu'na** (Association Internationale des Etudes du Sud-Est Européen-AIESEE) üye seçildi. **İnalçık, burada Türk tarih ve kültürünün tanıtılması yolunda büyük gayret sarf etti. 1971-74 yılları arasında bu kurumun başkanlığını yaptı. 1967'de Münih'te Uluslararası Müsteşirler Kongresi'ne iştirak etti. Aynı yıl Princeton ve Pennsylvania üniversitelerinde misafir profesör olarak dersler verdi. 1968'de Londra ve Paris'te üç ay Bibliothèque Nationale ve arşivlerde araştırmalar yaptı. G. Veinstein ve M. Berendi ile birlikte II. Bayezid devrine ait bir Mukataa Defteri üzerinde çalışmalar yaptı. 1969'da AIESEE'nin Sofya toplantısında kendisinden istenen Osmanlı Devrinde Balkanlar raporunu takdim etti. Yine 1969'da Türkolog Tibor Halasi-Kun ile birlikte Osmanlı araştırmaları için büyük önem taşıyan Archivum Ottomanicum dergisini çıkarmaya başladı. 1971'de İngiltere Royal Historical Society tarafından "corresponding member" seçildi. Aynı yıl Harvard Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nin (Center for Middle Eastern Studies) davetlisi olarak iki konferans verdi. 1972'de otuz yıl çalıştığı AÜDTCF'den emekli oldu.**

AMERİKA (1972-1992)

1950'lerden beri yayınları ve öğretim faaliyetleriyle adı dünya tarih çevreleri tarafından yakından izlenen İnalçık, 1972'de Chicago Üniversitesi tarafından imtiyazlı profesör önerisiyle bir davet aldı. Daveti kabul eden İnalçık, Tarih Bölümü'nde profesör olarak çalışmaya başladı. 1973'te İngiltere'de The Ottoman Empire: the Classical Age, 1300–1600 (London: Weidenfeld and Nicolson) adlı eserini yayınladı. Bu sentez eseri, yedi Balkan diline ve Arapçaya tercüme edilmiştir. Bugün seçkin dünya üniversitelerinde okutulan temel eserler arasındadır. Aynı yıl Cumhuriyet'in kuruluşunun 50. yıldönümü münasebetiyle Chicago Üniversitesi'nde Prof. Fahir İz ile birlikte Continuity and Change in Turkish Society and History ve AIESEE'nin desteği ile İstanbul'da, İstanbul: Crossroads of Civilisations and Cultures konferanslarını düzenledi.

1974'te AIESEE'nin Macaristan'da tertip edilen üçüncü kongresinde “The Mediterranean and the Balkans” başlıklı bildirisini okudu. Amerikan Tarih Derneği'nin (American Historical Association) yıllık toplantısında “Braudel's Thesis, Turkish Perspective” başlıklı bildirisini sundu. 1974'te The Royal Historical Society'ye muhabir üye seçildi. 1976'da Dumbarton Oaks'ta (Washington) düzenlenen Urban Societies in the Mediterranean World sempozyumuna “Galata (Pera) after 1453” başlıklı bildiri ile katıldı. Türkiye ile bağıni hiçbir zaman koparmayan İnalçık, 1977'de International Association for Social and Economic History of Turkey'yi kurdu. Bu uluslararası ilim cemiyeti ilk kongresini 11–13 Temmuz 1977'de Hacettepe Üniversitesi'nde toplamıştır. Bu cemiyet sonuncusu 2005'te Venedik'te olmak üzere Avrupa'nın muhtelif şehirlerinde on uluslararası kongre düzenlemiştir.

İnalçık, 1978'de Royal Asiatic Society tarafından şeref üyesi seçildi. Aynı yıl Prof. G. Veinstein'in daveti üzerine Paris'e giderek F. Braudel için tesis edilen Maison de L'Homme'da Osmanlı toprak meseleleri üzerine iki konferans verdi. 12–14 Haziran 1978'de Princeton Üniversitesi'nde düzenlenen Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi üzerindeki kongrede “Ottoman Archival Materials on the Millets” bildirisini sundu. 17–21 Haziran tarihleri arasında Babolasa'da (İran) katıldığı 19. Yüzyılda İran ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Toplum ve Ekonomi konferansında “Aga and Reaya in the Social and Political Transformation of the Ottoman Empire” başlıklı konuşmayı yaptı. 1980'de New York'ta Amerikan Tarih Derneği'nin yıllık toplantısında “The Emergence of Large Farms” üzerine bir konferans verdi. Salt Lake City Üniversitesi'ne (Utah) bir konferans vermek üzere davet edildi. Aynı yıl Nejat Göyünç ve Heath Lowry ile birlikte Osmanlı Araştırmaları Dergisi'ni (Journal of Ottoman Studies) çıkarmaya başladı.

1983 Haziran'ında Paris'te L'école des hautes études en sciences sociales'da “Geleneksel Tarım ve Timar Sistemi” üzerine bir konuşma yaptı. Aynı yıl Cambridge Üniversitesi profesörlerinden Peter Burke ile beraber UNESCO'nun The History of Scientific and Cultural Development of Mankind serisinin 5. cildinin (History of Humanity-Scientific and Cultural Development: From the Sixteenth to the Eighteenth Century, London: Kegan Paul) editörlüğünü üstlendi. Amerikan Bilim ve Sanat Akademisi (American Academy of Arts and Sciences) üyeliğine ve Türk Araştırmaları Enstitüsü'nün (Institute of Turkish Studies-Washington) yönetim kurulu üyeliğine seçildi. Mayıs 1985'te Türk-Arap İlişkileri Vakfı'nın desteğiyle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde düzenlenen Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları sempozyumunda “Osmanlı Arşivlerinin Türk ve Dünya Tarihi Bakımından Önemi”ni içeren açılış konuşmasını yaptı.

Halil İnalçık 1986'da yaklaşık 15 yıldan beri çalışmakta olduğu Chicago Üniversitesi'nden emekli oldu. Aynı yıl Boğaziçi Üniversitesi Prof. İnalçık'a fahri doktora verdi (İnalçık'ın çeşitli üniversitelerden aldığı doctor honoris causa unvanı ve ödüller için aşağıdaki listeye bakınız). 1989'da eşi Şevkiye Hanım'ı kaybetti. 1990–92 arasında Harvard ve Princeton üniversitelerinde misafir profesör olarak dersler veren İnalçık, 1991'de Türk tarih ve kültürüne yaptığı katkılardan dolayı Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından Yüksek Hizmet Madalya ve Diploması'na layık görüldü.

YENİDEN TÜRKİYE (1992-2016)

Halil İnalçık, 1992'de Bilkent Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı ve Rektör Prof. Ali Doğramacı tarafından lisansüstü tarih okutacak Tarih Bölümü'nü kurmak üzere davet edildi. Aynı yıl Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na üye, Türkiye Bilimler Akademisi'ne (TÜBA) şeref üyesi seçildi. Harvard Üniversitesi'nde

bir sömestr ziyaretçi profesör olarak Osmanlı tarihi dersleri verdi.

1994'te An Economic and Social History of the Ottoman Empire'yi yayımlandı. 1996'da iki cilt halinde basılan eserin ilk cildi (1300–1600) Prof. İncalcık tarafından yazılmıştır (1600-1900 dönemi ve para tarihi için S. Faroqhi, B. McGowan, D. Quataert ve Ş. Pamuk işbirliği). Türkçeye çevrilen bu eser (Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300–1600, çev. H. Berktaş, Cilt:1, İstanbul: Eren, 2001) Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihinin temel referans kitabı olarak dünya üniversitelerinde okutulmaktadır. Yunanca ve Arapçaya tercüme edilmiştir.

Uluslararası bir şöhret yapan İncalcık'ın biyografisi Encyclopaedia of Historians and Historical Writing'de ve Thomas Naff'ın çıkardığı Paths to the Middle East (Albany: State University of New York, 1993) adlı eserlerde yer aldı.

İncalcık, 1998'de 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in elinden İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Ödülü'nü aldı. Kültür Bakanlığı'nın Osmanlı uygarlığı üzerinde bir eser hazırlamak üzere tertip ettiği komisyonun (Kültür Bakanlığı 700. Yıldönümü Yayın Komisyonu) başına getirildi. İncalcık'ın editörlüğünü yaptığı eser, (Türkçe ve İngilizce ikişer cilt şeklinde hazırlanan-bakınız aşağıda kitap listesi) Dünya Kitap Fuarı'nda birincilik ödülü almıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü Araştırma Kurulu ve Kültür Bakanlığı Osmanlı Bilim ve Kültür Mirası'nın 700. Yılı Anma Komitesi üyeliklerine seçildi. Prof. S. Faroqhi ile birlikte E. J. Brill'in (Leiden) The Ottoman Empire and Its Heritage serisinin editörlüğünü üstlendi. 2005 yılına kadar bu seriden yayınlanana 38 cilt Osmanlı tarihini Batı dünyasına tanıtan belli başlı eserler arasında yer almıştır.

İncalcık, 1999'da Balıkesir Üniversitesi'nden, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı'ndan şükran plaketleri aldı. Aynı üniversitede bir "Halil İncalcık Salonu" açıldı. 2000'de İstanbul'un sosyal ve ekonomik tarihi için büyük önemi haiz Halil İncalcık Araştırma Projesi'ni hayata geçirdi. Sabancı Üniversitesi ve Packard Humanities Institute (PHI) desteği ile sürdürülen bu projenin "Şer'iyye Sicilleri'ne Göre İstanbul Tarihi" kapsamında ilk kitabı (İstanbul Mahkemesi 121 Numaralı Şer'iyye Sicili) 2006'da yayımlandı.

2001'de Sofya Üniversitesi Prof. İncalcık'a fahri doktora verdi. 2002'de İslam Konferansı Teşkilatı tarafından Teşekkür Plaketi verildi. Kültür Bakanlığı 2002 Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'nü kazandı. Macaristan Cumhurbaşkanı Ferenc Madl'in elinden Macaristan Liyakat Nişanı'nı aldı. 2003'te Türkiye Yazarlar Birliği ve Ankara Üniversitesi Prof. İncalcık'a şükran plaketleri verdiler. Öte taraftan 2003'te Milli Savunma Bakanlığı Ödülü'nü, 2004'te de Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat ve Turizm Vakfı tarafından Bursa Ulusal Kültür Yaşamına Katkı Ödülü'nü aldı.

Prof. Halil İncalcık, 1992'de Türkiye'ye döndükten sonra aralıksız bir şekilde bir yandan ilmi eserler vermeye, bir yandan da öğrenciler yetiştirmeye devam etti. İleri yaşına rağmen özellikle 2000'li yıllarda Has-Bağçede 'Ays u Tarab - Nedimler Şairler Mutribler, The Survey of Istanbul 1455, Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar ve Atatürk ve Demokratik Türkiye gibi eserlerle Osmanlı ve modern Türkiye tarihine yeni katkılar sundu. Bunun yanında bu dönemde muazzam birikimine dayalı olarak sentez eserler de vücuda getirdi. Bilhassa Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar serisi, ile Osmanlılar, Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler, Türklük Müslümanlık ve Osmanlı Mirası ve Kuruluş Sürecinde Osmanlı Devlet Kanun Diplomasi eserleri bu cümleden olarak zikredilmelidir.

Osmanlı tarihçiliğinin dünyadaki en büyük ismi olan Prof. Halil İncalcık 25 Temmuz 2016 Ankara'da vefat etti. Bakanlar Kurulu kararıyla 28 Temmuz 2016'da İstanbul Fatih Camii haziresine defnedildi.¹

II) ESERLERİ HAKKINDA METODOLOJİSİ

Hiç şüphesiz bu kısa yazıda, 25'den fazla kitabın ve 300'ü aşkın makalenin müellifi olan Halil İncalcık'ın tarih metodolojisini bütün yönleriyle değerlendirme imkânı yoktur. Burada sadece onun tarih metodolojisi hakkında genel bir çerçeve sunulmaya çalışılacaktır. İncalcık'ın eserlerine bakıldığında onun Osmanlı siyasi tarihine ilişkin çok kapsamlı araştırmalar yapmış olsa da esas ilgisini sosyal ve ekonomik problemler üzerinde yoğunlaştırdığı görülür. İncalcık'ın Osmanlı tarihinin sosyal ve ekonomik problemlerini çözmeyi esas alan tarih metodolojisi üzerinde Fuad Köprülü ve Ömer Lütfi Barkan gibi bazı önemli Türk tarihçiler ile 1950'lerde tanıştığı F. Braudel ve Annales okulunun önemli etkisi söz konusudur. İncalcık, Fuad Köprülü ve Barkan'ın

¹Talebesi olma bahtiyarlığına eriştiğim Muhterem Halil İncalcık Hocamıza Allah'tan rahmet dilerim. Ruhu şad, mekanı cennet olsun. (S.A.)

kendi üzerindeki etkilerini şu sözlerle ifade eder: “Köprülü ve Barkan yazıları bize ilham kaynağı olmakta idi. Tarihçi şahsiyetim üzerinde, hiç şüphesiz bu iki yazarın belirgin bir etkisi vardır.”

Her şeyden önce bütün araştırmalarında arşiv materyaline ve belgelere dayanan İncalcık'ta teori, yaklaşım ve analiz bakımından F. Braudel ve Annales okulunun etkisi, 1950'lerde Paris'te başladı. İncalcık'a göre Braudel, “doğu Akdeniz'e hâkim olan Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal, ekonomik ve demografik niteliklerinin Batı'dakilerle paralellik arz ettiğini, bu iki dünyanın karşılıklı yakın temas ve etkileşim içinde bulunduğunu ve birbirinden ayrı incelenemeyeceğini göstermiş, Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa dışında ve Avrupa'ya düşman âdeta anormal bir gelişim gibi tasvir edilmesi geleneğini bırakarak, gerçek bir tarihçi görüşü ile iki ayrı kültüre bağlı bu iki dünyanın gerçekte birbirini tamamladığını ortaya koymuştur. Bütüncül tarihi (total history) Akdeniz toplumlarına ve bu arada Osmanlı toplumuna uygulamaya çalışan fakat Osmanlı İmparatorluğu'nu “aşılması zor belirsizliklerle dolu bir alan” (a zone of formidable uncertainty) olarak değerlendiren Braudel, sorduğu sorulara cevap veren pek az araştırma bulabilmiş, yazılanlar da onu çoğu kez yanlış hükümlere götürmüştür. Bununla beraber bu büyük tarihçi, parlak üslubu ile Osmanlı tarihinin temel meseleleri üzerinde açık ve anlamlı sorular sormuş bu soruların her biri Osmanlı tarihçileri için bir araştırma yolu açmıştır.”

İncalcık, metodolojik açıdan Annales okulunun “bütüncül tarih” ve “uzun dönem” (longue durée) kavramlarını benimsemesine rağmen bunların Osmanlı tarihine sağlıklı bir şekilde uygulanmasının ancak ampirik verilere dayalı açıklamalarla gerçekleşebileceğini savundu. Bu bağlamda çeşitli açıklama modelleri temelinde yapılan genellemelerden kaçındı ve genel nitelikteki açıklamalar karşısında da temkinli bir tutum izledi. İncalcık, genellemelerin Osmanlı tarihi araştırmaları açısından doğurduğu sakıncaları şu sözlerle ifade eder: “Marksist veya Weberian sosyolojilerin formüle ettikleri modelleri Osmanlı tarihine tatbik etme çabaları, bu tarih araştırmalarına muhakkak ki yeni ilginç istikametler ve konular getirmiştir. Fakat öbür taraftan yapılan genellemeler bizi yanlış istikametlere de götürmektedir. Osmanlı tarihine ait sosyal ve ekonomik konular üzerinde şimdiye kadar esaslı araştırma yapılmadığı için bu genellemelerin çoğu, tarihî temelden yoksun hayalî teoriler olarak kalmaktadır. Öbür taraftan sosyolojik kavramlar ve genellemeler bize tarihî problemleri belli formüllerle çözdüğümüz hissini vermektedir... Orijinal kaynakları incelemek için gerekli vasıta ve bilgilere hakkı ile sahip olmadan, Osmanlı tarihinin büyük problemlerini bir takım sosyolojik genellemelerle halledilmiş saymak, son dönemde bir moda haline gelmiştir. Bizim disiplinimiz, zamansız ve mekânsız genellemeler yapmak değil, zaman ve mekân içinde olayları incelemektir.”

İncalcık, tarih metodolojisi, tarih yazıcılığı, kaynakları değerlendirme yöntemleri, Annales okulu, bu okulun Osmanlı tarih araştırmalarına yaptığı etki ve katkıları şu yazılarında ele aldı: “The Rise of Ottoman Historiography”, *Historians of the Middle East*, ed. P. Holt-B. Lewis, London, 1962, s. 152-167²; “Impact of the Annales School on Ottoman Studies and New Findings”, *Review, Journal of the Fernand Braudel Center*, I (1978), s. 69-96; “On the Social Structure of Ottoman Empire: Paradigms and Research”, *From Empire to Republic*, İstanbul: Isis Press, 1995, s. 17-60; “Türkiye’de Modern Tarihçiliğin Kurucuları”, XIII. Türk Tarih Kongresi, 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler, I, s. 85-166; “Hermenötik, Oryantalizm, Türkoloji”, *Doğu Batı*, 20 (2002), s. 13-39.

²“Osmanlı Tarihçiliğinin Doğuşu”, (çev. F. Unan), *Söğüt'ten İstanbul'a*, ed. O. Özel-M. Öz, s. 93-117, Ankara: İmge Kitapevi, 2000.

ESERLERİ

Halil İnalçık'ın eserlerine bir bütün olarak bakıldığında onun Osmanlı tarihinin hemen hemen bütün dönemleri üzerine araştırmalar yaptığı ve bu araştırmalarında muazzam bir konu çeşitliliği olduğu görülür. İnalçık'ın eserleri temelde I) Siyasî Tarih II) Sosyal ve Ekonomik Tarih (kurumlar tarihi, devlet yapısı ve felsefesi, hukuk, ticaret, toplumsal tabakalar, üretim, vergi, bürokrasi, demografik yapı, şehir tarihi v.b.) ve III) Sentez Eserleri (ki bu son grup da esas itibarıyla Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihini aydınlatmaya dönük çalışmaları kapsar) şeklinde gruplandırılabilir.

Siyasî Tarih ile İlgili Eserleri

İnalçık'ın Osmanlı siyasî tarihi ile ilgili araştırmalarının önemli bir bölümü kuruluş devri ve 15. yüzyılın temel problemleri hakkında olmakla birlikte Kırım tarihi ve Osmanlı-Avrupa ilişkileri üzerine de önemli araştırmalar yaptığı görülür. İnalçık bu araştırmalarıyla, söz konusu dönemlerin siyasî tarihine hem kronoloji ve mekân tespiti hem de hadiselerin altında yatan dinamiklerin anlaşılması bakımından önemli açılımlar getirdi.

İnalçık, kuruluş devri araştırmalarında Osmanlı Devleti'nin kökenine dair iki temel yaklaşımın (rivâyetlerin hiç bir tarihî esası olmayan masallardan ibaret olduğu ve onları bir tarafa bırakmak gerektiği-black holecular-, ikincisi bu rivâyetleri gerçek tarihî kaynaklar gibi tenkitsiz tekrarlayan görüş-İsmail Hakkı Uzunçarşılı-) dışında farklı bir yol izledi. O, kuruluş devrine ve özellikle Osman Gazi'ye ait rivayetlerin 14. yüzyıl Osmanlı epik tarihçiliğinin aktardığı gerçek kronik malzeme ile Osmanlı tarihinin sonraki devirlerinde yazan tarihçilerce hanedanın meşrûiyeti ve idealleştirilmesi gayesiyle yapılan ilâveler olmak üzere iki unsurdan meydana geldiğini gösterdi. Beylik devrinin epik tarihçiliğinin verdiği malzemeyi, arşiv vesikalarında ortaya çıkan (özellikle Osman dönemine kadar giden vakfiyeler) kayıtların ışığı altında tenkid edip değerlendirdi, bununla da yetinmeyerek bu malzemenin doğruluğunu ya da yanlışlığını topografik araştırmalarla kontrol etti. İnalçık'ın bu istikamette yaptığı yerel seyahat ve araştırmalar, eski Osmanlı rivayetlerini "masaldır" diye bir çırpıda bir tarafa atmak yerine dikkatli bir tenkid altında incelenmesi durumunda çok önemli tarihî gerçeklere ulaşılabileceğini gösterdi (bkz: TDV İA'ne yazdığı "Osman", "Orhan" ve "I Murad" maddeleri)

Bunun yanında 15. yüzyıl sonlarında yapılmış olan kompilasyonlarda (Aşık Paşa-zade, Neşrî ve İdris-i Bitlisî tarihlerinde) görülen meşrûiyet amacı ile yapılmış bir takım ideolojik ilavelerin de tarihî anlamlarının olduğunu, bu eklemelerin Osmanlı tarihinin çeşitli dönemlerinde karşılaşılan tehditlere karşı reaksiyonları ve Osmanlı siyasî iddialarını ifade ettiğini gösterdi (mesela Osman'ı Oğuz Han, Kayı'ya bağlama iddiası, sikke ve hutbe sahibi olduğu vb). Öte taraftan II. Murad ve Fatih devirlerinin siyasî gelişmelerini, iç siyasî krizlerini, bu krizlerin Osmanlı dış siyasetini nasıl etkilediğini derinliğine inceledi. Bu konular hakkında yazılan eserleri kaynaklar eşliğinde tenkid süzgecinden geçirmek suretiyle ve Batı'daki incelemeleri izleyerek, bilinmeyen birçok siyasî meseleyi aydınlattı ve yanlış bilgileri tashih etti.

İnalçık kuruluş devri ve 15. yüzyıla dair görüş ve tespitlerini; Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar, Ankara: TTK, 1954; "Mehmed the Conqueror and His Time", *Speculum*, XXXV (1960), s. 408-427; "The Emergence of the Ottomans", *The Cambridge History of Islam*, 1, ed. P. M. Holt-Ann K. S. Lambton-B. Lewis, Cambridge: Cambridge University Press, 1970, s. 263-291; "The Rise of the Ottoman Empire", *ibid.*, s. 293-

³"Osman Gazi'nin İznik (Nicaea) Kuşatması ve Bafeus Savaşı", (çev. S. Aydın), *Söğüt'ten İstanbul'a*, s. 301-334.

323; “The Conquest of Edirne (1361)”, *Archivum Ottomanicum*, 3 (1971), s. 185-210; “Tursun Beg, Historian of Mehmed the Conqueror’s Time”, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 69 (1977), s. 55-71; “Osman Gazi’s Siege of Nicea and the Battle of Bapheus”, *The Ottoman Empire (1300-1389)*, ed. E. Zachariadou, Rethymnon: Crete University Press, 1993, s. 77-98³; “Periods in Ottoman History”, *Essays in Ottoman History*, İstanbul: Eren, 1998, s. 15-28 gibi eserleri ve *İslam Ansiklopedisi (İA)* ile *Encyclopaedia of Islam*’ın ikinci baskısına (EI²) yazdığı “Bayezid”, “Murad II”, “Mehmed II”, “Djem” gibi ansiklopedi maddelerinde ortaya koydu. Ayrıca II. Murad devrine ait Varna Haçlı seferi üzerine yazılmış, Osmanlı menakıbnâmelerinin eski bir örneği olan ve John Hunyadi’nin Osmanlılara karşı seferleri hakkında mufassal ve otantik bilgiler veren, bir yazmayı öğrencisi Mevlûd Oğuz’la birlikte bilim dünyasına tanıttı ve daha sonra da yayınladı: *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemmed Hân İzladi ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerinde Anonim Gazavâtnâme*, Ankara: TTK, 1978.

Babası Seyit Osman Nuri Bey’in Kırım’dan Türkiye’ye göçmüş bir Kırım Türk’ü olması dolayısıyla, Kırım tarihine akademik kariyerinin ilk dönemlerinden itibaren tabii bir ilgisi bulunan İnalçık, bu alandaki ilk araştırmasını 1944’de Kırım Hanlığı’nın Osmanlı tâbiliğine girmesi üzerinde yaptı: “Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığı’nın Osmanlı Tâbiliğine Girmesi ve Ahidnâme Meselesi” *Belleten*, 30 (1944), s. 185-229. Daha sonraki dönemlerde de Kırım tarihi üzerine araştırmalarını sürdürdü. *İslam Ansiklopedisi*, *Encyclopaedia of Islam* (ikinci baskı) ve Türkiye Diyanet Vakfı *İslam Ansiklopedisi*’ne (TDV İA) Kırım hanlarının biyografilerini, kullandıkları unvanları ve Kırım Hanlığı’nın tarihini yazdı. Kırım’ın Osmanlı İmparatorluğu içindeki durumu, Rus Çarlığı ile ilişkileri gibi konuları kapsayan önemli çalışmalar yayınladı. Ansiklopedilere yazdığı maddeler dışında⁴ şu eserleri zikredilebilir: “The Khan and the Tribal Aristocracy: the Crimean Khanate under Sahib Giray I (1532-1551)”, *Harvard Ukrainian Studies*, X (1981), s. 445-456⁵; “Power Relationship Between Russia, Ottoman Empire and Crimean Khanate as Reflected in Titulature”, *Passé Turco-Tatar, Présent Sovietique, Études offertes à Alexandre Bennigsen*, ed. Ch. Lemerrier-Quellejay-G. Veinstein-S. E. Wimbush, Paris-Leuven: Peeters, 1986, s. 175-211; “Struggle for East European Empire, 1400-1700: The Crimean Khanate, Ottomans and Rise the Russian Empire”, *Turkish Yearbook of International Relations*, XXI (1995), s. 1-16; “Kırım Kadı Sicilleri Bulundu”, *Belleten*, LX/227 (1996), s. 165-190.

Osmanlı-Avrupa ilişkilerini konu alan siyasî tarih araştırmalarında ise bütüncül bir bakışla (Batılı tarihçilerin neredeyse görmezden geldikleri) modern Avrupa’nın şekillenmesinde Osmanlı İmparatorluğu’nun kritik rolünü ortaya koyan ve bu iki dünyanın birbiri ile tarih boyunca hem kültürel hem de politik bakımdan etkileşim içinde bulduklarını gösteren eserler verdi: “The Turkish Impact on the Development of Modern Europe”, *The Ottoman State and its Place in World History*, ed. K. Karpat, Leiden: E. J. Brill, 1974, s. 51-58; “Turkey and Europe: A Historical Perspective”, *Perceptions, Journal of International Affairs*, II/1 (1997), s. 76-92; “Mutual Political and Cultural Influences Between Europe and the Ottomans”, *Ottoman Civilization*, ed. H. İnalçık-G. Renda, İstanbul: Ministry of Culture and Tourism, 2002, s. 1049-1089; *Turkey and Europe in History*, İstanbul: Eren, 2006.

Sosyal ve Ekonomik Tarih i”le İlgili Eserleri

Yukarıda da belirtildiği üzere Halil İnalçık’ın ilgilendiği esas alan Osmanlı İmparatorluğu’nun sosyal ve ekonomik tarihidir. Bu bağlamda özellikle toprak meselesi, hukuk, şehir hayatı, ticaret, kurumlar tarihi, bürokrasi, devlet yapısı ve felsefesi, Osmanlı toplumunda alt tabakaların durumu, tabakalar arasındaki sosyo-ekonomik gerilim ve çatışmaların kökenleri, demografik yapı, toplumsal değişim ve dönüşümler vb. konuları kaynakların eşliğinde derinliğine araştırdı ve bu alanların her birinde Osmanlı tarihçiliği açısından devrim sayılabilecek neticeler ortaya koydu. İnalçık’ın sosyal ve ekonomik tarih ile ilgili çalışmaları a) Osmanlı Toprak

⁴Ansiklopedi maddelerinin künyeleri için bakınız: Mahmut Şakiroğlu, “Halil İnalçık Bibliyografyası”, *Tarihçilerin Kutbu içinde*, s. 523-560.

⁵“Han ve Kabile Aristokrasisi: I. Sahib Giray Döneminde Kırım Hanlığı”, (çev. ?), *Emel*, 135 (1983), s. 51-73.

Rejimi ve Timar Sistemi b) Osmanlı Hukuku c) Osmanlı Şehir Tarihi d) Osmanlı Ticaret Tarihi e) Çözülme ve Reform Dönemlerinde Sosyal ve Ekonomik Değişim ve Dönüşümler alt başlıkları altında toplanabilir.

a) Osmanlı Toprak Rejimi ve Timar Sistemi

1942'de savunduğu Tanzimat ve Bulgar Meselesi başlıklı doktora tezinde Dolmabahçe Sarayı arşivinde II. Abdulhamid'in Bulgar meselesi hakkında toplattığı vesika külliyyatını (1840-41 Vidin isyanı ile ilgili belgeler) bulan İnalçık, Vidin valisinin ve müfettişlerinin gönderdiği raporlardan isyanın sebeplerinin altında, ağalarla Bulgar köylüsü arasındaki toprak meselelerinin yattığını tespit etti ve incelediği dönemde diğer bölgelerdeki huzursuzluk ve karışıklıkların da yine toprak meselelerinden kaynaklandığı gerçeğinden hareketle Osmanlı tarihinin temel probleminin toprak meselesi ve buna bağlı sorunlar olduğunu ortaya koydu.

Akademik hayatının ilk dönemlerinde Osmanlı toprak rejimi ve timar sisteminin çözülüşünün doğurduğu sorunlarla ilgilenen İnalçık daha sonraları bu çözülüşü anlamak için, bu rejimin nasıl kurulduğunu, hangi geleneklerden etkilendiğini, ne türden özgün nitelikleri ihtiva ettiğini derinliğine araştırmaya başladı. Bu bağlamda çalışmalarını özellikle tahrir defterleri ve kanûnnâmeler üzerinde yoğunlaştırdı. Başbakanlık arşivinde Fâtih devri tahrir defterleri üzerindeki incelemeleri sırasında, II. Murad devrine ait 1432 tarihli Arnavutluk (Arvanid) sancağının timar defterini bulan İnalçık, hem Arnavutluk hem Osmanlı hem de Balkan tarihi için büyük ehemmiyeti haiz (Osmanlı arşivlerinde bulunan en eski tahrir icmâl defteri) bu defteri, dil, kaligrafi, terim, adlar ve kavramlar açısından ciddi zorluklar taşımaya rağmen geniş bir giriş yazısıyla birlikte bilimsel standartlarda yayınladı: *Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, Ankara: TTK, 1954. L. Fekete'nin neşriyatından (Segedin'e ait defter) sonra bu alandaki ilk çalışma olması bakımından da önemli olan Arvanid defterinin neşriyle, Osmanlı toprak rejimi ve timar sistemi, Balkanlar'da Osmanlı yerleşmesinin niteliği ve Osmanlı timar-erleri durumuna gelmiş olan yerli Hıristiyan feodal aileler gibi konularda önemli bir araştırma zemini doğdu ve bu konularda bir takım yeni araştırma ve yayınlar yapıldı.

İnalçık, "Stefan Duşandan Osmanlı İmparatorluğu'na: XV. Asırda Rumeli'de Hıristiyan Sipahiler ve Menşeleri" (60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı, İstanbul, 1953, s. 207-248) ve "Ottoman Methods of Conquest" (*Studia Islamica*, II (1954), s. 104-129)⁶ gibi araştırmalarıyla Osmanlıların Balkanlar'a yerleşim sürecinde toprak rejimi ve timar sisteminin niteliğini belirledi ve Osmanlı öncesi feodal-askerî zümrenin Osmanlı timar sınıfı içinde devam ettiğini ortaya koydu. Osmanlıların Balkanlar'a yerleşmesi hakkındaki eski görüşleri temelinden değiştiren bu bulgular Balkan tarihçilerinin dikkatini çekmekte gecikmedi, "Stefan Duşandan Osmanlı İmparatorluğu'na..." makalesi N. Filipović tarafından Sırpçaya tercüme edildi.⁷ Öte taraftan A. Vakalopoulos, yazdığı Yunan tarihinde İnalçık'ın bu yeni buluşlarına yer verdi. Bugün artık İnalçık'ın çalışmaları sayesinde Osmanlıların Balkanlar'da kurdukları rejimin ve bu coğrafyaya yerleşme süreçlerinin temel nitelikleri açık bir şekilde bilinmektedir.

İnalçık, hem 15. yüzyıl tahrir defterleri hem de Osmanlı hukukunun farklı kaynakları üzerine yaptığı araştırmalarla daha doktora tezi bağlamında tespit ettiği toprak meselelerinin ve buna bağlı vergi sisteminin kökenlerine indi. Böylece Osmanlı zirâî rejimi açısından çok önemli bir husus olan raiyyet rüsûmunun menşei ve mahiyeti hakkında çok yeni fikirler ortaya attı. Çift resmi ve başka ilgili vergilerin köylü sınıfının statüsünü belirleyen bir sistem olduğu ortaya çıkararak İnalçık, bu mesele hakkındaki görüşlerini "Osmanlılarda Raiyyet Rüsümü" (*Bellekten*, 23 (1959), s. 575-610) makalesinde etraflıca izah etti: Elinde ailesini geçindirebilecek bir çift toprağın (50-150 dönüm) sahibi bir köylünün, tam çift resmine tâbi olduğunu, onun yarısı kadar toprağa sahip olanların ikinci sınıfı teşkil ettiğini, toprağı yarım çiftlikten az ailelerin ve hiç toprağı olmayan bekâr köylülerin ise bu sistemde köylü sınıfının aşağı kademelerini teşkil ettiğini, köylü sınıfının bu esasa göre

⁶"Osmanlı Fetih Yöntemleri", (çev. O. Özel), *Söğüt'ten İstanbul'a*, s. 443-472.

⁷"od Stefan Dušana do osmanskog Carstva", *Prilozi za Orijentalnu filologiju i istorija jugoslovenskih Naroda pod turskom Vladavinom*, 3-4 (1953), s. 23-54.

gruplara ayrıldığını ve vergilerin buna göre tayin edildiğini, toprak ile beraber ailenin bu sistemde kombine bir üretim ünitesi olduğunu (çift-hane) gösterdi.

Sonraki araştırmalarında çift-hane sisteminin sadece Osmanlı toprak rejiminin değil Osmanlılardan önce kuru tarıma bağlı tarım ekonomisinin ve köylü sosyetesinin de temel müessesesi olduğunu ve imparatorluk idarelerinin gelir kaynaklarını kontrol altına almak için

Roma İmparatorluğu'ndan beri bütün Akdeniz bölgesinde böyle bir rejimin uygulandığını, Osmanlıların da pek az değişiklikle bu rejimi Balkanlar'da ve Anadolu'da devam ettirdiklerini tespit etti. Bu tespitler sadece Osmanlı döneminin değil, kaynakların yetersiz olduğu Osmanlı öncesi (Roma, Bizans ve Selçuklu) dönemin sosyal ve ekonomik yapısının gün ışığına çıkarılması bakımından büyük önemi haizdir. 1990'da "Köy Köylü ve İmparatorluk" (V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi, Ankara: TTK, s. 1-11) makalesinde konuya daha geniş açıdan bakıp, düzenin tarihsel derinliğine ve bölgede Osmanlı'da da görülen üretim tarzının niteliğine berraklık getirerek Osmanlı'da mîrî toprak rejimi ilgili bazı kilit kavramların anlaşılmasına ve yanlış yorumların düzeltilmesine imkân sağladı.

İnalcık'ın Osmanlı toprak düzeni ve timar sistemi üzerine yukarıda zikredilenlerin ve ansiklopedilere yazdığı "Bennâk", "Çift-Resmî", "Çiftlik", "Timar" gibi maddelerin dışında başlıca araştırmaları şunlardır: "Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve İnkışâfı Devrinde Türkiye'nin İktisadî Vaziyeti Üzerine Bir Tetkik Münasebetiyle", Belleten, XV (1951) s. 629-690; "Timariotes Chrétiens en Albanie au XVe siècle d'après un registre de Timar Ottoman", Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs, IV (1952), s. 118-138; "Land Problems in Turkish History", The Muslim World, 45 (1955), s. 221-228; "İslâm Arazi ve Vergi Sisteminin Teşekkülü ve Osmanlı Devirlerindeki Şekillerle Mukayesesi", İslâmî İlimler Dergisi, I/1 (1959), s. 29-56; "Osmanlı Timar Rejimi ve Sipahi Ordusu", Türk Kültürü, III/34 (1965), s. 758-765; "Rice Cultivation and Çeltükci re.âyâ System in the Ottoman Empire", Turcica, XIV (1982), s. 69-141; "Islamization of Ottoman Laws on Land and Land Taxation", Festgabe an Joef Matuz: Osmanistik-Tukologie-Diplomatie, ed. C. Fragner-K. Schwarz, Berlin: K. Schwarz Verlag, 1992, s. 100-116; "The Çift-Hâne System and Peasant Taxation", From Empire to Republic, İstanbul: Isis Press, 1995, s. 61-72.

b) Osmanlı Hukuku

Halil İnalcık, Osmanlı sosyal ve ekonomik meselelerinin hiçbirinin dayandığı hukukî temellerinden soyutlanarak incelenemeyeceğinden hareketle, akademik hayatının daha ilk dönemlerinden itibaren Osmanlı hukuku üzerinde araştırmalar yaptı. Şüphesiz onun bu sahaya yönelmesinde hukuk tarihçisi Prof. Sadri Maksudi Arsal'ın da etkisini kaydetmek gerekir (Lise yıllarında Prof. Arsal'ın Türk Hukuk Tarihi üzerine yazdığı eserlerin eski harfle yazılmış müsveddelerini temize çeken İnalcık, bu vesile ile hukuk meseleleriyle erken dönemlerden itibaren ilgilendi). Onun hukuk alanındaki ilk büyük çalışması Dr. Robert Anhegger ile birlikte yayınladığı Kanûnnâme-i Sultânî ber Mûceb-i Örf-i Osmanî: II. Mehmed ve II. Bayezid Devirlerine Ait Yasaknâme ve Kanûnnâmeler'dir (Ankara: TTK, 1956). Fâtih ve II. Bayezid dönemlerine ait ferman şeklinde kanunları (gümrük, vergi tahsili, yasaknâmeler gibi örfî, yani şeriat dışında kalan meselelerde Sultana mahsus hususlara ait kanunları) ihtiva eden bu yayın, özellikle klasik dönem Osmanlı hukuk sistemini araştıranlar için vazgeçilmez bir kaynaktır.

1960'lara doğru Osmanlı hukuku üzerindeki araştırmalarına devam eden İnalcık, 1958'de "Osmanlı Hukukuna Giriş, Örfî- Sultanî Hukuk ve Fatih'in Kanûnları"nı (Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 13 (1958), s. 102-126), 1965'te de "Adâletnâmeler" (Türk Tarih Belgeleri Dergisi, 11 (1965), s. 49-145) isimli hacimli makalesini yayınladı. "Osmanlı Hukuku'na Giriş"te Türklerde kanun koyma geleneğini, Osmanlı Devleti'nde hukukî yapının temel dinamiklerini, devletin neşvünema bulduğu şartları ve dayandığı geleneği ele alıp, Osmanlı Devleti'ni bir imparatorluğa dönüştüren Fâtih'in, bu geleneğe dayanarak koyduğu kanunları titiz bir şekilde inceledi ve Osmanlı hukukunun özgün niteliğini sarahatle tarif ve tespit etti. "Adâletnâmeler"de ise Mezopotamya ve İran devlet geleneğinde adâletin ne denli önemli bir mefhum olduğunu ve bu mefhum temelinde formüle edilen "adâlet dairesi"nin Ortadoğu devlet felsefesinde ve Osmanlı hukuk sistemindeki yerini gösterdi. Kanûnnâme-i Osmânî'nin menşei ve klasik dönemde uygulanışından sonra, çeşitli bidatlerin ortaya çıkarak sistemde yol

açtığı dejenerasyonu, şikâyet konularını (bunların çoğu, gittikçe etkisini artıran merkezî idarenin taşra temsilcilerinin suiistimalleri hakkındadır) ve devletin bunlara karşı aldığı tedbirleri inceledi.

Osmanlı hukuku ile ilgili bir diğer önemli çalışması “Suleiman the Lawgiver and Ottoman Law” (Archivum Ottomanicum, I (1969), s. 105-138) başlıklı makalesidir. Burada öncelikle kanun fikri ve Türk devlet geleneğinde bunun yansımaları üzerinde duran İnalçık, devamla Sultan Süleyman'ın koyduğu kanunları üç kategoride (her bir sancak için çıkarılan kanûnnâmeler, spesifik konuları ihtiva eden hükümler ve genel nitelikteki kanûnnâmeler) analiz etti. Süleyman'ın kanûnnâmeleri ile Fatih'in kanûnnâmelerini mukayese edip aralarındaki benzerlik ve farklıları gösterdi. Ayrıca 16. yüzyılda Osmanlı hukuk sistemindeki evrimin genel bir çerçevesini çıkardı. Yine Osmanlı hukuk ile ilgili olarak “The Rûzname Registers of the Kadıasker of Rumeli as Preserved in the Istanbul Müftülük Archives” (Turcica, XX (1988), s. 252-275)⁸ makalesinde ilmiye sınıfını, kadıların eğitim ve görev almalarına ilişkin temel prensipleri, zaman içinde ortaya çıkan problemleri, ilmiye sınıfının üst ve alt tabakaları arasında meydana gelen çatışmaları etraflıca inceledi. Bu yayınların dışında özellikle Osmanlı hukukunun temel yapısı ve kavramlarını tanımladığı ansiklopedi maddeleri zikredilmelidir: “Djizya”, EI², II (1963), s. 563-566; “Örf”, İA, IX (1964), s. 671-683; “Kânûn”, EI², IV (1975), s. 556-562; “Kânûnnâme”, EI², IV (1975), s. 562-566; “Mahkama”, EI², VI (1986), s. 3-5; “Adâletnâme”, TDV İA, I (1988), s. 346-347.

c) Osmanlı Şehir Tarihi

Halil İnalçık'ın, Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal ve ekonomik tarihi bağlamında araştırmalar yaptığı bir diğer alan Osmanlı şehir tarihidir. Özellikle 1950'lerde Bursa kadı sicilleri üzerinde yaptığı araştırmalar (Bursa kadı sicillerine ait 300'den fazla belgeyi neşretmiştir) İnalçık'ı Osmanlı ticaret ve sanayii ile kadıların durumu gibi konuların yanında Osmanlı şehri üzerinde araştırmalara sevk etti. Yaptığı araştırmalarla, şehirlerin gelişimi, kurumları, fizikî yapılarının egemen öğeleri, şehirlilerin yaşayış biçimleri, imar faaliyetleri, vakıflar, mülk sahipleri, nüfus yapısı, şehir toplumunun kültürü gibi çok boyutlu konulara ışık tuttu ve ayrıca Osmanlı şehir tarihi araştırmalarının yaygınlık kazanması için kendi araştırmaları yanında, bu konudaki çalışmalarını teşvik edip doktora tezleri yönetti.

İnalçık'ın Osmanlı şehir tarihi ile ilgili başlıca araştırmaları şunlardır; “Bursa and the Commerce of Levant”, Journal of Economic History of Orient, 3 (1960), s. 131-147; “The Re-building of Istanbul by Sultan Mehmed the Conqueror”, Cultura Turcica IV, (1967)⁹; “The Policy of Mehmed II toward the Greek Population of Istanbul and Byzantine Buildings of the City”, Dumbarton Oaks Papers, 23-25 (1970), s. 231-249; “The Foundations of the Ottoman Economic-Social System in Cities”, La Ville Balkanique, Sofia, 1970, s. 17-24; “Ottoman Galata 1453-1553”, Premiere Rencontre Internationale sur l'empire Ottoman et la Turquie Moderne, ed. E. Eldem, İstanbul: l'Institut Français d'Etudes Anatoliennes, 1991, s.

17-105, “Istanbul: An Islamic City”, Journal of Islamic Studies, I (1990), s. 1-23¹⁰; “Erzurum”, İA, IV (1948), s. 345-357; “Bursa”, EI², I (1960), s. 1333-1336; “İstanbul”, EI², IV (1973), s. 224-248; The Survey of Istanbul 1455, (İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2012)

d) Osmanlı Ticaret Tarihi

Prof. İnalçık'ın sosyal ve ekonomik tarih çerçevesinde derin araştırmalar yaptığı bir başka alan Osmanlı ticaret tarihidir. “The Ottoman Economic Mind and Aspects of the Ottoman Economy” (Studies in the Economic History of the Middle East, ed. M. A. Cook, London, 1970, s. 207-218) ve “Capital Formation in the Ottoman Empire” (Journal of Economic History, XXIX/1 (1969), s. 97-100) gibi çalışmalarında Osmanlı toplumunda ticaret kavramı ve ticarî düşünce üzerinde durdu. Osmanlı ticaretinin boyutlarını, büyük tüccar diye nitelenebilecek tacir gruplarının hukukî statülerini, ticarî sermayenin yapısını inceledi ve bu gelişmelerin dünya ticaret tarihi açısından, Batı toplumlarındaki gelişmelerle mukayesesini yaptı.

⁸“Kazasker Ruzname Defterine Göre Kadılık”, (çev. B. Arı), Adâlet Kitabı, ed. B. Arı-S. Aslantaş, s. 11-137, Ankara: Adalet Bakanlığı, 2007.

Yine “Osmanlı Pamuklu Pazarı, Hindistan ve İngiltere: Pazar Rekabetinde Emek Maliyetinin Rolü” (ODTÜ Gelişme Dergisi, Özel Sayı II (1979-1980), s. 1-65) adlı kapsamlı makalesi ile Osmanlı ekonomisinin hububattan sonraki en önemli üretim sektörü olan pamuk sanayii, üretim ve ticaretindeki gelişmelerin niteliğini ve 17. Yüzyıldan itibaren Hindistan’dan, 19. yüzyılda da İngiltere’den yapılan pamuklu ithalatının Osmanlı ekonomisi nasıl etkilediğini gösterdi. Karadeniz ticareti üzerinde ise Kefe Gümrük Defteri’ni yayınladı: *The History of the Black Sea Trade: the Register of Customs of Caffa*, Cambridge: Cambridge University Press, 1993.

Ayrıca, “İmtiyazat” (EI², III (1971), s. 1179-1189) maddesinde ticaret faaliyetlerinin uluslararası hukukî niteliğini ortaya koydu. Osmanlılarda daha sonra kapitülasyonlar diye anılacak ayrıcalıkların, hukukî menşelerini açıklığa kavuşturdu. Bunun yanında, “Harir” (EI², III (1969), s. 211-218) maddesinde, Osmanlı ticaret tarihinde önemli yer tutan ipek sanayii ve ticaretine ilişkin çok değerli bilgiler sundu. Bu alandaki çalışmalarına 2000li yıllarda da devam eden İnalçık, 2008’de Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar, (İstanbul: İş Bankası Yayınları) e) Çözülme ve Reform Dönemlerinde Sosyo-ekonomik Değişim ve Dönüşümler

Halil İnalçık’ın Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş ve klasik dönemleri yanında çözülme ve reform dönemlerinin sosyal ve ekonomik tarihine dair önemli araştırmaları söz konusudur. “The Ottoman Decline and Its Effects upon the Reaya” (Aspects of the Balkans, Continuity and Change, ed. H. Birnbaum ve S. Vryonis Jr., The Hauge, 1972, s. 338-354) makalesinde klasik Osmanlı rejimin hangi faktörlerin etkisi altında çözülmeye yüz tuttuğunu, Osmanlı yönetici sınıfı ile reaya arasındaki ilişkiyi teorik düzeyde belirleyen kanunların nasıl ve hangi yollarla aşıldığını, vergi toplama sırasında reyanın ne surette istismar edildiğini, merkezi yönetimin bu gelişmeleri bertaraf etmek için ne tür tedbirler aldığını daha önceki araştırmalarından elde ettiği bulgular çerçevesinde analiz etti.

“Military and Fiscal Transformation in the Ottoman Empire, 1600-1700” (Archivum Ottomanicum, VI (1980), s. 283-337) başlıklı çalışmasında 16. yüzyılın sonları ve 17-18. yüzyıllarda Osmanlı sosyo-ekonomik ve siyasî yapısını derinden etkileyen değişimler üzerinde durup, bu değişimlerin sebepleri hakkında hem çağdaş Osmanlı bürokratlarının teşhislerini hem de konu ile ilgilenen tarihçilerin değerlendirmelerini inceledi. Bu makalede, Orta-Avrupa’nın savaş meydanlarına gönderilmek üzere ateşli silahlarla donatılmış asker ihtiyacının ve toprağı işleyen köylülerin asker yazılmak için topraklarını terk etmeleriyle ortaya çıkan üretim düşüşü ve sosyal düzensizliklerin Osmanlı İmparatorluğu’nu yeni bir döneme götüren faktörler olduğunu gösterdi. Hemen ardından Batı’dan gelen ucuz gümüşün Osmanlı para sistemini nasıl etkilediğini ve bütün bunların Osmanlı İmparatorluğu’nun malî ve askerî sistemlerinde ne tür değişikliklere yol açtığını gösterdi.

“The Emergence of Big Farms, Çiftlik: State, Landlords and Tenants”, (Contributions à l’histoire économique et sociale de l’Empire otaman, Collection Turcica, III, Leuven: Peeters, 1984, s. 105-126) başlıklı araştırmasında Osmanlı toprak rejiminde meydana gelen değişimi, büyük çiftliklerin ortaya çıkış sürecini ve bu süreçte rol oynayan faktörleri inceledi. “Tanzimat’ın Uygulanması ve Sosyal Tepkileri” (Belleten, XXVII (1964), s. 624-690) makalesinde 1839’da ilan edilen Gülhâne Hatt-ı Hümayûn’unun Osmanlı İmparatorluğu’nda yol açtığı geniş çaplı hareketler, imparatorluğun sosyal yapısında meydana getirdiği derin sarsıntılar üzerinde durdu.

İnalçık’ın sosyal ve ekonomik tarih içinde değerlendirilebilecek, fakat Osmanlı diplomatliğini, Osmanlı terim ve deyimlerini de ilgilendiren ve bu yönüyle Osmanlı tarihçilerine özgü teknik bilgiler olarak da kabul edilebilecek konular hakkında araştırmalar da yaptı. Bunların başında “Introduction to Ottoman Metrology” (Turcica,

⁹“Fâtiḥ Sultan Mehmed Tarafından İstanbul’un Yeniden İnşası”, (çev. F. Unan), *Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1988), s. 215-225.

¹⁰“İstanbul: Bir İslam Şehri”, (çev. İ. Kalın), *Dergâh*, 24 (1992), s. 14-15; 25 (1992), s. 15-17.

XV (1983), s. 311-334)¹¹ gelmektedir. Osmanlı ekonomisi ve ticareti üzerine yapılacak araştırmalar için vazgeçilmez bir kılavuz olan bu makalede, Osmanlı döneminde ekonomik ve ticarî münasebetlerde kullanılan ağırlık, uzunluk ve hacim ölçülerinin belli başlı birimlerinin bugünkü sistemlere mütekabiliyetini ve farklı mekân ve zamanlarda kullanılan birimlerin birbirlerine karşı durumlarını tespit etti. “Yük (Himl) in Ottoman Silk Trade, Mining and Agriculture” (Turcica, XVI (1984), 131-156)¹² yazısı da bu meyanda zikredilmelidir.

Sentez Eserleri

Halil İnalçık, yukarıda yeri geldikçe temas edilen “uzun dönem” (longue durée) perspektifinden hadiseleri ve olguları inceleyen makalelerinin dışında, Osmanlı tarihinin siyasî, sosyal, ekonomik, kültürel ve askerî alanlarını bir bütün olarak ele aldığı eserler verdi. Bunlardan ilki bugün artık dünya üniversitelerinde temel bir referans kitabı olarak kabul edilen *The Ottoman Empire: the Classical Age, 1300-1600*, (London: Weidenfeld and Nicolson, 1973)¹³ adlı kitabıdır. İnalçık, bu eserinde geniş bir perspektiften klasik dönem olarak adlandırdığı 1300-1600 yıllarının siyasî tarihini verdikten sonra Osmanlı’da devlet kavramını, saray teşkilatını, hukuk yapısını, merkez ve taşra yönetiminin niteliğini, ekonomik ve toplumsal yaşam ile din ve kültürün dayandığı temelleri berrak bir şekilde açıkladı. Hem bu niteliği hem de kitabın sonundaki ekler (Osmanlı Hanedanı Soyağacı, Osmanlı Tarihi Kronolojisi (1261-1924), Sözlük ve Osmanlı’da kullanılan Ağırlık ve Ölçüler) bu eseri yalnızca Osmanlı tarihine ilgi duyanlar için değil profesyonel tarihçiler için de vazgeçilmez kılmıştır. Bu genel sentez eseri İngilizcede dört kez basılmış, altı Balkan diline ve Arapçaya çevrilmiştir. Bu eser sayesinde bu bölgeler Osmanlı dönemi tarihlerini yeni baştan gözden geçirme imkanı bulmuşlardır.

İnalçık’ın bu bağlamda bir diğer eseri uzun yıllara dayanan bilimsel bir projesinin meyvesi olan *An Economic and Social History of the Ottoman Empire* (Cambridge University Press: 1994) isimli çalışmasıdır. İnalçık, özellikle Barkan’ın açtığı yoldan ilerleyen tarihçilerin arşivleri kullanmak suretiyle Osmanlı tarihinin sosyal, ekonomik, demografik yapısına, toplum hayatına dair vücuda getirdikleri muazzam araştırma ve kaynak neşri külliyatının Osmanlı araştırmalarını hangi noktaya erdirdiğini, bu külliyatla nelerin bilindiğini ve hangi alanların boşlukta kaldığını tespit amacıyla bir sentez eserin yazılması projesini geliştirdi. 1980’lerde başlayan bu projede 1300-1600 yıllarının yazımını İnalçık, sonraki dönemleri ise S. Faroqhi, B. McGowan, D. Quataert üstlendi. Bu projenin bir neticesi olarak 1994’te yayınlanan *An Economic and Social History of the Ottoman Empire*’da¹⁴ İnalçık, klasik dönem Osmanlı İmparatorluğu’nun ekonomik ve sosyal dinamiklerini bir bütünlük içinde ele alarak nüfus hareketleri ve imparatorluğa etkileri, klasik dönem Osmanlı ekonomik zihniyeti, devlet gelirleri ve harcamaları, toprak rejimi, köylünün durumu, çift-hane sistemi, yerleşimler ve ticaret (İstanbul’un iâşesi, uluslararası ticaret, kapitülasyonlar, gümrük rejimleri, Bursa ve ipek ticareti ve imparatorluğun muhtelif coğrafyalarındaki ticarî faaliyetler, Osmanlı-Portekiz mücadelesi, Osmanlı-İngiliz ve Osmanlı-Hollanda ticarî ilişkileri) gibi konuları inceledi. Eser büyük ilgi görmüş, iki yıl sonra iki cilt halinde yeniden basılmıştır. Arapça ve Yunancaya tercüme edilmiştir.

¹¹“Osmanlı Metrolojisine Giriş”, (çev. E. B. Özbilgen), *Türk Dünyası Araştırmaları*, 73 (1991), s. 21-51.

¹²“Osmanlı İpek Ticareti, Madencilik ve Ziraatında Yük (Himl)”, (çev. E. B. Özbilen), *Türk Dünyası Araştırmaları*, 75 (1991), s. 9-29.

¹³*Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ, 1300-1600*, (çev. R. Sezer), İstanbul: YKY, 2003.

¹⁴Eser ilkin (1994) tek cilt ,1997’de ise iki cilt olarak basılmıştır. Türkçeye iki cilt halinde çevrilmiştir: *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Cilt: I*, (çev. H. Berktaş), İstanbul: Eren, 2000.

Başlıca Kitapları

- Tanzimat ve Bulgar Meselesi, Ankara: TTK, 1943.
- Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid, Ankara: TTK, 1954.
- Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar, Ankara: TTK, 1954.
- Kanûnnâme-i Sultânî ber Müceb-i Örf-i Osmanî: II. Mehmed ve II. Bayezid Devirlerine Ait Yasaknâme ve Kanûnnâmeler, Ankara: TTK, 1956 (R. Anhegger ile birlikte).
- The Ottoman Empire: the Classical Age, 1300-1600, London: Weidenfeld and Nicholson, 1973.
- Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemmed Hân İzladi ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerinde Anonim Gazavâtnâme, Ankara: TTK, 1978 (M. Oğuz ile birlikte).
- Tursun Beg, The History of Mehmed the Conqueror, Chicago-Minnesota: American Research Institute, 1978 (R. Murphey ile birlikte).
- The Ottoman Empire: Conquest, Organization and Economy, London: Variorum Reprints, 1978.
- Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi / Social and Economic History of Turkey (1071-1920), Ankara: Meteksan, 1980 (editör, O. Okyar ile birlikte).
- Studies in Ottoman Social and Economic History, London: Variorum Reprints, 1985.
- Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler, İstanbul: Eren, 1993.
- The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire, Bloomington: Indiana University Turkish Studies and Turkish Ministry of Culture Joint Series Volume 9, 1993.
- The History of the Black Sea Trade: the Register of Customs of Caffa. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
- Süleyman the Second and his Time, İstanbul: Isis Press, 1994 (editör, C. Kafadar ile birlikte).
- An Economic and Social History of the Ottoman Empire, Cambridge: Cambridge University Press, 1994 (1300-1600 arasında Halil İnalçık yazdı, editör, D. Quataert ile birlikte).
- From Empire to Republic: Essays on Ottoman and Turkish Social History, İstanbul: Eren, 1995.
- Essays in Ottoman History, İstanbul: Eren, 1998.
- Osmanlı, 12 Cilt, İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları, 1999 (editör, N. Göyünç, E. İhsanoğlu, Y. Halaçoğlu ile birlikte).
- Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet, İstanbul: Eren, 2000.
- Şâir ve Patron, Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerinde Bir İnceleme, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2003.
- Osmanlı Uygarlığı, 2 Cilt, İstanbul: Kültür Bakanlığı, 2004 (editör, Günsel Renda ile birlikte; İngilizcesi, Ottoman Civilization)
- Doğu Batı Makaleler I, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2005.
- Tanzimat / Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu, Ankara: Phoenix Yayınları, 2006 (editör, M. Seyitdanlıoğlu ile birlikte).
- Turkey and Europe in History, İstanbul: Eren, 2006.
- Atatürk ve Demokratik Türkiye, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2007.
- Türkiye Tekstil Tarihi Üzerine Araştırmalar, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2008.
- Devlet-i 'Aliyye : Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2010.
- Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları, 1302-1481, İstanbul: İsam Yayınları, 2010
- Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süresi, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2011.
- Osmanlı İdare ve Ekonomi Tarihi, İstanbul: İsam Yayınları, 2011.
- Has-Bağçede 'Aş u Tarab - Nedimler Şairler Mutribler, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2011.
- Devlet-i 'Aliyye : Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar II İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2010.
- Osmanlılar, Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler , İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.
- Osmanlı ve Modern Türkiye, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013
- The Survey of Istanbul 1455, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2012.
- Türklük Müslümanlık ve Osmanlı Mirası, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2014
- Adalet Kiatbı, İstanbul Yeditepe Yayınları (editör, Bülent Arı ve Selim Aslantaş ile birlikte)
- Devlet-i 'Aliyye : Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar III, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2015.

- Tarihe Düşülen Notlar, İstanbul: Timaş yayınları, 2015.
- Akademik Ders Notları- Timur, İnkılap Tarihi, Osmanlı Tarihi, İstanbul: Timaş Yayınları, 2016

III) İNALCIK'IN PROJELERİ ve KURDUĞU BİLİM KURUMLARI

1) Kadı Sicilleri: Halil İncalcık, 1950'lerde Bursa kadı sicilleri üzerinde çalışmaya başladığı zaman, Sultan I. Mehmed'in (1413-1421) Yeşil Medresesi'nde bir hücrede yere atılmış, toz toprak içinde bir yığın halinde bulunduğu sicillerin düzene konulması için Ankara'da Müzeler Genel Müdürlüğü'ne başvurmuş, Fatih devrine kadar çıkan ve en eski Osmanlı arşivi olarak eşsiz bir değer taşıyan bu sicillerin düzenli bir arşiv haline getirilmesi konusunda İncalcık'ın teklifine genel müdürün ilgi göstermesiyle siciller İstanbul'a gönderilmiş, ciltlenen ve tertip edilen siciller Bursa Arkeoloji Müzesi'nde özel arşive düzenli bir biçimde yerleştirilmiş ve araştırmacıların hizmetine açılmıştır.

2) International Association for Social and Economic History of Turkey: II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada sosyal ve ekonomik tarih araştırmalarının gelişmesine paralel olarak İncalcık, Osmanlı tarihinin bu dinamikler temelinde araştırılması, sonuçlarının bilim dünyasına sunulması ve konu ile ilgilenen tarihçilerin belli aralıklarla bir araya gelmesi için bilimsel bir platform olarak düşündüğü **International Association for Social and Economic History of Turkey**'i kurmuş ve bu birliğin başkanı olarak International Congress on the Social and Economic History of Turkey adıyla 10 uluslararası kongrenin toplanmasına öncülük etmiştir. Bu kongrelerin toplantı yerleri ve yılları şöyledir:

- Hacettepe Üniversitesi, Ankara (1977)
- Strasbourg Üniversitesi, Strasbourg (1980)
- Princeton Üniversitesi, Princeton (1983)
- Münih (1986)
- İstanbul (1989)
- Aix-en-Provence (1992)
- Heidelberg (1995)
- Bursa (1998)
- Dubrovnik (2001)
- Venedik (2005)

3) The History of the Scientific and Cultural Development of Mankind: İncalcık'ın üstlendiği bir diğer proje UNESCO'nun yazdırmakta olduğu **The History of the Scientific and Cultural Development of Mankind**'dir. Yedi cilt planlanan bu eserin 1500-1800 tarihlerini kapsayan V. cildi için Cambridge Üniversitesi'nden Prof. Peter Burke ile birlikte baş editörü tayin edilmiştir. Kitap 1999 yılında yayınlanmıştır (History of Humanity-Scientific and Cultural Development: From the Sixteenth to the Eighteenth Century, Londra: Routledge).

4) Halil İncalcık Araştırma Projesi / Şer'iyye Sicilleri'ne Göre İstanbul Tarihi: 1980'lerde İstanbul tarihi için İstanbul şer'i mahkeme sicilleri koleksiyonundan on bine yakın defteri ihtiva eden şehir arşivinin değerlendirilmesi (İstanbul müftülüğünde özel bir binada yerleştirilmiş olan bu arşiv II. Abdülhamid (1876-1905) döneminde İslâmî ilimlere ve İslâm hukukuna ilginin artması üzerine şeyhülislamlığa bağlı olarak düzenlenmiştir. Bu arşiv yalnız İstanbul tarihi için değil, genel olarak Osmanlı şehir, esnaf ticaret ve hukuk tarihi için birinci derecede önemlidir) konusunda yeni bir projeyi başlatmıştır. Prof. İncalcık bu amaçla Prof. A. Kuran, Prof. Z. Toprak ile bir araya gelmiş enstitü veya vakıf kurmanın yollarını aramış, sonradan Prof. N. Atasoy, katılımı ile komite genişlemiştir. Bir vakıf ya da enstitü kurulması planlanmış ancak mali kaynakların sağlanmasında ortaya çıkan güçlükler nedeniyle projenin gerçekleşmesi bir müddet gecikmiştir. Sonunda Prof. Atasoy'un girişimi ile projenin İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi merkezine bağlı bir proje biçiminde başlatılması kararı alınmıştır. Proje, 1999 yılından bu yana Sabancı Üniversitesi - Packard Humanities Institute (PHI) işbirliğiyle sürdürülmüştür. Projenin ilk kitabı İstanbul Mahkemesi 121 Numaralı Şer'iyye Sicili (haz. Ş. N. Aykut, İstanbul, 2006) başlığıyla çıkmıştır.

5) Ottoman Empire and Its Heritage: Halil İnalçık'ın editörlüğünü S. Faroqhi ile beraber yaptığı Leiden'de E. J. Brill tarafından çıkarılan **Ottoman Empire and Its Heritage** serisinden şimdiye kadar 38 cilt yayın yapılmıştır. Bu seri özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupada bilimsel çerçevede tanınması ve anlaşılması bakımından önemlidir.

6) Halil İnalçık Center for Ottoman Studies: 2003 yılında Bilkent Üniversitesi'nde **Halil İnalçık Center for Ottoman Studies**'i kurmuştur. Halil İnalçık, yıllardan beri çeşitli arşivlerden topladığı belge ve defterlerin kopyalarını, yarım kalmış araştırma metinlerini, 1000'den fazla ayrışması ve diğer materyalleri bu merkeze bağışlamıştır. Hâlâ tasnif işlerinin yürütüldüğü merkez yakın zamanda araştırmacıların hizmetine girecektir.

EDİTÖRLÜĞÜNÜ YAPTIĞI YAYINLAR

- Archivum Ottomanicum (The Hague, 1969, T. Halasi-Kun ile birlikte)
- Osmanlı Araştırmaları Dergisi (İstanbul, 1980, H. Lowry ve N. Göyünç ile birlikte)
- History of Scientific and Cultural Development of Mankind, Cilt: V (History of Humanity-Scientific and Cultural Development: From the Sixteenth to the Eighteenth Century, P. Burke ile birlikte)
- Tarih Tezleri Serisi (İstanbul, Eren Yayınları, 1988'den itibaren)
- Ottoman Empire and Its Heritage, (Leiden, Brill, 1998'den itibaren bu seriden şu ana kadar 38 cilt basılmıştır)

YAYIN KURULUNDA OLDUĞU BAŞLICA BİLİMSEL DERGİLER

- Turcica (Paris)
- Harvard Ukrainian Studies (Cambridge)
- International Journal of Turkish Studies (Madison, Wisconsin)
- East European Quarterly (Boulder, Colorado)
- Türk Tarih Kurumu Belgeler Dergisi (Ankara)
- Studia Islamica (Paris)
- Islamic Studies (Islamabad)
- Doğu Batı (Ankara)

ÜYESİ OLDUĞU BAŞLICA BİLİM KURUMLARI

- Türk Tarih Kurumu, Asli Üye (1947–1980)
- Association Internationale des Etudes du Sud-Est Européen, Üye (1964–1974), Başkan (1971–74)
- Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Üye (1960)
- The Royal Historical Society, Londra, Muhabir Üye (1974)
- The Royal Asiatic Society, Londra, Şeref Üyesi (1978)
- Lécole des hautes études en sciences sociales, Paris, Ziyaretçi Direktör (1979)
- American Academy of Arts and Sciences, Fellow (1983)
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Üye (1993)
- Srpska Akademija Nauka i Umetnost (Sırbistan Bilim ve Sanat Akademisi), Belgrad, Üye (1991)
- Türkiye Bilimler Akademisi, Şeref Üyesi (1993)
- Middle East Studies Association, Şeref Üyesi (1994)
- American Historical Association, Şeref Üyesi (1995)
- Institutul de Istorie Nicolae Iorga (Nicolae Iorga Tarih Enstitüsü), Bükreş, Şeref Üyesi (1995)
- The British Academy, Muhabir Üye (1995)
- Kültür Bakanlığı Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yıl Dönümü Yayın Komisyonu, Üye (1998)
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Araştırma Kurulu, Üye (1998)
- Near East Studies Danışma Kurulu, Princeton Üniversitesi, Üye (yeniden seçildi, 1998)
- Institute of Turkish Studies, Washington, Üye (Yönetim Kurulu, 1998)
- Kültür Bakanlığı Osmanlı Bilim ve Kültür Mirasının 700. Yılı Anma Programı Komitesi, Üye (1998)

- Halil İnalçık Araştırma Projesi, Sabancı Üniversitesi-Packard Humanities Institute İşbirliği ile “Şer’iyye Sicillerine Göre İstanbul Tarihi”, Onursal Başkan (1999)
- Vehbi Koç Ödülleri Seçici Kurulu, Üye (2002)

TEVCİH EDİLEN FAHRİ DOKTORALAR

- Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye (1986)
- Atina Üniversitesi, Yunanistan (1987)
- Selçuk Üniversitesi, Türkiye (1992)
- Kudüs İbranî Üniversitesi, İsrail (1993)
- Bükreş Üniversitesi, Romanya (1993)
- Uludağ Üniversitesi, Türkiye (1995)
- Balıkesir Üniversitesi (1999)
- Sofya Üniversitesi, Bulgaristan (2001)
- Manas Üniversitesi, Kırgızistan (2004)
- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye (2005)
- Koç Üniversitesi, Türkiye (2006)
- Trakya Üniversitesi, Türkiye (2007)
- Azerbaycan Milli İlimler Akademisi (2012)

BURLAR, ÖDÜLLER, MADALYA VE NİŞANLAR

- Rockefeller Vakfı Araştırma Bursu, Harvard Üniversitesi (1956)
- İslam Tarihi Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) Ödülü, İslam Konferansı Örgütü (1986)
- T. C. Dışişleri Bakanlığı Yüksek Hizmet Madalyası ve Diploması (1991)
- Prof. Dr. Mustafa Parlar Eğitim ve Araştırma Vakfı Ödülü, ODTÜ (1992)
- Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi (İstanbul: Eren, 1993) eseriyle Sedat Simavi Vakfı Sosyal Bilimlerde En İyi Çalışma Ödülü, İstanbul (1993)
- Titulesco Yüksek Hizmet Madalyası, Romanya Büyükelçiliği, Ankara (1995)
- İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Ödülü (1998)
- Balıkesir Üniversitesi Şükran Plaketi (1999)
- Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Şükran Ödülü (2000)
- Macaristan Cumhurbaşkanlığı Liyakat Nişanı (2002)
- T. C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü (2002)
- Türkiye Yazarlar Birliği, Şükran Beratı (2003)
- Milli Savunma Bakanlığı Plaketi (2003)
- Üsküdar Belediyesi Plaketi (2003)
- Ankara Üniversitesi Şükran Plaketi (2003)
- Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı, Bursa Ulusal Kültür Yaşamına Katkı Ödülü (2004)
- T. C. Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü (2004)
- Türk İdareciler Derneği (2008)

KAYNAKLAR

- Arı, Bülent, “Halil İnalıcık’ın Keşifleri ve İki Örnek: Bafeus/Koyunhisar ve Pelekanon Muharebeleri”, Tarihte 4 Sima, Halil İnalıcık, İlber Ortaylı, Halil Sahillioğlu, Mehmet Genç, 27-28 Mayıs 2005, İstanbul, Kültür AŞ, 2006.
- Arı, Bülent, “Halil İnalıcık ve Osmanlı Hukuku Araştırmaları”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 5 (2005), s. 791-803.
- Arı, Bülent, “Türk-İslam-Osmanlı Şehirciliği ve Halil İnalıcık’ın Çalışmaları”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6 (2005), 27-56.
- Arı, Bülent-Selim Aslantaş, “Tarih Öğretiminde Tek Kişilik Akademi: Halil İnalıcık”, Türk Yurdu, 175 (2002), s. 56-60.
- Boyd, K (ed), Encyclopaedia of Historians and Historical Writing, 2 vols. London: Fitzroy, 1999.
- Çaykara, Emine, Tarihçilerin Kutbu “Halil İnalıcık Kitabı”, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2005.
- Ergenç, Özer, “Halil İnalıcık Neden ‘Büyük’”, Doğu Batı, 12 (2000), s. 121-141.
- İnalıcık, Halil, “The Shaykh’s Story Told By Himself”, Paths to the Middle East, ed. Thomas Naff, Albany: State University of New York, 1993.
- Şakiroğlu, Mahmut, “Halil İnalıcık Bibliyografyası”, Tarihçilerin Kutbu içinde, s. 523-560.

ARGUMENTS TOWARDS THE RISING OF OTTOMAN EMPIRE OSMANLI KURULUŞ DÖNEMİ TARTIŞMALARI

Ayşen ÇAKIRAY¹

ÖZET

Osmanlı Devleti küçük bir uç beyliği iken büyük bir imparatorluğa dönüşmüş ve altı asır boyunca çok geniş bir coğrafyada hüküm sürmüştür. Bu büyük imparatorluğun kimler tarafından kurulduğu, temelleri ve niteliği üzerine 20. Yüzyıldan itibaren birçok tez ortaya konmuştur. Bu dönemden itibaren Modern Osmanlı yazıcılığında Osmanlı'nın kuruluşu meselesi önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Herbert Adams Gibbons'un "Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu / Foundation of the Ottoman Empire" adlı kitabında ortaya koyduğu görüşler ile bunun tam karşısı olarak Fuat köprülü'nün görüşleri Osmanlı kuruluş dönemi tartışmalarındaki ilk yaklaşımlardır. Wittek 'in gazi çevreleri ve onların değerler sistemi hakkındaki tezi 1980'lerde RP. Lindner, Gy. Kaldy-Nagy, R.C. Jennings, Colin Imber, C. Heywood gibi Osmanlı tarihçileri tarafından geliştirilmiştir. Rudi Paul Lindner; "kutsal savaş" Gaza düşüncesine karşı görüş belirtmiştir. Osmanlıların dinsel kaygısının olmadığını söylemiştir. Colin İmber ve Feridun Emecen'in kaynakların yetersizliği olduğunu söyleyerek Osmanlı'nın kökenleri hakkında görüşlerini belirtmiştir.

Bu çalışmadaki amacımız Osmanlı Kuruluşunu Gibbons, Fuat Köprülü, Paul Wittek, Colin Imber, Halil Inalcık gibi tarihçilerin ortaya koyduğu görüşler çerçevesinde incelenmeye çalışmaktır. Osmanlı kuruluşu ile ilgili bütün görüşler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı kuruluşu, Kutsal Savaş, Gaza tezi, Osmanlı İmparatorluğu'nun kökenleri*

ABSTRACT

The Ottoman state was a border beylic at the beginning, then it turned to an empire and dominated a wide geography during a centuries. Many theses have presented since 20th century about who ruled the empire and its origins and its quality. Since this period modern Ottoman records about the problem of Ottoman rising became an important discussion subject. Herbert Adams views in Foundation of the Ottoman Empire and Fuat Koprulu's views are first approaches in Ottoman rising discussions. Wittek's thesis about ghazi connections and their ethos was developed by Lindner, Gy. Kaldy-Nagy,R.C. Jennings, Colin Imber, C. Heywood in 1980. Rudi Paul Lindner has an opposing view to the holy war (gaza). He mentioned Ottomans had religious worries and Colin İmber and Feridun Emecen's sources are insufficient and added his views about Ottoman origins. Our purpose in this work is to analyze the Ottoman rising in frame of Gibbons, Fuat Koprulu, Paul Wittek, Colin Imber, Halil Inalcık. The analyze of Ottoman Empire rising will be included.

Keywords: *Ottoman rising, Holy War, Gaza Thesis, Ottoman Empire Origin*

¹Yeditepe Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi.

Introduction

Ottomans turned into an empire from a little seignior and ruled over a wide area for over six hundred years. In the 20. Century, there are many theses done on who built this empire, its foundations and attributions. From this point on, Foundation of Ottoman has become a very important question of debate amongst modern time Ottoman historians. In Herbert Addams Gibbons' "Foundation of Ottoman Empire" book he tries to explain "religious transformation hypothesis" through saying the main factor in the foundation of state doesn't lie under Asian Turks but within European factors contributed by Christian Greeks and Turkish idolaters.

Completely against this hypothesis, Fuat Köprülü argues that the state was founded entirely on Islamic and Turkish factors. Wittek agrees with Köprülü but he focuses more on veterans and the systematical values that surrounded them. On the other hand according to Köprülü, there is a larger group of contributors consisted by tribes, Turkish-Islamic guilds, santons, traveler intellectuals, warriors. Wittek believed that the tradition of Holy War contributed too much needed dynamism for conquests and reforms. Both historians focused on the roles of shepherds- immigrant Turks that lived on the edge point of society without delving into the state's formation or inner changes.

According to the claims of Halil İnancık, Köprülü explains how the society turned into a political community or that he answers the question of how Osman Gazzi's military and political leadership is and how he founded the state's dynasty. Halil İnancık tries to explain reason of the change on the edge point of society and the factors during 13. and the beginnings of 14. Century that contributed to the foundation of a state in this part of society

As well as these historians Colin Imber claims that the dream Osman Bey saw was a myth created to make his leadership legalized by his own folk, and that it's a foundation myth. He focuses on this myth and the "Gaza" (Holy War) factor. Rudi Paul Linder questions whether religion is a driving force in Ottoman or not. He tries to clarify whether the Holy War ideology is a driving force or legitimacy. Friedrich Giese notes that he's looking the events through an European point of view when he should be giving an assessment by Eastern sources and it's through its view point instead. These people built their hypothesis on the Gaza ideology being a driving force and that the state followed political, population and cultural traditions after their Turk/Seljukian predecessors. Those who share Gibbons' ideas used a different point of view to make their assessments while making their criticisms on his approach. Besides these historians, there are many other experts contributed their views on this topic. More recently Cemal Kafadar argued a new approach that accepted all factors and put but the state between two worlds.

In this study, our aim is to understand how it was possible for Ottoman as a little tribe on the Seljuk-Byzantine border to diverge from the rest of other tribes during its time and manage to rule over a wide area like Balkans and Anatolia for a long period of time.

I. Historical Background

Oghuz people were living at the east part of Syr Darya and the Caspian Sea in the 10th century and they were separated into two tribes named Uc Ok and Boz Ok. Seljuk Turks were belonging to Uc Ok's Kinik tribe. At the beginning of the 10th century a ruler titled Yabgu were ruling Oghuz people. Temur Yalig, nicknamed Dudak which means lips in Turkish language, founder of Seljuk Empire and also father of Seljuk, had an important mission in the state. After Dudak's death Seljuk

assigned as army commander. After a while they had a disagreement with Yabgu, thereupon Seljuk and its subordinates went to Cend which is the end of the connection of Islamic and Arabic countries. Meanwhile 2 Turkish and 3 big Islamic states were present. The 2 Turkish states were Kara-Khanid Khanate (840 – 1212 A.D.) and Ghanzavid State (constituted in Afghanistan), and the Muslim ones were Semanid Empire (819 - 1005 A.D.) Abbasids and Buyids (932 - 1055 A.D.)

Among these places Oghuz people Seljuk come to be known by the holy wars he did. In 1007 his son Aslan Yabgu took his place. After a while all of the Seljuk people left Cend city and went to Buhara zone. Aslan Yabgu were taken captive by Ghanzavid Sultan Mahmut in 1025 and jailed in Kalinjar Fort, he died there in 1032. Hereupon Musa Yabgu came to power but unfortunately Cagri and Tugrul bey were more powerfully². In 1035 along with other Oghuz tribes, Tugrul and Cagri bey passed Amu Darya and dominated Khorasan. In 1040 they defeated Mahmud's son Mesud from Ghanzavid with the Battle of Dandanaqan and started to progress to the west. At that point Islamic world were experiencing denominational differences, Shiism were represented by Buyids in Iran, by Fatimids in Egypt. Abbasid emperor in Baghdad was the calif of Sunnis. These two Shii states were forcing the Abbasid calif. Therewith Tugrul undertook the responsibility of protecting him³. After leaving Baghdad in 7 April 1060 and the death of his wife Altuncan hatun, he declared he wants to marry Abbasid calif's daughter. Upon his request they get married but because of Kutlamis's riot he was obliged to leave Baghdad. He died in 1063, after returning to Rey.

First Turkish invasions to Anatolia were made in this period. Seljuk Empire proceeds to extend after Dandanaqan war dominated Yinal to conquer Azerbaijan and Iraq. Other Turkemns didn't accept Ibrahim Yinal's domination in Rhine River and started to migrate to eastern Anatolia. Before these migrations Cagri Bey had invaded the eastern Anatolia from 1016 to 3000 by troops. Then when escaping from Ghanzavid Aslan Yabgu he went to Byzantine land with his troops⁴.

After Dandanaqan War, conquered lands were distributed among the dynasty's members. Kirman and Tabes zones were given to Kavurd (Davut's older son). After Tugrul bey's death Kavurd joined to fights for the throne but admitted defeat and allowed Alp Arslan to be Sultan. While Kavurd was ruling Kirman zone, Buyids were at Umman zone⁵. Before Seljuk Kingdom's formation, a Turkmen state bounded to Seljuk Empire was formed.

Parallel with the death of Kurlu bey, Uvakoglu Atsiz demolished Fatimid Empire and formed the Seljuk Kingdom⁶. Iraqi Seljuks were present from 1120 to 1194. Turks settled firstly in Basra city for military purposes, they densely settled here on Seljuk period. In 1055 Tugrul Bey accompanied with a grand army went to Baghdad, liberated the Abbasid Khalid from Shii pressure and left Turkish forces in order to protect them. After some time he left Tugrul's city, even though the forces left the city, Turkish people were already settled. Today, Turkmen people still living there⁷.

²Merçil, Erdoğan. "Büyük Selçuklu İmparatorluğu", *Türkler Ansiklopedisi IV, Yeni Türkiye Publisher Ankara 2002*, p. 597-599

³Rasony, Laszlo. "Türk Devletinin batıdaki Varisleri ve İlk Müslüman Türkler", *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1983*, p. 60.

⁴Merçil, Erdoğan. *Op. cit.* p. 602-777

⁵Merçil, Erdoğan. *Kirman Selçukluları, Türkler Ansiklopedisi IV, Yeni Türkiye Publisher Ankara 2002*, p. 760.

⁶Sevim, Ali. "Suriye Selçuklu Melikliği", *Türkler Ansiklopedisi IV, Yeni Türkiye Publisher Ankara 2002*, p. 764-778.

⁷Bayat, Fazıl. *Moğol İstilasına Kadar "Irak Türkleri"*, *Türkler Ansiklopedisi IV, Yeni Türkiye Publisher Ankara 2002*, p. 795-800

Alp Arslan took Tugrul's place after his death (1063-1072). Alp Arslan did many clashes. While his attempt to conquer Egypt, he get to know Byzantine Emperor Romanos Diogenes came to Erzurum with a huge army so he took a different tack, after making preparations Byzantine and Seljuk armies came across on Rahvan plain. In 26 August 1071 as a result of changes in sides (Patzinaks and Uz people changed to the Seljuk side), Seljuks won the clash⁸. After the Battle of Manzikert, Alp Arslan divided Anatolia among the commanders, thus beylic period started in Anatolia. One of the commanders of Ebu-Kasim founded Tortum, Baykurt, Tercan, Ispir, Pasinler plain and made Erzurum capital, and formed Saltuk Beylic bounded to the Great Seljuk Empire. Also Mengujekid state was formed in 1080 by Mengucek Gazi; Alp Arslan's commander. The state was formed in Erzincan, Kemah, Divriği and Sebinkarahisar zones. Artuqids ruled among east and eastern Anatolia between 11th and 15th centuries. Danishmend state was formed by Danishmentoglu Gumustekin in Middle Anatolia, its capital was Sivas. Other Beylics are Sokmen Beylic, Demlecogulları and Inanogulları⁹.

Then, Alp Arslan launched an expedition towards Karakhanids. During the expedition a commander named Yusuf-el Harezmi assassinated him, and he died in 24 November 1072. His son Melih Sah took his place. After the battle of Manzikert Sultan Alp Arslan ordered invasion towards Anatolia. This situation continued during Sultan Melih Sah. After Sultan Melih Sah's¹⁰ death fights for throne started in Grand Seljuk Empire and this resulted in weakness of the authority. Atabeylics declared its independence. Atabeylics are trainers and mediators of sultan's son. Principal Atabeylics were; Saluris from Oghuz tribe. They ruled 140 years in Iran. In Azerbaijan Ildeniz family formed a state. Ildeniz were firstly Mameluke (Turkish slave) then they became Aslan Sahin Seljuk Atabey. They ruled till 1225 in Azerbaijan. An atabeylic known as Boriler ruled in Damascus from 1104 to 1154. Zengi family formed an atabeylic in Syria, Palestine and North Iraq. Erbil Atabeylic is another beylic formed in that period (1132-1233).

The last emperor of Seljuk is Sancar. He was engaged with revolts towards him. Meanwhile, Kharzem shah state won the battle against Gran Seljuk Empire. The east part of the state was conquered by Kara Kitay state. In 12th century, after the broke up of Grand Seljuk Empire atabeylics declared their independence.¹¹

Kutlamis' son Suleyman Sah became an emperor by making capital Konya within Grand Seljuk Empire. Took advantage fights for the throne with Suleyman Sah, widened his land till Iznik. He settled here and made Iznik the capital city, and then he widened the borders till Marmara and Egean Sea in 1080.

After the death on Suleyman in 1084 his commanders declared their independent cities, the most known is Caka bey. He dominated this region by conquering Foca, Urla, Mytielene, Chios and Samos islands. Berkyaruk Suleman's son Kilic Arslan the 1 came to the throne (1094). In that time Crusade happened,

⁸Rasony, Laszlo. *op. cit.* p. 60.

⁹Sevim, Ali and Yücel, Yaşar. "Türkiye Tarihi I", *Türk Tarih Kurumu Bookstore, Ankara 1990*, p. 149-171.

¹⁰Merçil, Erdoğan. "Sultan Alp Arslan'ın Türkistan seferi ve Ölümü", *Türkler ansiklopedisi IV*, p. 614.

¹¹Rasony, Laszlo. *Op. Cit.* p. 61.

these battles continued in Mesut and Kilic Arslan the 2.¹² After his father's death Kilic Arslan the 2, who assigned to Elbistan, struggled crusade. In 1155 he ascends to the throne, his aim was to dominate all Anatolia. His brother in law attacked southern part of Seljuk and clashed Mosul atabey. Byzantine emperor Manuel and Mosul atabey did an alignment. Kilic Arslan not only struggled with her brother in law but also with Mosul atabey. In that period Seljuk and Byzantine relations was friendly, Turkmens especially in Eskisehir region, Denizli Kirkagaz, Bergama and Byzantine border made invasions and ruined the castles. Therewith, Byzantine Emperor Manuel decided to make invasions. In 1176 Kilic Arslan the 2 ambushed Byzantine in Miryakefalon Valley. Byzantine was defeat in this battle. After this victory, in 1178 he conquered Malatya, which Danishmends were living there.

Byzantine was heavily defeated. After this victory in 1178 he took Malatya from Danishmends. After the death of Kilic Arslan the 2 respectively Giyasettin Keyhüsrev I (1192-1196), Rukneddin Suleyman Shah (1196-1204 and 1204-1211), Izzeddin Keykavus (1211-1220) became sultan.¹³

When Alâeddin Keykubad came to the throne the the rising of Seljuks started. By the way, after the demolition of Haresmi king. Mongolian Empire, no obstacles left with Seljuk, was proceeding rapidly towards west. Harezmishash and Eyyubis confederated. On Alaeddin period ships were sent to Crimea. Some castles were conquered around Antalya. Evet though they appealed for help, while Mongolian invasion were proceeding to west, Harzemshas, Eyyubis and Anatolian Seljuks these two states didn't accept it. From 1237 Giyaseddin Keyhüsrev took his father's (Alaeddin Keykubat) place. Near Kosedag, which is near to Zara town in Sivas, Mongolian and Seljuk troops have meet. Seljuk's were defeated. In 1256 Baycu wanted Izzeddin Keykavus to assign summer pasture and winter quarters in order to place his tribes. After Hulagu Han (Ilhanid Sultan) ordered to discharge Arran and Murgan plains, Sultan rejected Baycu's proposal. After that, Seljuks were defeated¹⁴ in the battle. This resulted in empty n the best summer pastures including the fertile Kazova plain,¹⁵ Till 1257 Seljuk Empire struggled with the fights for the throne. Anatolian Seljuk made alliance with Memluks in Egypt because of Mongolian pressure. Meanwhile, Karamanoglu Mehmet Bey's fame increased due to his success in defeating Mongolians. Memluk Sultan Baybars went to Anatolia and Mongolian troops defeated. From 1243 Anatolian Selkus' political entity ended up.¹⁶

After the Kosedag Battle in 1243 Seljuk Empire has lost its control among Anatolia and beylics came up. These beylics were already living at the edges of the Seljuk Empire. Seljuk Empire's borders were organized as: Mediterranean, Black Sea and West Anatolia as tree border areas. Migrations In 1261 as a result of Mongolian invasions, started the rising of Ottoman beylic. From this date Anatolia was divided into two parts as East and the west border part in which Turkmens were commanding. Seljuk was representing Esrefogullari, Hamidogullari, Sabibataogullari, Germiyanogullari and Cobanogullari in the west. Menteseogulları, Aydın, Saruhan, Karesi and Ottoman beylics were representing the semi-independent Anatolia under Turkmen dominance.

¹²Uzunçarşılı, İsmail H. F. "Osmanlı Osmanlı Tarihi I", Türk Tarih Kurumu Bookstore, Ankara 1988, p. 1-2.

¹³Sevim, Ali and Yücel, Yaşar. Op. Cit. p. 75-145.

¹⁴Uzunçarşılı, İsmail H. op. cit. p. 8-9.

¹⁵Inalcık, Halil. "Osmanlı Devleti'nin Doğuşu Meselesi ", Söğüt'ten İstanbul'a, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar(comp.) Oktay Özel ant Mehmet Öz, İmge Bookstore, Ankara 2005 p, 228-229.

¹⁶Uzunçarşılı, İsmail H. op. cit. p. 9.

Ottoman state was a border state in which had similar characteristics to Turkmen tribes which migrated to west. It was not one of the strongest beylics among the region. While Germiyanogullari was superior in Anatolia, Karamanogullari was the strongest among the beylics.

In this period looking for conditions of states which have relations with Turks is necessary. Basil the 2 was the person who lived the best period in Byzantine after Justinianus. His death (1025) was a milestone to the Empire. After Basil's death Byzantine had to tackle with internal disorder and anarchy.

From the southern Caucasus to southern Italy, Byzantine borders started to tighten as a result of Patzinak, Uz and Anatolian Seljuk press. Byzantine had lost many border state. In 1025 Constantine's daughter's Zoe and Dora take control, started the regression period. In 1068 Byzantine queen Eukodia married Romanos. Byzantine had lost its authority by losing Manzikert War. The region was conquered by Seljuk Empire. In 1204 Constantinople was conquered by the 4th crusader army. A Latin empire was formed there. Byzantine became worst after the demolition. In 1261 when the emperor in Nikaia went to Constantinople, The Byzantine borders were: western part of Anatolia, Aegean islands, Macedonia including Thessalonica. Byzantine had to tackle with Turks and Mongolians in Anatolia. In European territories completely independent Serbian and Bulgarian states were existing. After travelling to Asian territories, Michael the 8 found the region in bad conditions. Cities were demolished and abandoned. The first reason of the bad conditions of Byzantine is the looter actions of Turks. The second one is the feudal system. Anatolian aristocrats were the most important and active persons with monastery and churches notables. Considering military, emperors had no power to be able to resist.

Donald M. Mcal's Last Century of the Ottoman Empire, is about the conflicts between the state and the church in Palaiologos' sultanate. In this period Byzantine navy scatted. The same year 75 Venice ships entered to Halic and attacked to Galata. In this period financial and military problems existed. Italians living in Constantinople, islands and Greeks in Teselya made difficulties. Serbians were hazardous since Charle D'anjavu time.¹⁷ About this time Ayyubids and Mamelukes were living in the east. The name Ayyubid came from father of Selahaddin Ayyubi, Necmeddin Ayyubi. This state is the cont. of Seljuks and also Zengi atabeylic. It raised in Egypt Hejaz, Yemen, North Sudan and Libya. This state was successful in struggling with crusade. After Selahattin Ayyubid's death (1193) Meik el-adil came to the throne. Then central authority weakened. Aybek established Mameluke state in Egypt in 1250. Meanwhile Mongolian invasions started towards the crusade. Ayyubid state was abolished by Akkoyunlu emperor, Uzun Hüseyin in 1462. Mongolians invaded these a regions in which Ayyubids were dominant.¹⁸

Aybek, who was a mamelukes, ended the Ayyubid dominance in Egypt and formed the Mameluke state in 1250. Mameluke means slave, these slaves are Kipzak originated. They were used as warriors by Abbasids, Tolonogullari and Fatimids. Mamelukes declared its independency when Ayyubi authority weakened. In 1277 fame increased with the Ayn-i Calut war against Mongolians. This state gained dominance in Egypt and Syria but Sultan Yavuz Selim ended this dominance.¹⁹

¹⁷Nicol, Donald M. "Bizans'ın Son Yüzyılları" (1261-1453) Tarih Vakfı Yurt Publisher İstanbul 1999, p. 115-149.

¹⁸Şeşen, Ramazan. "Eyyübiler", Türkler Ansiklopedisi V, Yeni Türkiye Publisher Ankara 2002, p. 60-77.

¹⁹Koprıman, Kazım Yaşar. "Memlükler", Yeni Türkiye Publisher Ankara 2002, p. 99-127.

II. First Approaches towards the Foundation of Ottoman Empire

At the end of the 13th century the Anatolian territories' status was not pleasant because the Byzantine Empire had lost its authority and The Seljuk Turks broke up and resulted in beylic system, Anatolian territories became a place where no powerful unitary state existed. At the very time The Ottoman Empire (which was a small beylic at the edge of Anatolia) overcame all the beylics in a half century and became an empire extending from the Danube to the Euphrates. By the 20th century, historians started to find responses to the questions how could the Ottoman Empire be able to turn into an empire while it was just a small beylic in Sogut (Söğüt in Turkish), and what are the reasons that supplied their actions.

Many theses about the rise of the Ottoman Empire have been introduced and some of them have been confronted each other. Although Herbert Adams Gibbons' Foundation of the Ottoman Empire is considered the pioneer of these arguments, Ashik Pasha-Zade, who lived at the beginning of the 5th century, tries to answer the question of how Osman was the first founder of the Ottoman Empire which is one of the dynasties lived longer. He tells everything like a story; According to him, the rise of the empire started because Osman I saw a dream in which a moon appears in the chest of Sheik Edebali (a well-known Sheik in that period) and goes into Osman I's chest forming a tree spreading around the world. Osman I immediately goes to sheik and tells his dream, then Sheik interprets his dream the maqam (authority/position/chair) of sultanate is endowed to him. And also he lets him and his daughter married.²⁰ Osman I is informed that he will be the founder of the Ottoman Empire, in other words it is presaged. Ashik Pasha-Zade implies a god hand has given to him to be the ruler (as other dynasties' founders). By the 15th century Ashik Pasha-Zade tries to explain the rise of the Ottoman Empire by using motifs used existing in the rising process of other dynasties. From 1910 many historians tried to clarify the Ottoman Empire's rising problem because they didn't find enough Herbert Adams Gibbons' One Bellicose State born by 400 Tents approach written in Foundation of The Ottoman Empire.²¹ And they started to clarify the first periods of the Ottoman Empire. Gibbons mentions the empire is a mixed race of non-Muslim Turks and Greeks of Turk nationalities and they are mentioned as Ottomans. He said Ottoman Empire's savage Asian blood and the new and the ancient European elements are combined.

He also argued that the main factors of Ottoman Empire's rising process should be investigated within European elements instead of the Asiatic Turks.²² Gibbon says that Ottomans settling to Sogut were not Muslims. Also includes there are not any data about its origins in Byzantine resources.

Mehmet Oz's comment on this topic is: 'til the 16th century the Ottoman Empire cont. as a mixture of Islam and Byzantine. Gibbons' comment on this thesis is that the Ottoman Empire couldn't raise from Turkish-Islamic origins so this means that it raised from Byzantine-Christian origins'. Hence, Gibbons tough beside utilization of Byzantine civil strife, this mix of races and Byzantine succeed administrative traditions are determinants.²³

²⁰Özel, Oktay and Öz, Mehmet (comp.); *Söğütten İstanbul'a; Osmanlı'nın Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, İmge Bookstore, Ankara 2015 p.13

²¹Özel, Oktay and Öz, Mehmet (comp.).op. cit. p. 20

²²Gibbons, Herbert A., "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu", (translator Ragıp Hulusi), (1st press), 21. Yüzyıl Publisher, Ankara 1998 s.41,42

²³Öz, Mehmet, "Kimlik Tartışmalarına Osmanlı Kimliği Vasıtasıyla bir katkı: Osmanlı Devleti Kimler Tarafından nasıl kuruldu?", *Türkiye Günlüğü Dergisi*, 2005 Issue: 87 P.57-58

In 1935 Koprulu opposed to Gibbons' thesis and said the Ottoman race never existed and the Ottoman history is not ethnic but a political idiom. He also asserted the state is a result of Turkish and Muslim elements. While explaining its rising Fuat Koprulu based on Historical Continuity Thesis. He argued Ottoman Empire's history should be considered as the continuation of Anatolian Beylics and Seljuks.²⁴

Fuat Koprulu categorized H. A. Gibbons's thesis:

- a) Ertugrul's father (whose name was given to the Ottoman Empire) went to Anatolia as a result of Mongolian invasion. He is the headman of a small beylic in Sogut.
- b) Osman and his small tribe are non-Muslim Turks and they were bucolics. They adopted Islam like their relatives Seljuk Turks. Hereupon they forced Cristian Rumelians to be Muslim. Before adopting Islam they were a quiet community formed by 400 tents. The population increased rapidly from 1300 to 1290. They became neighbors with Byzantine and a new race bearing the name of its leader appeared. Since the beginning, this race was not a true Turkish race. Polytheist Turks and Christians adopted Islam and formed this new race.
- c) Ottoman population had increased rapidly in a short time. This situation can't be explained as natural increase of population. It also can't be explained as migration towards the region because Ottoman territories were stated at the very west part of Anatolia. Migrants could only migrate to territories stated at east part. This situation can only be explained as the coalescence with Rumanians (which are local inhabitants)
- d) The rapid and permanent settlement of the Ottoman Empire to the Balkan Peninsula can't be explained with just the reasons explained above. The conditions of Byzantine and other states eased Ottoman Empire to spread in Balkans. Christians under the dominance of Ottoman Empire were not neighbors as the Christians living in Anatolia.

For this reason they adopted Islam easily.

Ottoman specialists such as; Koprulu, Babinger and Giese have criticized Gibbons. According to Koprulu gibbons' mistake is defining Ottoman as a community formed on 400 tents and with people living nomad and semi-nomad. Fuat Koprulu

No matter how weak is Byzantine, Fuat Koprulu Doesn't accepts that such a small tribe can take on it and can organize in such a short time in Balcans.²⁵

According to Gibbons Orhan, who came to his father Orhan's place, formed his nation by using new elements and Turks among qualified Rumelians. Fuat Koprulu rejected this idea, according to him among statesman who famed, there are too little families such as Kose Mihal.

Ottoman byrocracy is utterly formed by Turkish elements.²⁶ Neither the geography in which Ottoman Empire has formed is not an Island formed in the middle of the Pacific, nor the people living here is a different element from Anatolian Seljuks.

²⁴Köprülü, Orhan F. "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesinde itici Güçler", *Osmanlı Siyaset, Volume. 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara 1999, p. 153-160.*

²⁵Köprülü, Orhan F. "Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu", *Atay Kültür Publisher Ankara 1972,*

²⁶Köprülü, Orhan F. "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesinde itici Güçler", *Osmanlı Siyaset, Volume. 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara 1999, s. 153-160*

When the Ilhanics were dominants, they made political, economic and cultural union with Anatolian Turks. Living conditions for people living in the edge were different. According to Fuat Koprulu we should know not only the 13th century politic history of Anatolia but also its social history.²⁷ In Anatolian Seljuk period, especially in the 13th century life in states were lively. Their language was Persian and also Persian culture was dominant. Its official religion was Sunni Islam (tached in madrasah). But in countryside invaded by Turkmen tribes (they were mostly nomads, and their migration dared from the end of the 11th century till the 14th century conditions were different.²⁸

The migration of the Oghuz from the Central Asia to the west was carried out in two stages. Firstly, the Turkmen came to Azerbaijan and later to Anatolia under the leadership of the Seljuk from 1020. The Turks began to invade the Byzantine Anatolia by the leaders of the Great Seljuk in his victory of Malazgirt in 1071.

Secondly, the Turkmen who came to Anatolia in the second half of the 12th century during the period of the collapse of the Great Seljuk Empire and the rise of the Kharzem Shah in the Iran. The big wave of immigration is the Turkmen migration from central Asia to Anatolia with a result of the Mongol invasion.²⁹ Despite the first group of people came as the vanguard, they settled in the region together with women and children as the result of the Mongol invasion. It is known that a few of Mongol tribes came to Anatolia before Ilkhanids and later Hulagu Han came with a large group of an estimated 2000,000 tents and 1.000.000 force. It is known that these a part of the masses were settled in Anatolia. It is mentioned in historical sources that the Turk and Mongol tribes were placed in some suitable regions. It is exactly known that the name of the three of these and where they settled in. Bisvuts settled in Aksaray, Kayseri, Konya, and Uighurs settled in Sivas, and Cavdars settled in Ankara, Eskisehir, Kutahya. It is said to be that Bisvut and Uighurs had ten thousand, and Cavdars had thirty thousand armed forces.³⁰

Fuat Koprulu talks about in his article entitled with “The driving force in the establishment and development of the Ottoman Empire” that after the victory of Malazgirt in 1071, the Anatolia which was opened for the first time to the settlements of Turks, was Turkified during the period of Malik-Shah in a planned manner. After the Seljuk had opened the door of Anatolia for Turks to settle tribes, there were various Turkish tribes such as Karluk, Kaphcak, Kipchaks, aga cenî. However, the main population density was the Oghuz Turks. Koprulu emphasizes the origins of the Seljuk and Ilkhanid. He says that the Oghuz who, came to Anatolia, was from Kayi tribe became a certain information. His research indicates that the tribes were also dispersed to various parts of Anatolia as in all other Turkish tribes. There are still settlements which bear the names of the tribes such as Erzincan and the vicinity of Susehri, Amasya, Corum, Kastamonu, Cankiri, Gerede, Bolu, Duzce, Eskisehir, Mihalic, Orhaneli in the northern Anatolia. There are also settlements which are encountered to the vicinity of Cilicia, Isparta, Burdur, and Fethiye in southern and Denizli, Muğla, Aydın, Odemis in westbound. After Seljuk had opened the Anatolia, Kayi tribes also came to Anatolia like other tribes at various times, but they settled in border regions.

²⁷Köprülü, Orhan F. “Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu”, Atay Kültür Publisher Ankara 1972 p.22-27

²⁸Emecen, Feridun M. “ İlk Osmanlıların toplumsal kökeni ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası” Timaş Publisher, İstanbul 2012, p. 149-150

²⁹Inalcik, Halil. “ Osmanlı tarihine toplu bir bakış”, Osmanlı, I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Publisher, Ankara 1999 p. 37

³⁰Köprülü, Orhan F. “Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu”, Atay Kültür Publisher, Ankara 1972, p.42-43

Turkmens migrated intensively to the western region during this period. When the given information about the ethnic situation in the 13th century by Marco Polo and the information provided by historical and geographical documents in the 14th century are compared, it is mentioned that it is easily understood how much getting stronger of the Turkish and Islamic elements. The new tribes who was placed in Central Anatolia by Ilkhanate, led to migrate tribes who had lived before in that region to safer and hilly areas. The Byzantine settled on the coastal areas and the region was Turkification with the migration to the western Anatolia.³¹

Babinger's argument was indicated that the Ottomans drew attention to follow the Seljuk and Ilkhanid and the roots of the Ottoman institutions came from the Seljuk by Mehmet Oz. Thus, the Ottomans rejected the idea of having the necessary cultural knowledge required to establish a state.³² (Mehmet Oz) Indeed, Babinger said that the Ottomans had all the heritage of the Seljuk. Also, he mentioned that the Seljuk had an impact on the spiritual and religious life of the Ottomans. He said "Sufism is becoming dominant in the Ottoman, but these come to Anatolia at a time. Many saints and Sufis came from Bukhara and settled in Anatolia since the era of the Seljuk."³³

It is considered by many historians that the Ottomans were Turk. The main issue argued here is that when the Ottomans were Muslim. Gibbon said "Although the clan that was at the head of Osman, was in the Iranian border, it had never been influenced by Islam."³⁴ Giese gives the respond in this way. Considering that the name of the father of Osman was a Muslim, while the names of the father and his relatives were the Turkish, it was claimed earlier that Osman was the first person to move Islam. However, Giese does not think that this is an accurate claim, because according to Giese, it is known much later that both the Ottoman princes and the other persons carried the Turk name. Moreover, we should have to assume that even though the Osman changed his name because of being Muslim, his partisans did the same thing, and his father had already adopted the Islam and gave a name to his son. But in this case it would be weird Osman's son carrying a Turkish name. Is Osman the Islamic version of Azman because they wouldn't use this name? The question; is the first tribe formed Ottoman Empire adopted Islam cannot be answered based on untrusting sources. But it is certain that most tribes migrating to Anatolia were Muslim and they adopted Islamic cultures because they lived with Iranian people.³⁵

Against Gibbons' theory about changing religion, he was criticized by Friedrich Giese, Fuat Koprulu and Paul Wittek. They assert that as a result of analyzing extensively the first period of Ottoman Empire's origin, in terms of Ottoman's population, culture and state's traditions they are Seljuk-originated.³⁶

In 1392 W. L. Langer and R. P. Blake argue the Islam in which Turks adopted in Anatolia is heterodox. They say that Byzantine Christians became Christians because Ottomans were kind in terms of religion.

³¹Köprülü, Orhan F. "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesinde itici Güçler", *Osmanlı Siyaset, Volume 1, Yeni Türkiye Publisher Ankara 1999, p. 155*

³²Öz, Mehmet .op. cit. p.58

³³Babinger,Franz and KÖPRÜLÜ, Orhan F. " *Anadolu'da İslamiyet* ", (translator Ragıp Hulusi), *İnsan Publisher, İstanbul 2003 , p.17*

³⁴Gibbons, Herbert A.op.cit.p. 21

³⁵Giese, Friedrich. "Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu Meselesi", *Söğüt'ten İstanbul'a, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar, (comp.) Oktay Özel and Mehmet Öz, İmge Bookstore, Ankara 2005 p,156,157*

³⁶İnalçık,Halil. "Osmanlı Devleti'nin Doğuşu Meselesi ", *Söğüt'ten İstanbul'a, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar (comp.) Oktay Özel and Mehmet Öz, İmge Bookstore, Ankara 2005 p,225,226*

Also they accept H. A. Gibbons claim that Byzantine cares about changing religion and moreover they find it beneficial. Although most of them adopted Islam, they conserved Cristian beliefs. They demonstrate as evidence the letter written to Greeks in Iznık by Constantinople patriarch. In the letter he wants them to reject Islam and go back to Church. Secondly, Till 1395 they indicate there is a monastery in Iznık and there have been many Cristian monastery in every Muslim country.³⁷

III. Approachment about the Holy War

In 1937 Paul Wittek rejects Koprulu's argument which argues the relationship between Oghuz Turks and Kayi Tribe. Wittek asserted the base of the empire's structure can't be tribal. He emphasizes the contrast characteristics of Ottoman and Byzantine, he argues that the Ottoman Empire adopts correlation with its neighbors and adopts a state model in which slowly progresses. Accordingly, Ottoman's fist neighbor is the holy war against the Christian world.³⁸ Koprulu's Historical Continuity Thesis and Wittek's Holy War thesis formed a basis of the Ottoman rising problem arguments. Since that date, arguments progressed around these two theses.

Gaza (غزاة) means war for religion in Ottoman. This has become an invasion ideology, in old dictionaries this means clashing with the enemy. And has a meaning of spreading Islam, joining invasions to widen the land and population and fight. This term used among medieval Muslim community, is not known completely how it spread in Anatolia and how started to overlap as heroism (Alp) in Turkish language. But in the 13. Cover of Islamic encyclopedia, Cemal kafadar said it is certainly detected that it was used at the end of the 13th century³⁹

Caroline Finkel's *Osman's Dream: The History of the Ottoman Empire* talks about the importance of Dervishes in borderland. In Northwest part formed many dervish lodge, Because of authority gap and disorder in Border tribes in Finkel, he said dervish settled to these regions. He mentioned they went to invasions with raiders from border tribes and they took an active role in transmission of Turkish-Islamic culture. Furthermore he said there are many cults in Finkel region, and also there is a cult named Bektashi (which was a small cult whiten tehe cult) and they shine out because of their relations with janissaries. Turkmen bey's and Ottoman sultans in Finkel Anatolia were defined as gazi, and this name is previously given to Muslim warriors in Seljuk period. Besides Gaza did not connotate as hostile and Christian opposite. This term was used commonly in the Ottoman but they boast in history, poems and fellows as ghazi. He states the word doesn't mean battle or raider.⁴⁰

Paul Wittek's *The Raising of the Ottoman Empire* an essay after stating his doubts about Ottoman is one of the 24 of Oghuz tribes⁴¹, he gives a short information about the limits of Byzantine and Islamic world. He says invasions are very common, he says there is a similarity between the conditions in Uc areas.

³⁷Langer, William, L. "Osmanlı Türklerinin Doğuşu ve Tarihsel Arkaplanı", *Söğüt'ten İstanbul'a, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar (comp.) Oktay Özel and Mehmet Öz, İmge Bookstore, Ankara 2005 p,177,224*

³⁸Imparting from DEMİRCİ, Süleyman. "Erken Dönem Osmanlı Tarihi "Kara Bir Delik / A Black Hole" mi?", *History Studies, ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print) . , January 2013, p.91*

³⁹. Kafadar, Cemal. "Gazâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Volume 13, İstanbul 1996, p. 427-429*

⁴⁰Finkel, Caroline. "Rüyadan İmparatorluğa: Osmanlı İmparatorluğu'nun Öyküsü 1300,1923" *Timaş Publisher, İstanbul 2012,p.8,9*

⁴¹Wittek, Paul. "Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu", (translator; Fatmagül Berktaş), *Pencere Publisher İstanbul 1995, p.19*

“People living in Uc’s were obligated to live in endless border works” says Wittek. These Uc battles were always in guard against enemy invasions and they also made similar invasions to enemy lands. The basis of living in these regions is loot. There is a huge cultural contrast in military Uc areas. This contrast is conclusive because of race contrast. As a result of warrior elements came by the far of the World has increased, mixture of language in different tribes leads to mixtures of different people. Additionally politic and severe religious tenses are available within uc’s and hinterland. Constant border conflicts, created tribes aiming to reach the highest independency level.⁴²

Paul Wittek says the ideology of Gaza and ghazi raised in the 9th century in Horasan and Maveraunnehir. According to him ghazi’s (religion fighters) actions, came under their flag all non-workers and people not content with their lifestyle in order to combat with infidels, herecy. Similarly the main purpose was to gather loot.

At the beginning of the 11th century, Turks migrated under the leadership of Seljuks were integrated to Seljuks. But many independent warrior and nomad and independent tribes were out of this system. These warrior groups and nomad tribes were not too bounded. These elements migrated to west with the invasion of Mongolians. Meanwhile, because Byzantine was too weak to defend themselves from these element, it shifted to west Anatolia.⁴³

In 1980 Halil Inalcik wrote an essay that extended and incorporated to Koprulu’s and Wittek’s Theses. Inalcik, on his essay Foundation of the Ottoman Empire elaborated on the importance of the Anatolian Population Movement. He also indicated the increase of Turkish migration to west Anatolia and their results; depending on conflicts between Mongolians, migration diminished or increased. He explains that people with extreme living-condition like dervishes and Middle Asian Yassawi and Babai customs are dominant. He explains the settling process to Rumelia, the seizing of Byzantine heritage and becoming an empire in two main factors: The tradition of holy war and mass migration.⁴⁴

In Classic Era of the Ottoman Empire, by Halil Inalcik: “Border beylic culture is Gaza and Darulislam to widen till invade all the world. According to him is a mission for all attempts and self-sacrifice.”⁴⁵

“The first fighter group emerges with the gathering of Gaza leader with alps and fellows to fight and loot. Fellows should not belong to any blood tie clan”⁴⁶

Halil Inalcik says limit cultures had a different culture from Seljuks. Turkish became a management and literature language for the first time in beylics. Besides, this Gaza’s aim in not to demolish darulhabi to be over power although the cont. of Gaza is the building block of the states, they were guardians of Ottoman Orthodox Church and Rumelia Cristian. As a compensate for this ward, just jizya (tax) were taken from them. As a compensation of this tax, Christians and Jews were living their religion freely. They were a tax source to Ottoman belie. Also by using this politics, Christians became Muslim more easily.⁴⁷

Bafeus War (1301) is important to explain the role of Gaza’s formation. This victory against the Ottoman Empire made Osman a charismatic bey. According to Halil Inalcik words, his victory spread till Paflagonya (Kastamonu) and ghazi’s gathered around him⁴⁸

⁴²WitteK,Paul.op.cit.p. 27,28

⁴³WitteK, Paul.op.cit. p.30,31

⁴⁴Inalcik, Halil. “Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış”, *Osmanlı Siyaset*, Volume 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara 1999, p.37-69

⁴⁵Inalcik, Halil. “Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300,1600”, (translator;Ruşen Sezer),Yapı Kredi Publisher, Istanbul 2003, p.12

⁴⁶Inalcik, Halil .op.cit. p.40

⁴⁷Inalcik, Halil. “Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ 1300,1600”, (translator;Ruşen Sezer),Yapı Kredi Publisher, Istanbul 2003, p.13

⁴⁸Inalcik, Halil .op.cit. p.45

Feridun Emecen says is accepted the politics of invasion is based on Gaza or Chad. "Gaza against Darulharp non-Muslims is not only the main goal of Ottoman but also other beylics. This Gaza politic is undoubted the cont. of Alperen tradition and is the result of the invasion concept of Islam." Ottomans used Gaza a legitimate base towards non-Muslim states. But, the war between two ghazi's has come so Emecen tried to answer how Ottoman created a basis to legitimize the controlled of Turkmen beylics. Emecen says they aligned against them and they started to worry because Ottomans developed their selves as central authority, their fame has increased in the sense of Gaza. In Murat the 2 period Turkmen beylics had aligned and attacked Bursa, so Murat, with the help of ulema, attacked the beylics in order to save Muslims from tyrants and this situation legitimized Ottoman sovereignty politics against Turkmen bellies.⁴⁹

Rudi Paul Linder's *Nomads and Ottoman in Medieval Anatolia* published in 1983 tries to develop a new term by using anthropology. He tries to make a deduction by analyzing its moneys and some documents belonging that period. According to Linder, the holy war and war veterans are not the only reasons of Ottoman Empires formation. He argues these two are just one of the reasons. He argues that Koprulu's tribe thesis is not enough and his point of view should be extended. There are disunity between Ilhanli over lordship and Ottoman enterprise. He argues that the gap should be filled and the relationship between tribes, Seljuks, Ilkhanid Empire and Ottoman beylic should be researched. In the other hand, Ottomans do not have religious worries.⁵⁰

Ottoman invasions were not just towards Christians. Linder says that tribes are based on self-seeking relations; contrast to its general definition, they are not cognate and tribes are living on plunder and its security is provided by weapons. Linder's approach formed a basis to new critical works targeting Wittek's theses.⁵¹

In the essay *Legitimacy and Driving Power in First Period Ottoman History*, he argues the holy war have no concern with the Raise of the Ottoman Empire. Linder criticizes Ahmedi's holy war thesis (based on an epitaph belonging to 1337). Fuat koprulu remarked the rejection of the holy war ideology by Omer Lutfu Barkan and he also remarked that First period Ottomans' names were all non-Muslims. Also he mentioned the thought of Halil Inalcik and Professor Arnakis' in which they remark Islam was not dictated to Christians. According to him the reason of Ahmedi's work and the epitaph written in Bursa is to legitimize the Ottoman. Paul Linder also says that not only in Ottomans but also Danishmends (who lived 200 years before them) have the holy war spirit. Based on this, Linder asks some questions; if the holy war spirit is strong among Ottomans and Danishmends, the desire of holy war resulted in success on Ottomans, but why Danishmendt could not defeat their enemies? If the veteran soldier spirit is a diving power, why different results exist?⁵²

Ronald C. Jennings remarks the intensity of Ottomans relations between Osman Bey and Orthodox groups. According to Hungarian Turcologist Yula Kaldy-Nagy it would be wrong explaining the wars against Europe as hate toward Christianity.⁵³ Because their relations with Islam are not solid, Kaldy-Nagy, Ertuğrul and his siblings Gündoğdu and Sungur and his two sons Gunduz and Savci are evidence that the names are not Islamic. He supported his thesis by saying: 'Besides it demonstrates the jizya (a kind of tax payed by non-muslim minorities in the Ottoman Empire) taken from non-Muslims. 'If all people in the states conquered would become Muslim, only jisya is gathered from non-Muslims and 1/5 of the income gathered in 1525, there would not be anybody to give jisya.⁵⁴

⁴⁹Emecen, Feridun M. op. cit p. 171, 175

⁵⁰Linder, R. Paul, "Selçuklular, Moğollar ve Osmanlılar Arasında", *Osmanlı Siyaset*, Volume 1, Yeni Türkiye, Publisher, Ankara 1999, p. 146-166

⁵¹Imparting from DEMİRCİ, Süleyman. "Erken Dönem Osmanlı Tarihi "Kara Bir Delik / A Black Hole" mi?", *History Studies*, ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print) ., January 2013, s. 91 and *Bilim ve Sanat Vakfı* (t.y.). Erişim: 15. Nisan 2016, http://www.bisav.org.tr/userfiles/yayinlar/NOTLAR_4.pdf

⁵²Lindner, Rudi Paul, "İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşrutiyet", *Söğüt'ten İstanbul'a*, (Comp) Oktay Özel-Mehmet Öz, İmge Bookstore, Ankara 2005, p. 411, 412

⁵³Imparting from DEMİRCİ, Süleyman. "Erken Dönem Osmanlı Tarihi "Kara Bir Delik / A Black Hole" mi?", *History Studies*, ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print) ., January 2013, s. 89-100

⁵⁴Nagy Kaldy G. "Osmanlı İmparatorluğu'nun İlk Yüzyıllarında Kutsal Savaş", *Söğüt'ten İstanbul'a*, (comp) Oktay Özel-Mehmet Öz, İmge Bookstore, Ankara 2005, p. 405

IV. Remarks about Ottoman's Origin

Feridun Emecen, who wrote the *First Ottomans and the World of West Anatolian Beylics*, thinks the data about the Ottoman Empire's origin and its organization as beylic are not clear, right and pleasant in terms of history. He focuses in Ottoman Empire's lack of resources; instead of enlighten the dynasties' origins, the lack of resources went towards the progression of the problem how Ottoman Beylic politically constructed. He mentions the first resources are written 150-200 years approx. After its settling, involving rumors as the show up and the origins of the Empire. Emecen emphasizes on the importance of researching Ottoman origin's resources. When analyzed all resources about the show up the Ottoman Empire, conclusions are that; Ottomans are one of Turkmen Clans which settled to Anatolia and we can't discuss Osman Bey as a fictional character. Apart for Osman Bey's father Ertugrul and Gunduzalp, the existence of all persons should be discussed. Feridun Emecen analyzes the formation of the Ottoman Empire by making comparison with Turkmen resources⁵⁵

One of the information about the origin of Ertugrul Ghazi and the Ottoman is Ashik Pasha-Zade's writing in the 15th century. Ashik Pasha-Zade mentions about the Ottoman origins in *Tevarih Al-i Osman* work. He said that Suleyman Shah Ghazi, the grandfather of Osman Ghazi, came before his Greek country. Until the period of the Abbasid dynasty from the time of Suleyman Shah, the Arab family was superior to the sons of Japheth. In addition, the Greeks and Persians were also superior. Persians became an ally of Turks the sons of Japheth to break the rule of the Arabs. Persians (Iranians) sent under the command of the leader who Suleyman Shah to Anatolia for fear of the nomadic people by 50 thousand Turkmen and Tatar. They entered the Greek from the city of Erzincan. When they realized that they could not live in Anatolia, they decided to go back to Turkestan again. They proceeded to the castle of Ja'bar from Aleppo, instead of going the way that they came. Suleyman Shah run his horse to the Euphrates River. The horse was scared. He fell into the water and died. The nomadic people was scattered with the death of their leader. Some of them went to desert. Now they are called Damascus Turkmen. Some of them also returned to Anatolia. These are some of them Tatar and the others Turkmen. Some of them agreed on as a leader Suleiman Shah's three sons. Three of them are Sungurtekin, Gundogdu and Ertugrul Ghazi. These three brothers went to from Euphrates to the plain of Pasin and Surmeli. Ertugrul stayed there with four hundred tents instead of going with his brother. The other two brothers returned to their homeland. Ertugrul stayed there for a long time. Ertugrul Ghazi turned to Anatolia when he heard that Sultan Aladdin of the Seljuk dynasty was padishah. Ertugrul Ghazi had three sons, named Osman, Gunduz and Saru Yati. There are many rumors about the coming Ertugrul Ghazi to Anatolia, but the truth is I have told."⁵⁶ Besides, the leading historians of second Bayezid period in Nesri's book *Cihannuma* is similar to the story that Ashik Pasha-Zade told Osmanoglu family and the Greek (Anatolia) information given about their arrival. However, Nesri says that he heard this story from a reliable people. This person is Mevlana Ayas who was the leading of Orhan period.⁵⁷ Since the 16th century, the whole history of the official Ottoman tradition that penned by the Ottomans and marked the whole history links Osman to the 52 descendants of Noah (even afar). It is important that Osman's family tree includes Gok Alp and his father Oghuz Khan, thus it is established in connection with Oghuz tribal legend. Oghuz is the one of the most important branches of the Turkish tribe. If we consider the role that they play in history, we can say that they are the most prominent.⁵⁸ When we look at the Ottoman historians to examine other sources of the period and two major sources, the origin of Ertugrul and his arrival to the Sogut are uncertain. The main problem is that the adventure is until Ertugrul arrives to Sogut.

⁵⁵*Bilim ve Sanat Vakfı (t.y.). Erişim:15.Nisan 2016, http://www.bisav.org.tr/userfiles/yayinlar/NOTLAR_4.pdf*

⁵⁶*Âşık Paşazade ; " Tevârih-i Âl-i Osman, Âşık paşa-zâde Tarihi; Osmanogullarının Tarihi" (ed.) Kemal Yavuz and Yekta Saraç, Gökkubbe Publisher, Istanbul 2014 p.43,4*

⁵⁷*Neşri, Mehmet. "Aşiretten imparatorluğa; Osmanlı İmparatorluğu "Timaş Publisher, Istanbul 2011. p. 43*

⁵⁸*Witteck, Paul.op.cit.p. 16*

⁵⁹*Danişmend, İsmail H. "İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi" Türkiye Publisher, Istanbul 1944 p.1,2*

Ismail Hamdi Danishmend mentioned about Ottoman chronology, based on Osman's Gregorian in his book *Chronology of Ottoman History*. Hijri year starts with the birth in 1258/656. The dead of Ertugrul Ghazi shows the year of 680 Hijri and 1281 Gregorian. It tells about similar events with Ashik Pasha-Zade where they came from Ottoman and Ertugrul Ghazi's origin. The grandfather of Osman Ghazi, Suleyman Shah is the ruler of the tribe from Oghuz Turks Kayihan. He went to Ahlat, Erzincan and Amasya, but it is said that the father of Ertugrul Ghazi is Suleyman Shah in the works of Dansihmend and Ashik Pasha-Zade.⁵⁹ On the contrary, some sources say that Ertugrul Ghazi's father was Gündüz Alp. J. W. Zinkeisen tells a similar story, related to the work of Ashik Pasha-Zade about the origins of the Ottoman in his book *the History of the Ottoman Empire*. Byzantine historian Pharantzes says that he mentions the name of Suleyman Shah. The origin of the Ottoman dynasty and the Ottoman period sources of information about being organized as a ruler did not sufficiently clear and accurate by Today's historians.⁶⁰

Feridun Emecen says that it is not clear information about the origin of the dynasty, ancestors and where they came from except Ertugrul Bey whose name is mentioned as the father of Osman Bey is determined that Osman Bey and his name printed in a money. The first known Ottoman source indicates that it is penned after the emergence of Osman Bey in a century in the 15th during the mid-2nd Bayezid period.⁶¹

Feridun Emecen said in a symposium called the establishment of the Ottoman that Ertugrul or the ancestors in which year or caused migrated to Anatolia(the resources are Turkestan, Samarkand, Balkh, Khorasan, Mahan, the land of Persia), which years they came(in the years of 1020,1220,1258), why they came (Mongolian pressuring), how many people came340 or 1340 person/house,400 nomadic house, 50 thousand Tatar and Turkmen, 50 thousand Etra/Turkmen), where they first settled (Ahlat, Pasin plan, Surlmelicukur, Enguri/Ankara, Karacadag, Amasya, Karaman, Sultan-oyugu, Sogut), how long they stayed there, their migration, what who the father of Ertugrul(Suleyman Shah/Gunduz Alp), whether they made holy war, where the Anatolian Seljuk Sultans and the Mongols was the battle(Karaman, Eregli, Boga-Oyugu, Elbistan, Sivas/Hafik), whether Ertugrul and his force to help the Seljuk Sultan, the activities in the western border regions, Sogut, Bilecik, Yarhisar and Inegol is not clear whether these places were conquered. The dream event that heralded the establishment of the Ottoman Empire and claimed that Ertugrul saw it, sometimes says the same thing and sometimes conflicts with each other. This dream event is about when Ertugrul died and how old he did when he died. "Emecen pointed out that this period had been a period of obscurity and contradictions.⁶²

Colin Imber expresses this period as a "black hole". Although there is no clear information about the origin of the Ertugrul, it is certainly known that he is one of the Ottoman which is one of the existing margrave from the Turkmen tribe on the Byzantine border.

Osman's farther and Ertugrul who was a certainly real personality in terms of historical perspective in order to elevate his presence was created a legend. Ahmadi started the war against the infidels with his friends who are the veteran of Oghuz during the Ertugrul's veteran life by Sultan Aladdin in Sultanyuku region (Eskisehir vicinity).⁶³ (Legend of Oghuz legends and the origins of the Ottoman Empire)

Although there are legends that the things described, they also reflect historical facts. According to describe, after the death of Ertugrul Ghazis father, he came back to Anatolia. After he had fought for the Anatolian Seljuks, it was given Timar to him by the Great Aladdin. The head of the Timar was related with the center of Kastamonu/Cobanogullari.⁶⁴ After Mahmut Bey was the leader of Cobanogullari, he declared his independence in 1291. He raided into the Byzantine territory. Later he signed a treaty with Byzantine. After this case, the activities of Osman Bey accelerated in the Byzantine Empire.⁶⁵

⁶⁰Zinkeisen, Johann, W. "Osmanlı İmparatorluğu Tarihi 1"(translator, Nilüfer Epeçeli),(Ed.)Erhan Afyoncu, Yeditepe Publisher, Istanbul 2011 p.41,43

⁶¹Emecen,Feridun M.op.cit p.19

⁶²Özcan, Azmi and ÖZ, Mehmet. "Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş meseleleri sempozyumu Bilecik Üniversitesi Turkey 2011. p.40,47

⁶³İmber, Colin."Osman Gazi Efsanesi", Osmanlı Beyliği 1300-1389, ed. Elizabeth A. Zachariadou (Translator: Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Publisher, Istanbul 2000, s. 68-77.

⁶⁴Öztuna, Yılmaz." Ertuğrul GaziBüyük" Osmanlı Tarihi v.1, Ötüken Publisher İstanbul 1994

⁶⁵Sevim, Ali and Yücel, Yaşar.op.cit. p.187

After the war of Kosedag in 1243, Anatolian Seljuk Empire lost its control over Anatolia and the beylics emerged. These beylics lived previously in the border regions of Anatolian Seljuk Empire. The border regions of the Seljuk Empire were organized borders region. As the Anatolian three border regions, these were the Mediterranean, the Black Sea, and the Western Anatolia. As a result of the Mongol invasion in 1261, the immigration movement began the establishment of the Ottoman Empire. As of this date, Anatolia was divided into two political regions. These were Eastern part and the Western border that was dominated by Turkmen. Seljuk represented Esrefogullari, Hamidogullari, Sabibataogullari, Germiyans and Cobanogullari which were founded in western border. The western border Beylics which were Menteseogullari, Aydin, Saruhan, Karesi and the Ottoman Beylics represented Anatolia as semi-independent principalities in Turkmen sovereignty. Cilicia also was allied with Mamluks and Karaman Beylic against little Armenia in Cukurova.⁶⁶ The Ottoman was a small border region having similar properties with the Turkmen tribes who migrated to the west with the Mongol invasion. It was not one of the most powerful Beylics in its region and among the Beylics. Germiyans was the strongest in the western Anatolian and the most powerful among the Beylics.

The historians such as Rudi Paul Linder and Feridun M. Emecen questioned main reason that why the Ottoman dynasty was the more successful than all the other Beylics. They believed the answer of this question that could bring a solution to the problems of the salvation of the Ottoman. Osman's Dream is situated in all the resources that provides information about the establishment of the Ottomans. This dream is as follows: "Osman Ghazi made a wish and cried. When he was sleepy, he slept. There was a Sheikh that everyone loved him among people. His many miracles were seen by the people. He always had guests in his home. Osman Ghazi sometimes met with this great man. One day, Osman Ghazi saw that a moon was born from his chest of this great person in his dream and he saw that this moon came into his own chest. Later he saw a tree that grew up in his belly. Its shadow swept the whole world. There were the mountains under the shadow. The water was flowing from the bottom of the mountains. Some people were using this flow of water for drinking, and some of them were using in the garden. After he had woken up, he told about his dream to the Sheikh. The Sheikh interpreted 'Son, I have good news. Almighty God has given reign to you and your descendants. Also, my daughter Malhun will be your wife.' Osman and his daughter were married at the same time. When Osman Ghazi heard this, he came to Inegol in one night. He raided a small fortress called Kumluca."⁶⁷

A similar story was described in Nesri's works. This dream which told by the historians of the Ottoman period how that a small border Beylic turned into an empire dominating to the three continents could be the answer to the question for the historians of the period. However, there is no historical value of this story, because similar stories which were created in the previous period with the aim of acquiring a sacred identity in this narrative and to the administrator. Fuat Koprulu indicates that he also saw like this story in 13th century Curcani Tabakat-I Nasiri in his article "The driving force in the establishment and development of the Ottoman Empire". "The conqueror of the India Mahmud of Ghazni's father Sabuktigin saw a tree that shadowed whole world from his house in his dreams, before his son was born an hour ago. And he assessed that it would be a son of the conqueror." Fuat Koprulu stated that these similar stories have also seen in the Seljuks and Ilkhanids.⁶⁸ The issue on researching Ottoman Empire's origins came up again thanks to Colin Imber in 1980's. He made emphasis on the problems of Ottoman's origin and pedigree asserted in annals and problems about contrast claims made in that period. He indicated many persons mentioned in first periods are not historically real.

⁶⁶Inalcik, Halil. "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış", *Osmanlı Siyaset*, Volume. 1, Yeni Türkiye, Publisher Ankara 1999, p.38,39

⁶⁷Aşık paşazade, *op.cit.* p.49

⁶⁸Köprülü, Orhan F. "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesinde itici Güçler", *Osmanlı Siyaset*, Volume. 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara 1999, p. 153

He named this period as 'black hole'.⁶⁹ All of his works about Ottoman Empires formation are based on old Ottoman resources as anonym chronical and history of AshikPasha-Zade. Apart from that, he makes citation to the part in which starts with virtues of the holy war and Ahmedi's who names Ottoman emperors as ghazi Iskendername.

One problem about this evidence is that Ahmedi' heard in a wrong way in daily language 'gaza (holy war) / gazi' and Akin (invasion/raider) and this indicates that Colin Imber, who says Ahmedi is moralist by changing the words into a religious term, interpreted in a wrong way the resources utilized to understand that period.⁷⁰ By this approach Colin Imber in his essays published lately said "The best thing a modern historian can do is accepting the early Ottoman period as black hole."⁷¹

Colin Imber said "Towards the year 1500, the Ottoman historians wrote inconsistent stories about the empire's foundation and the origin of the dynasty, were based on oral tradition. According to this story, Ottoman Sultans and Seljuk Sultans were descended of Oghuz Khan with a senior tribe. The grandfather of Osman, Suleyman Shah took his cortege from the east to the Anatolia, but he died crossing the Euphrates River. His son Ertugrul and his people returned to the Anatolia. They took Sogut which was near the Byzantine from the Seljuk Sultan Aladdin. After the death of Ertugrul, Osman passed his place. The name of the Dynasty was his name. In response to his heroics, Seljuk Sultan decided to appoint him as his successor. Upon Aladdin died without heir, Osman did not officially declare independent himself from Seljuks. After he had seen the dream that was interpreted by Sheikh Edeballi as the reigning of God to Osman and his descendants, he married the daughter of this wealthy dervish. There is a fact of the Turkish history in this story. Osman found a small Beylic with the name of Orhan and possibly Ertugrul in the northwest Anatolia. The remaining part is a myth to legitimate the Ottoman Empire. This story emerged from Oghuz Khan in 15th century. The aim of this story was to prove more noble the descendants of the Ottoman dynasty than the neighbor and opponent dynasty. Suleyman Shah and his dead appeared after in 1450. Except for these stories that is unclear, The Ottoman historians say that Osman was not the leaders of among the independent Beylics between 1298 and 1301. The reason of why the Ottoman Beylic was popular among other Beylics is the battle of Bafeus (Koyunhisar). Before this war, he had to rely on the cooperation of Turkmen and Greek Beylics. Unlike Kose mihal, was one of these Beylics, was Osman's vassal, he should be seen as an ally of Osman"⁷²

The assessment of Colin Imberi has been also interpreted likewise Ucler Bulduk. According to him, the

Ottoman historians who are reflected the Ottoman tradition, before telling the history of the Ottomans, the Ottoman dynasty glorified.

Their family tree is ranked. The origin of the Ottomans is based on Oghuz Khan and following Noah in this family tree. There are factors from the religious traditions and national customs in the family tree.⁷³ This family tree has taken place that connects Osman Ghazi to Oghuz Khan, known as the first Ottoman history Sukrullah's from Behcetü't Tevarih in the whole history.⁷⁴

⁶⁹Söğütten İstanbul'a; Osmanlı'nın Kuruluşu Üzerine Tartışmalar(comp.)Oktay Özel, Mehmet Öz, İmge Bookstore, p.28

⁷⁰Imber, Colin. "Osman Gazi Efsanesi", Osmanlı Beyliği 1300-1389, ed. Elizabeth A. Zachariadou (translator: Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Publisher, İstanbul,2000, p.76

⁷¹Heywood, J. Colin; Osmanlı Devleti Kuruluş Problemi Hakkında Bazı Düşünceler", Osmanlı Siyaset, Volume 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara 1999, p.137-160

⁷²Imber, Colin. "Osmanlı Hanedan Efsanesi "and " İlk Osmanlı Tarihinde Düstur ve Düzmece", Söğüt'ten İstanbul'a, (comp): Oktay Özel-Mehmet Öz, İmge Bookstore, Ankara 2005, p.268,308

⁷³Bulduk, Üçler; "Osmanlı Beyliğinin Oluşumunda Oğuz/Türkmen Geleneğinin Yeri", Osmanlı Siyaset, Volume 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara 1999, p.162

⁷⁴Kürkçüoğlu, Erol; "Kayıların Anadolu'ya Gelişi", Osmanlı Siyaset, Volume 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara 1999, s.176,177

Conclusion

Hypothesis which is about added a new dimension to the topic. He argues we should look at the Mongolian world because it is wider than Seljuk world and 13th century's British Islands. He claims after Ottoman's Crimean Han Nogay's death, they went to Söğüt using both road and sea lane from Dobluca region. Thus, he researched Ottoman Empire's formation in geography of Mongolia which includes Black Sea region instead of Anatolian-Islamic customs. Heywood's thesis based on C. Huart thesis (Often-ignored Because of Köprülü's and Wittek's theses) remarked that they can associate with a group of people migrated from Crimea to Bithynians in 1299, after the death of Golden Horde Han Nogay. And if true, he says it is beneficial to look over the relation of Mongolian Ottomans.

Apart from these historians Fiedrich Giese's essay is one of the first essays written about this topic. He criticizes Gibbons' thesis and argues that he mislead people by writing skilled composition and makes superficial works that reveals new thoughts. Also he talks about the rule of Turkish-Islamic guild during Ottoman Empire formation.

Cemal Kafadar's in his work *Between the World: The Construction of the Ottoman State*, he did a collective evaluation of these arguments and also even though it seems its conflicting, based on basic resources he tried to construct different elements by using more flexible, elements. Lider commented critically on Wittek's the holy war thesis.

Colin Heywood's last thesis; *Ottoman Empire's formation problem: Thoughts about the New Hypothesis* which is about added a new dimension to the topic. He argues we should look at the Mongolian world because it is wider than Seljuk world and 13th century's British Islands. He claims after Ottoman's Crimean Han Nogay's death, they went to Söğüt using both road and sea lane from Dobluca region. Thus, he researched Ottoman Empire's formation in geography of Mongolia which includes Black Sea region instead of Anatolian-Islamic customs. Heywood's thesis based on C. Huart thesis (Often-ignored Because of Köprülü's and Wittek's theses) remarked that they can associate with a group of people migrated from Crimea to Bithynians in 1299, after the death of Golden Horde Han Nogay. And if true, he says it is beneficial to look over the relation of Mongolian Ottomans.

The last name in participating on this topic is Heath W. He examined what is the meaning of Gazi and Gaza (the holy war) for Early Ottomans. He asserted he terms Gaza (invasion) / ghazi (raider) are synonym. He says according to two documents belonging to Fatih and Bayezid II periods, non-Muslims are mentioned as 'raider' and it is associated with Gaza and that the holy war is associated with drive profit and own timer. He argues the thesis, which includes Muslim and non-Muslim Ottomans, 'looter confederation'.

Meanwhile apart from the names mentioned, Enrnest Wener, Halil Berkay Sencer Divitçioğlu studied about this topic but their studies didn't considered sufficiently. Also many people created many theories and made many examinations but Ottoman Empire's formation process developed with the names mentioned above. We can classify the approaches towards the formation process in 4 categories;

- a) Gibbons' new racism theory which goes parallel with 20th century's racist politic view.
- b) Gaza and gazi theory which shapes from the question what is the driving power that make people to take action.
- c) Theses starting with Koprulu, are evaluated with Turkish history and are based on querying Ottoman formation process as a resource, geographic, religion, political, ethnic and demographic complement.
- d) An evaluation made around servant system and Turkish-Islamic guild.

Another dimension of the discussion is about in which frame the Ottoman Empire formation process should be taken. Common remark is the Koprulu's one; the topic should be evaluated within 13th - 14th century's Anatolian history. Several characteristics ate the access of Anadolu Seljuks into Mongolian dominance, the emergence of beylics parallel to the failure of centralized management, the Ilhanli and Memluk vs. Golden Horde competition's influence to Anatolia's political process

Migrations in Anatolia, starting with Mongolian invasion and its effects, and the failure of Byzantine.

According to unimportant resources it is impossible saying that a beylic stated at the edge of Anatolia, emerging with 400 tents and with people living as nomad sheep man can't develop in such a good way based on one reason. Many reasons triggered to Ottoman to become an empire. The aim of this work is to evaluate all remarks so that we can explain that cultures and beylics which Ottoman beylic kept touch with formed a basis of it. According to him this new race ensured Byzantine administrative practice pursuing with Islam.

BIBLIOGRAPHY

- AŞIK PAŞAZADE; (2004).“Tevârih-i Âl-i Osman, Aşık paşa-zâde Tarihi; Osmanoğullarının Tarihi” (ed.) Kemal Yavuz and Yekta Saraç, Gökkuşbu Publisher, İstanbul.
- BABİNGER, Franz and KÖPRÜLÜ, Orhan F; (2003), Anadolu’da İslamiyet, (translator Ragıp Hulusi), İnsan Publisher, İstanbul.
- BAYAT, Fazıl; (2002), Moğol İstilasına Kadar “Irak Türkleri”, Türkler Ansiklopedisi IV, Yeni Türkiye Publisher, Ankara.
- Bilim ve Sanat Vakfı (n.d.). Erişim: April 15, 2016, from http://www.bisav.org.tr/userfiles/yayinlar/NOTLAR_4.pdf
- BULDUK, Üçler; (1999), Osmanlı Beyliği’nin Oluşumunda Oğuz/Türkmen Geleneğinin Yeri”, Osmanlı I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Publisher Ankara.
- DANIŞMEND, İ. Hami; (1971), İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi I, (First press), Türkiye Bookstore, İstanbul.
- EMECEN, Feridun M.; (1997), Osmanlı’nın Batı Anadolu Türkmen Beylikleri Fetih Siyaseti: Saruhan Beyliği Örneği, İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası, Timaş Publisher, İstanbul.
- EMECEN Feridun M. (2012), Osmanlılarda Gazâ Anlayışını Yeniden Düşünmek”, İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası, Timaş Publisher, İstanbul.
- EMECEN, Feridun M; (2003), İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası, Bookstore, İstanbul.
- FINKEL, Caroline; (2007), Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı, (First press), Timaş Bookstore, İstanbul.
- GİBBONS, Herbert A.; (1998), Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu, (trans. Ragıp Hulusi), (First press), 21. Yüzyıl Publisher, Ankara.
- GIESE, Friedrich; (2005), Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu Meselesi, Söğüt’ten İstanbul’a, Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar (comp: Oktay Özel Mehmet Öz), İmge Bookstore, Ankara.
- DANIŞMEND, İsmail H.; (1944), İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Türkiye Publisher, İstanbul.
- DEMİRCİ, Süleyman; (2013), Erken Dönem Osmanlı Tarihi “Kara Bir Delik mi”, History Studies.
- HEYWOOD, Colin J.; (1999), Osmanlı Devleti’nin Kuruluş Problemi: Yeni Hipotez Hakkında Bazı Düşünceler, Osmanlı Siyaset, V. 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara.
- IMBER, Colin; (2005), İlk Dönem Osmanlı Tarihi Kaynakları”, Söğüt’ten İstanbul’a, (comp: Oktay Özel-Mehmet Öz,) İmge Bookstore, Ankara.
- IMBER, Colin; (2000), Osman Gazi Efsanesi, Osmanlı Beyliği 1300-1389, ed. Elizabeth A. Zachariadou (Trans: Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Publisher, İstanbul.
- IMBER, Colin; (2005), Osmanlı Hanedan Efsanesi and İlk Osmanlı Tarihinde Düstur ve Düzmece, Söğüt’ten İstanbul’a, (comp: Oktay Özel-Mehmet Öz), İmge Bookstore, Ankara.
- INALCIK, Halil; (1999), Osmanlı tarihine toplu bir bakış, Osmanlı I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Publisher, Ankara.
- INALCIK, Halil; (2000), Osman Gazi’nin İznik Kuşatması ve Bafeus Muharebesi, Osmanlı Beyliği 1300-1389, ed. Elizabeth A. Zachariadou,(trans: Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz and Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Publisher, İstanbul.
- IMBER, Colin; (2000), Osman Gazi Efsanesi, Osmanlı Beyliği 1300-1389, ed. Elizabeth A. Zachariadou (trans: Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz, Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Publisher, İstanbul.
- KAFADAR, Cemal; (1996), Gazâ, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, V.13, İstanbul.
- KALDY-NAGY, Gyula; (2005), Osmanlı İmparatorluğu’nun İlk Yüzyıllarında Kutsal Savaş (Cihat), Söğüt’ten İstanbul’a, (comp: Oktay Özel and Mehmet Öz), İmge Kitabevi, Ankara.
- KOPRAMAN, Kazım Yaşar; (2002), Memlûkler, Türkler Ansiklopedisi IV, Yeni Türkiye Publisher Ankara.
- KÖPRÜLÜ, Orhan F. (1999), Osmanlı Devleti’nin Kuruluş ve Gelişmesinde itici Güçler, Osmanlı Siyaset , V. 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara.
- KÜRKCÜOĞLU, Erol; (1999), Kayıların Anadolu’ya Gelişi, Osmanlı Siyaset, V. 1, Yeni Türkiye Publisher, Ankara.
- LANGER, William, L.; (2005), Osmanlı Türklerinin Doğuşu ve Tarihsel Arkaplanı, Söğüt’ten İstanbul’a, Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar, (comp: Oktay Özel and Mehmet Öz), İmge Bookstore, Ankara.
- LINDER, Paul R.; (1999), Selçuklular, Moğollar ve Osmanlılar Arasında, Osmanlı Siyaset I, Yeni Türkiye,

Publisher, Ankara.

LINDNER, Rudi Paul; (2005), İlk Dönem Osmanlı Tarihinde İtici Güç ve Meşrutiyet, Söğüt'ten İstanbul'a, (comp: Oktay Özel and Mehmet Öz), İmge Bookstore, Ankara.

MELİKOFF, Irene, (2000), İlk Osmanlıların Toplumsal Kökeni, Osmanlı Beyliği 1300-1389, edit: Elizabeth A. Zachariadou, (trans: Gül Çağalı Güven, İsmail Yerguz and Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Publisher, İstanbul.

MERÇİL, Erdoğan; (2002), Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Türkler Ansiklopedisi IV, Yeni Türkiye Publisher, Ankara.

NEŞRİ, Mehmet; (2011), Aşiretten imparatorluğa; Osmanlı İmparatorluğu, Timaş Publisher, İstanbul.

NICOL, Donald M.; (1999), Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453), Tarih Vakfı Publisher, İstanbul.

ÖZ, Mehmet; (2005), Kimlik Tartışmalarına Osmanlı Kimliği Vasıtasıyla bir katkı: Osmanlı Devleti Kimler Tarafından nasıl kuruldu? Türkiye Günlüğü Dergisi.

ÖZCAN, Azmi and ÖZ, Mehmet; (2011), Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş meseleleri sempozyumu, Bilecik.

ÖZTUNA, Yılmaz; (1994), Ertuğrul Gazi; Büyük, Osmanlı Tarihi v.1, Ötüken Bookstore, İstanbul.

RASONY, Laszlo; (1983), Türk Devletinin batıdaki Varisleri ve İlk Müslüman Türkler, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.

SEVİM, Ali and Yücel, Yaşar. (1989), Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

SEVİM, Ali; (2002), Suriye Selçuklu Melikliği, Türkler Ansiklopedisi IV, Yeni Türkiye Publisher Ankara,

ŞEŞEN, Ramazan; (2002), Eyyübler, Türkler Ansiklopedisi V, Yeni Türkiye Publisher, Ankara.

WITTEK, Paul; (1995). Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu, (trans; Fatmagül Berktaş), Pencere Publisher, İstanbul.

ZINKEISEN, Johann, W; (2011). Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, (trans: Nilüfer Epçeli), Edit: Erhan Afyoncu, Yeditepe Publisher, İstanbul.

ERKEN DÖNEM CUMHURİYET DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASINDA TÜRK KADINI TURKISH WOMEN AND THE EARLY REPUBLIC: BEFORE AND AFTER

Beren SAFRANBOLULU¹

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Türk kadınının Cumhuriyet döneminden önceki ve sonraki değişen toplumsal konumunu araştırmaktır. Ek olarak, Türk kadınına erken Cumhuriyet döneminde sağlanan haklar ve yeni rejimin ideal Türk kadınına bakış açısına dair görüşler ele alınacaktır. Genç Türkiye Cumhuriyeti'ni modern-Batılı bir ülkeye dönüştürmek yolunda Türk kadınının sosyal statüsünü kökten değiştirmenin ve kadınlarımızı kendine güvenen, sorumluluk sahibi vatandaşlar yapmanın Kemalist rejimin en temel hedeflerinden olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Bununla ilgili birçok iddia ortaya atılmıştır. Bunlardan bir tanesi; Türk kadınının, haklarını yeni rejim sayesinde, hiçbir emek göstermeksizin, tepeden inme bir şekilde elde ettiğidir. Bir diğeri; Türk kadınının, siyasal haklarına diğer milletlerin kadınlarından daha önce kavuşması nedeniyle onlardan daha önde olduğu savıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemlerine dair diğer bir iddia ise, Türk kadınının yeni imajının bir modernleşme ve Batılılaşma göstergesi olarak kullanıldığına dairdir. Bu iddiayı doğrulayan veya çürüten başka argümanlar mevcuttur. Bu bağlamda, yeni rejimin, dönemin kadın hareketlerine ve örgütlenmelerine karşı aldığı tavır da birçok yönden tartışma konusu olmuştur. Atatürk reformlarının Türk kadınına güçlendirdiği ortadadır; ancak genç Cumhuriyet rejiminin kadınlara yönelik izlediği politikalar kendi içinde çelişkiler taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Türk kadın hakları; Türkiye Cumhuriyeti dönemi; genç Cumhuriyetin kadınları; Mustafa Kemal ve kadın hakları; Türk Kadın Birliği; Nezihe Muhiddin; Türk kadınının politik hakları*

ABSTRACT

In this study, it is aimed to research the changing situation of Turkish women before and after the republic. Also, this paper takes a brief look at the most common argument about the rights of Turkish women granted by the early republican regime and its ideal womanhood image. It is undeniable that one of the main goals of the Kemalist regime was to radically change the status of Turkish women and transform them into responsible, self-confident citizens on the way of making the young Turkish republic a modern and Westernized country. As regards to this, some assumptions are put forward. One of these is that Turkish women acquired their rights without any struggle thanks to the new regime. The other one is that they were ahead of many European women as they received their political rights earlier. Another assumption is that Turkish women's new image was used as an indicator of the modernization and Westernization. There are some arguments both refuting and supporting this view. The stance of the new regime to the women movements and unions of the period is also controversial in terms of reflecting its point of view. It is highly evident that Atatürk's reforms empowered Turkish women; nevertheless, the policies of the early republic related to women had still some contradictions in it.

Keywords: *Turkish women rights; Turkish republican period; women of the young republic; Mustafa Kemal and women rights ; Turkish Women's Union ; Nezihe Muhiddin ; Turkish women's suffrage*

¹*İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Programı.*

Introduction

The developments in the status of the Turkish women can be studied according to the social developments, which marked their status. The scope of this paper is to briefly assess some details of Turkish women's participation in political life and their new social status determined by the new regime.

The essays in this thesis have been divided into four sections. The first chapter presents a historical background of the women movements especially during the Tanzimat and Constitutional periods in the Ottoman State.

This is followed by the second section in which what Turkish women attained following the declaration of the republic is discussed. In its sub-sections, the advantages and the disadvantages of the Civil Code along with the other social reforms regarding to women's status in early republic are mentioned.

In the third chapter, both the activities of the Turkish women's union and who Nezihe Muhiddin is talked about. Its other sub-section deals with the enfranchisement of Turkish women and the dissolution of the union.

The last section is devoted to the presenting a comprehensive analysis of the new Turkish woman image from the republican regime and Mustafa Kemal's point of view. In this chapter, some arguments about the connection between the Kemalist reforms and the Turkish women are also dealt with.

In conclusion, in this report, the well-known assumptions suggesting that Turkish women had passed beyond Western women through their suffrage and they achieved it without a considerable effort thanks to the Kemalist reforms are enlightened. Furthermore, the debate on whether Turkish women were used as an instrument of Westernization or another concept is discussed. Moreover, whether republican reforms had been able to remove essentially wide national disparities or not is briefly discussed.

1. THE SITUATION OF THE WOMEN BEFORE THE TURKISH REPUBLIC DAYS

1.1. The Tanzimat Era

To understand the status of Turkish women today, it is crucial to look over what their role in social and private life was in ancient Turkish states. The practices of the ancient Turkish states on the women life differed from the ones in the period followed by the adoption of Islam. To illustrate; polygamy was in practice in the former as well as including some restrictions. In addition, women were granted the right of ownership only when there was no male heir. Another practice that interested the women life was the tradition of leviratus, which means marrying the stepmother or the wife of the brother who died. Its main goal was to keep both the widow woman and the family possessions. Men were forced to treat his wives equally according to the rules of polygamy. With the adoption of Islam, the polygamy practice was permitted only if woman had an illness or she was not childbearing. Furthermore, women were granted the right of ownership in spite of having only 1/3.²

When it comes to the situation of Ottoman women before the Tanzimat era, it would not be wrong to claim almost every Ottoman sultan had a decree organizing and determining the borders of women's life-style. Generally, these firmans were under three headings as the ones organizing their appearance, their relation with men and their public visibility. It must be noted that the Ottoman woman was both economically and socially active. They were interested in not only trade activities but also social ones thereby taking place almshouse, hospitals, bridges, fountains construction.³

Besides, it must be told that with the conquest of Byzantium, women's place in society changed considerably as a result of contact between the Ottoman and Byzantium structures. The Byzantine Empire as a class-society consisted of two groups namely slaves and ruling classes. And the "harem", the practice basing on the seclusion of women who were from the ruling class and lived in the cities was also adopted by Ottoman Empire. But it can be said that the women in Ottoman's harem were also slaves, the socially slaves whose role was limited to reproduction and domestic labour.⁴ It is known in the declining period of the empire, the conditions of the women deteriorated through the adverse regulations especially concerning the women's marriage and divorce rights. To make it clear, the firman of Osman III suggesting that women could go out only four days in a week and some other firmans forbidding women to walk in the streets even with their brothers or fathers were the consequences of this declining era.⁵

The patriarchal structure of the Ottoman legal system had an impact even on domestic architecture. Ottoman women and men used to sit separately inside their home.⁶ In fact, the Ottoman Empire had not a concrete legal system and it was directly affecting the situation of the women. The identity of the Ottoman women was being determined by their Muslim identity under the guidance of Quran.

²Şefika Kurnaz, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını(1839-1923)*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1992, 10-11.

³Hale Biricikoğlu, "Türk Modernleşmesinde Kadın", *Second International Conference on Women's Studies (EMU-CWS, 2006)*, 2-3.

⁴Nermin Abadan Unat, *Women in Turkish Society*, Leiden, Brill 1981, 293-294.

⁵Emel Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1989, 134.

⁶Afet İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı 1975,

Quran was acknowledged as a rule maker in many areas of the social life. In the Ottoman society, a marriage did not require except for a man and a woman who expressed their desire of marry each other in front of two attestors. In other words, a marriage did not have legal base. Nevertheless, the right to divorce as well as the parental rights only belonged to the men. What is more, the testimony of the women and men were not equal in the court. The testimony of two women was equivalent to one man thus leading the testimony of a woman to be accepted as invalid. In terms of the Tanzimat reforms relating to legal order, it can be said women could not take the advantage of them as much as possible. More precisely, they were underutilized. For example, Mecelle created between 1868 and 1888 did not have any article that interested the development of women. Even so, there were a few favorable attempts. 1858 Ottoman Land Code which brought about equality in terms of heritage was one of them. Besides, that women were officially recorded in the general census of 1882 was also remarkable. Additionally, with the amendment in 1911 in the Criminal Code, the article dictating the men committing the offence of adultery would be punished in the same way as women were punished was highly noteworthy. Also in the last place, the promulgation 1917 The Decree of Family Law that laid a legal base for marriages was important.⁷ In the Ottoman society, the life of men were public in contrast to women whose life were restrained to households. From where women could pray to what parts of the public transport vehicles they could travel in were determined by the state.⁸ Ottoman women's appearances were being constrained by veiling and 'ferace' with the intention of distinguishing them from Christian women. There were so many rules regulating their dressings that they sometimes were in contradiction themselves.⁹

When the situation of Ottoman women is analyzed, the influences of the Declaration of Tanzimat Edict are undeniable. Many reforms regarding the improvement of women status in society were made in this era. It was a modernization process and the women question became the main subject of the debates. Before the Tanzimat, women's right to education was limited to Enderun and Ottoman primary schools called 'Sıbyan' with the exception for the daughters of ulama and ruling class. After the Tanzimat, women were able to attain the chance of higher education. Apart from this, thanks to the 1869 General Education Regulations, sıbyan schools which were highly insufficient in terms of many aspects were reorganized and the number of the ones relating to girls' education scaled up. However, that the parents were enforced to meet the expenses of these schools when it is required turned into an excuse to have their daughters drop out of school. As a result, this factor played a significant role in precluding the expanding of Sıbyan schools.¹⁰

Another improvement which stemmed from the Tanzimat era was the opening of Ottoman secondary schools called Rüştiye for girls' education. The first one was opened in Sultanahmet, İstanbul in 1859. Despite the fact that 1869 Regulations offered Rüştiye schools for girls would be opened in other cities along with İstanbul, it could not come true until the period of Abdülhamid.¹¹ In 1915 girls could have high education in Darülfünun under the same roof with boys. But still, the bigotry could be seen in many fields of the life. For example, Afife Jale was not allowed to appear at the theatre stage by the government with the reason that she was a Muslim woman.¹²

⁷Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi, İstanbul, Metis Yayınları 1993, 136-140.*

⁸age, 158-159.

⁹age, 176.

¹⁰Şefika Kurnaz, *age, 17-19.*

¹¹age, 24.

¹²Afet İnan, *age, 96.*

Additionally, the schools for training girls in the fields of midwifery, tutoring with the names of Darülmüallimat and the fine arts were also opened in Tanzimat era for the first time. Darülmüallimat opened in 1870 was considerable on the grounds that it paved the way of career life for Ottoman women. The reason is that parents were not in favor of sending their daughters to the schools where there were male, non-Muslim teachers. Darülmüallimat would train and appoint women teachers for girls' schools including itself. Consequently, the number of the male and non-Muslim teachers in Darülmüallimat and other schools would decrease. What is more, Ottoman women would start their work life in this way.¹³ It must be emphasized that Ottoman women appeared in work life not only at schools. It is also known that in 1897 more than fifty percent of the İstanbul Match Factory workers were Ottoman women themselves.¹⁴

Why the Tanzimat era put such an emphasize on women education was related to the idea that there was a direct link between uneducated women and the emergence of undeveloped societies. This is because they were the mothers who would bring up the next generations and the future was in their hands.¹⁵

The reforms as regards Ottoman women brought about by Tanzimat were not restricted to the educational ones. It also led to some legal and social reforms such as the abolition of concubinage, the right of the ½ land possession and amendments in dressing. The abolition of concubinage could not be put into practice until 1922 when the Sultanate was also abolished as it would conflict with the interests of a certain group.¹⁶ That gave the equal land possession right to women was The Ottoman Land Code of 1858.¹⁷ Moreover, Tanzimat era brought about a change in marriage life and it made their legality compulsory under municipal supervisions. It meant an obstacle on the way women were abused by their spouses due to being lack of legal matrimonial rights.¹⁸ Additionally, in this period, the first women association of the Tanzimat was "Cemiyet-i İmdadiye" established by Fatma Aliye to support the wounded soldiers of Rumeli in 1867.¹⁹ Then, Halide Edip founded the Ottoman Association for the Defense of Women's Rights in 1908.

The influence of Ottoman intellectuals in Tanzimat era was also outstanding on women's struggle. These intellectuals who dealt with the women problems within the frame of governmental approach asserted their opinions only about certain issues such as polygamy, women-dressing and education. Additionally, their being in favor of women's education was closely related to the desire of having an educated wife and mother in their family rather than living in a developed society. They also argued that the efforts for women liberation and modernity must have been made with the intention of not providing them with political or any other crucial rights but making them more visible in public life. Involving in political life would be the last phase of the process according to them. An important reason for emphasizing the polygamy, dressing and concubinage issues was that non-Muslims in the Ottoman society associated these practices with Islamic values. Therefore, the Ottoman intellectuals like Fatma Aliye were striving to correct this view thereby publishing the texts mentioning about how much the Islam care about women. This is because Tanzimat intellectuals advocated keeping the balance between modernity and the traditionality. They often highlighted the necessity of adhering to the cultural values and but not turning back to Europe in the pursuit of modernization.

As a conclusion; the women themes of Tanzimat era were limited but the situation would have been improved in the Second Constitutional period during which numerous women newspapers and magazines would be published.²⁰

¹³Şefika Kurnaz, *age*, 39, 177, 44, 48

¹⁴Hale Biricikoğlu, *agm*, 4.

¹⁵Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları* 1998, 71.

¹⁶Şefika Kurnaz, *age*, 51, 52, 53.

¹⁷Hale Biricikoğlu, *agm*, 4.

¹⁸Yasemin Avcı, "Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Döneminde Otoriter Modernleşme ve Kadının Özgürleşmesi Meselesi", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2009, s. 5

¹⁹Burhan Göksel, *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 1993, 136-137.

²⁰Şefika Kurnaz, *age*, 124-134.

1.2. Constitutional Period

The Second Constitutional period from 1908 to 1918 was a time, which was considered to lay the bases of Republic in that it led parliament to be opened again. There were main two grounds of why it was acknowledged as the declaration of liberties by Ottoman women. In the first place, Constitutional period put a greater emphasis than Tanzimat did on women education. The women magazines and newspapers increased in number and women activities became much more appreciable. Ottoman women attained the higher education in this era for the first time and they could study at Darülfünun beginning from 1914. The fact that girls were sent abroad for education again for the first time also demonstrates how important the women education was. It must be indicated that which made women hopeful about their future was the manner of members of the Committee of Union and Progress itself. They were following a policy basing on making women more socialize by liberating them from their traditional roles.²¹ Along with these, there were diverse views about how women education must be. For instance, Edhem Nejat was asserting that girls who would take the same education with boys would not be an ideal housewife and not get on with their husbands. Another intellectual, Halide Edip Adıvar had the view that only primary schools must be national while the education of subsequent years were required to be given in the foreign schools. Because she thought the national schools were imposing certain cultural and religious values to the students.²² The ideal image of the Constitution women was defined as the one both educated and leading her life according to the Islamic rules. This woman was supposed to be suitable for motherhood and obedient to her husband in addition to being a good- Muslim.²³

Another development of the period was the enacting of 1917 Law of The Domestic Relations which regulated some issues such as the minimum marriage age of girls, the right of divorce and conditional polygamy. According to it, only girls over 17 ages could marry and polygamy could be possible only if the spouses agreed. Besides, women could have the right of divorce with this enactment.²⁴ But it could not stand for a long time and it was turned to Mecelle which did not include any regulations related to critical issues.

Economic activeness of Ottoman women in constitutional period was also considerable. They made up %30 of the industrial workforce. Textile, agriculture and food sectors were the ones in which women were most active. Established as a consequence of the policy of the Committee of Union and Progress towards women, women associations started to arrange conferences to enlighten each other in this period.²⁶ The unions generally focused on charity affairs and their number was nearly thirty. Cemiyet-i İmdadiye (1908) , Teali Nisvan (1908) Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesi (1912) , Asker Ailelerine Yardım Hanımlar Cemiyeti (1914) were only some of them.²⁷ It was a period in which even men did not have institutionally equal political rights. That is why Constitution women demanded for social equality rights with men rather than political ones. Besides, that the favorable stance of the Committee of Union and Progress leaders to the women movement was due to enhancing its legitimacy and popularity must be underlined.²⁸

The prominence of the women in this era was also relevant to the fact that they had gotten rid of the face-veils and showed their faces on the media. The first woman who showed her own was Yaşar Nezihe. It was also in the Constitutional period that women could get on the plane for the first time and the first woman to do this was Belkıs Şevket.²⁹

Between the years 1868 and 1908, women started precisely forty journals as a part of their struggle. And they were entitled to found associations in 1908.³⁰ The issues discussed in the journals such as Kadınlar

²¹Ahmet Özkiraz, M. Nazan Arslanel; "İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt III, Sayı I, 2011, 3-4.

²²Şefika Kurnaz, age, 75.

²³Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, age, 75.

²⁴Ahmet Özkiraz, M. Nazan Arslanel; *agm*, 5.

²⁵Burhan Göksel, age, 169-170.

²⁶Ahmet Özkiraz, M. Nazan Arslanel; *agm*, 5.

²⁷Şefika Kurnaz, age, 111-122.

²⁸Ahmet Özkiraz, M. Nazan Arslanel; *agm*, 5,7.

²⁹Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, age, 75-76.

³⁰Hasan Coşar, *Tarihte ve Günümüzde Kadın*, Ankara, Sınırsız Kitap ve Yayıncılık 2013, 119.

Dünyası, Kadın, Musavver Kadın, Hanımlar Alemi, Demet, Genç Kadın, Türk Kadını were diverse and not consist of only trend, beauty, art, child care. They also mentioned about Western feminist movements as well as the status of Ottoman women in the society.³¹

Therefore, it can be said that the media of the time played a fundamental role in women struggle. All women irrespective of their age or social class could remark their opinions thanks to the women magazines which were published in the period. Nevertheless, occasionally they had to use nicknames. Terakki-i Muhadderat was the first women magazine published in 1869. Moreover, the magazines called 'Aile' published in 1880 and 'İnsaniyet'in 1883 were the ones aiming at enlightening women. The Şükufezer was the first one whose both owner and all writers were women. Another magazine, The Mürüvvet published in 1888 was supported by Abdülhamid II and it included cultural issues and the agendas of the other women worldwide. This magazine was also noteworthy in that it was the first having published the poems of Nigar Bint-i Osman. One more outstanding magazine called Hanımlara Mahsus Gazete published in 1895 was famous for having supremacy in terms of longevity. It was published until 1908, for 13 years.³² With the Second Constitution in 1908, it was seen a considerable increase in the number of the magazines intended for giving voice to women's problems. Demet, Mehasin and Kadın were the first ones and Demet which published the compositions of Halide Edip was also first in terms of mentioning political subjects.³³

Now that it served for the Ottoman Association in Defense of Women Rights which was considered as the first feminist association in the Ottoman history, Kadınlar Dünyası showed up as the most popular one among numerous women magazines. It was again Kadınlar Dünyası which initiated the women struggle.³⁴ It must be noted that some of the magazines prefer only women writers while others allow also men to write thereby informing people about what men think about the status, rights and challenges of the women. For instance, the male writers of İnci were emphasizing the importance of being a good wife and mother on their columns.³⁵ The writers of Kadınlar Dünyası were advocator of more radical reforms in the educational field and demanded for mixed education. When the educational problems were solved, the cornerstone of the social development would have been paved.³⁶ Also, they were calling for an adjustment in the conditions of working women who were underpaid when compared to male workers.³⁷

While the magazines were verbalizing the women's struggle in an individualistic way, the women associations turned these attempts into an collective endeavour. There were many associations whose objectives were different from each other. Some were focused on the charity works and some were dealing with the national problems or the national defence. There were also ones that centered on the concept of feminism.³⁸

The second half of the nineteenth century was marked by as a period in which women spoke about their demands freely. The literature had been so widely used by the women to express their claims. While Makbule Leman and Nigar Bint-i Osman were giving voice to women's demands in their poems; Fatma Aliye, Emine Semiye and Nezihe Muhiddin conveyed their thoughts through articles. In the era between 1868-1908 called as 'Early Period of Ottoman Women Movement; the activities of the women mentioned were also followed by the Western feminists in the frame of Ottoman feminism. The women magazines of the Constitution were demonstrating to the Western world how much talented the Turkish women were. They were keeping themselves at a distance from the West; because this early stage of feminism was based on the concept of superiority of Islam. The despotic regime of Abdülhamid and his censorship mechanism had also impact on this situation. The leaders of this early feminist movement were the women defined as elite not the ordinary ones. Besides, in this era, slavery and concubinage still maintained their existence in the society.

³¹Şefika Kurnaz, *age*, 124-134.

³²Serpil Çakır, *age*, 22-27.

³³*age*, 32-33.

³⁴*age*, 79, 86.

³⁵*age*, 39.

³⁶*age*, 247, 249.

³⁷*age*, 299-300.

³⁸*age*, 43.

And the leading figures of the movement strived for making the conditions of them better rather than eradicating these practices. Therefore, they can be said to have intended for a kind of Islamic reform whose bases would be shaped around 'the women.' debate.³⁹

Fatmagül Berktaş is in the opinion that some factors such as the cultural impacts of Ottomans' shariatic concept and the empire nationalism used so as to both save the empire and integrate the Islamism with civilisationism made the liberation of Muslim-Ottoman women difficult. And she adds, this was passed to the Republican era's women movement.⁴⁰

In conclusion, the claim that Ottoman women had not put up a fight for attaining some rights is wrong on the grounds that they struggled vigorously for the sake of their liberation through either magazines or associations and conferences. There are several reasons of the assumptions that they were granted some rights effortlessly. One of these is women history was made by male intellectuals rather than women themselves. Another reason is that these male writers made use of secondary sources instead of original ones. Furthermore, that Republican regime approach basing on breaking with the past played a crucial role in being neglected of the women history. When the Ottoman women emancipation struggle is studied, it can be seen that it had gone through some certain stages. The first stage was that society having transformed culturally, politically and economically had been liberated. The second one was that the liberated society could not have any reflection on the side of women. And the final stage was awaken of Ottoman women to their inferior status and understood that they could change it only through their own efforts thus taking the action. Meantime, it must be noted that however the Ottoman women struggle appeared with the ones in Europe nearly at the same time, theirs was much more challenging since the situation a women in a Muslim country is only possible with a transformation in the all state administration.

In addition, the Ottoman women struggle was not only in behalf of women liberation but also of saving the empire from falling. The reason was that it was believed there was a connection between the rising of women and the salvation of the state.

In the last place, despite all these developments of the period, women were not contented with them as they thought they could still not take the advantages of the equality and freedoms of the period as much as required. On the other hand, the Second Constitution regime had not has this kind of a plan targeting to develop women's status in society. There was no such a revolutionary atmosphere on behalf of the women and it was because of the emancipatory movements in the era that women had gained slightly more freedom. Along with these, it must be added that the leaders of the Union and Progress Committee raised the expectations by holding a conference and highlighting the social importance of women there. Also, the number of the women working in its sub-branches had an impact on women.

In the Constitutional period, there were three main point of views as the Westernist, Islamist and Turkist ones related to the women rights. According to Islamist intellectuals such as Aksekili Ahmet Hamdi ve Musa Kazım, the maintenance of the family was possible through the Sharia. And womens should have been kept away from all the threats to the family life. Also, the polygamy and one-sided divorce rights must have been considered legitimate. The underlying cause of the unilateral divorce rights was the capricious and unreliable nature of the women. On the other hand, the Westernist intellectuals such as Abdullah Cevdet and Selahattin Asım believed that the social problems were rooted in the inferior status of women. And they were against to the polygamy, concubinage and the tesettür.

³⁹Yaprak Zihnioğlu, *Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği, İstanbul, Metis Yayınları 2003, 42-53.*

⁴⁰Fatmagül Berktaş, *Tarihin Cinsiyeti, İstanbul, Metis Yayınları 2003, 96.*

The Turkist intellectual like Ziya Gökalp was pointing out the pleasant status of the women in the ancient Turks. That Islamist view came out as the most influential one among them makes the reason of lower status of Ottoman women clear. No matter what ideology they defended, all were still assessing the situation of women in the frame of their domestic roles.⁴⁶

2. THE DEVELOPMENTS IN THE STATUS OF TURKISH WOMEN FOLLOWING THE REPUBLIC

2.1. The Role of 1926 Turkish Civil Code in Turkish Women's Emancipation

The most remarkable reform which followed the proclamation of the Republic was the adoption of the Civil Code in 1926.⁴⁷ In fact, the women reforms of the republican regime can be examined under two titles as the social rights as resulting from 1926 Civil Code and the political rights which would be gained in the upcoming years; however, the issue of the Turkish women's political rights would be mentioned in the third and last sections.

Thanks to the Civil Code introduced by the rulers of the republic; it was put a ban on polygamy and women were granted equal rights in some crucial matters such as divorce, child custody and inheritance. It is undeniable that such deep and entrenching reforms paved the way for comprehensive changes in the status of its womanhood.⁴⁸ Much as the Civil Code led to crucial reforms; it could not reflect the rising women movements rooting from the previous decades and simply served the interests of patriarchal system. These women were forced to have permission of their husbands to work, that all parental rights were entitled to the men and also that women could work only so as to create supplementary budget were the typical pro-patriarchy articles.⁴⁹ Also, it forced women to take the surnames of their husbands and acknowledged man as the leader of the family. Additionally, there was a conspicuously unfair law limiting the age to remarry for women while it was not binding for men. According to the ninety fifth article of the code, widow women whose marriage was over as a consequence of her husband's death, divorce or simply annulment of the marriage could not marry before 300 days. What is more, the Civil Code opened the way for divorce to the males whose wives had lost their virginity before marrying. That a married woman was subjected to rape and her incapableness in households were accepted as grounds for divorce. It is true the legal grounds of the Kemalist reforms for women was formalised in the frame of 1926 Civil Code. Nonetheless, it had many articles which would lead Turkish women to be exposed to unfairnesses. To exemplify, although the spouses had equal responsibilities over the children, in a case of disagreement, the parental rights belonged to men. The responsibility of earning the livelihood also belonged to men. That Civil Code refused to give women having subjected to violence the right to prosecute is also discriminatory. It entitled them only the right of divorce in such a case.⁵⁰ In summary, much as the government claimed that it made the Turkish women liberated, it necessarily was in cooperation with the patriarchy. It would pave their way to be the only breadwinner at home in return of their support to the new regime.⁵¹

⁴¹Serpil Çakır, *age*, 313-321.

⁴²Şefika Kurnaz, *age*, 20.

⁴³Burhan Göksel, *age*, 136.

⁴⁴Yaprak Zihnioğlu, *age*, 54.

⁴⁵Bernard Caporal, *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1982, 77-101.

⁴⁶Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, *age*, 92.

⁴⁷Şefika Kurnaz, *age*, 139.

⁴⁸Sibel Duroğlu, *Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, 56.

⁴⁹Hale Biricikoğlu, *agm*, 7-8.

⁵⁰Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, *age*, 56-58.

⁵¹Yaprak Zihnioğlu, *age*, 223.

Not only the Civil Code but also The Penal Code included many adjustments against the women rights. To illustrate; only one sexual relationship suffices in accusing women of committing the adultery. On the other hand, to accuse of a man for doing the same thing, he was supposed to have a similar relationship just as he had with his wife. The 468th and 469th articles of the penal code are also against the women interests in that it forbade abortion by punishing both the abortionist and the expectant mother. Similarly, the 1936 Labor Law applied a kind of gender apartheid by excluding women from the hard labour fields such as mining sites, construction areas and manufacturing industry. The reason was that these fields were risky in terms of women fertility.⁵²

2.2. Social Reforms Concerning to Women's Status of the Early Republic

That Turkish women were given the right of primary education in 1923 must be underlined as a significant development of the era in that it would lead a noticeable increase in the women employment in the subsequent years. When the statistics of the 1970s are looked through, the Turkish women employment rate comes third while the first ones were belonged to America and Canada.⁵³ In fact, there are some other reforms which indirectly paved the way of providing same educational opportunities to women with men. For example, due to the two-headed educational system, some students were going to the schools whose curriculum was based on religion while some were going to the modern ones. With the Law on Unification of Education in 1924, March 3; this system was ended. As an another example; thanks to the amendment in the 1924 Constitution, the primary school was made compulsory. The number of the girls' colleges increased as well in the republican era. Considered as connected to the low literacy rate, the Arab alphabet was replaced with the Latin one. All of these were important attempts in terms of women's education. Owing to these reforms, the number of the girls in primary schools remarkably increased as well as in the secondary schools and Darülfünun.⁵⁴ And as one of the rare advantages of the Civil Code in terms of women's status, the doors of all schools except from the war academies were opened to the women.⁵⁵

Besides, it was in this period that the practices forcing women to sit in the public transportation vehicles apart from the other people were decided to be invalid. Besides, the veil and turban dressings were banned.⁵⁶ This was a great step forward as far as women's status was concerned.

Additionally, it must be said that until the republican period, the limited educational opportunities of the Turkish women and the disbelief about the disadvantages resulted from the career life of a woman over her family life posed an obstacle in their involvement in economical life. But their visibility in social and economic life was noticeable as of 1927.⁵⁷ In 1932, Keriman Halis, the granddaughter of the Sheikh ul-Islam⁵⁸ was sent abroad to compete in the beauty contest and she came first as the Miss World. It was a notable development in that both she was supported by Mustafa Kemal himself who was sincerely believing the beauty of Turkish race.⁵⁹

With the Hat Law of 1925, as another social reform, wearing fez and turban was forbidden; but there was no concrete law concerning the women's dressing. Atatürk had already begun to prepare the society to get rid of veils and turbans. Especially in the parties held in the big cities, the women with a modern looking could be faced.⁶⁰

⁵²Ayşe Berktaç Hacımiraçoğlu, *age*, 58-60.

⁵³Age, 51.

⁵⁴Burhan Göksel, *age*, 159-163.

⁵⁵Emel Doğramacı, *Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi 1993, 40.

⁵⁶Yaprak Zihnioğlu, *age*, 167.

⁵⁷Emel Doğramacı, *age*, 46-47.

⁵⁸Bernard Caporal, *age*, 652.

⁵⁹Burhan Göksel, *age*, 173-174.

⁶⁰Şefika Kurnaz, *age*, 181-182.

Nonetheless, it would be erroneous to assume that all Turkish women took the advantages of these reforms. On the contrary, as Graham-Brown stated, the urbanite and modern women images of the republican reforms had nothing to do with the women images in the countryside.⁶¹ Nevertheless, making radical changes in the lives of these women were not possible through only formal regulations. There also were informal factors such as culture, economic conditions, gender roles or religious beliefs leading this transformation.⁶² Zehra Arat maintains that the main factor causing these women not to have taken the advantages of the women reforms was the traditional Islamic values. Additionally, Turkish Republic was an agricultural society without the proletariat and bourgeoisie classes and it's a politic women power could not adopt the state feminism yet.⁶³

3. THE FIRST WAVE FEMINISM THROUGH THE ACTIVITIES OF THE TURKISH WOMEN'S UNION AND ENFRANCHISEMENT OF TURKISH WOMEN

3.1. The Activities Of The Turkish Women's Union And Nezihe Muhiddin

The first wave of Turkish feminism, the period between 1868 and 1935, can be categorised under three stages. The first stage simply begins in 1868 when the Ottoman women became popular through the newspaper of "Terakki" and lasts to the second constitutional period. The second stage is marked by the women's feminist activities in the second constitution and their considerable efforts in the War of Independence. And the last stage of the first wave refers to the period from 1923 marked by the proclamation of the republic to 1935 when the Turkish Women's Union dissolved itself unanimously.

When it comes to the first wave of the Turkish feminism, Nezihe Muhiddin is considered as the key figure of the period partly because that her struggle under the frame of Turkish Women's Union between 1924 and 1927 had been suppressed by the republican regime.⁶⁴ Not having had a higher education, she can be said to have improved herself especially through private lessons for various languages such as French, German and Arabic. It is true that she acted as the leader of the group who had taken over the struggle of Ottoman women.⁶⁵ Nezihe Muhiddin was in the opinion that the women liberation of the constitutional period was closely related to the rights devoted to the non-Muslim women of Tanzimat era who could show up with men in the streets especially in Beyoğlu. This acted as a triggering factor on Turkish women's demands according to her and it was therefore their dressing turned out to be a little bit more unconstrained.⁶⁶

The thing which gave a start to the first wave was the establishment of the Turkish Women's Union in 1923 following the achievement of the War of Independence. Why Nezihe Muhiddin and her fellows waited until 1923 can be explained with the convenient atmosphere provided by the new regime. Moreover, the women struggle dating back to the early Ottoman era and having gained momentum with the constitution had already culminated in this era.⁶⁷ Except from these two factors, the facts that women began to appear in both working life and social life as a result of the decrease in male population due to the World War I and it was considered as an indicative for a possible different life style for women were also influential in the process.⁶⁸

⁶¹Deniz Kandiyoti, *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul, Metis Yayınları 1997, 216.

⁶²Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, *age*, 143.

⁶³*age*, 51-52.

⁶⁴Yaprak Zihnioğlu, *age* 19-21.

⁶⁵*age*, 35.

⁶⁶*age*, 109.

⁶⁷*age*, 119

⁶⁸*age*, 82.

In those times, the Turkish Grand National Assembly was providing only men over 18 years old with the political rights resulting in the representation of the women by their husbands. Between the period from 1920 in which assembly was set up and till 1934 when Turkish women were granted political rights, the issue of women's political rights was not taken into consideration by the deputies. On the grounds of a questionnaire which reveals the dimensions of the increasing women demands, Nezihe Muhiddin and thirteen women organized a conference thus declaring they would found an association whose ultimate goal is get the state to award women with political rights. Their priority was based on the achievement of the right to stand for election. The right to vote would come after. They highlighted the fact that they did not intend to be elected to the parliament and they just demanded their political rights. Consequently, at the end of the conference, the establishment of the Women's People Party was declared in 1923. It also had the media support in a short time especially of some well-known newspapers such as *İkdam* and *İleri*. The other prominent members aside from Nezihe Muhiddin were Nimet Rümeyde, Şükufe Nihal, Latife Bekir, Seniyye İzzeddin, Muhsine Salih and Matlube Ömer. Most of them both were well-educated and is not known whether their close relations with the leaders of constitution were coincidental or not.⁶⁹ In regard to the official structure of the union, the Charter of the Party was consisting of 27 articles which stressed the political rights would be gradually achieved and the process would be step by step. The first stage was making women more outstanding in social, political and business life. Also, except from the political rights, they had some other goals such as women's education and charity campaigns for the orphans and widows. The first reaction from the officials was that of İstanbul governor Ali Haydar Bey. He was implying he took neither this women party nor its Charter serious seeing that they were not well educated enough for this endeavour.⁷⁰ The party had radical views as regards to its time such as equality of women and men. Additionally, it was trying to impose that women were the most effective force of a society. Therefore, it was converted into an union and obstructed to be emerge as a political party.⁷¹ The women who had no political rights were highly unlikely to be allowed to found a political party by the state in fact.⁷² In the meantime, the Ministry of Internal Affairs did still not the give establishment license of the Women's People Party although women had been waiting for 2 months.⁷³ The Turkish Republic government's response to the application of the women was negative in addition to its being late for 8 months. The reason was also obscure. They were pointing out some articles which were approved by themselves. Furthermore, a group of women even who did not have the political rights could not form a party. Nezihe Muhiddin was in the opinion that government found their objections considerably assertive in that they were defending in the charter women would join the army in case of the need. On the other hand, Zafer Toprak attributed their preclusion to two main reasons. The first one was the Women's People Party seemed like a separatist one

⁶⁹*age*, 120-130.

⁷⁰*age*, 132-138.

⁷¹*Şefika Kurnaz, age*, 141.

⁷²*Serpil Çakır, age*, 76.

⁷³*Yaprak Zihnioğlu, age*, 142.

and contrasted with the all-embracing atmosphere of the new regime. Secondly, the name resemblances of the parties had a negative impact on the Republican People's Party. Yaprak Zihnioğlu claimed the reason was closely related to the fact that Republican People's Party was in the pursuit of taking the advantages of women reforms for their own interests. Accordingly, government would introduce the women rights as a reflection of the Republican modernization. That is why it could not allow women to determine the dimensions of the women reforms by themselves. Additionally, the article suggesting Women's Party would also be organized outside İstanbul made the government feel resent less. It might lead to a mass-movement around the country. Consequently, Nezihe Muhiddin and her friends found the solution in revising the charter and some certain articles were amended and moderated. To get the establishment license, they had to do this. The articles relating to the organizing in other cities and especially the one concerning political rights were withdrawn. In fact, they did not give up their intentions. They were striving to get the permission and gather under a single roof as soon as possible. In other words, it was a tactic and they would restart their struggle whenever the circumstances allow. At the time, the leading figures of the party were also trying to assure the government of their loyalty to both the new regime and Mustafa Kemal himself. The concept of a women's party was given up. And the new charter was approved by the government thereby leading to the establishment of Turkish Women 's Union in 1924, February 7.⁷⁴

3.2. The Enfranchisement Of Turkish Women And The Dissolvment Of The Union

The first attack of the union was to nominate Halide Edip Adivar and Nezihe Muhiddin in 1925 for replacement of a parliamentarian in İstanbul. It was a propagandist action and the main purpose was to keep the issue of women's political rights on the agenda.⁷⁵ Nevertheless, while the government was trying to cope with many difficulties like the Şeyh Said rebellion, that women were making such propagandas was highly criticised. The other attempt was again in 1925 when they started a journal entitled to "Kadın Yolu" in which there were important essays regarding to the women rights and their social status. In this journal, not only women writers but also prominent male writers such as Hüseyin Rahmi Gürpınar, Abdullah Cevdet, Yaşar Nabi Nayır had columns.⁷⁶

Turkish Women's Union followed a relatively moderate policy against the government. The situation of the period required to do so because of the strict measures due to the 1925 Şeyh Said rebellion, putting an end to the publishment of six newspapers, enactment of the Takrir-i Sükun Law and the foundation of the Independence Courts. Therefore, the Union maintained their activities without leading to dissensions. But in 1926, they made another endeavour thereby applying to Republican People's Party for the membership. The main reason behind this was again the demand of political rights; but they could not get a favourable result apart from bringing the issue forward one more time.⁷⁷ 1927 was the year during which women so effectively work that both in İstanbul and other cities the increase in the sub-organizations of the union was considerable.⁷⁸ In the congress whose meeting goal is to discuss the article related to the women political rights and put it on charter again⁷⁹

⁷⁴age, 147-154.

⁷⁵age, 156-158.

⁷⁶age, 163-165, 169.

⁷⁷age, 175, 177.

⁷⁸age, 188.

⁷⁹age, 196.

Some members of the union argued that there was corruption in the election of the ruling committee and budget accounts of the union. The union should have dissolved itself. The accusations were not only rejected by Nezihe Muhiddin but also refuted by the investigation commission. Even though the Union firstly decided to nominate some women for 1927 elections, it turned out to be a failure. Then, they nominated Kenan Bey who was also a member of their union as a candidate; but the humiliating rumours caused him to withdraw his candidature. In other words, the political status of Turkish women was never off their agenda. They were maintaining their struggle diligently. These attempts had repercussions both in the society and the parliament. Recep Peker, the Minister of the Defence of the day, called on women to join the army if they were so interested in the governmental affairs. Besides, Falih Rıfkı Atay argued that there was not any disagreement between the regime and the Turkish women. The republican government had already made crucial women reforms but the problem was lying in that they were hard to come by all women. Therefore, the union should have dealt with this.

In a time when Mustafa Kemal came to İstanbul as a president for the first time since 1919, the union met him in a surprising way. Because a commission of the women were sent to get an appointment to talk him but they were invited to meeting. Therefore, the arrangement of the women having been planned to talk M. Kemal was called off. Despite the unlucky attempts in 1927, women were still emphasizing their demands decisively. In such a year when the union enhanced their members all over the country, that the government started its operation aiming to shut down the union thus ending its activities. According to Yaprak Zihnioğlu, the timing of the government is meaningful in that the union was in its heyday of the popularity and she asserts the power of the union made the leaders worried somehow.⁸⁰

The next step would be refusing permission requests of the union for some activities like going camping and making a voyage. In this way, the governments would make their unfavorable attitude to the union noticeable in the society. As a result, the rumours that the union would be closed spreaded. In those days, the opponent group in the union indicated that the stance of the government was caused by the ambitious image of Nezihe Muhiddin who was previously accused of corruption and illegalities so she was supposed to resign immediately. With the second official investigation in 1927, September 10; Nezihe Muhiddin was alleged to have made expense from the union budget. And on 19, September, the union was shut down by the government. Following all happenings, while Muhiddin was trying to arrange a congress to discuss what to do, the opponent women of the union met the members of Türk Ocağı and surprisingly they decided to form a new administering committee. They were also backed by the government. Although Muhiddin said she did not resign yet and she was still the director of the union, the new committee had already been assigned. Nezihe Muhittin lost her prestige due to the happenings and she criticised the new committee in that they put their emphasise on charity affairs by deviating from the founding aim of the union.⁸¹ And it was true that new committee dedicated itself to charity business and laid their hands off the issue of women's political rights until 1935 in which the union dissolved itself. When they were asked whether they would struggle for the women's political demands, their response that they would not chase rainbows as Nezihe Muhiddin did clearly demonstrated their approach.⁸²

⁸⁰age, 202-219.

⁸¹age, 234-247.

⁸²age, 250.

It is highly interesting women were granted for municipal rights nearly on that date and it had been a kind of reward in return that they kept their silence for a long time. Following this right, Nezihe Muhiddin and some other women of the previous committee applied for the membership to the Republican People's Party; but they were disapproved. Nonetheless; Latife Bekir, the new leader of the union, along with a few new members were given a seat in municipal assemblies of İstanbul and İzmir.⁸³ Serpil Çakır claims that the moderate policy of the new administration resulted in standing out among their rivals in the 1930 and 1935 elections.⁸⁴ The reaction of Latife Bekir was very considerable in that it indicated her point of view when compared to the ideology of previous committee. She interpreted this new acquisition as an extension of the traditional roles of the women by underlying that municipalism simply was an extended form of the house holding.⁸⁵ The discrepancy between the former and latter administrations of the union can also be concluded from the speech of Latife Bekir as she was announcing the decision for termination. She was stating that political rights were given to them by Mustafa Kemal himself and it was unnecessary to maintain its activities for the union. What is more, she added the women who desired to maintain their activities could work for other charity organizations. It obviously meant that Latife Bekir considered herself as the leader of the women movement of which she was never took the responsibility since the beginning. Furthermore, she was implying that the union was a charity organization by stressing 'other' word.⁸⁶

One of the main reasons leading the government to take a firm stand against the Turkish Women's Union was closely associated with its international contacts. And the last straw in this way was its being host to the 12th Congress of the International Alliance of Women for Suffrage and Equal Citizenship in 1935. In an unexpectedly way, the congress turned into a kind of political arena during which the issues of "peace" and "disarmament" were discussed. In such a critical period when the Second World War was about to break out, this peace propaganda put Turkey in a difficult position against the warmongering countries such as Italy and Germany.⁸⁷ The union attracted the attention of the Western international women unions because of the political rights granted in 1930. The foreign press in those days was underlying that Turkey played a leading role in terms of women rights rather than acting as a follower of the developments in other countries.⁸⁸ Yaprak Zihnioğlu also agrees with Zafer Toprak in that the international connections of the women's union might have disturbed the government since the Turkish Republic was out of the League of Nations itself.⁸⁹

The process through which Turkish women's political rights were recognized was a little long. They were given step by step. In the first place; Turkish women were enfranchised for the local elections in 1930, March 3. And then, they started to take place in the elections of village council beginning from 1933, October 26.

⁸³Ayşegül Yaraman, *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili (1935-1999) Bir Demokrasi Tartışması*, İstanbul, Bağlam 1999, 48.

⁸⁴Serpil Çakır, *age*, 78.

⁸⁵Ayşegül Yaraman, *age*, 48.

⁸⁶*age*, 54-55.

⁸⁷Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 2014, 481.

⁸⁸Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, *age*, 147, 175.

⁸⁹Yaprak Zihnioğlu, *age*, 171-173.

Finally, they got the general suffrage in 1934 and were enfranchised for the national elections.⁹⁰

Another reason having led the union to be marked as a threat was that it came out as a kind of pressure group. The members of the union were constantly putting pressure on the regime to be granted for political rights. All the activities of them were regarded as an interference by the state. It was a time some extraordinary measures of precaution such as the promulgation of the Law on the Maintenance of Order and the foundation of the Independence Courts were taken. The state was aiming at the national unity in every field. The Turkish Women's Union was a threat for this reason. It is evident that the new regime was dealing with many problems at the same time. The internal problems like Şeyh Said rebellion were much more important in that they were posing a threat to the regime itself. Therefore, the government would involve in the women's union issue once it cleared the internal threats. Besides, it is true that Nezihe Muhiddin and her fellows had disagreements with Mustafa Kemal and his party in regards to how a Turkish woman must have been and the characteristics which they were supposed to have. But the main cause of the conflict was the fact that new regime ignored the historical past of the union which dates back to the Ottomans. The new regime whose goal was to create a new Turkish woman image refused their intellectual and political bonds with the Ottoman State. Further, the new regime expected gratitude and obedience of Turkish women in return of the rights provided themselves by the state. On the other hand, the women's union did not settle for what they had and demanded more. Nevertheless, it cannot be concluded that Nezihe Muhiddin nurtured enmity towards Atatürk from all of these. It can be seen that especially after 1925, she often praised him in her writings. That she sometimes even exaggerates this can be attributed to her strive to reveal how loyal to the regime she was and her fear of being arrested. It was simply a kind of strategy.⁹¹

4. THE WOMAN IMAGE FROM THE REPUBLICAN REGIME AND MUSTAFA KEMAL ATATURK'S POINT OF VIEW

4.1. The New Turkish Woman Image Of The Early Turkish Republic

Mustafa Kemal's speeches about Turkish women had always the same message that belongs to a poem of Tevfik Fikret: "If women were made to stay under poor conditions, the all humanity certainly would decline." That he attached a particular emphasis on women rights is closely related to their contributions during the National Independence War and his gratefulness to Turkish women.⁹² He often was stressing in his speeches that they were Turkish women who carried ammunition to battle fields and arranged protest meetings to raise awareness in the public against the occupations.⁹³ Also, as regards to the role of Turkish women in the Independence War, he said: 'the speech in 1923, Konya he tells: 'Women of the any nation cannot claim their efforts were much more than the women's of Anatolia in leading their nation to the way of victory and liberation. "⁹⁴

⁹⁰Bernard Caporal, *age*, 702-703.

⁹¹Yaprak Zihnioğlu, *age*, 222-231.

⁹²Burhan Göksel, *age*, 157, 148.

⁹³Türkan Arıkan, *Atatürk'ün Türk Kadını Hakkındaki Görüşlerinden Bir Demet*, Ankara, TBMM Yayınları 1984, 7.

⁹⁴Şefika Kurnaz, *age*, 174.

Mustafa Kemal's profundity of thoughts related to women rights was a result of his reading habit according to Leyla Kırkpınar.⁹⁵ His opinions were based on four main views. Firstly; he highlighted the necessity of equality with men in educational field. Secondly; he asserted the Turkish women should take part in every field of the society. He claimed that the most important responsibility of the women must be motherhood and to do these accurately, they should have had the knowledge and the vision in the last place.⁹⁶ The motherhood came in the first place on the grounds that he believed mothers were the first and the constant instructive of humanity.⁹⁷ Şirin Tekeli asserts this state feminism was based on excluding the women from public life by attaching the motherhood role.⁹⁸

"The new Turkish woman should be the most enlightened, most virtuous, and most reserved woman of the world. The duty of the Turkish woman is to raise generations that are capable of preserving and protecting the Turk with his mentality, strength and determination." according to the words of Atatürk. The woman who was the source and social foundation of the nation could fulfill her duty only if she was virtuous.⁹⁹ And Atatürk had attributed to the lack of success of our society to the indifference towards our women.¹⁰⁰ Relating to this, he said: "Humankind is made up of two sexes, women and men. Is it possible for humankind to grow by the improvement of only one part while the other part is ignored? Is it possible that if half of a mass is tied to earth with chains that the other half can soar into skies? The success of the reforms is only possible through the common endeavours of both women and men."¹⁰¹ Moreover, Atatürk was indicating that Turkish women had to be much more intellectual and more learned than men if they desired to be the mother of the nation actually. Besides, he was underlining the necessity that they must turn their faces towards the world.¹⁰² According to him, our women were never lower than men in any field of the life.¹⁰³

Along with these, he always highlighted that every nation should have dressed in accordance with its cultural characteristics. In this way, Turkish women's dressing style could not be in the way it excludes them from the social life. It should come to neither exaggeration nor backwardness. According to him, what the Sharia suggested in this issue was also in this way.¹⁰⁴ He argued that the Islam also ordered this and what God commands to men and women is to acquire the science and knowledge together.¹⁰⁵

4.2. Debates About The Relation Between The Women Reforms And The Improvements In The Status Of Turkish Women

There are some debates about the relation between the new regime and its political and social stance to Turkish women's status. In the first place, there are many arguments about whether women's political rights in Turkish Republic were given as a consequence of a systematic women struggle or not. Moreover, another debate is related to the new image of Turkish women from the point of view of republican regime and Mustafa Kemal Atatürk.

Ayşe Durakbaşa agrees that the Ottoman-Turkish feminism was shaped by the republican state regime and its reforms. Additionally, Turkish women had been described as the passive figures who were considerably grateful to the regime for the reforms.¹⁰⁶ Zehra Arat maintains that in the republican regime, the Islamist style patriarchy of the Ottoman State was replaced with the Western one. The abolition of the caliphate in 1924 and adoption of secularism had the role of religious institutions serving the interests of patriarchal system minimised. Consequently, the patriarchal structure lost its religious bases. Because, women were the images of the regime both in the Ottoman State and in the new republican regime. In the former they were representing the characteristics of the Sharia while they were used as the proof of the existence of the legal

⁹⁵ Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, age, 14.

⁹⁶ Burhan Göksel, age, 162.

⁹⁷ age, 158.

⁹⁸ Deniz Kandiyoti, age, 216.

⁹⁹ Sevinç Elaman, *A Feminist Dialogic Reading of The New Woman: Marriage, Female Desire and Divorce in the Works of Edith Wharton and Halide Edib Adıvar*, The University of Manchester 2012, 35.

¹⁰⁰ Türkan Arıkan, age, 23.

¹⁰¹ Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, age, 71.

¹⁰² age, 41.

¹⁰³ Türkan Arıkan, age, 31.

¹⁰⁴ age, 18-21.

¹⁰⁵ age, 27.

¹⁰⁶ Ayşe Durakbaşa, *Halide Edib: Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İstanbul, İletişim Yayıncılık 2000, 29.

equality provided in the new regime.¹⁰⁷ She also claims that the driving factor that led the new regime to make women reforms was the desire of becoming Westernized and modernized. In other words, women were still considered as the second-class citizens but as the situation called for, women were given some rights which previously were not mentioned. Kemalist reforms did have the aim of neither making the Turkish women emancipated nor dignifying their identities. Their purpose was to provide women with the rights which would put them forward as the ideal mothers and spouses in the Turkish society. The mentality of the women reforms was based on the project of national unity according to which they were seen as the part of the development. They were not made so as to eradicate the gender differences in the society. To illustrate; the reforms regarding to women dressing were made not to ease the women's lives. In one speech, Mustafa Kemal himself said the Turkish women ashaming of facing with men in the street or the ones hiding their faces behind their veils in front of a man gained nothing but ridicule against the Western world. The reforms were closely relevant to how the new Turkish republic was labelled in the foreign countries.¹⁰⁸

When the relation between the new regime and the Turkish women's image is considered, it also must be pointed out that the women reforms were not made through dialoging with women themselves and they were not asked what they demanded for. The reforms were made by a group of revolutionist men. Hence, they were simply the consequence of state feminism policy.¹⁰⁹ Yaprak Zihnioğlu defines this situation as the "womanless woman reforms".¹¹⁰ Furthermore, to understand the stance of Kemalism to women more precisely, the Republican People's Party charters of 1923, 1927 and 1931 should be reviewed. The common characteristic of these three charters is that they had no article relating to Turkish women. The articles about the population and family policies had an indirect impact on them; however, they had been added only as to encourage population growth. Accordingly, the role falling to the Turkish women was giving birth. Also, despite the third article of the 1923 Charter which opened the way of political membership to the party to every Turkish citizen, female citizens could not apply for it. This was clear evidence that the republican regime did not regard women as equal with men.¹¹¹

Aside from the governmental hostility to the Turkish Women's Union mentioned above in a detailed way, the hostile attitudes of the republican regime to the founder of the union, Nezihe Muhiddin and that she was discredited in the eyes of the public were also notable.¹¹² It would not be wrong to claim the foundation of women's union defending Turkish women rights was not sincerely approved by the regime in this era. When the Turkish Women's Union dissolved itself in 1935 with the command of the government, it was not the only foundation as there were some other such as the Committee of Worker's Advancement and the Turkish Hearths. It means the women's union was not the only victim of the Turkish republic. Because in that time, the bond between the state, the government and the party was tried to be consolidated. Hence, all the institutions including sports clubs and trade bodies were supposed to be depending on the state party. All cultural endeavours and tentations not having embraced the state ideology were seen as a threat.¹¹³ The Turkish Hearths had also played a crucial role in women movement both before and after the republican regime. They struggled for basic rights such as the women participation in social life and their education. It is obvious that their involvement in women struggle was more visible after the republican regime was established. To exemplify; the conferences concerning to the municipal rights granted in 1930 to Turkish women was held in Turkish Hearths. They were encouraging the women reforms of the regime. Nonetheless, as a consequence that both their nationalist ideology contradicted with the Westernization policies of the new regime in the following years and it was involved in the activities of the Free Republican Party, they were closed in 1931.¹¹⁴

¹⁰⁷ Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, *age*, 4.

¹⁰⁸ *age*, 51-54.

¹⁰⁹ Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, *age*, 95-96.

¹¹⁰ Yaprak Zihnioğlu, *age*, 22.

¹¹¹ *age*, 220-221.

¹¹² Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, *age*, 39.

¹¹³ Ayşe Durakbaşı, *age*, 127, 92.

¹¹⁴ Şefika Kurnaz, *age*, 160-166.

There are some other points required to be underlined in the women's suffrage issue. First of all; Turkish women were enfranchised at a time when even their being acknowledged as a citizen was controversial. As a delegate from Bolu, Tunalı Hilmi Bey, suggested making an amendment in the constitution which dictated to be elected one representative in the parliament corresponding to 20. 000 male population. According to his suggestion, this figure would also include the female population on the grounds that most of the male population were at war. Even this suggestion led to many conflicts although it was not related to the women's political rights at all. He just proposed Turkish women were officially recognized as the citizens. This was one of the striking events of the period.¹¹⁵ And it was a clear indicator of the fact that in the parliament of the early republic, there was still doubt about the intellectual maturity of the women. Therefore, it was still assumed that the voting right of the women was being represented through that of their husbands in the elections. In the same way, while the same amendment mentioned in 1924 Constitution was being discussed, the delegate of Afyonkarahisar, İzzet Ulvi Bey, asked whether the related article suggesting that every Turk has the right of vote and stand for the elections included the women or not. And Celal Nuri responded that when it is said Turk, just men were supposed to be understood. It was also Celal Nuri who tried to affect Turkish women through its writings in a newspaper called *Atı*. In these articles written with the Afife Fikret nickname, he was advising the women to be a good mothers and spouses and putting engaging in political life aside. The reason for this he thought only the women who worked in battlefield deserved the political rights not the women in İstanbul.¹¹⁶ As an other event of the period was the legislative proposal of a delegate who suggested that women were supposed to be gone through the medical examination to avoid from the pox. Then, a group of representative strictly opposed now that it would be against the Sheria.¹¹⁷

It is true that the new Turkish republican regime was known for earlier enfranchising its women and in many countries with democratic regimes the political rights were not granted to women before the Turkish women.¹¹⁸ The right to vote of women had been granted at various times in the Western countries. To make precise; it was achieved in 1944 in France while Italy gave it in 1945 and Canada in 1948. However, to what extent they were active in the parliament is controversial. Eighteen Turkish women were elected to the parliament in the 1935 elections following their being granted. According to Şirin Tekeli, this figure was closely associated with the symbolic use of the women by the government. It was because it had been a gradual decrease in the number of the women parliamentarians in the subsequent elections after the death of Mustafa Kemal Atatürk.¹¹⁹ Especially following the multi-party system after the World War II, their number decreased remarkably. In the 1983 elections, there were 12 women parliamentarian while there were only 8 in 1991 elections.¹²⁰ These women first elected to the parliament had different professions such as farming, doctor ship and tutorage. It was the Atatürk's aspiration that the women from all social classes were in the parliament.¹²¹ While Mustafa Kemal was talking about the women's political rights, he said this right which still was denied to women in many countries would be used by Turkish women in the most influential way.¹²² Turkish women's enfranchisement was crucial; but the obstacles to achieve this supposed not to be underestimated. For instance, in voting for the amendment in 1934 which opened the way of political rights to Turkish women, 258 representatives voted for the benefit of women while 53 representatives abstained from the vote. Another important matter was that this new legal equality had still have the traces of patriarchalism. The women's application for the Republican People's Party membership was only possible through the proposal of two males in the assembly. Therefore,

¹¹⁵Burhan Göksel, *age*, 135.

¹¹⁶Serpil Sançar, *Türk Modernleşmesinin Zihniyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar, İstanbul, İletişim 2012*, 159-162.

¹¹⁷Bernard Caporal, *age*, 637-651.

¹¹⁸Türkan Arıkan, *age*, 7.

¹¹⁹Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, *age*, 237.

¹²⁰Emel Doğramacı, *Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi 1993*, 22.

¹²¹Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, *age*, 23-24.

¹²²Türkan Arıkan, *age*, 17.

new situation still had contradictions in itself.¹²³ Şirin Tekeli asserts that the enfranchisement of Turkish women in 1930 was a consequence of the state policy to prove how democratic it was on the contrary of the fascist Italy and Germany. The instrumentalization of women by the regime can also be observed through their passivity in the times when they were granted and from then on.¹²⁴

Concerning with why these developments occurred many years later the proclamation of the republic, Şefika Kurnaz argues Turkish public was not mentally ready for them yet. And she clarifies it with a striking event. In the era mentioned, Hamdullah Suphi Tanrıöver, the Minister of Education, was forced to resign just because he gathered schoolmasters and mistresses at the same conference.¹²⁵ However, Hale Biricikoğlu relates this to women's being used as modernization images. If Atatürk really wanted to reward them in return of their role in the liberation war, it would have been earlier according to Biricikoğlu's claim.¹²⁶

One of the important arguments is related to the timing of the government to give political rights to women. Turkish women were relatively less involved in the political life in this era. At first, the leaders of the Turkish Women's Union had been compelled to give up the idea to found a political party by the regime in 1923. Then, they were enforced to withdraw their candidate in the 1927 elections. And it was followed by the disapproval of the membership application to Republican Party in 1930s. Turkish women were enfranchised at such a time strengthens the assumption of Şirin Tekeli that it was due to leaving a Western impression on European states. And she ascribes this to Mustafa Kemal's zeal for showing the difference of the democratic Turkish republic from the fascist regimes of the era like that of Hitler. He would have pointed to early Turkish republic was not a dictatorship. That the women in the parliament were elected by Mustafa Kemal himself and they had remained passive during the time they were present also testifies this.¹²⁷ Their stance lacking of self-confident and diffidence as making speeches in the Grand National Assembly of Turkey were also the indicators that they had some doubts about their roles in the parliament. As an instance, one of the women parliamentarians of the era, Benal Arıman was defining her desire to tell something about the straits question as other delegates did as boldness. Turkish women had been given the right to speak in the assembly; but she was in the opinion that speaking after the male representatives required courage.¹²⁸

In conclusion, all these were reflecting the mentality of the period unambiguously. Basing on this information, what Atatürk did in this era was remarkable. In fact, Atatürk wanted to put the social and educational equality of women in to practice as soon as the Independence War ended. However; the oppositions in the parliament came out as an impediment.¹²⁹ Even though, considering all of these, it must be emphasized that using the women as an image of the Westernization and modernization was applied by not only the republican regime but also the rulers of the Ottoman Empire through the 1808 Deed of Agreement, 1839 Tanzimat Edict, 1856 Edict of Reform according to which the modernization movements had a reflection on the women identity.¹³⁰

Nermin Abadan objects to the argument of Tekeli asserting the lines of the Turkish women's status were drawn through Kemalist reforms. Also, she notes that in this process, the women's non-governmental organizations were excluded thus ignoring the women's demands. On the other hand, Abadan notes that the women's enfranchisement in 1930 and 1934 could not be only a part of the international policies and these claims require concrete evidence. Further, she opposes to some feminists' suggestion telling if the women unions and non-governmental organizations had not been closed, Turkish women could have earned their political rights much more easily. According to Abadan, unless there had been Kemalist views on modernization and

¹²³ Ayşegül Yaraman, *age*, 50-51.

¹²⁴ Yaprak Zihnioğlu, *age*, 11, 18.

¹²⁵ Şefika Kurnaz, *age*, 176.

¹²⁶ Hale Biricikoğlu, *agm*, 8.

¹²⁷ Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, *age*, 58-63.

¹²⁸ *age*, 256-257.

¹²⁹ *age*, 18.

¹³⁰ Hale Biricikoğlu, *agm*, 3-4.

Westernization, the conditions of the era mentioned would have met the demands of neither the women unions nor organizations.¹³¹ Nevertheless, the views asserting that women's enfranchisement was a valuable instrument crucial for the image of new regime and the rulers were killing two birds with one stone with the intelligent timing of recognition of women's political rights can still be not easily refuted.

CONCLUSION

In this study, I tried to review the changing situation of Turkish women in the early republican period. Before the new regime, Ottoman women' life was hampered by many numerous restrictions. Following the proclamation of the Turkish Republic, women were given both social and political rights. Being historically connected to Ottoman women's emancipation movements, the initiatives of Turkish women to be granted some basic rights gained momentum in the republican era. Some endeavours were supported by the new regime while some were neglected. It was a process of which cornerstones were marked by the government itself with the aim of modernization and Westernization. The women rights would be act as the reflection of the reforms. Therefore, Turkish woman had to be recreated by determining their status in the society through Kemalist reforms. It is controversial to what extent reforms carried out under the leadership of M.Kemal is adequate for Turkish women. But it can be understood from their dynamic struggle for much more that they were not content with what they were given.

¹³¹*Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, age, 329.*

REFERENCES

- ABADAN-UNAT, Nermin (1981); *Women in Turkish Society* (D. Kandiyoti & M. B. Kıray, Eds.), Leiden: Brill
- ARIKAN, Türkan (1984); *Atatürk'ün Türk Kadını Hakkındaki Görüşlerinden Bir Demet*, Ankara: TBMM
- AVCI, Yasemin (2009). "Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Döneminde Otoriter Modernleşme ve Kadının Özgürleşmesi Meselesi". *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, s: 5-14
- BERKTAY, Fatmagül (2003); *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul: Metis Yayınları
- BİRİCİKOĞLU, Hale (2006), "Türk Modernleşmesinde Kadın", *Second International Conference on Women's Studies (EMU-CWS, 2006)*
- CAPORAL, Bernard (1982); *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını (1919-1970)*, (çev. Dr. Ercan Eyüboğlu), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- COŞAR, Hasan (2013); *Tarihte ve Günümüzde Kadın*, Ankara: Sınırsız Kitap ve Yayıncılık
- ÇAKIR, Serpil (1993); *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları
- DOĞRAMACI, Emel (1993); *Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişimde Türk Kadını*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi
- DOĞRAMACI, Emel (1989); *Türkiye'de Kadının Dünyü ve Bugünü*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- DURAKBAŞA, Ayşe (2000); *Halide Edib: Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İstanbul: İletişim Yayıncılık
- DUROĞLU, Sibel (2007), *Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- ELAMAN, Sevinç (2012). *A Feminist Dialogic Reading of The New Woman: Marriage, Female Desire and Divorce in the Works of Edith Wharton and Halide Edib Adıvar*. The University of Manchester, School of Languages, Linguistics and Cultures, Published Phd Thesis
- GÖKSEL, Burhan (1993); *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- İNAN, A.Afet (1975); *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı
- KANDİYOTİ, Deniz (1997); *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*, İstanbul: Metis Yayınları
- KAPLAN, Leyla(1988); *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi
- KURNAZ, Şefika (1992); *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- ÖZKİRAZ, Ahmet; ARSLANEL, M. Nazan (2011), "İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt III, Sayı I
- SANCAR, Serpil (2012); *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İstanbul: İletişim
- T.C.Tarih Vakfı (1998); *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* (ed.Ayşe Berktay Hacımiraçoğlu), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- TOPRAK, Zafer (2014); *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- YARAMAN, Ayşegül (1999); *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili (1935-1999) Bir Demokrasi Tartışması*, İstanbul: Bağlam
- ZİHNİOĞLU, Yaprak; *Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği* (2003), İstanbul: Metis Yayınlar

**BİR ULUSUN ORTAYA ÇIKIŞI ; HİRİSTİYANLIĞIN SLAV, NORMAN VE VAREG HALKLARI
ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ VE RUS ULUSUNUN ORTAYA ÇIKIŞI
THE EMERGING OF A NATION; INFLUENCES OF CHRISTIANITY ON SLAV, VAREG AND
NORMAN PEOPLE AND OCCURİNG OF RUSSİAN NATION**

Berkkan ENGİN¹

ÖZET

Bu çalışmada, Vareg, Norman ve Slav halkların nasıl birleştikleri, komşuları olan Bizans ve Bulgarlar ile olan ilişkileri kültürel alışverişleri hakkında bilgilendire yapılacaktır. Kiyef Knezliğinin kurulmasıyla birlikte Batı'nın alt kültür olarak gördüğü Slavların Hıristiyanlığa geçmesiyle bir üst kültür oluşturmasını, kendini Avrupadan soyutlaması anlatılacaktır. Özellikle Hıristiyanlığın ile Bizans üzerinden Bulgarlara geçmesi, hemen ardından Kiyef Knezliğine geçmesi Vareg, Norman ve Slav halkları birleştirerek "Rus" ulusunu oluşturmasını ve kültürel anlamda Rus ulusunun kültürünün nereye dayandığını araştırmıştır bu çalışma.

Anahtar Kelimeler : *Kiyef Knezliği, Rus, Hıristiyanlık, Bulgarlar, Bizans.*

ABSTRACT

This paper mentions about how Vareg, Slav and Norman people came together as a nation and their cultural relations with their neighbours which were Bulgarians and Byzantine Empire. Also, it explains that Europeans had seen the Slavs as a subculture, but adoption of Christianity, their cultural values have increased. Especially, accepting of the Christianity over Byzantine Empire and crossing of the Christianity on Kiyef Knezes, have fixed Norman, Vareg and Slav, so the Russian Nation have occurred thank to the Christianity. In addition, it argues that where Russo- Orthodox culture has been taken and where was its origin.

Keywords: *Kiyef Knezse, Rus, Christianity, Bulgarians, Byzantine Empire.*

¹Yeditepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Svyatoslav (Святослав Игоревич) Dönemi (965-973)

Rurik Hanedanlığında, Knez İgor'un oğludur ve hanedanlıkta ilk Slavca isim almış Vareg başbuğudur. Küçüklüğünden itibaren Knezlik Drujinaları² ile büyümüştür, tıpkı eski Türklerdeki hem kabile şefi olarak hem de o kabilenin askeri komutanı olarak yetişmiştir. Kaynakların bahsettiğine göre, kendisinin savaşçı bir kişiliğe sahip olduğunu, ömrünün at üstünde seferlerde geçtiği yazmaktadır.

Babası İgor'un ölümü üzere, Knezliğin başına Svyatoslav geçmiştir. Onun döneminde Knezlik hem doğuda hem de batıda genişlemekteydi. Özellikle, genişleme politikası ilk olarak Hazar'a vergi veren Vyatıçlerin üstüne olmuştur ve ikinci seferi ise Tamatarhan Kalesine olmuştur. Bu seferlerin amacı ise, doğuda Hazar Hanlığının hakimiyetini kırmak ve ticaret yollarının kontrolünü sağlamaktır. Bu seferlerde başarılı olmuştur ve doğudaki genişleme politikasını gerçekleştirmiştir.³

Hazarlara karşı yapılan başarılı seferlerden sonra, yüzünü batıya çevirmiştir. Batıdaki komşusu ise Bulgarlar idi. O dönemde Bulgarlar ile Bizans Devleti arasında bir mücadele söz konusu idi, dönemin Bizans Kralı II. Fokas (Phokas), Kiyef knezi Svlatoslav'ı Bulgarlara karşı ittifaka çağırmıştır. Bu davet üzerine Svlatoslav bu durumu değerlendirmiş ve Bulgarları yenmişlerdir. Bulgar başkenti işgal edilmiş ve yağmalanmıştır. Ayrıca Tuna nehri üzerinde bulunan Pereyaslavents şehrine hayran kaldığı ve bu şehir için bir çok kaynakta geçen sözü söylemiştir; "Tuna Pereyaslavets'inde oturmak istiyorum: orası, arazimin ortasıdır; orada her nevi servet toplanır; Greklerden altın, kumaşlar, şarap ve meyva; Çekler ve Ugor (Macar) lardan güçüş ve atlar, Rusya'dan da kürkleri mum bal ve köleler gelir." (Akdes Nimet Kurat, Başlangıçtan 1917'ye Kadar Rusya Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014,s.27)

Zamanla birlikte, Peçenek tehlikesi ortaya çıkmıştır. 968'de Peçenekler, Kiyef'e saldırmıştır, Svyatoslav Bulgar başkentini terk edip, Peçenek işgalini durdurmak için Kiyef'e geri dönmüştür ve Peçenek tehlikesini uzaklaştırmıştır. Akabinde, Bulgar başkentine geri dönmeye çalışırken, annesi Azize Olga'nın ölümü bu durumu geciktirmiştir. Bir müddet sonra, Bulgaristan'a geri döndü ve Bizans Devleti için bir tehdit oluşturmaya başladı.

Svyatoslav'ın amacı, Balkan topraklarına yerleşip, buradan Bizans'a akınlar yapmaktır.⁴ Bizans Kralı İoannes Tzimisces bir sefer düzenler Svyatov'un üzerine, bu seferde ufak başarılarla birlikte 971'de Kiyefliler Silistre kalesinde kuşatıldı. Akabinde barış görüşmeleri başlamıştır ve aralarında bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Ruslara geçiş izni verilmiştir. Svyatoslav ve Drujinaları Kiyef'e doğru yola koyulmuşlardır.

Dönüş yolunda ise umulmadık bir hadise ile karşı karşıya gelmişlerdir, onları Peçenekler karşılamıştır. Peçenekler pusu kurarak, Rusları ağır bir yenilgiye uğratmışlardır.⁵ Askerleriyle birlikte Svyatoslav da ölmüştür.⁶ Peçenek Başbuğu olan Küre, Svyatoslav'ın kafatasını kesip, ondan bir içki masrapası yaparak, şarap içtiği söylenir.⁷

973 yılında, Svyatoslav'ın ölümü ile oğulları arasında mücadele dönemi başlamıştır ve bu durum bir otorite boşluğu doğurmuştur. Bazı kaynaklar bu mücadele dönemin 6 yıl⁸ sürdüğünü söylemektedir, bazıları ise 7 yıl.

²Drujina, Vareglerde askeri bir birliktir ve Rusça'da "друзь" (Drug) "Arkadaş" kelimesinden türemiştir, yoldaş anlamına gelmektedir.

³Mualla Uydu Yücel, Rusya Tarihi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, s.11.

⁴Nicholas V. Riasonovsky, A History of Russia, Oxford University Press, New York, 1993, p.33.

⁵Paul Dukes, A History of Russia, Macmillan, London, 1990, p.10.

⁶Riasonovsky, a.g.e., p.33.

⁷Akdes Nimet Kurat, Başlangıçtan 1917'ye kadar Rusya Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s.27.

⁸George Vernadsky, Rusya Tarihi, Selenga Yayınları, İstanbul, 2014, s.58.

Svyatoslav, ölmeden önce üç oğlunu Knezliğinde bulunan şehirlere yönetici olarak atamıştı; Yaropolk'a Kiyef, Vladimir'e Novgorod ve Oleg'e ise Dravya'yı vermişti.⁹ Ölümünden sonra ise, kardeşler arasında bir Knezlik mücadelesi başlamıştır. Kardeşler arasında en güçlü olanı Yaropolk, çünkü baş Knezlik ve merkez ordu onun elindeydi, diğerlerinde ise onun ki kadar güçlü bir ordu yoktu. Yaropolk, ilk olarak Oleg ile mücadeleye girişmiştir. Vladimir bu sırada onları takip etmekte ve tedbir almaya çalışmaktaydı. Yaropolk, Oleg'e karşı zafer kazanmıştır, en küçük kardeşini ortadan kaldırmıştır. Bu sırada Vladimir sıranın kendine geleceğini anladığından dolayı Normanlardan yardım istemiştir. Normanların yardımı ile Vladimir, Yaropolk ile girdiği mücadeleyi kazanarak, kardeşini ortadan kaldırmış ve baş Knezliği ele geçirmiştir 980 de.¹⁰ Vladimir'in kazanması ile birlikte Rus tarihinde bambaşka bir devir yaşanacaktır, başlı başına köklü değişimler görülecektir.

I.Vladimir (владимир святославич) Dönemi (980-1015)

Kimi kaynaklarda "Volodimir", diğer kaynaklarda "Vladimir" diye geçen ve Rus tarihinde yeni bir sayfa açan Knezdir. Babasının (Svyatoslav) ölümünden sonra kardeşleriyle olan mücadeleyi kazanmasından sonra baş Knezliğe geçmiştir. Vladimir, Knezliğe geçtiğinde ilk iş babasının intikamını alma peşine düşmüştür, Peçenekler üzerine yürümüştür, daha sonra ise babasının politikalarını devam etmiş¹¹ ve Lehistan havzasına yayılmıştır. Bu dönemde otorite boşluğundan kaynaklı ortaya çıkan halk ayaklanmasını da bastırmıştır.

Vladimir döneminde de, Bizans ile olan ilişkiler devam etmiştir, sebebi ise Bizans ile Kiyef Knezliği arasındaki ticari bağlardır. Bu ticari ilişkiler iki devlet içinde ekonomik anlamda getirisi olan, yabana atılmayacak bir ilişkiydi. Ayrıca, Bulgarlar ile olan savaş durumları devam etmektedir. Bunun sebebi ise, Balkanlar'da egemenlik istenmesidir. Bizans, Balkanlar'da egemenlik sağlayıp Ortodoksluğu yayma peşindeyken, Kiyef Knezliği ise topraklarını batıya doğru genişletip, Avrupa ile hem ticari hem de siyasi ilişkilerini geliştirme peşindeydi. Bulgarlar da, bulunduğu topraklarda gücünün arttırarak Bizans topraklarını ele geçirme peşindeydi.

985'te Vladimir, Bulgarlar üzerine sefere çıkmıştır. Sefer'in açılış sebebi, verimli toprakları Knezliğe katmak idi. Yapılan sefer de, Bulgarlar mağlup edilmiştir ve barış imzalanmıştır. O tarihten önce Bizans Devleti'nde taht değişikliği olmuştur ve II. Basileus tahta geçmiştir. Basileus da 986'da Balkan seferine çıkmıştır fakat, bu sefer iyi gitmeyince devletin için de isyanlar çıkmıştır. Bizans'ın en önemli komutanlarından olan Bardas ve Fokas, imparatora karşı isyan çıkartmıştır. Ama, Basileus savaşırken diğer yandan da isyanı bastırarak askere sahip değildi. Bunun için de Svyatoslav döneminde olduğu gibi Kiyef Knezliğine başvurdu. Vladimir için bir fırsat daha doğmuştu tekrardan Bizans ile ilişkileri iyileştirmek ve ilerletmek için. 998'de 6000 kişilik Varg-Rus Drujinası Bizans'a yardıma gelmiştir.¹² Bu yardımla birlikte isyan bastırılmış, Bizans ülke içindeki siyasi atmosferi düzene sokmuştur.

Bu olaydan sonra, Vladimir, Basileus'un kız kardeşi Anna ile evlenmek istediği beyan etmiştir, Basileus beyanı ilk başta kabul etse de, daha sonrasında bir direnç göstermeye başlamıştır¹³, sebebi ise, Varg ve Slavlar Bizanslılara göre barbardı ve bir dinleri de yoktu, Ruslar Avrupalılara göre alt kültür olarak görülüyordu, Bizans da bu görüş oldukça yaygındı.

⁹Kurat, a.g.e., s.31.

¹⁰Dukes, a.g.e., p.11.

¹¹Dukes, a.g.e., p. 11.

¹²Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2015, Çvrn; Prof.Dr. Fikret Işıltan, s.282.*

¹³Doç.Dr.Nesrin Sarıahmetoğlu, Prof.Dr. Nadir Devlet, Doç.Dr.Esra Hatipoğlu, *Rusya Tarihi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013, s.21.*

Bu olaylar üzerine, Vladimir Drujinalarını toplayıp Kırım'daki Bizans şehri olan Khersones'i 989'da işgal etti.¹⁴ Bunun üzerine Basilleus harekete geçer ve barış teklifi yapar Vladimir'e ve kardeşi Anna'yı bir şartla vermeye razı olur. O da Vladimir'in Hıristiyanlığa geçmesiyle. Vladimir'in Hıristiyanlığı kabul etmesinden önce Vareg ve Slavlara bakacak olursak, kültürel anlamda Paganizm inancına sahiplerdir ve bu iki halkın neredeyse tamamı bu inançtan. Hıristiyanlığa geçilmeden önce, Kiyef gibi Novgorod gibi şehirlerde yaşayan yerel halk Pagan inancındaydı ama tüccarlara baktığımız da Hıristiyanlığa bir geçişin söz konusu olduğunu görebiliyoruz. Nedeni ise, o zamanlar Bizans ile Kiyef arasında ticari ilişkiler kuvvetiydi; Kiyef'ten kalkıp Bizans başkenti Contantinepolis'e giden bir tüccar, orada ürünlerini satmak için belli bir süre ikamet etmektedir. Bu ikamet süreciyle birlikte bu tüccar, içinde yaşadığı toplumun kültürüne kısa sürede olsa alışır ve uyum sağlamaya başlar. Bununla birlikte, zamanla birlikte o kültüre adapte olur ve o kültürü benimsemeye başlar ve benimsediği bu kültüre geçiş yapabilir. Tanıştığı yeni kültürü kendi ülkesine ve yaşadığı şehre taşır ve sonrasında aldığı yeni kültürü çevresindekilerle paylaşır böylece yeni bir kültür oluşmaya başlar. Hıristiyanlık, Vareg ve Slavlar arasında ilk önce bu şekilde yayılmaya başlamıştır. Sonrasında malumunuz, Azize Olga Hıristiyanlığa geçmiştir, fakat bu değişim, insanlar üzerinde pek bir etki yaratmamıştır. Bunun sebebi ise o sıralarda Pagan inancının insanlar arasında kuvvetli olmasıdır.

Ayrıca, Hıristiyanlığın kabulünden önce, Vladimir bir çok dinden insanı, kendi Knezliğin de ağırlayarak onlardan teolojik anlamda fikirler almıştır. Özellikle, Arap tüccarlardan İslam'ı öğrenmiştir, batı komşuları Lehler ve Germenler'den Katolikliği öğrenmiştir. Bunun üzerine bir de Hazar Kağanlığı'ndan Yahudilik hakkında fikir terakkisi yapmıştır. En sonunda Grek filozoflardan edindiği bilgiler ışığında Ortodoksluğa ilgi duymaya başladığı ve o filozofların Vladimir üzerinde büyük etki bıraktığı söylenmektedir.¹⁵

988'e dönecek olursak, Rus tarihi açısından bir devrim gerçekleşmiştir. Aşağıda da detaylarıyla anlatacağımız bu köklü değişim Rus tarihinin yükselişine sebep olacak hadiseler topluluğunun tabanını oluşturmuştur. Ruslara bambaşka bir dünya görüşür kazandırmıştır. Şu an " Rus " diye isimlendirdiğimiz ulusun da ortaya çıkmasına faydası bulunmuş bir hadisedir bu dönüşüm.

988'de Vladimir Costantinoble'da vaftiz edilir Drujinaları ile birlikte ve akabinde Anna ile evlenerek Bizans Devleti ile akrabalık kurar. Bu durum Bizans Tarihi açısından da enteresan olarak karşlanır, çünkü ilk kez haneden dışından bir evlilik yapılmıştır ve Bizans Sarayı'nın içinde bir takım huzursuzluklar ortaya çıkmıştır.

Bu durum ne kadar da huzursuzluk yaratsa da Bizans Sarayı'nda, avantajları da mevcuttur. Rusların Ortodoksluğu benimsemesi ile Bizans'ın manevi yönden nüfusu artmıştır ve alabileceği destekle birlikte otomatik olarak siyasi gücü de artmıştır.¹⁶ Böylelikle, Bizans'ın kültürel sınırları büyüyecekti ve metropoliklerle birlikte dilini de yayacaktı.

Tarihte, din değiştirme hadiselerinde her zaman bir zorlama mevcuttur. Ruslar da din değiştirirken bu zorlamaya maruz kalmışlardır. Sosyolojik anlamda, insanlar eski alışkanlıklarını kolay kolay değiştiremezler. Muhakkak devlet tarafından bir zorlama veya misilleme mevcuttur. Aziz Vladimir'in Hıristiyanlığa geçişinden sonra, ülkede bulunan Vareg ve Slavlar, Hıristiyanlığa geçirilmeye başlandı ve bunlar kılıç zoru ile yapılmış dönüşümlerdir. Özellikle Novgorod şehri bunun en büyük örneğidir, dönüşümlerde yüzünden öldürülen insanlar mevcuttur.

¹⁴Ostrogorsky, a.g.e., s.282.

¹⁵Vernadsky, a.g.e., s.58-59.

¹⁶Ostrogorsky, a.g.e., s.283.

Hıristiyanlığın dezavantajlarından çok avantajları vardır. Norman, Vareg ve Slav kabileleri Hıristiyanlığın kabulüne kadar ayrı yaşamaktaydılar ve sadece savaş zamanları birlikte hareket etmekteydiler. Hıristiyanlık bu üç unsurun birleştirici gücü olmuştur. Hıristiyanlık dinden öne Vareg ve Slavlara bir kimlik kazandırmıştır, bu kimliğin adı ise “Rus” olmuştur. Rusların yükselişi Hıristiyanlık ile başlamıştır, daha sonra Altın Orda Devleti ile duraksamaya girecekse de, uluslaşma devam edecektir. Esasen, X. yüzyılda Ruslar hazır bir kültürün üstüne konmuştur. Bu kültür Doğu Roma kültürü yani Bizans kültürüdür. Rusların aslında Batı Roma ile ilgisi yoktur, kültürünü hazır olarak Bizans’tan almıştır. Gördüğümüz üzere sadece kimlik değil bir kültür de kazandırmıştır Bizans ve bununla birlikte Ruslar kendilerini Avrupa’dan sıyrıp bir üst kültür oluşturmaya başlamıştır.

Hıristiyanlık ile birlikte Vladimir Aziz (святой)¹⁷ ünvanını alan ilk kişidir ve bu unvan bir çok Çar’ın da kullanacağı unvan olacaktır Rus tarihinde. Bu ünvanla, Rus tarihinde bir dönem kapanırken, bambaşka modernleşmeye doğru giden ve günümüz Rus kültürünü oluşturan dönemin kapısını açmıştır. Tabii ki, bu çalışmanın ana etmenini oluşturan mesele ise Hıristiyanlık ile birlikte gelmiş olan hazır kültürün Vareg ve Slavları nasıl birleştirdiği, kültürel yaşamlarında nasıl değişiklikler olduğu hakkında çeşitli özellikleri sıralayacağız aşağıda.

Aziz Vladimir (Святой Владимира) Dönemi ve Hıristiyanlığın Ruslara Kazandırdığı Özellikler

Bir ulusu, ulus yapan şey dilidir, dil hem bir ulusun kişisel özelliklerini gösterirken hem de yaşam tarzını da ortaya çıkartır. Hıristiyanlık Slav dünyasına IX. yüzyıldan beri linguistik açıdan katkı sağlamaktadır. Bunun en büyük örneklerinden bir tanesi ise, Tuna Bulgarları’nın başı olan Boris Han(837-852) IX. yüzyılda Hıristiyanlığa geçmiştir.¹⁸ Bu geçişle birlikte Slavca kilise dili olmuştur, ama Slavlardaki en temel faktör, bir alfabesinin olmaması idi. Bunun için de Aziz Kiril ve Methodius kardeşlerin misyoner olarak Tuna Bulgarlarına teolojik öğretiler sunarken bir alfabe keşfi olmuştur. Bu alfabe Glagolitik alfabe denir ve ilk Slavca alfabedir. Kuruluş amacı ise tamamen dini kitapların çevrilmesi üzerine olmuştur ve Aziz Kiril bu alfabeği Grekçe olan eserleri Slavcaya çevirmek amaçlı yapmıştır. Bulgarlar ilk yazılarını Glagolitik alfabe ile yazmışlardır.¹⁹ Ayrıca, çeviriler artmış ve Slav literatürü gelişmeye başlamıştır, bu alfabe Bulgar ülkesinden Sırbistan’a geçiş yapmıştır ve çeviri faaliyetleri orda devam etmiştir.

Glagolitik alfabe, Grek alfabesinden esinlenerek yapılmıştır. Bu alfabenin kurucusu, Aziz Kiril ve Methodius’dur. Kiril ve Methodius, Selanik’deki Ruhban okulundan mezun iki papazdır. Bizans Devleti, bu iki papazı misyoner olarak Bulgarlara yollamıştır Hıristiyanlığın yayılması için. Daha sonrasında, Hıristiyanlık Bulgar Slavları arasında yayılmışken, Bulgarlar üzerinden Vareg ve Slavların üzerine geçmeye başlamıştır. Bu iki misyoner Bulgarlar üzerindeki görevlerini tamamladıktan sonra, Rusların yanına da misyoner olarak yollanacak ve bu alfabenin günümüzdeki versiyonunu kuracaklardır. Methodius, kardeşi Kiril’in ölümü üzerine, misyonerlik görevini Ruslar üzerinde yapmaktadır, bununla birlikte çeviriler yapmaya devam etmiştir. Bu çeviriler sırasında, Methodius, alfabede değişimler yaparak Kiril alfabesinin oluşmasını sağlamıştır. Aslında insanların bildikleri, Kiril alfabesinin direk Grek alfabesinden türediğidir. Bu yanlış bir varsayım. Glagolitik alfabe ilk olarak kurulmuş ve Grek alfabesinden esinlenilmiştir, daha sonra ise günümüz de “Kirilitsa”²⁰ olarak bilinen alfabe ise tamamen Glagolitik alfabeden esinlenerek tasarlanmış bir alfabedir.

Alfabenin tasarlanması ve kilise dilinin Slavca olması, Rus edebiyatının gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Özellikle Grekçe ve Latince eserlerin çevrilmesiyle birlikte dile kültürel bir zenginlik katılmıştır. Bu çevirmelerden dolayı Slavcanın içerisine birçok Latince kelime girmektedir.

¹⁷“ Святой “ kelimesi Rusça da “ Aziz “ anlamına gelmektedir. Bu ismi Petersburg şehrinin başında da görebilirsiniz. Ortodoksluk ile birlikte gelmiş bir teolojik ünvanıdır.

¹⁸Ahmet Taşağıl, *Kök Tengri’nin Çocukları, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2014, s.286.*

¹⁹Ivan G. İliev, *Short History of The Cyril Alphabet p.8.*

²⁰Вкнз, ” Кириллица “ Kiril alfabesinde yazılış biçimi.

Tablo 1 : Rusça ile Latince ortak kelimeler.

Latince	Rusça	Türkçe
Mare	Море	Deniz
Domus	Дом	Ev
Caesar	Царь	Çar veya Kral

Çeviriler ile birlikte, Rusça ile Latince ve Grekçe arasında bir etkileşim söz konusudur. Bu durum, Rus edebiyat kültürünü de etkilemiştir ve gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Hıristiyanlık, kültürel anlamdan ayrı olarak, en büyük etkiyi siyasal anlamda yapmıştır. Dünyada kurulmuş imparatorluklara ve devletlere baktığımızda, imparatorlukların ve devletlerin yasal dini olmasa dahi, din her devlet ve imparatorluk için halk üzerinde siyasi üstünlük sağlamaya yarayan bir kol gibidir. Her imparatorluk dini dogmalarla birlikte ve bazen din dışına çıksa dahi, dini insanların kontrol edilmesi amaçlı ve devletin üstünlüğünü insanlara kabul ettirmek amaçlı kullanmıştır. Bu üstünlüğü ise, kralların, hem papa hem de kral olarak kabul edilmesiyle oluşmuştur batıda, doğuda ise padişah veya sultan, hem halife sayılmış hem de sultan olarak kabul edilmiştir. Yani bir kral, hem dinin başı hem de ülkenin başı sayılır. Bu örneklemeden sonra Rusların devlet yapılanmasına baktığımızda, Bizans'taki hatalar, Rus Knezliğinde tekrarlanmamıştır. Nedeni ise, Knez Vladimir'in Kilise üzerindeki kurmuş olduğu üstünlüktür. Kilise Rus devletinin kurulmasında büyük yarar sağlamıştır ama Ruslarda, kilise Knezliğin üstünde olamaz düşüncesi hakimdir. Vladimir'in kurduğu üstünlük ile din tekeli elinde tutmuş ve bu elini halkına karşı kuvvetlendirmiştir. En önemlisi de, Vareg, Norman ve Slavlar Hıristiyanlık ile kaynaşma sürecine girmişlerdir.²¹ Eskiden ayrı yaşayan unsurlar, Hıristiyanlık ile birleşmeye ve Rus kültürünü oluşturmaya başlamışlardır. Birleştiricilik Modern Rus devletinin da temellerini atmıştır.

Metropolitliklerle birlikte, Ruslar Bizans'ın ekonomik sistemini de almıştır. Bu sistemin temelinde manastırlar yatar. Manastırlar, dini eğitimin verildiği yerdir ve manastırların kendilerine ait toprakları vardır. Bu topraklar manastır yetkilileri tarafından işletilmekteydi ve belli bir ekonomik kazanç sağlanmıştır. Bu manastırların en önemlisi ise Kiyev-Paçerya-Lavra (Киево-Печерская лавра)²² Manastırı. Günümüzde Kiev de bulunan bir yer altı manastırır.

Ayrıca, hukuk alanını da Bizans'tan temel almıştır. Roma İmparatorluğu ve Bizans Devleti'nde kilise yasası olarak geçen Nomokanonlar²³ alınmıştır. Bu yasalar Roma'da ve Bizans'ta yazılı halde bulunmaktadır ve örfi yasalar olarak geçmektedir daha sonra Slavlara geçmiştir bu yasa özellikle Bulgar ve Sırlar ilk olarak kullanmışlardır.²⁴

Daha sonra bu kilise kanunları "Kormçaya Kniga" olarak Slavcaya çevrilmiş ve Ruslar'ın Hıristiyanlığa geçtikten sonraki ilk kanunnamesi olmuştur.²⁵ Çevirisini Methodius yapmıştır. Bizans'tan yasanın da alınmasıyla birlikte devlet'in yönetimi konusunda bir düzen gelmiş ve devlet bir sisteme oturtulmaya başlanmıştır.

Ek olarak, Hıristiyanlıkla Ruslar eski "Barbar" hayal şeklini bırakıp daha uysal bir hal almışlardır.

²¹Kurat, a.g.e., s.35.

²²Kurat, a.g.e., s.37.

²³Nomokanon Grekçe kökenli bir isimdir.

²⁴Srdan Sarkic, *The Concept of Marriage in Roman, Byzantine and Serbian Mediaeval Law*, 2004, p.99.

²⁵Kurat, a.g.e., s.36.

KAYNAKÇA

- KURAT Akdes Nimet, Rusya Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014.
- VERNADSKY George, Rusya Tarihi, Çev : Dođukan Mızrak ve Egemen Ç. Mızrak, Selenga Yayınları, İstanbul, 2015.
- OSTROGORSKY Goerge, Bizans Devleti Tarihi, Çev: Prof.Dr.Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2015.
- TAŞAĞIL Ahmet, Kök Tengri'nin Çocukları, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2014.
- RİASANOVSKY Nicholas V., A History of Russia, Oxford University Press, New York, 1993.
- DUKES Paul, A History of Russia, MacMillian, London, 1990.
- HALPERIN Charles J., The Mongol Impact on Medieval Russia History, Russia and The Golden Horde, Indiana University Press, Bloomington, 1985.
- SARIAHMETOĞLU Nesrin, DEVLET Nadir, HATİPOĞLU Esra, Rusya Tarihi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2013.
- YÜCEL Mualla Uydu, Rusya Tarihi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- SARKIC Srdan, The Concept of Marriage in Roman, Byzantine and Serbian Medieval Law, 2004.
- ŞAHİN Zulfiya, XVIII.Yüzyılın İlk Yarısında Rusya'nın Kültürel Gelişimi ve Batıya Uyum Çabaları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2014.
- TOPCHİYSKİ Sabit Salihov, Bulgar Ortodoks Kilisesine Bağlı Önemli Manastırlar, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.
- ŞENER Leyla, Eski Slavca ve Rusça Çevirilerin Özellikleri, Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8, Ankara, 2013.
- KARATAY Osman, Ötüken Yış Bahsine İlave : Vareglerin Yolundaki Rusya Dağları, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 2009.
- AYDIN Mithat, Tuna Bulgarları Tarihine Genel Bir Bakış, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Denizli, 2002.
- DUALI Şir Muhammed, Rus Ortodoks Kilisesi'nin Siyasi Tarihi, Milet ve Nihal inanç, kültür ve mitoloji araştırma dergisi, 2013.
- ACAR Serkan, Vladimir Meryem Ana Tasviri Menkıbesi ve Timur Beg'in Rüyası, Tarih İncelemeleri Dergisi, 2010.
- ÖZBERK Mehmet, Moscow : The Capital of Russian Literature, International Journal of Social Sciences and Education Research, 2015.
- VASILIEV A.A., Bizans İmparatorluğu Tarihi, Çev : Arif Müfid Mansel, Maarif Matbası, Ankara, 1943.
- DEMİRCİ Kürşat, Ortodoksluk, İslam Ansiklopedisi, C.33, Türkiye Diyanet İşleri Vakfı, İstanbul, 2007.
- ÖZTÜRK Yücel, Ukrayna, İslam Ansiklopedisi, C.42, Türkiye Diyanet İşleri Vakfı, İstanbul, 2012.
- ILIEV Ivan G., Short History of The Cyrillic Alphabet.
- DUALI Şir Muhammed, Paganizmden Hıristiyanlığa Rusların Din Değıştirme Nedenleri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013.
- ŞENER Leyla, Eski Rusya'da Bir Çevirmen : Maksim Grek, Uluslar arası Sosyal Araştırma Dergisi, 2015.
- FELDMAN Alex, The Historiographical and Archaeological Evidence of Autonomy and Rebellion in Cherson : a Defence of The Revisionist Analysis of Vladimir's Baptism(987-989), Submitted as MRes Thesis of The Byzantine, Ottoman and Modern Greek Studies, 2013.
- WEEKS Theodore R., Russification and the Lithuanians (2863-1905), Association dor Slavic, East European, and Eurasian Studies, 2016.

TAURLAR'DAN OSMANLILARA'A KIRIM'IN SİYASİ TARİHİ
POLITICAL HISTORY OF CRIMEA FROM TAURS TO OTTOMAN

Cihan YALVAR¹

ÖZET

Karadeniz coğrafyasının stratejik mevkilerinden biri olan Kırım toprakları tarihin ilk çağından günümüze kadar önemini korumuştur. Bu topraklar farklı zaman ile farklı kavim ve devletlerin hakimiyeti altına girmiştir. Bu makalede Osmanlı Devleti'nin egemenliğine girene kadar geçen süreçte Kırım'ın siyasi tarihi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kırım, Kıpçak, Altınorda, Osmanlı, Taur, İskit.*

ABSTRACT

Crimean territory which is one of the most strategic locations in the Black Sea region has maintained its significance since the beginning of history. This land has been ruled by various tribes and states in different times. In this article, the political history of Crimea until Ottoman rule is explained.

Keywords: *Crimea, Kıpçak, Golden Horde, Ottoman, Taur, Scythian.*

¹Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı.

Karadeniz coğrafyasının stratejik mevkilerinden olan Kırım yarımadasının bilinen en eski sakinlerinin Taurlar olduğu öne sürülür.² Yunan tarihçisi ve coğrafyacısı olan Strabon'a göre Taurlar bir İskit kabilesidir. 1700'lü yıllarda Rus Çarlığı tarafından Kırım topraklarına verilen isim Tavrida- Taurica'dır. Bu ismin Kırım'a ilk yerleşen toplum olan Taurlar ile olan bağlantısı ilgi çekicidir. Taurlardan sonra ise bölgeye İdil Nehri'nden Karadeniz'in Kuzeyi'ne kadar uzanan coğrafyada hüküm süren bir bozkır topluluğu Kimmerlerin geldiği bilinmektedir.³ Dünya tarihinde ticarete etkili olan Yunanlılar'da Kırım topraklarında hakimiyet kurmuşlardır. Karadeniz bölgesindeki ticaretin merkezi olan Kırım'da ilk Yunan kolonileri milattan önce VI. yüzyılda kurulmuştur. Fakat bu Yunan kolonileri sadece Kırım'ın sahil bölgelerinde hakim olmuştur. Kırım'ın iç bölgelerinde egemenlik tesis edememişlerdir.⁴ Kaynaklara göre iç bölgelerde yaşayan Taur veya Taur-İskit denilen halkın direnişi ile karşılaşmıştır. IV. yüzyıldaki Got saldırıları ardından Hunların Kuzey Avrupa'ya inişleri sırasında Kırım ve Azak sahillerine Sarmatlar'a bağlı Alan grupları yerleşmişti. Bunlar Got bakiyeleriyle beraber XIII. yüzyıla kadar Kırım'ın yaylalık kesimlerinde yaşamışlardır.⁵ Alan isimli topluluk bugün Kuzey Kafkasya'da yaşamakta olan Osetler ile ilişkilendirilmektedir. Fakat Kuzey Kafkasya'da Türklüğün yegane temsilcilerinden biri olan Karaçay- Balkar topluluğu dillerinde kendilerine Alan diye hitap etmektedirler. Bir Türk topluluğu olan Karaçay- Balkarlıların kendilerine Alan şeklinde hitap etmeleri Alanlar ile ilgili soru işaretlerini ortaya koymaktadır.

Hun egemenliğinin ortadan kalkmasından sonra Kuban, Azak ve Don nehri ağızlarında çeşitli Türk kavimleri yerleşmeye başladı. Bunların içinde ticaret açısından Kırım'ı geliştiren topluluk olan Bulgarlar da vardır.⁶ Bilindiği üzere Bulgarlar bu bölgenin ticari imtiyazını olumlu bir şekilde kullanarak kısa zamanda zenginleşmişlerdir. Şu anda Kazan'da yaşamakta bulunan Kazan Tatarları İtil Bulgarlarının torunlarıdır. Sahildeki koloniler ise Bizans'ın hakimiyeti altındaydı. VII. yüzyıla doğru Kırım'ın iç bölgeleri Karadeniz'in kuzeyi için önemli bir yere sahip olan Hazar Türkleri'nin idaresi altına girmeye başladı. Bu esnada Gotlar ise dağlık alanlara sıkıştırılmış, kendi şehirlerinde muhtar bir idare kurmuş durumdaydılar. Hazarlar yavaş yavaş Gotları'nın bu yapılarını bozup kendi idarelerini kurdular. Sahildeki Hersones'i alıp VIII. yüzyılda Kırım'ı bütünüyle kontrol altına aldılar. Hazarların yıkılışının ardından yirmi dört oğuz boyundan birisi olarak sayılan Peçenekler Kırım'a kadar olan bozkır alanına yerleştiler. Suğdak başta olmak üzere Kırım'ın doğu sahilleri Kıpçakların elindeydi.⁷ Oğuz Türkleri'nin ardından en fazla nüfusu olan Türk topluluğu Kıpçaklardır. Türk toplulukları arasında katalizör boy olarak anılan Kıpçaklar; Rusya, Ukrayna, Macaristan, Gürcistan, Kuzey Kafkasya, Kırım, Mısır, Romanya ve Bizans topraklarında görülmüşlerdir. En ihtişamlı zamanlarında Dinyester ile İrtiş ırmakları arasındaki büyük coğrafyaya adını veren bu Türk topluluğu bilhassa Kırım topraklarında önemli bir etki bırakmıştır. Kırım aristokrasisinde Karaçi Beylerinden birisi de Kıpçak'tır. Günümüzde Kırım'da konuşulan Türkçe'de Kıpçak lehçesinin kuzey koluna aittir.

Kırım'ın XII. Yüzyılda Anadolu ile iktisadi bağları güçlendi. Kırım'da bir liman şehri olan Suğdak, Kıpçakların her türlü ihtiyaçlarını temin ettikleri önemli bir merkezdi. Anadolu, Suriye ve Musullu Müslüman tüccarlar pamuklular, ipekliler ve baharattan oluşan yükleri ile Sivas'ta buluşarak Sinop'tan gemilere binip Kırım sahilindeki Suğdak'ta karaya çıkıyorlardı.

**Yeditepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi

²"Kırım", *DİA*, C.XXV, İstanbul 1988, s. 448.

³*DİA*, a.g.m., s.448

⁴*DİA*, a.g.m., s.448

⁵*DİA*, a.g.m., s.448.

⁶*DİA*, a.g.m., s.448.

⁷*DİA*, a.g.m., s.448.

Burada Kıpçaklara mal satıyorlar, karşılığında kürk, sincap derisi, cariyeye ve esir alıyorlardı⁸. Bunun yanında Kıpçaklar Kırım topraklarından köle ticareti de yapmaktaydılar. Suğdak'tan yola çıkan köleler Mısır'a kadar gitmekteydiler. Hatta ünlü Memlük komutanı Baybars Kırım'dan Mısır'a gitmiştir. 13. Yüzyılda başlayan Moğol İstilasası sonrasında Moğollar 1223 yılında Suğdak'ı ele geçirince şehre ve tüccarlara da zarar vermişlerdir⁹.

1200-1204 yılları arasında düzenlenen Dördüncü Haçlı Seferi'nin asıl amacı kutsal bir şehir olarak kabul edilen Kudüs'ü ele geçirmektir. Haçlılar Kudüs planına sadık kalmayarak İstanbul'u işgal edince İstanbul'da bulunan hanedan üyeleri Karadeniz bölgesine sığınmışlardı. Moğolların bölgeden ayrılmasından sonra bu önemli ticaret limanına yerleşmek isteyen Trabzon Rum İmparatorluğu'nun faaliyetleri yüzünden bu topraklarda kargaşa uzun süre devam etti.¹⁰ Trabzon Rum İmparatorluğu Kırım ticaretini kontrol etmek için Ceneviz ve Venedikli İtalyan tüccarlar ile sahada ticari faaliyetleri yürütmeye çalışmışlardır. Türk Tarihi'nin büyük şahsiyetlerinden birisi olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından 1075 yılında kurulan Türkiye (Anadolu) Selçukluları I. Alaeddin Keykubad döneminde en parlak çağını yaşamıştır. Moğollar ve ardından Trabzon Rum İmparatorluğu'nun Kırım'daki faaliyetleri bu dönemlerde Anadolu ile Kırım'ın bağlantısı kopma noktasına gelmiştir. Bunun üzerine Türkiye Selçukluları 1225 yılı civarında Suğdak bölgesinde sükuneti sağlamak için oraya bir sefer yapmaya karar verdiler¹¹.

Böylece Hüsameddin Çoban komutasındaki Türkiye Selçukluları ticaret açısından önemli bir şehir olan Suğdak'ı fethetmişlerdir. Bu arada Taman'da Ruslar'dan alınmıştı. Böylece Kırım'ın Anadolu ile irtibatı daha sıkı hale gelmiştir¹². Bunun yanında Türkiye Selçukluları'nın Trabzon kuşatması da Karadeniz ticaretinde ne kadar ısrarcı olduklarını göstermektedir.

Görüldüğü gibi Kırım her dönemde bir Türk yurdu olmuştur. Kırım'a gelen kavimler içinde Türk kavimlerinin fazlalığı görülmektedir.

1223 yılındaki Kalka zaferi ile Deşt-i Kıpçak'a hakim olmaya çalışan Cengiz Han'ın Moğollarına karşı direnen Kıpçaklar'ın, Bulgarlar'ın, Başkırt ve Aslar (Alanlar)'ın 1239 yılında Cuci oğlu Batu Han tarafından dağıtılmasının ardından Kırım'da Türk- Moğol Altın Orda hakimiyeti devri başladı. Günümüz Avrupa Rusyası, Karadeniz'in Kuzeyi, Gürcistan, Ukrayna ve Kazakistan'ın Avrupa kısmında bulunan topraklarına hakim olan Altınorda Devleti Kırım sahilindeki bazı şehirler dahil olmamak üzere Kırım'ı topraklarına dahil etmiştir. 1261 yılındaki Nif Antlaşması ile Bizans'tan ticari imtiyaz alan Cenevizliler, Kuzey Anadolu sahilleri yanında Kırım'da da koloniler kurdular. Kefe, Balıklava, Suğdak ana ticaret üsleri haline geldi. Cenevizliler Altınorda hükümdarı Mengü Timur döneminde(1266-1280) Kefe'ye yerleştiler. Zamanla burası Ceneviz koloni merkezi oldu ve Cenevizlilerin eline geçti. Suğdak 1365 yılında Ceneviz kontrolüne girmişti. 1380 yılında Cenevizliler ile Altın Orda arasında yapılan anlaşmada Balıklava'dan Suğdak'a kadar olan yerlerin Cenevizlilere bağlı sayılması kabul edilmişti.¹³

Altınorda Hükümdarı Toktamış Han ile mücadeleye girerek bu devleti parçalayan Timur 1395 yılında Azak'ı tahrip etti. Kefe'yi de ele geçirerek Ceneviz kolonilerine ağır bir darbe vurdu. Fakat bu durum kalıcı olmadı. Gedik Ahmet Paşa komutasındaki Osmanlı donanmasının Kefe seferine kadar Cenevizliler Kırım'daki kolonilerini elinde tuttular. Bu arada Altınorda'nın parçalanmasından sonraki iç çekişmeler Kırım'da etkili olmuş, karışıklıklar Kırım Hanlığı'nın kuruluşuna kadar devam etmiştir.¹⁴

⁸DİA, a.g.m. , s.448.

⁹Emine Uyumaz , Sultan I. Alaeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237) , Türk Tarih Kurumu Basımevi , 2003 Ankara , s. 34.

¹⁰Uyumaz , a.g.e , s. 34.

¹¹Uyumaz , a.g.e , s. 34.

¹²DİA, a.g.m. , s.448.

¹³DİA, a.g.m. , s.448.

¹⁴DİA, a.g.m. , s.449.

Altınorda Devleti'nin parçalanmasından sonra bölgede Kırım, Kazan, Sibir, Kasım, Astrahan (Hacitarhan,Ejderhan) hanlıkları teşekkül etmiştir. Bunların içinden Kırım ve Kazan hanlıkları daha önemlidir.¹⁵

Altınorda Devleti'nin parçalanmasından sonra bölgede kurulan devletler ve hanlıklar Altınorda'nın mirasını toplamaya çalışmışlardır. Bu mücadeleyi ilk olarak 1552 yılında Kazan Hanlığı kaybederek Rus topraklarına dahil olmuştur. Ardından Osmanlı tarafından da önemi ortada olan Astrahan Hanlığı'nda 1556 yılında kaybedilmiştir. Altınorda Devleti'nin parçalanmasının ardından ortaya çıkan bir diğer hanlık olan Sibir Hanlığı'nda 1598 yılında Rus topraklarına katılmıştır. Sibir Hanlığı'nın Rus Çarlığı tarafından fethi ile Rus kuvvetleri Büyük Okyanus'a ulaşmışlardır. Özbek Hanlığı olarak da bilinen Şeybani hanedanlığı Sibir Hanlığı'nın devamı niteliğini taşımaktadır. Adını kurucusundan alan Kasım Hanlığı ise etkili olamayarak 1681 yılında mücadeleyi kaybetmiştir. Altınordadan kalan miras için en uzun mücadeleyi gösteren Kırım Hanlığı'dır. Kurulduğu yıl olan 1441'den 1783 yılına kadar mücadele eden hanlık yanlış politikaların ve siyasi çekişmelerin kurbanı olarak 1783 yılında Rus Çarlığı tarafından ilhak edilmiştir.

Kırım Hanlığı'nın gerçek kurucusu Ali-i Cengiz soyundan gelen Hacı Giray adını taşıyan en eski para 845 (1441-42) tarihini taşır. XV. yüzyıl başlarında Altın Orda Devleti içinde şiddetlenen iç rekabet ve savaşlar sebebiyle birçok kabile Orta Asya'ya yahut batıya Kırım'a ve Karadeniz'in kuzeyindeki steplere kaçmaktaydı. Belli başlı kabile beyleri, bu arada Şirin beyi gelip Hacı Giray'a iltihak etti. Kırım'da belli başlı kabileler vardı. Bu kabileler Kırım aristokrasisinin başlarıydı ve bunlar Kırım içinde fazlaca bir nüfusa sahipti. Bu kabilelere Karaçi Beyleri denilmekteydi. Bu beyler Şirin, Argın, Barın ve Kıpçak kabilelerinden oluşmaktaydılar. Hacı Giray Han Altın Orda Hanına karşı Moskova Knezliği ile dostluk tesis ederek durumunu kuvvetlendir.¹⁶ Hacı Giray Han'ın yapmış olduğu bu ittifak Kırım Hanlığı'nın sağlam temellere oturtulmasını açıklamaktadır. Hacı Giray Han kuruluş safhasında nüfus ve asker durumunu çok iyi tahlil etmiş ve faaliyetlerini bu planda gerçekleştirmiştir.

Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'un fethi üzerine Boğazlara ve Karadeniz'e hakim olan Osmanlılar ile Kırım Hanlığı irtibat kurup Cenevizlilere karşı ittifak yaptı.1454 senesi yazında Osmanlı-Kırım birleşik kuvvetleri ilk defa olarak Kefe'yi kuşattılar. Kefe Cenevizlileri Osmanlı sultanına ve Kırım hanına yıllık vergi vermeye razı oldular.¹⁷ Bu sefer ile Osmanlı Devleti ve Kırım Hanlığı arasında ilk münasebetleri başlatmış oldu. Askeri münasebet ile başlayan bu yakınlaşma ilerleyen yıllarda Osmanlı Devleti ve Kırım Hanlığı'nı birleştirmiştir.

Altın Orda Devleti'nde olduğu gibi Kırım Hanlığı'nında büyük zaafı irsi kabile beylerinin devletin gerçek hakimi ve sahibi olmalarıdır. Kabile reisleri yahut han ailesi içindeki rekabetler, bu kabilelerin birbirlerine karşı gruplar oluşturarak kolayca bir iç savaşa sürüklenmesine yol açmaktaydı. Hacı Giray Han'ın ölümünün(871/1466)ardından oğulları arasında taht kavgaları başladı. Bu mücadelede yenilenler ya Kefe'ye ya da yarımada dışındaki steplere kaçarak mücadeleleri sürdürüyorlardı.¹⁸ Kefe Cenevizlileri ise durumlarını kuvvetlendirebilmek için bu mücadeleleri körüklemekteydi. Esas taht çekişmesi Nur Devlet ile Mengli Giray arasında idi. Bu mücadelede Mengli Giray mağlup olup Kefe Cenevizlilerine sığındı. Orada Kefe "tudun" u olan Şirin kabilesi beyinin ve Cenevizlilerin yardımlarıyla 1468 senesinde tahtı tekrar ele geçirdi.25 Ekim 1469 senesinde Mengli Giray, Fatih Sultan Mehmed'e karındaşım hitabıyla yazdığı mektupta Yakup Bey'in donanma ile gelip Kırım sahillerinde iki şehri yakıp yağma etmesinden şikayet etti.1475 yılına doğru Kefe tudunu ve Şirin Beyi Eminek, Osmanlılar' la anlaştığı ithamı altında Cenevizlilerin ısrarı ile mevkisinden uzaklaştırıldığı zaman beyleri ve kabileleri etrafında toplayarak ayaklandı. Mengli Giray'ı kaçmaya mecbur etti. Mengli Giray Cenevizlilere sığındıysa da onlar Nur Devlet ile anlaşarak kendisini hapsedtiler.¹⁹

¹⁵Akdes Nimet Kurat , IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri , Murat Kitabevi Yayınları , Ankara 1992 , s. 34.

¹⁶Halil İnalçık, "Kırım Hanlığı", DİA, C.XXV, s.450.

¹⁷Halil İnalçık, "Yeni Vesikalara göre Kırım Hanlığının Osmanlı Tabiliğine Girmesi ve Ahidname Meselesi ", Belleten , S.30 , s.195-196.

¹⁸İnalçık, DİA, a.g.m. , s.451.

¹⁹İnalçık, DİA, a.g.m. , s.451.

Fatih Sultan Mehmed bu siyasi gelişmeler sonucunda, 1453 yılından beri bilinçli bir çaba ile adım adım yaklaşmakta olduğu Karadeniz'i bir Türk gölü yapma hedefinin son hamlelerini yapma zamanının geldiğini düşünerek, 1475 yılının sonbaharına doğru Gedik Ahmet Paşa'ya Kefe'nin fethi için gereken hazırlıklarını yapma emri verdi. Sefer için ordu, donanma, ve silahla ilgili hazırlıklarını tamamlayan Gedik Ahmet Paşa, top gemisi, mavuna, kadirga, kalyata ve at gemisinden oluşan tahminen yüz parçalık donanma, yeniçeri ve azeblerden ibaret ordusu ile Kefe'ye hareket etti. Görkemli bir törenle uğurlanan Gedik Ahmet Paşa, tahminen 1 Haziran 1475 yılında Kefe sahillerine ulaştı. Türk fetih geleneğinin ve İslam cihad anlayışının gereği olarak, önce şehrin teslimini teklif eden Gedik Ahmet Paşa, red cevabını alınca, kara ve denizden kuşatmaya başladı. Şiddetli top atışlarıyla başlayan kuşatma üç veya dört gün sürdü. Nihayet üç dört günlük kuşatma sonrasında şiddetli top saldırılarına dayanamayan Kefe halkı Tekfur'a baskı yaparak beşinci günde şehrin kapılarını açtılar.²⁰

Böylece önemli bir liman şehri olan Kefe Osmanlı hakimiyetine girerek Osmanlı Devleti tarafından burada bir sancak tesis edilmiştir. Gedik Ahmet Paşa tarafından hapisten çıkarılan Mengli Giray, Ceneviz dostu olan Nur Devlet'in elinden tahtı almayı başardı ve Ahmet Paşa ile bir anlaşma yaparak Osmanlı sultanının tabiliğini kabul ederek Kırım hanı olmuştur.²¹

²⁰Yücel Öztürk , *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe 1475-1600* , T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi , Ankara 2000 , s. 26-27.

²¹İnalçık, *DİA*, a.g.m. , s.451.

KAYNAKÇA

DİA, "Kırım", C. XXV, İstanbul 1961, s. 448.

İnalcık, Halil, "Kırım Hanlığı", DİA, C. XXV, s. 450.

_____, "Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Tabiliğine Girmesi ve Ahidname Meselesi, Bellekten, S.30, s.195-196.

Kurat, Akdes Nimet, IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, Murat Kitabevi Yayınları, Ankara 1992.

Öztürk, Yücel, Osmanlı Hakimiyyetinde Kefe 1475-1600, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 2000.

Uyumaz, Emine, Sultan I. Alaeddin Keykubad Devri Türkiye Selçukluları Devleti Siyasi Tarihi (1220-1237), TTK Basımevi, Ankara 2003.

FROM GAMAL ABDEL NASSER TO ABDULFETTAH EL SISI; THE HISTORICAL EVOLUTION OF
MUSLIM BROTHERHOOD AND DEMOCRACY IN EGYPT
CEMAL ABDÜL NASİR'DAN ABDÜLFETTAH EL-SİSİ'YE; MİSİRDAKİ MÜSLÜMAN KARDEŞLERİN
VE DEMOKRASİNİN TARİHSEL EVRİMİ

Dila KALYONCU¹

ÖZET

Bu tez Mısır'da toplumu İslamileştirmek için 1928'de kurulmuş olan Müslüman Kardeşler'in geçirdiği siyasi ve ideolojik değişim ve gelişimi analiz etmektedir. Kurulduğu anda sahip olduğu ideolojinin siyasete karıştıktan sonra ve Mısır'daki siyasi durumun değişmesi ile çeşitli evrimler yaşamış olduğu dikkat çekmiştir. Bu çalışma, Müslüman Kardeşler hareketinin siyaseten egemen hale gelmesi ile iktidara muhalif olan yöndeki itibarının değişmesi ve iktidar konumuna evrimleşmesini incelemektedir. Böylece Mısır tarihinde ikinci defa özgür ve tarafsız seçimlerini gerçekleştiren Mısır halkının; bu harekete olan yaklaşımını da ölçebilme deneyimini elde etmiştir. Üçüncü olarak Morsi sonrası dönem incelenerek, Mısır'ın demokrasiye olan yaklaşımı incelenmiştir. Son olarak bu çalışma, Radikal İslama yönelik ılımlı İslam'ın öncülerinden Raşid Ghannoushi'nin yaptığı eleştirileri incelemektedir.

Anahtar kelimeler: *Mısır, Müslüman Kardeşler, Muhammed Morsi, Kutb, Raşid Gannuşî, Demokrasi*

ABSTRACT

This thesis analyses the political and ideological transformation of the Society of Muslim Brotherhood in Egypt from its foundation in 1928 up to Sisi period. It draws attention to the political and ideological evolution of the Society of Muslim Brotherhood after it enters to the political life and the conjuncture changes related to the politics. This thesis shows that, when the Muslim brothers hold the power rather than an opposition position within the politics, their dignity has also changed among the Egyptians. Through those social changes, Egyptians found a chance to measure the support that they give to the Muslim Brothers with the second free and fair elections. Thirdly, the approach towards the democracy in post-Morsi period. Lastly, this thesis analyses the critics from the perspective of Rashid Ghannoushi, who is one of the key leaders of moderate Islam today in Tunisia, towards the Radical Islam.

Keywords; *Egypt, Muslim Brothers, Mohammad Morsi, Qutb, Rashid Ghannoushi, Democracy*

¹Yeditepe Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Introduction

Middle East has been the cradle of most interesting and maybe the most significant struggles among the civilizations like Romans, Arabs, Ottomans, British, Jewish and so on. Its importance also reflected to the studies of historians. Political history beyond the Egypt has been one of the burning issues on the European and American political agenda ever since the British encounter to the region in the 19th century.

In my opinion, Egypt is the most interesting country in the Middle East because of the parallelism it has with Turkey. Egypt likewise Turkey, had a secularization period and democratization era with similar attempts made by Gamal Abdel Nasser. Egypt shows unique characteristics on the issue of democratization and evolution of a religious group because it never showed a tendency towards Sharia law on individual level and fundamental Islamic unity on state level until 1980 with a Constitutional amendment made in the Muhammad Anwar al Sadat. This secularization and democratization period was also the period of strengthening internal politics and strengthening of the opposition parties that later caused to the flourish many radical Islamist movements. The most well-known of them is the Muslim Brotherhood, which is established by the Islamic scholar Hasan al-Banna in 1928.

Moreover, Egypt is an important case to understand the basis of Islamist radical movements as being one of the sources of radical Islamism which is established as a social movement, but suppressed by Nasserist authority and later let to be evolve during the Muhammad Anwar El Sadat. During Hosni Mubarak era, the social political movement strengthened itself by using the olive branch that the President offered. We should not forget that, Hosni Mubarak was the President between 1981 and 2011 which is a quite long time for the Islamist radical movements to get strong enough to deal with the competition with other political leaders. In addition to that, it is known that Muslim Brotherhood has great networks to reach ordinary people especially to the students that later they become the actors of radical Islamist movements.

This research will be divided on three different periods. First of all, we will try to explain the Nasser period (1958-1970) and Nasserist view that separated from the Muslim Brotherhood on the basis of ideology and strategy. Then, we will mention the pro-Arab Spring period that started with the death of Nasser and lasted in 2011. The political and socio-economic developments in the country in question to 2000s will be detailed. Finally, we will analyze the Arab Spring story and post-Arab spring developments in the country.

THE IDEOLOGICAL TRANSFORMATION OF MUSLIM BROTHERHOOD

2.1. Hasan al- Banna Period

Hasan al-Banna was born close to Cairo, in a small town known as Mahmudiyya in 1906. He was under the influence of two important figures. One of them was his father, Sheikh Ahmad al-Banna, who was an Imam. His father's close relations with Islam is directly influence his son as well. The second important figure of al-Banna was his primary school teacher Shaykh Muhammad Zahran.

When he was only twelve years old, he started to be a member of communities. Because of his leading soul, he easily became the leader of that community known as "the Society for Moral Behaviour". "Not satisfied with this, some of the younger boys formed another group called the Society for the prevention of the Forbidden,

whose work was intended to reach deeper into the town life. One of their main activities was the composition and distribution of secret and often threatening letters, to those they regarded as living in violation of the teachings in Islam”.¹ After a short time, he started to be interested with Sufism and experienced his very first dhikr in that time. In that way, he became a part of the mystic circle of the Order of the Hasaffiya Brothers. This situation led to the establishment of “Hasaffiyad Society for Charity” as a new organization. There were the main goals of that community: “to fight for the preservation of Islamic morality, and to resist the work of the Christian missionaries in the town”.² When he became thirteen years old, he became the secretary of the organization. On the national bases, developments took place as well. The 1919 revolution took place when he was on was finishing the primary school. Finally, the campaign against to the England was resulting with the victory of Egyptians, which was their initial victory. This situation followed the increased wish of full independence of Egyptians. During this process, the Wafd Party which was established in 1919 and until 1952 it continued to be dominant over the Egyptian politics. Wafd Party is closed down after the Coup D’etat made by Free Officers, just as the Muslim Brothers is banned from the politics in the very same time. Hasan al-Banna was just thirteen years when those social and political evolutions took place. He wrote down his memories about the situation when he was a student in Teacher’s Training School. “By now his whole Outlook was permeated with the teachings of Sufism and with those of the towering figure of Abu Hamid al-Ghazzali”.³ The medieval master’s views on learning, derived by Banna from the *İhya’ Ulum al-Din*, persuaded him of the futility of further education”.⁴ In other words, under a Ghazalian influence his ideas took shape and this influence is reflected to his first preaching that he made. He left the Teacher’s Training School at the age of sixteen and he entered to the Dar al-‘Ulum on the same year. “Dar al-‘Ulum had been founded in 1873 as the first Egyptian attempt to provide ‘modern’ higher learning sciences in addition to the traditional religious sciences which were specialities of the traditional and ancient university of Al-Azhar”.⁵ It was the starting point of a secular education system over the universities. During that period, Banna’s ideology took shape as well based on that education system. Thus education based on two important principals on the idea of Banna: “classical Islamic learning and the emotional discipline of Sufism”.⁶ While he was studying on Islam, he also maintained to develop his intellectual knowledge on the other hand. He studied Sufism, read the life of Prophet and searched for historical, religious stories. The experiences and studies gave a great chance him to shape his ideas. Staying at Cairo, led him to stay backwards from the political agenda of Egypt. During that period, Egypt was on the way to experience a revolutionary process likewise Kemalist Revolution held in Turkey. Banna was also accepted as a threat a being a traditionalist. He was also aware of that, Egypt was under an occupation, but according to him the solution was Islam, not the revolution like took place in Turkey. For that reason, Banna entered into a group, which was known as Hasaffiya, but he believed that this religious group caused to a separation between the Muslims by based their vision on teachings and faith. Moreover, Mosque was not strong enough to bring the Muslims together. Those reasons caused to the creation of Muslim Brothers with the led of Hasan al-Banna. First of all, Banna brang some students from Alzhar University and Dar al-‘Ulum together. Those students were willing to learn how to preach and guide. Those students later, became the founders of Muslim Brothers who traveled all across the Egypt and mobilized the Muslims. According to Mitchell; those students not only to carry the call to the message of Islam, but also, eventually, disseminate the idea of the Society of Muslim Brothers.^{7,8}

¹Richard P. Mitchell, *Society of the Muslim Brothers*, (New York, Oxford University Press, 1993), 3

²Mitchell, 2

³(A. D. 1058- 1111)

⁴Quoted in Mitchell, 3

⁵Quoted in Mitchell, 3

⁶Quoted in Mitchell, 3

⁷Quoted in Mitchell, 5

⁸Muslim Brothers are als known as the Brothers (*al-Ikhwan*),or the Society of Muslim Brothers (*Jama’at al-Ikhwan al-Muslimun*).

2.2. The establishment of Muslim Brotherhood within İsmalia

The ideology of Banna was based on educated youth would teach the Islamic way of life, became his major concern. It was important for Banna, because according to Banna Western way of political life fragmented the Muslim society through bringing materialist philosophy and foreign traditions. For Banna, it was necessary to educate the Muslim youth with traditional way of Islam to bring the Muslims together. He saw that as his task to proceed. After his graduation, he was appointed to a state school and he remained to be a schoolmaster until 1946. According to Mitchell, power was separated on some segments of the society among the Egyptians.⁹ The ulama, the shaykhs (leaders of Sufis), the elders who were the leading families and finally the clubs which meant religious and social societies. When Banna left Cairo and came to the Suez Canal Zone for his new job, he was aware of this social dynamic within the society. For that reason, he went to the coffee-houses, visited schools, mosques and powerful families. During that period, Banna worked within the Ismailia. Banna was welcomed in the City of Suez Canal because he was aware of the problems that the Egyptians face and he was providing solutions for those problems. Furthermore, he supported organizations such as Young Men's Muslim Association to be established in Cairo, who were calling for "return to the true Islam as it is found in the Quran".¹⁰ Later, Sayyed Qutb deeply influenced by the ideology of Banna; especially the term of "True Islam". It was also the organization that the Muslim brothers will be based on. While he was working within the Ismailia, he also established the Muslim Brothers. Six members of the British Labour force camp came to visit Banna and requested him to establish it. During their visit to Banna, some noteworthy dialogues took place. Those believers came to say that, "We are brothers in the service of Islam, hence we are "the Muslim Brothers".¹¹ Muslim Brothers worked as other standard religious and social organization for three years. Within that time, their main goal was to increase their members. As time passed, Banna became more popular and strengthened its branches. Moreover, established some more new links and became stronger. They established schools, mosques, clubs and became as a social force through benefiting from the power space that the government and mosques could not fulfill. His popularity became national wide. Thus, he transferred to Cairo by Minister of Education in 1932. Until that time, he refused to attach with politics, but it was the time of him to comment about it now.

POLITICAL TRANSFORMATION OF MUSLIM BROTHERHOOD

3.1. The rise of Muslim Brotherhood in Cairo

There are some measures that show how it started to rise. First of all, the number of members increased extraordinarily, the activities in scope enlarged. For instance, some general conferences started to be made periodically.

Five main conferences took place in 1933, 1934, 1935, 1936 and 1939. The first conference is accepted as the signal of the establishment of the Muslim Brothers institutionally on national scale. The initial problem was how to dealing with the Christian missionaries. "A letter was sent to King Fu'ad outlining the Society's belief in the urgency of bringing the activities of the foreign missionaries under control."¹² During this conference, the General Guidance Council is established as a decision-making body, which still remains today. In 1934,

⁹Quoted in Mitchell, 7

¹⁰Quoted in Mitchell, 8

¹¹Quoted in Mitchell, 8

the Second General Conference took place and a propaganda channel is established, which is owned by the Muslim Brothers. This press was a significant development to reach more people. This became the voice of the brothers. One of its main achievements was to put in place a system to secure independent financing (primarily through membership fees) and to establish a printing press¹³ Furthermore, Hasan al-Banna took the title of the “General Guide” (al-Murshid al-amm) during this conference. The third conference was also very important within the history of Muslim Brothers. Membership classification has determined and this membership separated the Muslim Brothers from the communism based communities. The fifth conference outlined the perception of Islam of the Muslim Brothers;

- 1) The kind of Islam in which the Brothers believe makes government an important cornerstone of their program;
- 2) without the power to legislate, the voice of the reformer would be as ‘a scream in the wilderness’ ;
- 3) thus, shirking the quest for governmental power is an ‘Islamic crime’ ;
- 4) the Brothers do not seek power for themselves and reprepared to be the ‘troops’ of those who would carry this burden in an Islamic way;
- 5) before anything can happen, there must be aq period during which the principles of the Brothers are spread.¹⁴

Twentieth century witnessed many wars. The World War Two is accepted as a turning point on the rise of Muslim Brothers. Within the international level, Egypt had a great importance for sustain of English power in Mediterranean. This situation is greatly affected the politics within the Egypt. Current government was supporting the Axis power. For that reason, Egypt forced the government to be changed. This situation caused to the rise of al-Wafd Party, which is the nationalist liberal party and it was against the British colonization within the country. Because of weakness of political culture, Egyptians had a lack of trust on any political movement. Within this context, Muslim Brotherhood started to criticise the English presence over the country publicly. Actually, Hasan al-Banna was not supporting to enter into politics, which would distort the goals of Muslim Brothers, but in the end they declared their candidates for the parliamentary elections in 1941 initially. On the other hand, the efforts of Muslim Brothers did not end with their victory, but rather the Wafd party made successful negotiations with the Palace and continued to hold the power. The Muslim Brothers ran for the 1945 elections, but in that time, they are blamed for a dupe. The end of World War Two brought more chaos to the country and within this chaos the secret organization of Muslim Brothers started to gain power through conducting with the struggles. The secret organization of Muslim Brothers is known as Secret Unit, which is also established by al-Banna and six members of the British Labour force camp in 1928. Jeep Case is very significant within the history of Egypt, which is a government-captures vehicle filled with documents that incriminated the Brothers for attacking Jewish property in Cairo allegedly to foment an Islamic revolution in Egypt.¹⁵

3.2. Free Officers Revolution of 1952

Egypt’s current political situation is deeply related to the Egyptian revolution of 1952 led by the “army officers” against the king who governed the country since the 1700s. Through the revolution, the king is overthrow and Gamal Abdel Nasser became the president by running for the elections in 1956, who was one of

¹²Quoted in Mitchell, 13

¹³Lia, Bryanjar, “The Society of the Muslim Brothers in Egypt: The Rise of an Islamic Mass Movement 1928-1942”, Ithaca Press, (2010), pages 97-98.

¹⁴Mitchell, 308

¹⁵Goldschmidt, Jr “A Brief Historu of Egyot” Pennyslvania State Unversitry, (2006), p.139.

the leaders of the 1952 revolution. This chapter will be handled from the perspective of revolutionists.

The free officers were the young military officers, who were the sons of small peasant proprietors, minor government officials and petty merchants. Their patriotic duty was to avenge the disaster of 1948. The disaster of 1948 is the first Arab-Israeli War and it is resulted with the victory of Israel that caused to regime change for the participants. One of the most important influence of the defeat is the coup d'état against the King Faruq, who is also failed to inspire the popular loyalty. The leader of the free officers was Muhammad Naguib and Nasser was only one of the officers. Free officers had a six-point program: the destruction of British colonialism and removal of its Egyptian collaborators, the elimination of feudalism, the ending of the political control of the state by foreign capital, the establishment of social justice, the formation of a strong national army and the creation of a healthy democratic life.¹⁶ Egypt was composed of both democratic and monarchical figures throughout 1922-1952. For example; there was a Constitution which allowed for an elected parliament, but the British had the power to influence the King to appoint or dismiss the government. In other words; "British leaders [...] were negotiating with the Egyptian leaders about allowing the country independence while keeping it in the British sphere of influence".¹⁷ The economic instability, political authoritarianism led to a domestic unrest and 1930s-1940s witnessed to the rise of political movements just as the Muslim Brotherhood. The 1952 intervention of the army was more than an intervention. It was a revolution and a regime change with one to another. Two of the military officers ruled the Egypt for twenty nine years: Gamal Abdel Nasser and Anwar Sadat. Within this context, Nasser became a President of Egypt in 1952 and for a time he presented the Arab world with the image of a dynamic leader who defeated the imperial powers and swept away the old ruling elite.¹⁸ The monarchy was abolished and Egypt was declared to be a republic in 1953. In addition to that; 1923 Constitution was abolished, Parliament was dissolved and all previous political parties are banned just as the Vafd Party. He established Revolutionary Command Council, which worked as an executive branch of the government. It was a Nasser led organization and implemented all the laws. RCC's main rival for power was the

Muslim Brotherhood.¹⁹ Actually in the early phase, there was a co-operation between the two but in 1954 the Muslim Brotherhood is accused for trying to assassinate Nasser and banned. For that reason, the organization was driven underground, but it was neither forgotten nor eliminated. Nasser gathers together the Parliament, but only let single political party. "A single political party was established, the Arab Socialist Union (ASU). [...] The party served the state's efforts to maintain domestic support"²⁰ .Between 1949-1952, Muslim Brothers made some reforms on their policy. For example, rather than opposing against the government, they chose a new leader who is well known and respected by both sides, but after the death of Hasan al-Banna, this new leader could not fill the position of being a second Murshid of Ikhwan. This chaotic situation faced with the 1952 revolution. There were good relations with Muslim Brothers at first, but then when Nasser consolidated his power, he started to eliminate other Powers step by step. Although Muslim Brothers supported Nasser and Free Officers as much as possible, they rejected anything threatens their power. The opposite situation also took place. For instance, Muslim Brothers were excluded from the law about banning political parties. The confrontation between the Muslim Brothers and Free Officers emerged when the Muslim Brothers rejected to join the national front. This confrontation ended with the assassination of some members of the Muslim Brothers and the vice-president of Nasser. Brownlee, Masoud, & Reynolds explain the numbers as follows: "The regime sent 54 Muslim Brother Member to prison in 1955, and detained thousands without charge".²¹ During this period, Nasser is attempted to be assassinated, but failed.

¹⁶Nathan J. Brown and Emad El-Din Shahin, *Politics and Society in the Contemporary Middle East (United States of America: 2010)*, p. 203.

¹⁷William Cleveland, *A History of the Modern Middle East (United States of America: 2009)*, p. 305.

¹⁸Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, p. 301.

¹⁹Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, p. 306.

²⁰Rex Brynen, Pete W. Moore, Bassel F. Salloukh, Maries-Joelle Zahar, *Beyond the Arab Spring (United States of America: 2012)*, p. 22.)

²¹Brownlee, J., Masoud, T., & Reynolds, A. , *The Arab Spring: Pathways of Repression and Reform, (Oxford University Press, 2015)*, p. 64.

3.3. Years in Prison Under the Rule of Nasser,

The assassination attempt of Nasser and fail, made Nasser's prestige, popularity and charisma to a higher degree in the eye of public. Nasser benefited from this situation well and consolidated his power through eliminating others as mentioned in the previous chapter. For the part of Muslim Brotherhood around 4.000 members were jailed and movement leaders were arrested and imprisoned for life, Hudaibi being one of them.²² It was the inactive years of Muslim Brothers and Nasser filled this space easily with a lack of confrontation. While some members of Muslim Brotherhood are arrested, some are exiled to other Arab countries. Which provided a chance to them to increase the branches.

3.4. Reformation Period During Anwar al-Sadat Era

Nasser is dead in 1970 and Muhammad Anwar El Sadat acceded to power who was one of the military officer leaders in 1952 intervention and met with Hasan al-Banna. "Sadat proclaimed a <corrective revolution> in 1971 and gradually tried to reform some of Nasser's system without changing its essence. Sadat gradually de-emphasized socialism and promoted limited economic liberalization."²³ In addition, he supported a limited multiparty system and without legally recognizing, he allowed Muslim Brotherhood to reemerge as a social movement. Anwar Sadat saw the ASU as the main threat to the opposition groups. So he broke up the organization and established a new political party called as; National Democratic Party. It repeatedly won the Egyptian elections. Although the liberalization of the economy and political system, he maintained to rule through the Presidency. He owned a positive approach to the US in contrast with Nasser's foreign policy which was positive neutralism in the beginning of his presidential rule. He also signed a peace treaty with Israel in 1979 that led to the assassination of him by the Muslim Brotherhood in 1981. "Sadat did two things that effectively caused to his assassination: he fully participated into the 1978 Camp David Accords at the behest of president Jimmy Carter, which effectively made peace between Egypt and Israel and he began a crackdown on dissent of all kinds in 1981, in particular radical Islamists (Weaver,1999)- typically members of the Muslim Brotherhood."²⁴ The branches of in different Arab countries and exiled members always tried to provide a link and connection between each other. This assassination and referring the Muslim Brothers as a radical Islamist movement is analyzed in chapter 6. The transformation that took place after the Nasser's policy still affects the politics of current Egypt. After the assassination of Sadat; Hosni Mubarak came to power who was the vice-president of Sadat and former air force commander. Hosni Mubarak maintained most of his predecessor's policies. So he maintained close relations with the US. Moreover he continued economic reform and privatization. His authoritarian rule was not questionable. What do we mean by authoritarian rule is that; "leaders are not selected through free and fair elections, [...] a narrow group of people control the state apparatus and a few not held accountable for their decisions by the broader public, political rights and civil liberties are generally quite limited, [...] the absence of discrimination against cultural, ethnic, religious, or other minority groups; and transparent accountable, no corrupt government."²⁵

²²Hrair Dekmejian, *Egypt Under Nasir*, (University of London press,1972), p. 33-34.

²³Nathan J. Brown and Emad El-Din Shahin, *Politics and Society in the Contemporary Middle East (United States of America: 2010)*, p. 204.

²⁴James Biesterfeld, *J. Reid Meloy, Stalking, Threatening, and Attacking Public Figures: A Psychological and Behavioral Analysis*, (The Oxford Press: 2008), p. 153.

²⁵Michele Penner Angrist, *The Making of Middle East Politics in Politics and Society in the Contemporary Middle East (United States of America: 2010)*, p. 4-5.

3.5. Hosni Mubarak Era: Rise of Muslim Brotherhood as a Political Force

This chapter analyses the political and socio-economic developments in the country in question of 2000s and the situation of Muslim Brothers within this context. Multiparty elections continued, always under conditions that ensured the overwhelming victory of the National Democratic Party. [...] In Egypt, the president has formed the party rather than having been selected by it”²⁶ Hosni Mubarak maintained his domination on the rule till 2005. “The Egyptian Movement for Change is also known as Kefaya, was announced in 2004” and it pushed Mubarak to redefine the Constitution. Two main changes took place in the Constitution. For instance; multi-candidacy and ballot became legalized. The main goal of that Constitution is announced like to increase the participation of public into the politics, but obviously by adding some limitations, the reforms became unpractical. It is because the Constitution put some limitations to the political parties which want to participate to the elections as; minimum five years of background and 5 per cent seat distribution in the lastly participated election. In September 7 2005, the presidential elections took place and other candidates competed with Hosni Mubarak, but again Mubarak won the elections through obtaining 88 per cent of the total votes. The opposition, which was boycotting the elections, won a limited amount of seats in the elections. For example; Muslim Brotherhood obtained 88 representatives as a result of this election. “Since April 1998, the Egyptian government has frozen seven of Egypt’s sixteen current legalized opposition parties.”²⁷ The restrictions on Egypt’s multi-party system aim to block the rise of viable challengers to the NDP.²⁸

In 2011, the uprisings flourished after the Libya occasions. There were many reasons for those opposition movements. We will examine those reasons on two basis. Initially, it is crucial to understand the internal reasons. First of all, although the economy was developed between 2005- 2010; some economic crises were in high levels. Almost half of the population with 85 million was living below the poverty level and unemployment was more popular among the young population. Moreover, money was losing value each and every day and there was a huge gap between the poor and rich. Police was using force to maintain the order stability against the opponents all the time and maybe the most important one is that; Mubarak’s main goal was to succeed his son after his resign, but when we look at his son Gamal Mubarak, he did not have a military background. This ended with losing the support coming from the military. Throughout the Mubarak era, bribery and corruption was on very high levels. When we look at his foreign policy, there are two significant cases took place during the Mubarak era. First of all, Mubarak did not react against the attacks of Israel against Hamas and also Mubarak prevented the humanitarian aid to convey the helps coming from the other countries by keeping the borders close to Palestine. Secondly, when Iraq is intervened by the United States, Mubarak kept his silence. These two cases caused to an increasing anger and disagreement among the society against the rule of Mubarak. Although Mubarak took strong measures against any kind of civil society, but could not deal with the new kind of activists who are young and successful social media users. In other words, those protestors had a chance to reach millions of people within couple of moves in social media. For example, Khaled Said is dead in 2010 because of the torture made by the police in Alexandria. After that, young activists opened a page in Facebook in the name of “we are all Khaled Said”. The main goal of those activists was not only finding support within the country. They were also arranging protests worldwide in support of Egypt. There were three main oppositions to the rule of Mubarak. The first group was Muslim Brotherhood which were Islamists, the second

²⁶Nathan and Shahin, *Politics and Society in the Contemporary Middle East*, p. 205.

²⁷These parties include *Misr al-Fatih (Young Egypt)*, *‘Adil Ijtama’i (Social Justice)*, *Al-Ahrar, Sha’b 2D2im uqrati(Democratic Peoples)*, *Al-‘Amal, Wafaq (National Accord)*, and *Misr (Misr Al-‘Arab Al-Ishtaraki)*.

²⁸Joshua A. Stacher, *Parties over: The Demise of Egypt’s Opposition Parties (Taylor & Francis, Ltd. : British Journal of Middle Eastern Studies, Vol. 31, No. 2), p. 220.*

one was composed of Secular Activists and lastly there were Nasserist people who were Egyptian nationalists. All of these groups had one single common theme that brought them together: getting rid of from the regime and authoritarianism. Just after 3 weeks of the flourish of rebellions against Mubarek, he left the Office in 11 February 2011. There are two important criteria shown that he cannot deal with the social corruption. First of all; a statement of Mubarek was very interesting. "Mubarak said he wants to die in Egypt - careful what you wish for!" Guapo Plethora, a user on micro-blogging site Twitter, wrote.²⁹ Secondly, the speech of military high officers made was very influential. They said that; military will not prevent if protestors demand for their civil rights and liberties. This speech encouraged people that they swarmed in the Tahrir square, which is a symbol of rebellions against the Mubarak rule. The resign of President was not enough for the Egyptians. They wanted Mubarak to be judged. For that reason, they pushed the military to arrest Mubarak and bring him to the Court. "Hosni Mubarak, was cleared of the murder of hundreds who called for his removal in 2011. A Cairo court ruled on Saturday that it did not have jurisdiction over what it judged to be politically motivated charges, and dismissed the case. Mubarak was also acquitted of several other corruption charges."³⁰ Even the head of Supreme Military Office, who took the power after the resign of Mubarak within the trial, claimed that; they took no order from Mubarak to intervene into the rebellions to prevent it. People became very disappointed when they saw that Mubarak is punished for only 25 years of imprisonment after thirty years of authoritarian rule. These occasions made the Egyptians to think on two things: first of all, the Judiciary was not independent, because judges were appointed by Mubarak himself. They were thinking that it was not possible to judge Mubarak without Egyptians electing the judges. Moreover, the military officers who were working under the Mubarak authoritarian regime had to be resigned as soon as possible. Because of those them, the neutrality of the trial actualized under the influence of Mubarak. "Egyptians lost much hope of obtaining either when they allowed the military to seize control of the transition process in February 2011 and to start making all the rules on its own."³¹

JANUARY 25 REVOLUTION

In May-June 2012 the presidential elections took place. There were two important candidates on the scene. One of them was Morsi who was known with his relations with the Muslim Brotherhood. The other candidate was Ahmad Shafik who was a senior commander in the Egyptian Air Force during the Mubarak era. Throughout the election campaigns, while Shafik is blamed Morsi if he comes the risks of the following would take place like stricter religious implementations. He used the cases of Iran where scarf is obligatory for women, Afghanistan where banks closed down and work of arts are banned, Saudi Arabia where women cannot drive, Tunisia where many attacks took place to the bars and clubs. On the other hand, Morsi had a stronger leverage which was if Shafik comes to power Egyptians would be possible loose what they gained after the 2011 uprisings and the former authoritarian regime would be repaired. "There were two prevailing schools of thought with regard to the Brotherhood's likely course. The first holds that the Brotherhood, [...], will seek an accommodation with the SCAF if not an outright deal. Indeed, even after the elections, the Brotherhood has continued to show a willingness to accommodate the military council, most recently by supporting the SCAF's timetable for leaving power in July when most other political forces were insisting on moving up its departure to April or even earlier. Some Brotherhood leaders have also shown growing disdain for the protest movement, echoing the military's

²⁹Aljazeera.com., 2011. "Mubarak Concessions 'Insufficient'". <http://www.aljazeera.com/news/middle-east/2011/02/20112272918301323.html>.

³⁰Kingsley, Patrick. "Hosni Mubarak Cleared Of Conspiring To Kill Protesters In Egypt'S 2011 Uprisin". (The Guardian, 2014). <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/29/hosni-mubarak-cleared-conspiring-kill-protesters-egypt-2011-uprising>.

³¹Brown, Egypt's Failed to Democracy, p.46.

rhetoric about 'anarchists' and 'stability'.”³² Egyptians gave a chance to renewal rather than the older regime. So, Morsi won the elections. Morsi was the first President who is elected through democratic ways. “The things were needed for Egypt’s post-2011 democratic developments: a broad agreement among elites on the rules of the transition, and a procedure that allowed people to express their will early without having all matters settled by backroom deals. Without general consensus on the rulers, spoilers would cover the landscape; without popular participation, there might be a stable outcome but it would not be democratic.”³³

POST-MORSI ABDULFETTAH AL-SISI PERIOD

Democratically elected Morsi was in trouble because he could not solve the problems between different interest groups. Liberals and seculars on the one hand, wanted military to make a coup d'état whereas religious branch within the society was supporting Morsi. When the revolts against the democratically elected President increased, in July 1, the military gave an ultimatum to Morsi to stop the disagreement. He had only 24 hours to deal with the conflict, and of course he could not succeed to solve it. As a result of that; “Fattah el-Sisi, who was the chief of the Egyptian Armed Forces, ousted President Mohammed Morsi amidst an uprising in 2013, launching a bloody crackdown that left 1,400 dead and 16,000 detained.”³⁴ Sisi appointed Adly Mansour as the interim Egyptian president until the Presidential elections, but after a while in order to demand for presidential elections he said that; Mansour is failing to provide stability and made a coup d'état. Sisi was sure that he would be a President. For that reason he became the candidate for presidency and he quit from the military in March 2014. In May 2015, presidential elections took place and there was no strong opposition against Sisi, because “the Muslim Brotherhood, the winner of the last presidential election, is banned.”³⁵ Sisi won the elections with 97 per cent. It is important that; only 40 per cent of the total voters went to the ballot. It is maybe because of that, they were tired of going to the ballot in every year. Since the 2011, the resign of Mubarak the voters went to the ballot for two Presidential elections, three times for Referendums and two times for Parliamentary Elections. Lastly, a new Parliamentary election took place which is very important because after the Parliamentary was closed down three years ago and there are lots of laws to be passed by the Parliament. As a result of that election, Sisi became stronger by providing a majority within the Parliament. Once in office, Sisi promised he would restore security and improve the lives of millions of Egyptians.³⁶ For some people, he kept his promise by decreasing the unemployment, For some people, he kept his promise by decreasing the unemployment, providing some economic stability, but it is still in question whether if he will succeed in keeping his promise or not. “The struggle between the Brotherhood and military is not yet over.”³⁷

³²Khaled Elgindy, *Egypt's Troubled Transition: Elections without Democracy* (The Washington Quarterly: 2012), p. 101.

³³Nathan J. Brown, *Egypt's Failed to Democracy* (Journal of Democracy: 2013), p.46.

³⁴Jeremy Bowen, “Egypt Election: Sisi Secures Landslide Win” (BBC News, 2015) <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27614776>

³⁵Patrick Kingsley, “Abdel Fatah al-Sisi resigns from Egypt military to run for presidency” (The Guardian: 2014) Retrieved 3 December 2015, from <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/26/sisi-resigns-egypt-military-run-for-presidency>

³⁶David Foster, “Has Egypt's Sisi delivered on any of his promises?” (Al Jazeera:2015) Retrieved 3 December 2015, from <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2015/06/egypt-sisi-delivered-promises-150607201302172.html>

³⁷Bruce K. Rutherford, “Egypt after Mubarek: Liberalism, Islam and Democracy in the Arab World” (Princeton University Press: 2013), p.8.

CRITICISM TOWARDS ISLAMIC MOVEMENT OF MUSLIM BROTHERHOOD FROM THE PERSPECTIVE OF MODERATE ISLAM

Most of the states are known as religious on the basis of accepting a particular religion as official religion by the countries in the region and takes Sharia as the source of law. This means, almost all the countries rule through the system that Islam or Judaism offers to the society. The system offers rules not only about how to rule the state, but rather it regulates the economy, builds the society or disperses it. Legitimacy in these countries based on religion. Democracy had been a long way in Europe, but what about the Middle East? Development of democracy is a new phenomenon since the 9/11 attacks held in America and it totally affected the politics in the Middle East region. On the other hand, religion has always been at the heart of the Middle East where struggles emerged among the countries when the democratization process took place within the internal politics among the countries. Scholars studied on the issue that whether if Islam is compatible with western political ideas like democracy or not. Secularization and democratization debates within Middle East countries caused to a division among the scholars. There are two main lines on that debate. Reformists on the one hand, and radicals on the other hand. Those lines show some common themes, but there are great differences on the basis of approaches to modernization and borrowing Western political concepts and models and the strategy to bring about the Islamic government.

This research will be divided on three different parts. First of all, we will try to explain the Reformist Movement who thinks like Rachid Qhannoushi (Ghannoushi) who is the leader of the Tunisian Islamist movement and then we will mention the opponent side of the Reformist Movement known as Radicalist Movement which is under the influence of Mawdudi, Sayyid Qutb, Hasan al-Banna. Muslim Brotherhood's ideology and strategy directly reflects the ideas and solutions of those peoples. Lastly we will compare and contrast the two opponent ideas towards Islam and democracy on the basis of their approaches.

6.1. Islamist Reformism

A close look into the history of Islamic revivalism exposes the variety of perspectives within the Islamic political thought. Islamic revivalism [...] was that Muslim peoples had diverged too far from their faith, and that a return to the core values of their religion would restore the community's rightful dignity- along with political, social and economic control of their lives.³⁸ In this context, there are basically two main positions of thinking which have contributed to the latest rise of Islamism and which account for the discourses and strategies of present-day Islamic movements. It is once more two schools of thought that have put the basic principles of a more general debate on the compatibility between Western political systems and in the Islamic principles, each providing a different analysis of Islamic sources and tradition and therefore, arriving at different conclusions. Though these two perspectives have been acknowledged in several researches on political Islam,

³⁸Jillian Schwedler, "Politics and Society in the Contemporary Middle East" (Colorado, United States of America: Lynne Rienner Publishers, 2010): 123.

they are categorized under changing means. Some scholars grouped them as 'moderates and radicals'³⁹, some as 'reformist/modernist and fundamentalists'⁴⁰, some other call them 'inclusivist and exclusivist'⁴¹

This chapter will be focus on moderates, reformists/modernists or inclusivists. Islam, democracy and secularism represent some of the major concerns in the current intellectual discourse.⁴² The goal of this reformist tendency has been to reinterpret many accepted Islamic axioms in light of new conditions in order to bring them closer to modern standards of rights, responsibilities, and behavior. In fact, the objective of reformist Muslims is to reconcile Islam and modernity or, as some have maintained, to native modernity in Muslims societies.⁴³ One of the most significant scholars of the reformist movement is Rachid Ghannoushi who does not close the doors of new ways of thinking within Islam and interpreting and reinterpreting the Islamic sources in the way of daily needs of the Muslim community. According to Rachid Ghannoushi Islam can be reconciled with Western Concepts such as Democracy and Human Rights. He says that; there are no acceptable bases for the idea of Islam and Christianity confrontation. Those two religions had a long term relations before the 19th century as well. However, as West took the superiority over military, economic and political, then the relationship between two changed. The respect of the West towards the traditions and way of life of Islam was a useful way to keep the tension minimal. It is important to keep it in mind that; west is not the eternal enemy of Islam World and although West is supporting authoritarian regimes within the region, one should not underestimate the contributions of the West on the basis of democracy. The approach of the west caused the emergence of some militant Islamist movements which declared Jihad against the West and those movements made it as a cause. For Ghannoushi; Islam is compatible to democracy and Islamic tradition can be accepted as the clue for it. He explains some concepts. One of those concepts is Shura. It is the basis of the Parliamentary democracy, is a consultation mechanism composed of representatives. Another concept is Ijma which is the basis of the consensual democracy. Rather than an authoritarian leadership, Ijma foresees the reconciliation of the political leader with the Muslims. Ijtihad as another concept which is the basic method of the Islamic tradition. It provides independently interpretation of the historical contexts according to its needs and while doing that it looks what is right and wrong. Through that, it provides to make⁴⁴ an interpretation whether Islam is compatible with Islam or not and making critics. There is no direct answer in Qur'an to that question, but Ijtihad method is a tool to

³⁹Ahmad Mousxalli, *"Moderate and Radical Islamic Fundamentalism"* (Florida: University of Press), 1999).

⁴⁰Shukri Abed, "Islam and Democracy", in *Democracy, War and Peace in the Middle East*, Ed. by David Granham and Mark Tessler (Bloomington: Indiana University Press, 1995): 116-132.

⁴¹See Chapter 3 in Ahmed Mousalli, *"Moderate and Radical Islamic Fundamentalism"* : 86-102.

⁴²*Islamic Reformism: definition and prospects*, 2013. Available from: <<http://journal.georgetown.edu/islamic-reformism-definition-and-prospects-shireen-t-hunter/>>. [29 November 2015]

⁴³*Islamic Reformism: "Definition and Prospects"*, 2013. Available from: <<http://journal.georgetown.edu/islamic-reformism-definition-and-prospects-shireen-t-hunter/>>. [29 November 2015].

⁴⁴Alfred Stepan, *Religion, "Democracy and the Twin Tolerations"* in *World Religions and Democracy* (The Johns Hopkins University and Press, 2005) : 1-10.

interpret or reinterpret the needs of the Muslims taking into accounts the contemporary needs and demands of the Muslims. Ghannoushi invites the Muslims to open that gate to reform Islam according to the contemporary needs of the Muslims. He is also definitely against the usage of violence to advance the Islamist cause. As of being a reformist, Ghannoushi believes in bottom-up strategy rather than radical politics to Islamize the individual, then the family, then the society and finally the state. For him, there is nothing within the Islam as a limitation to become secular. Islamists should make political organizations and participate into the elections for the parliament and associations. He underlines that; democracy turns abode war (dar al-harb) into abode of peace. (dar al-Islam) Jihad is not an offensive expansionist strategy. Rather, nationally it is defensive strategy. Personally, it is spiritual struggle with the “self”.

Stepan states that: according to Huntington “Western Christianity . . . is historically the single most important characteristic of Western civilization.” So for Huntington West made an important contribution to democracy by separating the Church and State and they all satisfies Dahl’s eighty institutional conditions But Alfred Stepan claims that; though West separated the two, states have varies of approaches towards religions as being a democratic state as well. These approaches take different forms. For example; there are democratic states, but also friendly to religion where there is no any official religion and there is a full of freedom to religion in private and public sphere. On the other hand there are some other states which are not secular, but friendly to all religions. So the state has an official religion. Germany and Austria have constitutional provisions in their federal system allowing local communities to decide on the role of religion in education. Germany does not have an established church but Protestantism and Catholicism are recognized as official religions.⁴⁵ People may give a tax to the Church if they want to do without an obligation. A similar approach may be accepted within MENA countries, but again democracy is an important feature. Although Secularism is not needed as can be understood from Stepan’s point of view, democracy is inevitable a condition that must be met to provide a twin toleration between the religion and democracy. For him, there is no religion directly fits with democratic conditions, but what West did is the interpretation and reinterpretation of religious doctrines and texts. This is what also Ghannoushi shares with Stepan, but Ghannoushi’s perspective differs from state to state in parallel with the context within the states. For example; Ghannoushi’s [...] goal was for Tunisia to be “a civic state, not a religious state.”⁴⁶

As a result; reformist line of school underlines peaceful means of sustaining democracy and thinks that Islam is compatible with the democracy itself. Qur’an does not directly say that democracy is not applicable or other type of Western norms must be rejected. Islam does not close the gate of modernization in the approach of Modernists and Ghannoushi offers ways to succeed on that.⁸

6.3. Islamist Revolutionarism

Radical Islamic theory is first emerged in the writings of Abul Ala Mawdudi who was the founder and leader of the Jamaat-I Islami in Pakistani. He greatly influenced the ideas of Hasan al-Banna who is the founder of one of the most influential revivalist organizations of the 20th century; Muslim Brotherhood. Hasan al-Banna was a scholar and he witnessed the Egyptian Revolution. He was one of the Egyptian nationalists with a lack of satisfaction of the Vafd Party because of its moderate way of reforms. Another important thinker is Sayyid Qutb who deepened the ideas of Mawdudi and made those ideas as the basis of the Revolutionary ideology for the contemporary Muslim Community.

⁴⁵See same Chapter in Alfred Stepan, “Religion, Democracy and the Twin Tolerations”: 7.

⁴⁶Alfred Stepan’s interview with Rachid Ghannouchi and Hamadi Jebali, Tunis, 30 May 2011.

Qutb shared three main ideas of Mawdudi. First of them is that; was the clash between the theoretical foundation of Islam (Hakimiyya and Tawhid). Both Mawdudi and Qutb believed that democracy can be applicable in Islam because it challenges the sovereignty of God. In Islam “the source of power is God, not the people”.⁴⁷ Because democracy is based on the popular sovereignty and it underestimates the will of God, democracy may be accepted as a rebellion against God and his sovereignty. Since the sharia is a perfect, complete legal and moral system that no further man made legislation is possible.⁴⁸ Furthermore Qutb believes that democracy is a form of ‘modern’ jahiliyya. Qutb views secular democracy not only as a deliberate violation of divine laws, but also a reversion to the days of pagan ignorance (jahiliyya).⁴⁹

Carrie Rosefsky Wickham states that; “beyond the general meaning of jihad as “struggle” , the Brotherhood viewed it as the legitimate use of force, both as a method to enlarge the territory under Islamic rule and as a means to defend the Muslim community when it was subjected to the rule of unbelievers [...]”⁵⁰

6.1.2. Comparison and Compare of Reformist and Radical Islamism

There are some similarities and differences between the reformist line and revolutionary line of thinking. There are five main similarities between the two. First of all; on the principle of the unity of God is in parallel in the two lines of thinking. Unity of God means that; God’s rules should regulate all aspects of human life, private and public, political and non-political. A socio-political system in which God’s laws (Sharia) can regulate one aspect of life but not some others cannot be considered an Islamic one. The principle seems to contradict with the Western principle of secularism, but as Alfred Stepan mentioned before a state can be democratic and yet religious. The second similarity is the principle of God’s absolute sovereignty. Both an Islamic society and state should be guided by God-given laws and rules instead of man-made rules. Any system that is based on man’s sovereignty instead of God is a deviation from the true path of Islam. This principles seems to be incompatible with the notion of popular sovereignty. The third commonality is the call for authenticity. All Islamist movements, whether reformist or radical, call for a return to authentic sources- Islamic traditions and principles- in order to establish a sound state and society. They call for stopping the imitation of the Western concepts, institutional and ways of life. The last comparable principle is the shura which is an assembly for consultation. All Islamists, even the radical revolutionary line of thinking, acknowledge the importance of popular will as the basis of an Islamic state. There are also two great differences which are on the approaches to modernization and borrowing Western political concepts and models and the strategy to bring about the Islamic state. According to reformists the political concepts of West as democracy, pluralism and human rights which are universal, can be accepted. Those principles are compatible with Islam just as they fit to Judaism and Christianity. Through selective reading of the Islamist doctrines those concepts may be easily become applicable. For example; Shura can be the basis of Parliamentary Democracy. However; the decisions taken by Shura are not binding. Reformists underlines that the decisions of Shura must be binding. Thus the consent of the rules is taken through the Shura. On the other hand; Revolutionarists disagree with that and totally takes an opposition on the idea if taking the concesent of the rules. Moreover they claim that; west is the eternal enemy of Islam. For that reason any type of political concept which is flourished in the west cannot be applicable. The second difference is on their strategies. Reformists support participation in the elections and on every level

⁴⁷“Theoretical Paradigms of Islamic Movements”, *Political Studies* XLI, 1993: 110.

⁴⁸Esposito and Piscatori, “Democratisation and islam,” *Middle East Journal* 45, 3 (Summer 1991): 436.

⁴⁹Choueiri, *Islamic Fundamentalism*, 1990, p. 106.

⁵⁰Carrie Rosefsky Wickham, “The Muslim Brotherhood: Evolution of an Islamist Movement”, (Princeton University Press, 2013) , p.26.

of political life. They believe this would make it possible a peaceful change toward the Islamic rule. In other words, moderate Islamists are those who seek to achieve an Islamized state and society through nonviolent means.⁵¹ Contrary to reformists, Radical Islamists employ decidedly undemocratic means, such as violence, to achieve their ends.⁵²

CONCLUSION

Democratization process of Egypt took rise after the 9/11 attacks in United states, resulted with a fail because of the lack of democratic development within the Egyptian history and the pluralism.

This thesis showed that, how a religious organization transformed to a revolutionary one. A successful democratic development needed an agreement among the political elites and a strategy to consolidate the system. Nonetheless, Egyptian military has always been within the politics of Egypt that caused to many undemocratic developments as coup d'états. Throughout the process many military actors come to power. The effects of military can be seen from the very beginning of declare of the Republic. Nasser, Anwar Sadat, Hosni Mubarak, Tantawi, Mansour who is elected by Sisi and finally Sisi became the President. The only President of Egypt who is democratically elected by Egyptians was Morsi, and although he came with democratic free and fair elections, some of the very same electorates wanted military to make a coup d'état. The understanding of Egyptians on the basis of democracy is still problematic. The absence of democracy still on the table and Egypt is now in the hands of various power centers within the state: liberals, the Muslim Brotherhood, the Salafis and the military. Although the President Sisi abolished the Muslim Brotherhood, they are still alive. It may show a similar tendency with the Nasser era when he abolishes the organization from political life, but could not prevent the propagation from the political agenda and social life at all.

It is unknown that how Sisi will shape the future of Egypt, but it is obvious that the democratic transition of Egypt is a fail when we look at the situation in Libya.

⁵¹Janine A. Clark, "Islamist Movements and Democratic Politics" in *Beyond the Arab Spring* (Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2012): 119.

⁵²See same Chapter in Janine A. Clark, "Islamist Movements and Democratic Politics": 123.

REFERENCES

- Ahmad Mousxalli, "Moderate and Radical Islamic Fundamentalism" (Florida: University of Press), 1999).
- Alfred Stepan's interview with Rachid Ghannouchi and Hamadi Jebali, Tunis, 30 May 2011.
- Aljazeera.com,. 2011. "Mubarak Concessions 'Insufficient'". <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/20112272918301323.html>.
- Brownlee, J., Masoud, T., & Reynolds, A. , *The Arab Spring: Pathways of Repression and Reform*, (Oxford University Press, 2015), p. 64.
- Bruce K. Rutherford, "Egypt after Mubarek: Liberalism, Islam and Democracy in the Arab World" (Princeton University Press: 2013), p.8.
- Carrie Rosefsky Wickham, "The Muslim Brotherhood: Evolution of an Islamist Movement", (Princeton University Press, 2013) , p.26.
- Choueiri, *Islamic Fundamentalism*, 1990, p. 106.
- David Foster, "Has Egypt's Sisi delivered on any of his promises?" (Al Jazeera:2015) Retrieved 3 December 2015, from <http://www.aljazeera.com/programmes/insidestory/2015/06/egypt-sisi-delivered-promises-150607201302172.html>
- Esposito and Piscatori, "Democratisation and islam," *Middle East Journal* 45, 3 (Summer 1991): 436.
- Goldschmidt, Jr "A Brief Historu of Egypt" *Pennyslvania State University*, (2006), p.139.
- Hrair Dekmejian, *Egypt Under Nasir*, (University of London press,1972), p. 33-34.
- Islamic Reformism: "Definition and Prospects", 2013. Available from: <<http://journal.georgetown.edu/islamic-reformism-definition-and-prospects-shireen-t-hunter/> >. [29 November 2015].
- "Theoretical Paradigms of Islamic Movements", *Political Studies* XLI, 1993: 110.
- Patrick, Kingsley, "Hosni Mubarak Cleared Of Conspiring To Kill Protesters In Egypt's 2011 Uprisings" (The Guardian:2014). <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/29/hosni-mubarak-cleared-conspiring-kill-protesters-egypt-2011-uprising>
- Khaled Elgindy, *Egypt's Troubled Transition: Elections without Democracy* (The Washington Quarterly: 2012), p. 101
- Lia, Bryanjar, "The Society of the Muslim Brothers in Egypt: The Rise of an Islamic Mass Movement 1928-1942", Ithaca Press, (2010), pages 97-98.
- Michele Penner Angrist, *The Making of Middle East Politics in Politics and Society in the Contemporary Middle East* (United States of America: 2010), p. 4-5.
- Nathan J. Brown, *Egypt's Failed to Democracy* (*Journal of Democracy*: 2013), p.46.,
- Nathan J. Brown and Emad El-Din Shahin, *Politics and Society in the Contemporary Middle East* (United States of America: 2010), p. 203.
- Patrick Kingsley, "Abdel Fatah al-Sisi resigns from Egypt military to run for presidency" (The Guardian: 2014) Retrieved 3 December 2015, from <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/26/sisi-resigns-egypt-military-run-for-presidency>
- Rex Brynen, Pete W. Moore, Bassel F. Salloukh, Maries-Joelle Zahar, "Beyond the Arab Spring" (United States of America: 2012), p. 22.
- Richard P. Mitchell, *Society of the Muslim Brothers*, (New York, Oxford University Press, 1993), 3
- Shukri Abed, "Islam and Democracy", in *Democracy, War and Peace in the Middle East*, Ed. by David Granham and Mark Tessler (Bloomington: Indiana University Press, 1995): 102,116-132.
- William Cleveland, *A History of the Modern Middle East* (United States of America: 2009), p. 305.
- James Biesterfeld, J. Reid Meloy, *Stalking, Threatening, and Attacking Public Figures: A Psychological and Behavioral Analysis*, (The Oxford Press: 2008), p. 153.
- Jeremy Bowen, "Egypt Election: Sisi Secures Landslide Win"(BBC News, 2015) <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27614776>
- Janine A. Clark, "Islamist Movements and Democratic Politics" in *Beyond the Arab Spring* (Colorado: Lynne Rienner Punlishers, 2012): 119.
- Jillian Schwedler, "Politics and Society in the Contemporary Middle East" (Colorado, United States of America: Lynne Rienner Publishers, 2010): 123.
- Joshua A. Stacher, *Parties over: The Demise of Egypt's Opposition Parties* (Taylor & Francis, Ltd.: British Journal of Middle Eastern Studies,; Vol. 31, No. 2: 2012.

**OSMANLI CELLATLARI
OTTOMAN EXECUTIONERS**

Ece YÜKSEL¹

ÖZET

Cellat Arapça kamçı ile vuran eziyet anlamına geliyormuş. Kara Ali Osmanlı'nın en ünlü celladı. 17. yüzyılın ortalarında yaşamıştı ve yaklaşık çeyrek yüzyıl cellatbaşılık yaptı. Cellat usta Süleyman'ın çırağı olarak işe başladı. Pek çok cellat gibi Çingene asıllı olduğu sanılmaktadır. Siyaseten öldürülmeleri gereken kişiler veya Divân-ı Hûmayun'da yargılanıp idama mahkum olanların infazı Topkapı Sarayı'nda Orta Kapı'ya yakın bir noktada bulunan "Siyaset Çeşmesi" önünde yapılır ve cellatlar burada onların boyunlarını vururlardı. Topkapı Sarayı'nın "Orta Kapı" adı verilen, ikinci büyük kapısı Bâbüsselâm'ın önündeki ulu çınar ağaçlarının altında, Marmara Denizi yönüne bakan duvara bitişik çeşmenin yerinde bir zamanlar, bir başka çeşme vardı ve söz konusu bu çeşme Osmanlı Tarihi'nin ayrıcalıklı çeşmeleri arasında yer alırdı. İdam edilen mahkûmun eşyaları celladın olurdu. Bu mallar yılda bir ya da iki kez "Cellad Mezadı" adı verilen bir mezadla satılırdı. Cellatların mezarının tahrip edilmesinden korkulduğu için ve yakınlarına zarar verilmesin diye mezar taşlarının üzerinde isimleri yazılı olmaz ve gömüldükleri yerler ücra köşelerden seçilirdi. Bilinen iki tane cellat mezarı vardır. Biri Eğrikapı civarında, diğeri bugün Pier Loti kafesi diye bilinen kafeye giden yoldaki Karyağdı bayırı civarındadır.

Anahtar Sözcükler: *Cellatlar, Kara Ali, Siyaset Çeşmesi, Cellad Mezadı, Topkapı Sarayı.*

ABSTRACT

In Arabic, an executioner meant one who hit with a whip and torture. Kara Ali was the most famous executioner of the Ottoman Empire. He lived in the mid-17th century and worked as the head executioner for about a quarter century. He started working as the apprentice of Master Executioner Solomon. He is supposed to have been of Romani origin like many executioners. The execution of those who had to be killed politically or who were tried and sentenced to capital punishment at Divân-ı Hûmayun used to be carried out in front of "the Fountain of Politics" located at a point close to the Orta Kapı (the Central Gate) at the Topkapı Palace and the executioners used to behead them here. Once upon a time, there was another fountain in the place of the fountain adjacent to the wall facing the direction of the Marmara Sea under the great Oriental planes in front of Bâbüsselâm – the second largest gate of the Topkapı Palace which was called "Orta Kapı (the Central Gate)" and the fountain concerned used to be among the privileged fountains of the Ottoman history. The belongings of a convict who underwent capital punishment used to become the belongings of the executioner. These goods used to be sold with an auction called "Cellad Mezadı (Executioners' Auction)" once or twice a year. Since it was feared that the graves of executioners would be destroyed and in order to prevent any damage to their relatives, their names were not written on their tombstones and the places where they were buried used to be selected from remote corners. There are two known executioner graves. One of them is around Eğrikapı, whereas the other one is around the Karyağdı Hill on the road to the café known as the Café of Pierre Loti today.

Keywords: *Executioners, Kara Ali, Fountain of Politics, Cellad Mezadı, Topkapı Palace*

¹Arkeolog ve Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans Mezunudur. 2012. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı Doktora Programı. yukselece@gmail.com

Giriş

“Hükmi sultan olmaz ise, gelmez hata cellattan”

Osmanlı Atasözü

1.Osmanlı Hukukuna Göre İdam Cezası

Osmanlı devletinde cellatlardan bahsetmeden önce Osmanlı hukukunda hangi suçlara ölüm cezası verildiğine değinmek gerekir. Bu suçları iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki Şerî hukuka göre suç kabul edilenler, diğeri, padişahın kendi yetkisine dayanan Örfî hukuka göre suç teşkil edenlerdir. Şerî Hukukun kaynağı Müslümanlığın kutsal kitabı Kurân'dır. Buna göre, Şerî hukuka göre ölüm cezası, Kurân'da sınırlı bazı suçlar için uygulanmaktadır. Bunlar, Allah'a karşı işlenen suçlar (Had) olarak adlandırılır. (Yıldırım 2000: 29)

Şerî hukuktan farklı olarak Örfî Hukuk, birçok somut durum için ölüm cezası getirir. Osmanlı devletinde bazı suçların cezası, hemen hemen her dönem hazırlanmış olan Kanunnâmelerde açıkça belirtilmiş olup ayrıca kadıların takdir yetkisi (tazir) içinde bulunan suçlardır. İdam cezası gerektiren suçun kanun ile tanımlanmış olması kısmen de olsa keyfiligi engelleyen bir durumdur. Osmanlı tarihinde, padişahın veya diğerk yüksek makam sahibi devlet adamlarının hiçbir sınırlandırma olmadan keyfi bir biçimde idam cezası verdiklerine dair tarihte pek çok örnek vardır. Osmanlı hukukunda, padişahın kanun koyma yetkisi, şeriata tamamen uygun bir durumdu. Örfî Hukuk, Şeriât ayırımına dair düzenleme şeriât âlimlerince yapılmış ve padişahın mutlak otoritesine dokunulmamıştır. Ölüm cezası uygulama yetkisi; yani tazire dayanarak siyaseten katlettirme yetkisi, padişahın yanısıra sınırlı bir şekilde de olsa; Vezir - i Azam'a, Kaptan Paşa'ya, Kaymakam-ı Rihab-ı Humayun'a sefer halindeki görevli vezirlere de tanınmıştır².

Osmanlı Devleti'nde Ölüm Cezası Yaptırımına Bağlı Suçlar;

- Padişahın kardeşi olmak suçu: Nizam-ı Âlem için Kardeş Katli ,-Devletin askeri ve mali emniyetine kastedenler: a)Padişahın hayatına kasd b)Padişahın hayatına karşı tehlike oluşturmak c)Padişaha yalan söylemek d)Devlete karşı isyan - Asiler, eşkıyalar, yol kesiciler -Tehlikeli görülen dini fikirler yayanlar -Devlete borcunu ödemeyen mültezimler -Kalıp para basanlar -Altın, gümüş, tuz yasaklarına uymayanlar .-Altını dışarıya çıkarmak veya ayarını bozmak-Oruç yiyenler (orucunu bozanlar). - Kahve ve şarap içmek -Tütün içmek-Ev veya harman yakmak-Hırsızlık-Bir başkasının kadınına zorla kaçırmak. - Adam öldürmek- Namaz kılmamak- Yetkililere gerçeğe aykırı ihbarda bulunmak ve gammazlığı âdet haline getirenler. -Casuslar -Gayrimüslimlere özel idam suçları - Sarayın önünde türkü söylemek. -Karaborsacılık -Belirlenen fiyatın üstünde mal satmak - Kusur, kabahat ve zulümleri sabit olan devlet adamları; Örneğin, Sultan III. Selim döneminde devlet adamlarının gösterişli kıyafetler giymeleri, bunun için çok para harcamaları ve devlet adamları arasında bu durumun huzursuzluk yaratması ceza gerektiren bir durumdu.

Eksik gramajlı ekmek yapan fırıncılar -Fuhuş yapmak - İzni olmadan padişahın cariyesi ile evlenmek. - Müslümanlığı kabul edip daha sonra tekrar Hristiyan olmak -Gayri Müslimlerin camiye izinsiz girmesi - Çölde susuzluk çekileceğinin söylenti olarak yayılması - Geceleri fenersiz dolaşmak - Suç işleme ihtimali bulunmak -Tebdil gezen padişaha dilekçe vermek - Ak börk giymek. Ak börk sadece yeniçeriler tarafından giyiliyordu. (Yıldırım,2000:35)

²Ayrıca bknz: Ali Yıldırım, *Darağacında Kan Sesleri, Bir Celladın Anıları, Ayyıldız Yayınları,2000,Ankara.*

*“Ne müthiş sahnedir surişgeh-i heyca tahayyül kıl
Heman bir demde bin maktul bin cellad olur peyda “ (Ziya Paşa)*

1.1 Cellat

Cellat, idam hükümlerini icra eden şahıslara verilen addır. Mecazen, merhametsiz, zalim, gaddar, hunhar yerine de kullanılır. Arapça kırbaçlamak manasına gelen “celd” mastarından mübalağalı ism-i fail olan cellât, “kırbaçlayan, çeşitli eziyetler uygulayan” anlamına gelmekle birlikte daha çok ölüm cezalarını infaz edenler için kullanılmıştır. Cellatlığın bir görev olarak ne zaman ortaya çıktığı tam olarak bilinmemekle birlikte eski çağlardan beri var olduğu kesindir. Eski Roma’da ölüm cezalarını önceleri halk yerine getirirken daha sonra bu iş için özel görevliler tayin edilmiştir. Avrupa ülkelerinde infaz görevinin değişik kişiler tarafından ifa edildiği mesela Ortaçağ’da Almanya ve Rusya’da idam kararlarını bazen hâkimlerin uyguladığı kaynaklarda belirtilmektedir. Fransa’da XIII. yüzyıldan itibaren “yüksek adaletin infazcısı” sıfatıyla merkezde ve eyaletlerde cellatlar bulundurulur, her idam için bunlara belirli ücretler ödenirdi. İslam dünyasında da ölüm cezalarının infazı için çeşitli kimseler görevlendirilmiştir. Asr-ı Saâdet’te ölüme mahkûm olanların bizzat Hz. Peygamber’in emriyle boyunlarının vurulduğu bilinmektedir. Kettani, Hz. Peygamber’in huzurunda sahabeden Ali b. Ebü Talib, Zü- beyr b. Awam, Mikdad b. Amr. Muhammed b. Mesleme, Dahhak b. Süfyân ve Asım b. Sabit’in ölüm cezalarını yerine getirdiklerini bunlardan bazılarının bu işi birçok defa yaptığını yazmaktadır.(İpşirli, 1993: 270)

1.2 Osmanlı Cellat Teşkilatı

Osmanlı devletinin resmi cellat teşkilatı, bir cellat başının idaresinde olup sayıları zaman içerisinde değişiklik gösteren bir kurumdu. Cellatların hepsi de aslen “Kıptî”³ idi (Koçu,2003:33). Genel olarak çingeneler ve Hırvatlardan oluşan Saray Cellatları, Bostancı Ocağı’nın bir kolu olan “Cellat Ocağı” na bağlıdır. Cellat Ocağı, 20 kadar neferden oluşmaktaydı. Saraydaki cellatlar arasındaki özel olarak seçilmiş olan grup ise; dilsiz cellatlardır. Bunlar özellikle, gizli yapılan infazları yerine getirirdi (Tuna, 2006: 66).

Cellatbaşı ve cellatlar Bostancıbaşı Ağasının emrindeydi. İdam hükmü Bostancıbaşı’na verilir bazen hükmü bizzat kendisini yerine getirirken bazen de nezaret ederek hükmün yerine getirilmesini sağlardı. Eğer, idam mahkûmu devlet ricalinden biri ise, Bostancıbaşı idamda mutlaka bulunurdu. Cellat başına çok güvendiği iki cellat refakat ederdi ve infaz gerçekleştirirdi. Bu refakatçiler, “Cellat Yamağı” adı verilen kişilerdi. Bostancıbaşı Ağa sarayın en büyük zabıtlarından biridir. Bostancıbaşı’nın idam görevi haricinde, sadr-ı âzamın vezirlerin azl, sürgün vazifesi de vardı. Azl olunan sadrazamlar bostancıbaşı nezaretinde sarayın Balıkhanesi’nin önünden hazırlanmış olan gemiye bindirilip oradan sürgüne gönderilirdi⁴.

Sarayın bahçesinde, bostancı fırınının yanında bulunan hapishanede tutuklu olan saray ricali ve saireye yapılan işkence bostancıbaşı gözetiminde yapılırdı. Bostancı fırının yanındaki hapishaneye “fırın” denilirdi (Uzunçarşılı,2014:461).

Osmanlı cellatlık teşkilatıyla ilişkisi olan bir diğer mimari yapı, Topkapı Sarayı içinde bulunan Balıkhan Kırısı ve Kapısıdır. Sur-i Sultani’nin Bizans Surları ile birleştiği noktada Marmara’ya açılan Balıkhan Kapısı onun üzerinde Balıkhan Kırısı bulunuyordu. Osmanlı Tarihinde, Topkapı Sarayı’nın en gizemli, en ürkütücü

³Kıptî: 1- Mısır halkından olan kimse. 2- Çingene.

⁴Ayrıca bkz: İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin Saray Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,2014.*

ve aynı zamanda da İç Saraya en uzak noktası bu kasr ve kapıdır. Deniz surları üzerindeki son çıkış olan Balıkhane Kapısı'ndan içeri girildiğinde Balıkhane Ocağı bulunur. Dışında ise; Balıkhane çalışanlarının saray ihtiyaçları için balık tuttıkları "Ahırkapı Dalyanı" vardı. Hovhannesyan⁵, saray baş balıkçısının emrindeki balıkçıların buradan balık tuttıklarını ve kıyıdaki ağaçlıkta bulunan çeşmede, gemicilerin burada elbiselerini yıkadıklarından bahseder. Çeşmenin az ilerisinde bulunan Hasırcılar Kapısı'nın dışından, kazara denize düşenleri bostancılar kancalar yardımıyla kurtarırdı. Aynı yerde bulunan sur gediğinden ise, sarayda boğdurulanlar denize atılıyordu (Sakaoğlu, 2002:51).

Gravürleriyle tanıdığımız dönemin ünlü seyyahı Thomas Allom, Balıkhane önündeki dalyanı da eserinde oldukça canlı tasvir etmiştir. Kırmızı aşı boyalı küçük şirin bir köşk görülmektedir. Osmanlı resmi literatüründe kullanılan, "Balıkhane'ye indirilmek" tabiri, ölümle eşdeğerdir. Sarayda, padişahın gazabına uğrayan kullar, Kapuarası'nda tutuklu bulunan mahkûmlar burada idam edilir bazısı Bostancıbaşı'na teslim edilerek Fırın Mahbesi'ne kapatılır ya da Balıkhane'ye indirilirdi. Mahkûmun paşa, vezir, sadrazam, eyalet paşası veya ocak ağası olması saraydan gelecek buyruğu beklemesinde ve kaçınılmaz sonu yaşamasına mani değildi. Bostancıbaşı, son ana kadar tutukluya saygı gösterir, incitmez, hakaret etmez; şayet af haberi gelirse çini kupa ile soğuk şerbet ikram ederek sakinleştirir ve kurtulduğunu müjdelirdi. Ancak, mahkûmun özgürlüğü, Balıkhane Kapısı'ndan bir kayık ile açtaki bir çekdiriyle sürgüne gönderilmesine kadar sürerdi. İdam edilecek mahkûma ise; kan rengi şerbet sunulurdu. "Ecel Şerbeti" deyimi dilimize bu gelenekten yerleşmiştir. Şerbeti güçlükle içen mahkûm, cellatlar tarafından bir anda boğulurdu ve başı kesilerek saraya götürülürdü. Başsız vücut Balıkhane Kapısı'ndan denize atılır veya gömdürülürdü. Yabancı seyyahlar, Sarayburnu açıklarından geçerken denizin üzerinde böyle başsız cesetler gördüklerini yazmışlardır.(Sakaoğlu,2002: 52)

Halet Efendi'nin gazabına uğrayan 1818'de Balıkhane'ye indirilen sadrazam Mehmed Emin Rauf Paşa'nın "Kallavi" denen vezir kavuğu kendisine çok yakıştığından son dakikada ölümden kurtulduğu, ancak Balıkhane Köşkü'nde karşısına Bostancıbaşı çıktığı geçirdiği korku sonucunda erkekliğini kaybettiğini tarihi kaynaklar yazmaktadır. Balıkhane'ye indirilen son devlet adamı, 1238'de (1822) azledilen sadrazam Hacı Salih Paşa olup idamdan güçlükle kurtulmuştur. Topkapı Sarayı'nın tarihinde şöhreti kötü olan Balıkhane Kasrı'na, dönemin padişahları seyrek olsa da inerler burada Donanma-yı Hümâyü'nün seferden dönüşünü bazen de donanmanın toplu tüfekli gerçekleşen manevralarını izlerlerdi⁶.

Topkapı Sarayı ziyaretçilerinin çoğunun hikâyesinden haberdar olmadığı Cellat Çeşmesi (Siyaset Çeşmesi olarak da bilinir.) Osmanlı cellatlarının kullandığı diğer bir önemli yapıdır. Ünlü seyyah Thevenot Cellat Çeşmesi'nden şöyle bahseder; Yabani incir ağaçları ve servilerle çevrili, Orta kapıya yakın bir noktada bulunuyordu. Siyaseten veya Divan-ı Hümâyün 'da yargılanıp idama mahkûm olanların boyunları vuruluyor; boğulmaları gerekenlerin infazı, Bâbüsselâm'da "Kapuarası" denilen hücrelerde gerçekleşiyordu.

Bu infazlardan dolayı, Alay Yeri'ne Siyaset Meydanı'da denilmiştir. Bostancı Ocağı'na mensup cellatlar "Boyun Vurmak " işini bitirdikten sonra pala veya

⁵Hovhannesyan: (D.1740-Ö 1805) İstanbul Ermeni asıllı Osmanlı tarihçisi öğretmen Balat SurpAgop Ermeni okulunun müdürü.

Hovhannesyan'nın 2 önemli eseri bulunmaktadır. Payitaht İstanbul Tarihçesine Osmanlı Tarih (1771)

⁶Ayrıca bknz: NecdetSakaoğlu, Tarihi,Mekânları ve Anıları İle Saray - ı Hümâyün Topkapı Sarayı, Creative Yayıncılık,Denizbank Yayınları No:9,2002.

satırlarını, Siyaset Çeşmesi de denilen çeşmede yıkardı. Yeniçeri Solak Hüseyin, 1622 'de II. Osman'ın katledilmesinden sorumlu tutulan Davud Paşa'nın idam için buraya getirilişini ve mahşeri kalabalığı anlatır;

“Davud Paşa'yı Kapucular Odası'ndan (Kapuarasu) çıkarub çeşme önünde Siyaset Meyda'nda çökertdiler. Cellad ileri gelüb Davud Paşa'nın başından bin naz ve istiğna ile dülbendini çıkarub kâh kolunu sığayub kâh kılıcı çıkarub omzundaki peştemaline silüb oyalanırdı. Bu mahalde Sadrazam muhzır ağayı gönderib tiz padişahın emri yerüne gelsün boynu urulsun! Diye muhzır gelüb cellâdı yerinde bulamadı, cellâdı bekledi. Cellâd geldiğinde nerede idin? Deyince diğer kılıcı getürmeğe gittim! Dedi. Muhzır ağa - Tiz imdi maslahatın gör! Dedi. Cellâd emir padişahın deyüb kılıcı kınından çıkarub Davud Paşa 'nın başı üzerinde döndürüb, Davud Paşa'nın başına indirmek üzere iken ihsan - dîdeler “Sakın urma !” diye çağırışub diğer cumhur “Elbette ur “ diye çağırışdılar”.

Bu kargaşada Davud Paşa'nın kılıç altından kurtulup kaçtığından ancak daha sonra yakalanarak Yedikule'de idam edildiğinden bahsetmektedir. (Sakaoğlu,2002:61) Siyaset Çeşmesi'nin, Osmanlı tarihinde ayrıcalıklı olan yapılardan birisi olduğu kabul edilmektedir. Alman İmparatoru II. Wilhelm'in İstanbul'a ziyareti sırasında (1892) Topkapı Sarayı ziyareti de olduğundan sarayda ve avlularda çeşitli düzenlemeler yapılmıştı. Abdülhamit'in emriyle Siyaset Çeşmesi sökülüştür. Abdurrahman Şeref Bey'in deyimiyle “Nice feryad ve zârielerin şahidi câmidi olan bu menbus çeşme “ yok edilmeyip Bâb-1 Hümâyun'nun içine taşınmış ve yerine “Hamidiye Çeşmesi “ monte edilmiştir. “Cellad Çeşmesi “ diye gösterilen bu duvar çeşmesinin ayna taşında II. Abdülhamid'in tuğrası olup kitabesinde de adı okunmaktadır:

“El - gaazi es - Sultan Abdülhamid Han-ı Sâni Efendimiz hazretlerinin müceddeden bina ve inşa buyurdıkları Hamidiye çeşmesidir. Nemika -i Mısrî-zâde fi gurre rebüüevvel 1307 (26 Ekim 1889)”.

Bostancıbaşı'nın bizzat Siyaset Çeşmesi'ne gelerek infazında bulunduğu suçlular; Devlet -i Âliye 'ye, Sadâret Makamı'na veya şeriata karşı gelmiş isyan etmiş, çalıp çırpmış, casusluk yapmış, Harem'e göz dikmiş suçlulardır. Usule göre, bir devlet adamı Padişah ve Sadrazam emri ile “Siyaseten” suçlu bulunursa infazı cellat bir yağlı kement ile boğarak gerçekleştirirdi. Öncelikle, mahkûm olunca ferman kendisine Bostancıbaşı tarafından eteği öpülerek hürmette kusur edilmeden tebliğ olunur, teselli eden sözler söylenerek cellada teslim edilirdi (Yıldırım,2000:61). Maktulün başı, padişahın görmesi için İbret taşının üzerine konması için çok keskin olan ve “Şifre” adı verilen bir ustura ile maktulün gövdesinden ayrılırdı (Tuna,2006: 64).

Cellatların bir başka görevi ise; başkentten uzakta gerçekleşen, önemli bir devlet adamının infazdan sonra kesilen başının salamura ya da bal içerisinde İstanbul'a gelmesinden sonra temizlenerek, sarayın Bâb-1 Hümâyun bölümünde bulunan İbret taşları üzerine yerleştirmektir. Babüselâm'ın önüne gelindiğinde, zeminin perdahlı taşlarla döşendiği ve eski kaldırımların, su kanallarının kapatıldığı görülür. Ortakapı önündeki “seng - i ibret” denen ve idam edilenlerin başlarının teşhir edildiği taşlar da Tanzimat'ın (1839) ilanını izleyen günlerde, padişah ve onun adına sadrazam, siyaseten kimseyi idam ettiremeyecekleri için yerlerinden sökülüp toprağa gömülmüştür (Sakaoğlu,2014:61).

Hiç şüphesiz ki; ünü ile Evliya Çelebi ve Naima 'nın adından bahsettiği en ünlü cellat 17. yüzyılda yaşamış olan Kara Ali 'dir. Yamağı Hamal Ali ile birlikte biri padişah olmak üzere (Sultan İbrahim), ondan fazla sadrazam bir o kadar vezir ve paşanın da başını almıştır. Boğarak öldürdüğü ve Marmara'nın sularına attığı ünlü şair Nefi decellatın bir diğer ünlü kurbanıdır (Tuna,2006:66). Kara Ali ve yamağı Hamal Ali'den sonra başcellat olan Süleyman'dır.

Reşad Ekrem Koçu, Evliya Çelebi'nin anlattıklarından yola çıkarak, Osmanlı'nın ünlü celladı Kara Ali için şunları söyler;

“ Neuzubillah, çehresinde nur kalmamış zehir gibi bir adamdı. Yaz - kış kolları sıvalı, göğsü bağı açık gezer. Suçlu, masum, genç, ihtiyar, haydut, vezir, âlim, Müslüman, Hristiyan, kadın, erkek fark etmez onun için. Yalnız kement geçirilecek boyun, satır çalınacak ense vardır. Hatta birçok defa, idam ettiği adamın kim olduğunu bile sorup öğrenmez, merak etmez. Amiri olan Bostancıbaşı'nın “Boğ”dediğini boğa, “Vur”dediğinin başını uçururdu “ (Tuna, 2006:66)

Kara Ali'nin dış görünüşü ve kıyafeti tarihi kaynaklarda şöyle tasvir edilmiştir; Sokağa çıktığında, sağ omzunda çaprazlama asılmış bir yalın kılıç sallanır, kuşağının bir kenarında da yağlı kemendi görülür. Bazen bu korkunç görünümü, kerpeten, burgu, çivi, buhur fitili, deri yüzecek ustura, demir tas ve ayak kıracak çekiçler gibi işkence aletleri tamamlardı. Ustura ile kazınmış başında kırmızı keçeden cellat külahı bulunurdu. (Yıldırım,2000:62) Tarihçiler, idam ettiği insanların sayısını hatırlamayan Kara Ali'nin tek bir kişinin idamından kaçmaya çalıştığından ve infazı çekine çekine yerine getirdiğinden bahsederler. Bu infaz Sultan İbrahim'in infazıdır. (Tuna, 2006: 66)

Sultan Abdülmecid döneminde, Osmanlı sarayında Tanzimat dönemine kadar devam etmiş olan cellat bulundurma geleneği sona ermiştir. Bu dönemden itibaren, infazlar ücretle tutulmuş olan kişilere yaptırılmıştır. Toplumumuzda, cellatlara ve yaptıkları iş hiçbir zaman kabul görmemiştir. Osmanlı devleti zamanında, vefat eden cellatlar, normal mezarlıklara defnedilmemiştir. Cellat mezarlığına defnedilmişlerdir. İstanbul Eyüp'te böyle bir mezarlık bulunmaktadır. (İpşirli, 1993: 271)

1.3 Cellat Mezadı

Bir mahkûm cellata teslim edildiği zaman elbisesiyle beraber üzerinden çıkan her şey cellatın olurdu. Bu eşyalar toplanır ve senede bir ya da iki kez büyük bir mezatla satılırdı. Tutar bedelleri ise; cellatlar arasında bölüşülürdü. İşte buna "Cellat Mezadı " adı verilirdi. Cellat mezarlarında genellikle çok kıymetli eşyalar bulunurdu. Ancak bu eşyaların sahipleri cellat elinde öldükleri için uğursuz kabul edilen eşyalar çok ucuza satılırdı. Cellat mezarından alışveriş edebilmek herkesin yapabileceği bir şey değildi. Bazı devlet adamları, zenginler cellatın kendisinin yakasına yapışmadan, üzerlerindeki kürk, yüzük, saat ve keselerini çıkartıp, orada bulunan ahaliye "Beni anar, bir Fatiha okursunuz!" diyerek hediye ederdi.(Koçu,2003:36)

Sonuç olarak, tarihin her döneminde olduğu gibi kurulan her devlet gibi Osmanlı Devleti de yasaları gereği hem devletin devamlılığı sağlamak hem de toplumsal düzeni aynı zamanda asayişini korumak amacıyla idam cezası uygulamıştır. İşlenen suçta göre cezası idamı gerektirenlerin infazını devletin Cellat Teşkilatı'na mensup cellatlar yerine getirmiştir. Cellatlar çingene veya Hırvat vatandaşlar arasından seçiliyordu. Gizlilik gerektiren infazlarda ise; özel olarak dilsiz ve sağır cellatlar seçiliyordu. Kişinin, reayadan olması, sadrazam, paşa, vezir, eyalet beyi oluşu işlediği suçun cezasını hafifletmemiş gereği yapılmıştır. Osmanlı'nın en ünlü cellatları Kara Ali, yamak Hamal Ali ve Süleymandır. Tüm soğukkanlılıklarına rağmen ünlü cellat Kara Ali de, Sultan İbrahim'in infazından oldukça etkilenmiş ancak vazifesini yapmak zorunda kalmıştır. Cellatlar toplum tarafından sevilmeyen hatta mezarları ayrı tutulmuş bireylerdi. İstanbul Eyüp Sultan Karyagdı Mezarlığı buna örnektir. Osmanlı mimarisinin en görkemli yapılarından biri olan Topkapı Sarayı'nda bulunan Cellat Çeşmesi, Balıkxane Kasr-ı ve Kapısı ve ibret taşları hem cellatların hem kurbanların trajedisine tanıklık etmiştir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Süreli Yayınlar

İpşirli, Mehmet (1993) “Cellat” Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA) , Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, Cilt:7, s:270-271.

Koçu, Reşad Ekrem (2003) Tarihimizde Garip Vakalar, İstanbul, Doğan Yayıncılık.

Yıldırım, Ali. (2000) Dar Ağacında Kan Sesleri, Bir Celladın Anıları, Ankara, Ayyıldız Yayınları.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2014) Osmanlı Devletinin SarayTeşkilâtı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sakaoğlu, Necdet (2002) Tarihi, Mekânları, Kitabeleri ve Anıları İle Saray-ı Hümayun - Topkapı Sarayı, İstanbul, Denizbank Yayınları No:9.

Tuna, Turgay (2006, Kasım) Cellatlar ve Siyaset Çeşmesi, Popüler Tarih Dergisi, Sayı:75, 62-66.

II. MAHMUT DÖNEMİ OSMANLI DONANMA ÜNİFORMALARI THE OTTOMAN NAVAL UNIFORMS IN MAHMUD II ERA

Eren BALEVİ¹

ÖZET

II. Mahmut, bozulmuş ve ilerlemeye engel olan Yeniçeri Ocağını 1826 yılında kaldırmış, tüm gücüyle Batılı tarzda yeni bir teşkilatın kurulmasına yönelmiştir. Her türlü engel ve ithamlara rağmen çabasıyla başarılı olmuştur. Yeniçerilerin hatırasını silmek ve yeni kurduğu silahlı kuvvetlerinin sadece teşkilat ve silahlarda değil, görünümünde de batılı olmasını isteyen Sultan II. Mahmut kıyafet reformu yapmıştır. Bu reformla kavuk, şalvar, kaftan ve cepken gibi giysiler terk edilmiş yerine fes, pantolon ve setre getirilmiştir. Bu çalışmada II. Mahmut dönemindeki yeni Osmanlı deniz üniformaları incelenmiş ve bu üniformalar oluşturulurken nerelerden esinlendiği ortaya koymayı amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Üniforma, Donanma, Osmanlı, Batılılaşma, II. Mahmut, Fes, Setre, Pantolon.*

ABSTRACT

Mahmud II removed janissary corps, who were corrupted and prevented progress of state, and set about installing a western-style military in 1826. He succeeded this aim despite to all obstacles and all accusing. Sultan Mahmud II, who wanted his new armed forces not to be European only with its weapons and organization but also with appearance, made dress reform. According to this reform fez, pants and setre were adopted instead of quilted turban, salwar, kaftan and bolero. The purpose of this study is to examine new Ottoman naval uniforms in Mahmud II era and where these uniforms were influenced from.

Keywords: *Uniform, Navy, Ottoman, Westernization, Mahmud II, Fez, Setre, Pants.*

App. 1: A MARCH OF NIZAM-I DJEDID (Kucukerman, 1997 p. 40)

¹Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılapları Enstitüsü, Yüksek Lisans Programı.

INTRODUCTION

Navies have been connector and progressive power of the civilization. Different cultures always meet and share their knowledge by way of their navies (Dunyadaki Tüm Hava... n.d, p. 1). Sailors had a part in forming cumulative knowledge of humanity while they were in operations like commerce, discovery and war. The nautical things were inevitably given priority in those contacts. Sailors saw and took something that was beneficial to them such as shipbuilding industry, navigation and cartography to make their life easier before anything else. For example, Piri Reis captured Christopher Columbus map and used it for his own map (Karul, 2013, p. 46).

The fact is different about the uniforms and rank insignias. Although navies of cultures in same form of civilization had used same uniforms with little exceptions and navies belonging to cultures in different form of civilization had used different uniforms. This situation had run until modern age. Essentially sailors saved their cultural clothes. There were lots of ways of comfort and comfort was mostly cultural. For instance, Sultan Abdul-Aziz took a trip to Europe in 1867. Although he was dressed as a European man, he dressed Turkish traditional clothes such as coif and cardigan in Élysée Palace in a little time for rest before meeting with Napoleon III, the French Emperor. Ottoman Sadrazam, concerned about seen by European, reproached to Sultan (Coker, 1972, p. 14). Why did Ottoman Sultan dress uneasy European clothes?

All sailors became follower of a European fashion in 19th century have changed situation. The underlying cause was world was categorized in 3 groups. They were The Europeans, The European colonies which were under political and cultural influence of Europe and The others, facing danger of being a European colony and trying for modernization and westernization. In that age, formalism increased in importance. Ultimately all governments accepted westernization and European clothes were standardized and the fashion was centralized and universalized. Likewise naval uniforms were universalized. Today it can be said that all navies are on fashion line and have same uniforms and rank insignias except a few navies and little national exceptions all navies have. Also in that fashion line, Francophone navies' uniforms were impressed by the French and former Soviet navies and communist navies' uniforms were impressed by the Russian.

According to Bernard Levis (2005), "changing of dressing started in military like very much areas. Western uniform had a magical attraction for reformers. Muslim sovereigns did not adopt only their infidel enemies' weapons but also their institutions, uniforms and outfits halfheartedly after continuous defeats. Although Ottomans' adopting western weapons and trainings was acceptable in the later 18th century, their adopting western uniforms were not. It was social choice, not military. It was obligation that adopting western weapons and tactics because of their power and effects. There was, however, any obligation for western uniforms peaked hats, which have been still worn. It was a proof to the continual authority and attraction of West culture." (p. 5).

Mahmud II accepted European clothes for sailors for other state officials instead of traditional clothing like turban, salwar, bolero and kaftan. After disbandment of Janissaries in 1826, Mahmud II made fez, setre and pants obligatory clothing reform. While setre and pants imitated from Europe, hat was not accepted due to obdurate stance of Fiqh, Islamic law system, because hat with visor blocked kotow. Instead of it, Tunisian fez was accepted with suggestion of Koca Husrev Pasha, Kapudan Pasha (Chief Admiral). Fez was used by sailors firstly (Atabey, 2005, p. 41).

It can be said that Ottoman naval uniforms in Mahmud II era were original, although their pattern was European uniforms. Fez was taken from Tunisia alternatively instead of European hat. It was invented istanbulin that was a Turkish variety of European redingote. Wearing tie was out because istanbulin, which would be named as it later, buttoned up to throat. Istanbulin would be left in Abdulhamit II era, European redingote started to using (Kocu, 1967, p. 134).

Ottoman Navy uniforms had rank insignias firstly in Mahmud II era. This rank insignia system be predicated on figure and color distinction of necklace officers wear. Figures were anchor, propeller or octant according to military class.

App. 2: KALLAVI (Atabey, 2005, p. 11)

App. 3: KAPUDAN PASHA (Mahmud Sevket, 1983, p. 37)

App. 4: KAPUDAN PASHA IN THE ALBUM OF JEAN BRINDESI (Atabey, 2005, p. 13)

App. 5: KAPUDANE (Atabey, 2005, p. 18)

App. 6: PATRONA (Atabey, 2005, p. 19)

Also figures were made by gold or silver according to seniority of officers. This rank insignia system would be left in Abdulmecid era, we view on the Ottoman rank insignias' reregulation and Britishing with Crimean war (Atabey, 2005, p. 50). In British system, rank insignias on sleeve hem. Today Turkish Naval Forces have still continuing this system (Rutbe Isaretleri, 2016)

The elements of naval uniforms of Mahmud II were left in time. Uniform were made more similar to European's. In the same time, new ranks and new class showed up and while maritime and maritime technology were developing. So that uniforms and rank insignias were reregulated heaps of times by necessity. Besides that, changing of naval fashion and dress senses caused changing of naval uniforms.

An English journalist, who lived in Istanbul, told about why Mahmud II interested in dress and the importance of this reform that "He made a much effort for a reform on dress. Because of that dress was a big obstacle between Ottoman people and Europeans. Sultan, who allowed who wanted cut beard to cut beard, adopted new dresses himself and wanted his new army as a Europe army. He wanted fez instead of quilted turban. He wanted pants and setre instead of salwar and bolero. He was mentioned as infidel padishah by conservatives due to his extravagation (Şehsuvaroğlu, 1952)

This work aims to focus on reforms on naval uniforms and rank insignias in period of Mahmud II. Ottoman naval uniforms and European naval uniforms, mostly uniforms of British, United States and French Navies, in this period will compare and Ottoman naval uniforms' spins and where those spins came from would discuss. Albums that involved paints of period uniforms will be analyzed by utilizing by book by Prof. Figen Atabey entitled Geçmişten Günümüze Bahriye Kıyafetleri (1390-2005). The book by Mahmud Şevket Pasha titled Osmanlı Teşkilat ve Kıyafet-i Askeriyesi is also beneficial for our topic. In order to have details about appertaining to this matter will make use of the articles on web site of Turkish Naval Forces. In addition in order to have knowledge about Mahmud II period, will also be researched with help of certain sources. Some of main sources used in the section are Robert Mantran's Osmanlı İmparatorluğu II, Yılmaz Öztuna's II. Mahmud and Necdet Sakaoğlu's Bu Mülkün Sultanları.

1. HISTORICAL CONTEXT BACKGROUND

Ottoman Empire had begun corrupting since Suleiman the Magnificent. First statesmen who realized problems in the empire such as Osman II, Murad IV, Tarhuncu Ahmed Pasha, Koprulu Mehmed Pasha chose to made reforms short-run and aspiring to regain Ottoman's strength only.

According to Yılmaz Öztuna, second stage of reforms was started by Sultan Ahmed III. In this stage, it was clear to European influences. Ahmed III and his successors Mahmud I, Mustafa III, Abdulhamid I and their viziers formed some institutions as western examples. These Statesmen refrained from alliance of Janissaries and Islamic clergymen. Therefore they could not make radical reforms. They found enough concessive reforms and a few new institutions (Oztuna, 1989, p. 2).

Selim III, who was born in 1761 and ascended the throne in 1789 (Sakaoğlu, 2000, p. 429), was first radical reformist. He showed decisiveness than his successor sultans (Mantran, 2001, p. 13). He was also avant-garde of period of Mahmud II, who was bred by him, and the reformist of 18th century.

The dresses, which were used by Ottoman military, were not monotype uniforms in today's context. These were the traditional products, which were manufactured in small and local workbench. For this reason Ottoman military uniforms had color and shape depth. These were parts of a visual symbol system. All details were assigned lots of meaning. This situation showed that it was impossible that janissaries could exist with their characteristic while innovations of the industrial revolution were coming (Kucukerman, 1997, p. 41).

Selim III started reforms on Ottoman Army. His correspondence with Louis XVI during his life in kafe influenced him to make western military reforms (Koca, 2009, p. 69). According to new orders, Janissaries had a new hierarchy. Janissary salaries were paid differential as grades and talents. Then military training was compulsory and regular. Task sharing also was reformed. In addition, Sipahis and timar distributions were, henceforth, under serious supervision. However, these important precautions were failed due to habits and traditions of janissaries and sipahis. So that Selim III found a new western army named as "Nizam-i Djedid". In fact, Mahmud I thought to found a new modern army. But his dream, which did not come true, became Selim III's most courageous project (Koca, 2009, p. 63). The new army was enlisted from mostly Anatolia, because notables and officers supported Nizam-i Djedid voluntarily or strainedly although in Rumeli opposed, and trained European styles by English, French and German officers. In the new army, thought there were 9,200

soldiers and 27 officers in 1797, there were, in 1806, 22,685 soldiers and 1590 officers (Mantran, 2001, p. 14). In the same way sultan who were interest in military education established an engineer school in 1795.

App. 7: RIYALE (Atabey, 2005, p. 20)

App. 8: REIS (Mour, 1980, p. 37)

App. 9: LEVEND (Atabey, 2005, p. 29)

App. 10: GALLEONER (Atabey, 2005, p. 35)

App. 11: CIPLAK ERI
(Atabey, 2005 p. 40)

App. 12: KAPUDAN PASHA AFTER DRESS REFORM (Atabey, 2005, p. 42)

App. 13: PATRONA AFTER DRESS REFORM
(Atabey, 2005, p. 44)

App. 14: NAVY OFFICER AFTER DRESS REFORM
(Atabey, 2005, p. 45)

It was prepared red and blue uniforms like European soldiers for Nizam-i Djedid soldier (Atabey, 2005, p. 37) (see app. 1).

Military reforms of Selim III were not only in the army but also in the navy. After Algerian Gazi Hasan Pasha that reformed the navy previously (Mantran, 2001, p. 15) Kucuk Huseyin Pasha became Kapudan pasha in 1792 and he complied naval affairs with the regulations. Selim III thought that the priority issues in the navy were technical. For this reason he did not introduced western uniforms to the navy (Atabey, 2005, p. 37).

Kucuk Huseyin Pasha called to French and Swiss specialists (Atabey, 2005, p. 37) to reorganize the docks. He got seamen have special and made reforms in Naval Academy and established Naval Health School (Mantran, 2001, p. 15).

In addition, Kucuk Huseyin Pasha found a new naval class that was named as “Ciplaklar”. This name means naked because they wore knee-deep salwar and sleeveless and sometimes chest-baring dress. They were responsible for security of docks. They were also personal security guards of kapudan pasha. There were guard and ceremony units of ciplaklar in divanhane that was naval headquarter in Kasimpasha, Istanbul (Atabey, 2005, p. 37).

Turkish victory in French Campaign in Egypt and Syria (1798-1801) of Napoleon Bonaparte, re-annexing of The Seven-Islands and 4 cities (Sakaoğlu, 2000, p. 439-440) showed importance of Selim III's reforms. This situation squelched his opponents. However western education provoked conservatives and janissaries. A southwester storm in november 4, 1805 and an earthquake in following day caused rumor that Nizam-i Djedid put a jinx on country. Superstitious beliefs got common in people. Janissaries who considered equal Nizam-i Djedid and irreligiousness said they preferred being Muscovy to being Djedid soldier. One of the main reasons of being troubled of people with reforms was sponsorship of reforms to increasing taxes and devaluation for Irad-i Djedid, which was budges for reforms, (Mantran, 2001, p. 15) some djedid generals' enrichments and claims of corruptions. Kabakci Mustafa Rebellion, which started as small, expanded quickly. 10.000 of people gathered in Et Meydani. It resulted Selim III's dethrone in fourth days. Lots of djedid soldiers were killed in terror days (Sakaoğlu, 2000, p. 442).

Mahmud II lost his father, Sultan Abdulhamid I, when he was four years old. New sultan Selim III, who was impressed with his intelligent and perceptive, was interested in his education in person. Sultan, who had not a child, accepted him as a son. Relations of Sultan and Prince Mahmud were like father and son (Öztuna, 1989, p. 6-7). Influenced Selim's vision and witnessing achievements of limited reforms of Nizami Djedid, Mahmud had to hold up as an example from what happened during reign of Selim III and results of his frailty and hesitation, while he was reforming Ottoman military. It is seem that Mahmud II adopted some principles. These were basic principles of reformation policy of Mahmud II.

These were,

1. Reforms must involve only some military issues, but also all Ottoman institutions and people.
2. Institutions who affected old reforms negatively must be removed entirely.
3. Plans must be preparing studiously and it must be taken support, before starting (Shaw, 1983, p. 25).

In addition Selim opposed to repressive "kafes" system. He claimed that the kafes system could derange the health of princes who Ottoman Dynasty had just two. So that he provided the princes with cushy life (Oztuna, 1989, p. 7).

Janissaries, who had been up and running for 250 years, played an important role in gaining strength of Ottoman (Sezer, 1997, p. 215). But then they became corrupted and gave the way to be a monkey on Ottoman government's back. Starting from lead to the death savagely of Osman the Young, who was first reformist of Ottoman sultans, At all time thereafter they were the scariest obstacle to reforms. It had not been enough successful that some statesmen who tried to discipline and modernize janissaries (Sezer, 1997, p. 215) until removal of them which named as "The Auspicious Incident" in 1826. Mahmud II, in 18th years of his reign, removed janissaries and installed a new army which named as Asakir-i Mansura-i Muhammediyye (Karabulut, 2010, p. 125). It means The Providential Victorious Army of Muhammad. The new army was organized like western armies entirely (Atabey, 2005, p. 41).

Mahmud II lived in a room in Rami Barrack for 2 years while Turko-Russian War. He devoted himself to modernization of Ottoman Military and introduced dress law. Changes of combat tactics in mid 18th century necessitated to military uniforms, which were not conformed with these new age for the new armed forces (Koca, 2009, p. 69). According to the law all public officers had to wear jacket, pants and fez. It was forbidden that their wearing rawhide sandal, quilted turban, salwar. These dresses could be worn by ulama class like Europeans. Clergy wore idiosyncratic dresses (Oztuna, 1989, p. 96-97). This reform, which was beginning with military, continued in civil fashion. It was also the door to be included western civilization (Koca, 2009, p. 63).

Although he met with lots of obstacles when he took up any reforms, he struggled and scored. All statesmen did not support his reforms. They did not, however, make a noise for fear of him. In addition, people could not understand him, they entitled him "infidel padishah". Mahmud II imposed duty his daughter, Atiyye Sultan, in male officer uniform and send her to the barracks with the crown prince, Abdulmecid I. He made his portraits in new dresses be hanged on public office's walls. For this reason he annoyed conservatives. He advanced toward all people, families and statesmen who paid no mind his authority (Oztuna, 1989, p. 96-97)

Midshipman (on left) and Commander (on right)

App. 20: BRITISH OFFICERS IN 1795 (Wilkinson-Latham and Embleton, 1977, p. 25)

2. OTTOMAN NAVAL UNIFORMS AND RANK INSIGNIAS

2.1. Before the Auspicious Incident

Turkish Military had not an official dress early on Ottoman period. Firstly during Murad I era, It was prepared first uniforms for Kapikulu soldiers, which were standing corps. Eyalet (provincial) corps had only headdress standards as uniforms. The uniforms were based on branches differentness (Atabey, 2005, p. 3).

A dock was built in Gallipoli and some Azap, which was a branch in Eyalet corps, converted into seamen in period of Bayezid I. These soldiers that were first Ottoman navy class wore a “bork” like janissaries (Türk Denizci Kıyafet ..., 2014). Bork was a headdress made of felt or skin (Buyuk Turkce ... 2016).

During galley age in 15th and 16th centuries, there was no standardization and discipline for uniforms. It was not made regulations to set standards for something. Mostly seamen wore Algerian shirt, salwar and red shawl on waist. In addition they girded with a sword of machete or yatagan. In the sailing age, in 1811, during Mahmud II shawl on heat became identification mark of galleon men. Any soldier else could not wear it (Atabey, 2005, p. 4).

It is known lots of albums that were prepared by domestic and foreign specialists. According to these albums the basic elements like quilted turban. Some Kaputan pashas who were vizier at the same time wore “kallavi” that was a type of quilted turban for grand viziers or viziers (see app. 2). Kallavi was, however, worn in ceremony (Tezel, 1973, p. 738). Kaputan pashas who were in beylerbeyi rank and kaputan pashas in normal time wore muccevze, which was also a type of quilted turban (Kocu, 1967, p. 178).

According to Mahmud Şevket Pasha (1983), kapudan pasha wore a green satin kaftan with 4 zibeline parts. Under it, there was a silk loose robe. They wore also dark red salwar and yellow “yemeni” rawhide sandal. They girded with an ornate dagger (p. 37) (see app. 3).

According to painter Jean Brindesi kapudan pasha wore a pink satin sleeveless kaftan with zibeline parts (see app. 4). Under it, there was a silk yellow and brown loose robe. They wore also salwar and yellow skin “yemeni” rawhide sandal. They girded with a dagger and wore an ornate shawl on waist (Atabey, 2005, p. 13).

Traditions According to all albums (Mehmet, 1986, p. 7), headdress and rawhide sandals were same. Although dresses were different colors, styles came close.

Brass hats like “kapudane”, “patrona” and “riyale”, who were equal to admirals in modern term, wore like dresses of kapudane pashas. Their dresses (see app. 5-6-7) were kaftan that was sometimes with zibeline parts, loose robe and yellow skin “yemeni” rawhide sandal. They have a stick. Kapudane stick was green and patrona and riyale sticks were blue. Their headdress was white and like-turban (Atabey, 2005, p. 18-19-20).

Reises that were captains of galley had not a standard about dress. In Suleiman the Magnificent era, it was put in an order (Atabey, 2005, p. 16). According to Jean Mour album (see app. 8), they wore a turban, red loose robe, green kaftan, green shawl on waist. They girded with an ornate dagger (Mour, 1980, p. 37). They wore only shirt and salwar during battle (Atabey, 2005, p. 16).

Levends that were seamen in galley were depicted differently in lots of albums and books. There were explanations for this. Firstly levend uniforms could be changed heaps of times. Next comment is any province sent levends in different dress to navy (Atabey, 2005, p. 29). Commonly used levend dress (see app. 9) was that white shirt, red bolero-kind vest, knee-deep blue salwar and dark yellow shawl on waist across 30 cms (Cezar, 1965, p. 193) Levend class ended in 1773 with galley age.

Galleoners arose in 1682 when entering sailing age. Their distinguishing characteristic was “mukaddem” that was a kind of headdress (see app. 10). It was a conical red fez and a shawl wrapped on it. In addition they wore a loose-fitting white shirt, a midnight blue waistcoat and same cloth and same color knee-deep salwar. They wrapped a brown skin shawl with 4 pockets for 2 guns, a short yatagan and a long yatagan on their waist. They used brown a robe as raincoat. They also put on red skin yemeni shoes (Atabey, 2005, p. 35).

Ciplaklar naval class, which was founded during Selim III, was named from their dresses. This name means naked because they wore knee-deep salwar and sleeveless and sometimes chest-baring dress (see app. 11). They were security guards of important buildings in Istanbul and kapudan pasha. For this reason they dressed lightly. They generally wore only waistcoat and short salwar. Also they sometimes wore loose-fitting and sleeveless shirt. In addition they made tattoos of fish descriptive and their unit's letters and numbers on their arm and legs (Türk Denizci Kıyafet ..., 2014).

2.2. Reforms in Mahmud II Era

Mahmud II, in 18th years of his reign, removed janissaries, who did not want to discipline and hindered Ottoman progression, in 1826. This event was named as “The Auspicious Incident”. Then he installed a new army which named as Asakir-i Mansura-i Muhammediyye (Karabulut, 2010, p. 125) and re-organized the navy. Sultan that wants to efface all the memory of the janissaries annihilated old classes such as levend, galleoner and ciplaklar and old organization. A new western organization was accepted in the army and navy entirely insist of the old (Atabey, 2005, p. 41).

Old dresses which had been worn for centuries such as kaftan, salwar, fermene, turban, quilted turban and waistcoat were abandoned. European cloths like pants and setre (long jacket) were adopted insist of them in 1833 (Atabey, 2005, p. 41). Fez was also adopted as official military headdress (Kocu, 1967, p. 114).

In addition, the metal buttons have been begun to use since that period. First metal buttons, which were imported and were embroidered sultan’s tughra on, were in place on the new uniforms (Pala, 1995, p. 38). The officer that except lowly ranked were obliged to belt a brocaded baldric. Lowly ranked officers did not have a baldric. For this reason they hasped their sword on their belt with a hooked needle (Atabey, 2005, p. 42). Previously it is chosen to “shubara” as new army’s headdress (Kocu, 1967, p. 113). Shubara, which had been never worn by janissaries, had been chosen until fez (Kocu, 1967, p. 219). Kapudan Pasha Koca Husrev that was under sail in Mediterranean during The Auspicious Incident and heart about sultan’s not to want janissary memories had sailors wear fezs, which were brought from Tunisia, when they came back to Istanbul in 1827. In a friday prayer, both the sultan and people saw and liked fez. Sultan chose it as military headdress (Kocu, 1967, p. 113-114) and gave order to grand vizier to be (Uzuncarsili, 1954, p. 224-225). These fez were red and with blue fringe. The fez that was used in this era Tunusian or Mahmudi kind that a cardboard was put in (Mahmut Şevket, 1983, p. 99-117).

A modern rank tradition also began in Mahmud II era. The ranks in this term were that kapudane, patrona, riyale, pasha gemisi suvarisi (the captain of pasha ship), kapak gemisi suvarisi, firkateyn suvarisi (the captain of frigate), korvet suvarisi (the captain of corvette), küçük gemi suvarisi (the captain of small ship) in descending order. Kapudane, patrona and riyale were the admiral ranks. These ranks were abandoned in last years of Abdulmecid I era. British rank system took their place (Atabey, 2005, p. 50).

The rank insignia and branch emblem in this period was in system that ensign necklaces. Various metal ensigns were worn on neck with a gold or silver braid. The metal of ensign showed ranks and their shapes showed branches. An anchor showed deck officer. A propeller showed engineer officer. Cadets wore an octant-shaped ensign. Their ensigns’ metal was gold or silver as classes (Noyan, 1977, p. 34).

Kapudan pashas wore dark blue broadcloth a setre and pants. Setre was brocaded with parallel acacia boughs and leaves. Neck of setre was neckband, closed and was brocaded with laurel leaves. Sleeve hems of setre were also brocaded. There were 2 acacia leaf-strips throughout where button’s up. Epaulettes were brocaded and had thick fringes. There was a 4 cm-thick brocaded belt on setre. Pants had 2 cm-thick brocaded strips on two sides (Atabey, 2005, p. 43) (see app. 12).

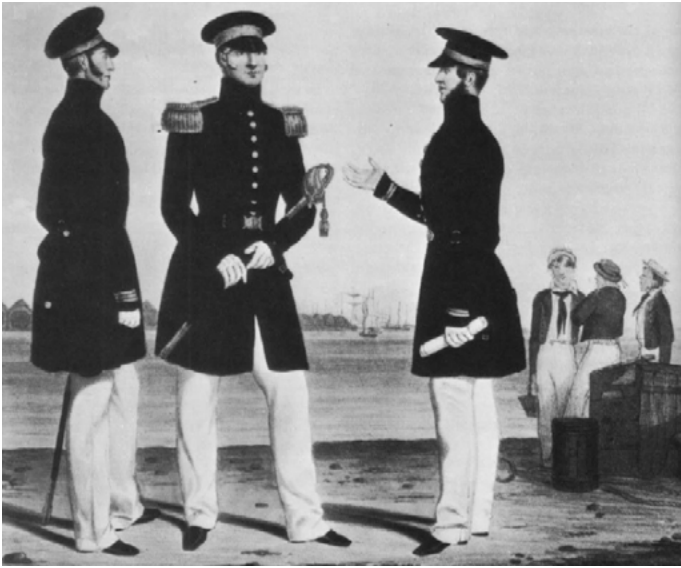
Amirals also wore a closed-neckband setre. This setre had 2 six each buttons alignments from shoulder to waist. Sleeve hems and pocket flaps of setre were brocaded. Epaulettes were brocaded and had thick fringes. Insignias of epaulettes had stars as ranks. Insignia necklaces were that golden ensign encircled by acacia leaves. The buckle of brocaded belt was metal and trimmed (Türk Denizci Kıyafet ..., 2014) (see app. 13).

Navy officers wore buff color broadcloth a pants and setre that had 3 six each buttons alignments from top to belt. Their setre’s neck was closed and neckband. Epaulettes were brocaded and had thick fringes. They wore brocaded belt with yellow buckle (Atabey, 2005, p. 45) (see app. 14).

Naval cadets wore purplish grey broadcloth a pants and jacket with closed-neckband (see app. 15). The jacket had

App. 21: FULL DRESS COAT OF VICE-ADMIRAL NELSON (Wilkinson-Latham and Embleton, 1977, p. 25)

App. 22: BRITISH OFFICERS IN 1829-1833 (Wilkinson-Latham and Embleton, 1977, p. 18)

17).

Marine privates' jackets and pants were red (see app. 18). They used fringeless epaulettes. Interesting stuff of their uniform were that two white skin suspenders were held decussationly from a white belt on waist to shoulders (Mahmud Sevket, 1983, p 105).

3. INFLUENCES OF OTTOMAN NAVAL UNIFORMS AND RANK INSIGNIAS

3.1. Western Affecting to Ottoman Navy

The first regulation of officers in British Royal Navy was published by Lord Anson in 1748. This regulation had been law in force for 20 years. According to this regulation the uniforms involved blue setre, white plastron, white pants, and white socks. After some time, plastron's color was made blue instead of white (see app. 20). Then it was made red in 1795. Royal Navy changed their uniforms under the influence of the fashion. In 1825 the principle of the adopting uniforms based on civil dresses was accepted. The advantage of this accept was that civil dresses changed rarely (see app. 22-23). This accept also underlies today's uniforms (Dunyadaki tum hava... n.d, p. 2-3) for example Turkish Naval Forces (Subay Uniformaları, 2016). It is understood that Ottoman accepted this principle, which was revealed in 1825, in 1833. Brocaded embroiders on Royal Navy uniforms also had to influence to Ottoman (see app. 21). Because brocaded embroiders was seemed mostly in British uniforms in pre-Victorian era (Wilkinson-Latham and Embleton, 1977, p. 9 and Keeble, 2016, p.246-248). Other navies used them less. Epaulettes, which were brocaded and had thick fringes, and being red to marine color, were same Britain and Ottoman.

The first dress regulation of United States Navy was issued in 1791. In addition dark blue and gold were accepted as navy colors (Dunyadaki tum hava... n.d, p. 2-3). This regulation could be one of sources of Mahmudian naval uniforms less likely. A strong evidence did not found by us.

It is seem that Ottoman uniforms were influenced by mostly

5 buttons. They wore a black belt with yellow buckle that was depicted with a black anchor to gird a sword. They had 5 cm-thick and 15 cm-long red necktie. The necktie lengthened to third button (Türk Denizci Kıyafet ..., 2014).

The uniforms of leathernecks stitched of Prussian blue broadcloth (see app. 16). Their jacket was with 5 buttons and had closed-neckband (Tenguz, 1995, p. 24).

Bahriye silahendaz (marine) branch was established in Ottoman in 1833. Marine officers wore red broadcloth jacket, which had 2 five each buttons alignments from shoulder to belt. Their jacket's neck was closed and neckband. Epaulettes were brocaded and had thick fringes. There were three each buttons on sleeve hems. Their pants were purplish gridelin. Their belt was brocaded and buckleless (Noyan, 1977, p. 86) (see app.

Commander (on left) and Boatswain (on right)
App. 23: BRITISH COMMANDER AND BOATSWAIN IN 1828-1830 (Wilkinson-Latham and Embleton, 1977, p. 27)

French Navy after comparing European naval uniforms. French uniforms involved button rows and dark blue was used mostly both in pants and in setre like Ottoman uniforms. Red was also used in marines. Some belts of French uniforms, which were golden, had navy stuff depictions. Epaulettes were brocaded and had thick fringes. Sleeve hems and pocket flaps of setre were also brocaded. In addition ensigns on neck was same (Chartrand and Back, n.d, 25-32 and Atabey, 2005, p. 41-49). Despite all it is said difficult that French and Ottoman uniforms were similar in my opinion. Although French setre was buttoned up on only its top, Ottoman uniform was closed from top to down and was belted. Ottoman uniform was plainer than French's. Both two navies used neckband in setre. In contrast to Ottoman neckband was small and closed, French's was coarse and was not closed. The French used necktie not Ottomans (see app. 24).

Marine (on left), Sailor and Navy officer (on right)

App. 24: FRENCH NAVY IN NAPOLEON AGE (Chartrand and Back, n.d, p. 26)

3.2. Eastern Affecting to Ottoman Navy

Fez, which was the most important eastern dress that took place in Mahmudian uniforms, has a long historical background. Phrygian Cone which was invented by Phrygian King Midas in mythological age was father of fez. Fez's old examples were "red cones" which were worn by Romans, Byzantines and Italians in Renaissance age. Morocco, Turkish dictionaries speak of where fez is invented, is the first Islamic country fez is worn in. Tunisians and Algerians also wear fez like Moroccan. In 16th century, Algeria was annexed to Ottoman and fez became distinguishing characteristic of Algerian Pirates. Evliya Celebi also spoke of it (Kocu, 1967, p. 113).

Semseddin Sami (2011) defines fez, "it is a red headdress which is invented in Fez city in North West Africa. It goes around all Ottoman country and some Islamic countries" in Kamusu Turki (p. 995).

As seamen wore heat firstly in republic age, fez was also worn by seamen (Atabey, 2005, p. 41). One of the important viziers of Mahmud II and Kapudan Pasha (Navy Commandant), Koca Husrev Pasha, was under sail in Mediterranean in 1826. He had sailors wear fezs, which were brought from Tunisia, when they came back to Istanbul. In a friday prayer, both the sultan and people saw and liked fez. Sultan chose it as military headdress (Kocu, 1967, p. 113-114) and gave order to grand vizier to do (Uzuncarsili, 1954, p. 224-225).

In this manner Tunisian fez with blue fringe were accepted (Mahmut Şevket, 1983, p. 99-117). It was made an order for 50.000 fezs from Tunusia (Kologlu, 1978, p. 40). In addition to that new modern factories were established for various military necessities (Arig, 2006, p. 65)

A committee was established in Bab-i Fetwa to view fez according to Islam, tradition and reason. The committee considered appropriate fez and propounded it to sultan (Lale, 2006, p. 41). Peaked hat, which was worn by Europeans, had been seen unacceptable according to Islamic believes. Because of that the peaked hat deterred prayers from sajdah. In our opinion it had not to be adopted for this reason. Fez, which named "tarbish" in Arabic, became symbol of Muslims although in first times it was reacted against by conservatives who knew its mean in reforms (Lewis, 2005, p. 6).

Previously it is chosen to "shubara" as new army's headdress (Kocu, 1967, p. 113). Shubara, which had been never worn by janissaries, had been chosen until fez (Kocu, 1967, p. 219). In addition, it was seen that shubara was non-durable goods to rains and sun (Lale, 2006, p. 41).

CONCLUSION

In this report, the Ottoman naval uniforms in Mahmud II are researched. Ottoman uniforms in historical process until Mahmud II were examined. It is compared to Ottoman and European uniforms such as British's, American's and French's. Their similarities and differences were revealed.

It is found out some inference. First of all, it is understood that Mahmud II did not take only pants and

setre but also European uniform principles of that period with some exceptions. These principles were that

1. Uniforms were parallel with civil dresses.
2. Color of naval uniforms was dark blue. Color of marine uniforms was red.
3. Marines used white crosswise suspender.
4. Uniforms, especially top brass, were trimmed with brocaded.

Although Ottoman adopted European dress elements, like pants and setre, and European principles, Ottoman uniforms had some differences from them. One of these differences was shape of setre. Front and back side had equal length in Ottoman setre. European wore a setre that its front side was long and its back side was short. Another example is neck style. Ottoman neckband was small and closed. However European's was coarse and was opened. Although, The French used necktie, the Ottoman used only for cadets (Türk Denizci Kıyafet... 2014).

Although Mahmud II wanted his new army to be European by all appearances, a headdress, which was worn by Europeans, was not adopted. An eastern hat, fez, was taken by Tunisia. According to Islamic ulama considers risky peaked hat. Because of that the peak of hat restrains prayers from prostrating (sajdah). So that Mahmud II had not to take it, even if he might think it probably.

In spite of forenamed goal of Mahmud II and though same elements were used by both Ottomans and Europeans, Ottoman seamen were distinguished readily from other Europeans. Consequently, Mahmud II provided his reformed navy to be European and be also Ottoman in appearance clearly.

BIBLIOGRAPHY**Books:**

- Atabey, F. (2005). Geçmişten Günümüze Bahriye Kıyafetleri (1390-2005). Ankara: Deniz İkmal Grup Komutanlığı Matbaa Amirliği.
- Cezar, M. (1965). Osmanlı Tarihinde Levendler. İstanbul: Çelik Cilt Matbaası.
- Chartrand, R. and Back, F. (n.d). Napoleon's Sea Soldiers. London: Osprey Publishing.
- Fenerci Mehmet (1986). Osmanlı Kıyafetleri Albümü. İstanbul: Aksoy Matbaacılık.
- Koçu, R. E. (1967). Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü. Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları.
- Koloğlu, O. (1978). İslamda Başlık. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Küçükerman, Ö. (1997). Türk Giyim Tasarımının Tarihi Kaynakları, İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Lewis, B. (2005). Ortadoğu. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Mahmud Şevket Pasha (1983). Osmanlı Askeri Teşkilatı ve Kıyafetleri I (1363-1876). İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları.
- Mahmud Şevket Pasha (2014). Osmanlı Teşkilât ve Kıy'afet-i Askeriyesi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mantran, R. (2001). Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II. İstanbul: Adam Yayınları.
- Mour, V. J. B. (1980). On Sekizinci Yüzyılın Başında Osmanlı Kıyafetleri. İstanbul: APA Basımevi.
- Öztuna, Y. (1989). II. Mahmud. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Pala, İ. (1995). Türk Düğmeciliği ve Bahriye Düğmeleri. İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları.
- Sakaoglu, N. (2000). Bu Mülkün Sultanları. İstanbul: Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık.
- Shaw, S. (1983). Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye II, İstanbul: E Yayınları.
- Şemseddin Sami (2011). Kamus-ı Türkî. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tengüz, H. (1995). Osmanlı Bahriyesinin Mazisi. İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları.
- Tezel, H. (1973). Anadolu Türklerinin Deniz Tarihi. İstanbul: Deniz Basımevi.
- Wilkinson-Latham, R. and Embleton, G. A. (1977). The Royal Navy 1790-1970. London: Osprey Publishing.

Articles:

- Arıç, A. S. (2006). Türklerdeki Kıyafetin Kısa Tarihi. Atam Dergisi. c. XXII.
- Çoker, F. (1972, Temmuz). Bahriyemizde deniz kıyafetinin geçirdiği aşamalar 1830-1970. Deniz Kuvvetleri Dergisi Eki, Sayı: 478.
- Karabulut, M. (2010, Ağustos). Tanzimat Dönemi'nde Osmanlının yenileşme Sürecine bir Bakış, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 187, 125-138.
- Karul, N. (2013, Mart). Piri Reis ve Haritası. Atlas Dergisi, Sayı: 240.
- Koca, E. (2009). 18. ve 19. Yüzyıl Osmanlı Erkek Modası, Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Merkezi, Sayı: 7.
- Noyan, B. S. (1977, Ağustos). Eski Denizcilerimizin Kıyafetleri. Hayat Tarih Mecmuası, Sayı: 8.
- Sezer, H. (1997). Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Taşradaki Yansıması (1826-1827), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, c. 19, 30, 215-238.
- Şehsuvaroğlu, H. Y (1952, 14 September). II. Mahmut ve Kıyafet İnkılâbı, Akşam Newspaper.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1954). Asakir-i Mansure'ye Fes Giydirilmesi Hakkında Sadr-ı Azam'ın Tahrir-i ve II.Mahmut'un Hatt-ı Humayun, Belleten , XVIII, 70.

Electronic Sources:

- Büyük Türkçe Sözlük. (2016). Retrived May 19, 2016. from http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts
- Dünyadaki Tüm Hava ve Kara Kuvvetleri Yaz ve Kış Aynı Renk Üniforma Giyerken Denizciler Neden Yaz ve Kış Farklı Renk Üniforma Giyerler? (n.d). Retrived May 18, 2016. from https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/371/59_dunyadaki_tum_hava_ve_kara_kuvvetleri.pdf
- Keeble, L. (n.d). The First British Naval Uniforms. Retrived November 5, 2015. from http://www.reenactor.ru/ARH/PDF/Keeble_L..pdf
- Lale, M. (2006). II. Mahmud Dönemi Kıyafet alanında Yapılan Yenilikler. Retrived May 10, 2016. from <http://tez.sdu.edu.tr/Tezler/TS00487.pdf>

Rütbe İşaretleri. (n.d). Retrived May 14, 2016. from

https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=23

Subay Üniformaları. (n.d). Retrived May 14, 2016. from

https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=231&dil=tr

Türk Denizci Kıyafet ve Unvanları. (2014). Retrived May 14, 2016. from

https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=126&tarmir=1

17. YÜZYIL AVRUPALI SEYYAHLARIN GÖZÜNDEN OSMANLI KADINI IN 17TH CENTURY, OTTOMAN WOMAN ON THE EYES OF EUROPEAN TRAVELERS

Gülsün UÇAR¹

ÖZET

Söylenebilir ki Avrupa tarih yazımı son otuz yılda tarihte kadın konusuna yer verirken, aynı şekilde Osmanlı tarih yazımında benzer hareketler 1970'lerde görüldü. Öte yandan bilindiği üzere birçok çalışmaya konu olmuş Osmanlı kadınları ve hakkında yazılanlar günümüze değin süregelen bir yorumlama çeşitliliği ve tartışmalar doğurmuştur. Aslında bu çalışma, konuya ilişkin oryantal bakış açısını, 17. yüzyıla inerek analiz etmeyi amaçlamaktadır. Genel olarak tüm seyyahların en çok değinmiş oldukları konuların başında evlilik, boşanma, kıyafet, sosyal alan ve Osmanlı saray kadını gelmektedir. Öncelikle kadının evlilik sorumluluklarından daha önce vurgulanan konu evlilik ritüelleri ve törenleridir. Örneğin bir Rum kızla evlenen Thevenot bu konuya ilişkin oldukça detaylı ve önemli bilgiler sunmaktadır. En çok bahsi geçen bir diğer konu ise boşanma ve boşanma taleplerini makul kılacak durumlardır. Thevenot gibi diğer seyyahlar da Osmanlı kadınının evlilik ve boşanma olaylarını anlatırken dini ve örfi kuralların etkisinden bahsederek soru işaretlerine açıklık getirmektedirler Üçüncü mevzu ilgili seyyahlar tarafından direkt gözlemleriyle yahut birisinin anlatmasıyla tezahürlerinde canlanan Osmanlı kadınlarının iç ve dış kıyafetleridir. Bir diğer konu ise Osmanlı kadınının günlük yaşamı, aktiviteleri, eğlenceleri ve alışkanlıkları üzerinedir. Tüm bu konuların saray kadınları üzerindeki incelemeleri de konunun bütünlüğü açısından farklı pencereler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kadın, Osmanlı, oryantalizm*

ABSTRACT

Europe historiography started to research the place of women in the history for the last thirty years. Also for Ottoman historiography, similar drift emerged in 1970s.² Written about Ottoman women emerges discussion for a long time. Especially European writers were interrogated in terms of their bona fides because of their writings related to Ottomans and their women's daily lives, and privacy areas. Actually the study aims to analyze ancestor of the arguments from the eyes of Orienteers. Actually, in the first part, marriage is mentioned with all rights and responsibilities of partners. Also especially women are analyzed against to the claims. However, before the duties, wedding ceremonies who have importance in Ottoman custom included to Jew, Rum, and citizens. Thevenot's observation who marry with a Rum girl, contributes in terms of significant and real information. Also marriage is evaluated in Religious and Custom laws while every detail is mentioned.

Keywords: *Woman, Ottoman, orientalism*

¹Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü.

²Ronald, Jennings. 1973." Loan and Credit in Early 17th Century Ottoman Judicial Records: The Sharia Court of Anatolian Kayseri," *Journal Of the Economic and Social History of the Orient*, 18.

Marriage

In 16th and 17th centuries, marriage had proudly importance in the Ottoman society. Also, marriage was seen as civilized and judicial battle; that's why each partner could break because of the certain reasons.³ It cannot be mentioned that in Ottoman there were spinsters and unmarried men population. Also one important issue related to marriage is age. For travelers, marriage or deciding the marriage with others happens.

Result of the some religious and social apprehension. For instance, according to La Motraye, Turkish the young ones were married in early ages since they might try to follow youth adventures and distress their families because of the misdoubts.

Actually, all travelers agree with each other about limited relations before marriage contract. In other words, two people who do not have a legal relationship cannot meet. The meeting is not evaluated with pleasure on the society. It is probably that parents do not want to interact with any person for their children or it can be meant as flirt. Furthermore, it was seen as polygamy is not spread in Ottoman society in all travel books between 16th and 19th centuries.⁴ On the other hand, polygamy does not have a position as anomalous of values, ethics or laws of Ottoman, only is not accepted gladly. Also, especially in cities, if there is any social and economic inequality among the partners, polygamy might take a place thanks to attraction of property of men.

It is undoubted rule for marriage that while Muslim man can marry with a non-Muslim woman including to Muslim women, a Muslim woman might not be married with non-Muslim man. However, it can be possible in condition that non-Muslim man changes his religion and chose Islam. Actually, the reason of the religious rule is explained with a root that continues from father, so the children of the union must be continued as Muslim and serve the Islam. The clause is valid in form of marriage of Muslim man and a non-Muslim woman. Children must be grown by depending on Islamic rules and education. Parents set to marriage; as a matter of fact that young men move another place in order to get rid of undesirable weddings.⁵ Still, young girls were helpless more than men about the issue. In khadi regards, events which related to women who accept to be escaped are rarely run across. And also other rarely seen topic is that some women who are married when they still are of age yet since they come of age, want that the wedding is regarded as invalid.⁶ Besides, Surayıya Faroqhi mentions that polygamy is an exaggerated topic which is still-continuing in the society. It is undoubtable that marriage ceremonies have spread area in the topic which is observed by several famous travelers. For instance, Pietro Della Valle who is another important name presents worthy of note analyzes which are interested the tradition of marriage:

“Acceptation started at night. Every invited woman was coming with chest which is filling with various dresses. They were going out to change their dresses silently for each some minutes. Thus, mannequins were seeming like a catwalk show. I was seen a lot of thing in my life but I must confess that I had not seen women who put on excellent dresses and jewels. Also, dowery of bride is worthy of princess...”⁷ The custom is still lived today in Albanian traditions. Therefore, it can be said that cultures might present similarities between each other in result of the communication or interpretation of beauty and view.

³G. Üçel-Aybet, *Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları(1530-1699)*, İstanbul, 2010, s.119.

⁴Ortaylı, İlber, *Osmanlı Toplumunda Aile*, İstanbul, 2009, s.101.

⁵S. Faroqhi, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, İstanbul, 2014, s.129.

⁶Age, s.130.

⁷Pietro Della Valle, *Pietro's Pilgrimage*, s. 40.

Other significant point on the travelers' researches is forms of the marriages. In other words, in 17th century, in Ottoman, one of the other marriage types is called kayban or kebir. This type union was different from other types in terms of intention. Cornelius de Bruyn, who is Dutchmen traveler and being in İzmir and Istanbul for the four months in 1678, gives remarkable information about the type of the union. The context of the union is based on mutual expedience. In the marriage, man had proof the type if man stay away from their own house for a long time. The marriage was chosen from especially by European diplomats with local Rum daughters of merchants.⁸ English voyager Sandys, who visited in 1610 to Aegean islands, presents some interesting details based on the issue. According to Sandys, in Aegean islands, Rum merchants give their daughters twofold material value clause to European merchants rather than Rum groom entrants. Therefore, it can be thinkable that the marriage had been brought more advantages and prestige more local hymen. If the bride has children or became pregnant, her conditional husband had to lay claims to the children. Except that procedure, Christian men had not interacted with Muslim women. Even though the men had a bash to communication with Muslim women, punishment of the attempt meant death for the men. As far as Gülgün Üçel Aybet's research is concerned that final type marriage is with the slaves. For the wedlock, it can be said that properly equality is mentioned because men or women could be married with their own slaves who were endowed freedom by their owners. Otherwise, the conjugality was seen more divine from other types.

Other serious matter about the union is inheritance. In regard to Aybet's study, if husband die before his wife, the woman possesses to take back her dower. In contrast to the situation, if woman die before her husband, her trousseau pertains to her children if their father acknowledges. Some husbands have handed down all their properties and lands to only wives instead of sons. For the demand, it is significant that his wife has to have ability of regulation of the property. Other fundamental detail is that private landholders' daughter's inheritance rights. The group's right was limited in contrast to others. For instance, the same period in Bosnia law book, since the daughter become the successor of the property, while her father was alive, the daughter must be engaged in agriculture of her father. Other important interested point is that normally, house belongs to the leader of family, father. And after his death, the house is separated among his daughters, sons and widowed wife. However, while it is seen that husband and wife have ownership of their home, sometimes, only woman has the possession of the house. Besides, Aybet's study concerns that in 17th century, in court regards of Kayseri and Egypt, some remarkable examples were seen that, in family, women have inheritance right as much as men and the rights were practiced. Pursuant to interested documents, in the society, inheritance rights of women in marriage were put under protection of Ottoman law and Islamic law.

Divorcement

All pilgrims in 17th century touch upon divorce like marriage while woman life is mentioned. According to their ideas and observation divorcement is a right for Ottoman women; however, they criticize being more restricted of the right for women than men's. Thevenot who informs about marriage types in Ottoman society based on religious and traditional values called legally, kebin type and odalisque or belong to a cariya, continues with divorcement issue:

“Turkish men have the right of divorce their wives when they wanted time. For the transaction, it is enough that men go to kadı and say “Aley talak be talati” in a word “I leave from you”. If the men divorce their wives unjustly, they have to pay widower hood money to the wives. On the other hand, if the men are right about

⁸G. Üçel-Aybet, “The Legal and Social Positions of Women in the Ottoman Society in 16th and 17th Centuries,” *Acta Viennensia Ottomanica*, Viyana, 1999, s. 363.

decision of the leaving, they do not have to pay the money. Widower women just might marry after four mounts then the event. The reason of this is that in the four mounts women can understand their pregnancy, and if she is pregnant, know father of the baby, so lineage does not melt and the man have to wait birth of the baby. The father also has to feed the children. Moreover, if the man decides to re-marriage with the woman, or if the divorce happened with demand of the woman, re-marriage does not happen. For actualization of the event, the woman has to marry with another man. And so, old husband might demand the union after the end of new marriage.” For legal matrimony, the process is improved as the Islamic rules. As for the rest, women who married with kebin method do not have the typical procedures. In condition of the leaving, kadı does not have an active role, the man lies literal to the woman at choice. And if he does not want her, he dismisses the women by paying promised money to him and feeds the children that the woman breeds. Finally, in carıye way, men buy women as they want. Also, they might perform transactions to the women after man’s own heart. And they belong to women at choice in this manner. However, the traveler does not inform about leaving from carıya. It is possible that the process is similar to kebin but, end of the union, man does not pay any money, when Thevenot’s observation goes like this.

Women rights are protected by Ottoman law via courts. Similar events are related to divorce and women are mentioned in Evliya Çelebi’s famous travel book. For the sake of example, a story in the book mentioned that one man who loses his virility uses a medicine which increased androgen, and the man receives extreme sexual appetite and wants to sex with his wife again and again, almost ten times at one night. And then, the woman arrives the court and brings an action against her husband’s behavior by saying “I cannot stand”. However, the story has irony because of the conclusion. The court decides that the husband-wife can have intercourse with each other twenty times in one day. In a sense, victimization of woman is increased by reduplicating. On the other hand, the conclusion can be analyzed by taking into consideration of hyperbaton of Çelebi, the story also demonstrates that in the period, women can appeal to court and make a claim of injustice situation even if a private issue comes into question. To add more, Thevenot also approaches the topic from another point of view. For instance, he indicates that while husbands have right of divorce to their wives, women have the right only if their husbands do not fulfill their responsibilities to the wives such as procuring money of bread, rice, coffee, and Turkish bath twice a week. It follows from those that Ottoman women provide and guarantee their rights via court and being in the Ottoman courts shows that woman is evaluated as a citizen like man in front of kadı. Furthermore judicial opinions are used without breaking Islamic rules and Ottoman laws.

Appearance of Ottoman Women

In ottoman, appearance reflects tradition and differentiation in the society and also gives messages about ethnic and religious belongingness for wearer. Rig culture of women has more details than men. Meanwhile, every detail has a graceful meaning. Generally, travelers mentioned that the shirt is important part of the rigs. The shirts have pongee and superfine, liny fabric also narrowed cutting. Çakşır that is kind of the shalwar is also other significant piece of the whole, and the shalwars are made of expensive fabrics. Otherwise, kaftan and dresses are generally made of gold and silver inlaid brocade. Moreover, behind of the kaftans is looped thanks to hefty pearl or diamond button. And the rig covers up all shoulders and has a deep cutting view in breast proportion.

⁹J. Thevenot, *Thevenot Seyahatnamesi*, 2014, İstanbul, s.104,

In the part, shirts are seen sprucely and provide to be covered of breasts. On the other hand, another remarkable detail in the appearance is waist region. The region is enriched with jeweled or gold, silver inlaid leather belt. As an out rig, the women were wearing black, purple or red hijab and this rig had a fabric which was made of camel feather, velvet; and its sleeves were long and narrow as wrists. Actually, the appearance was adapted to winter airs. For winter, ermine and sable were stitched as lining of the rigs. Therefore, same view and convenience of seasons were provided on no account. For an example, Hollander traveler Cornelius de Bruyn who is located in Istanbul, December, 1678 tells about fug primed kaftan of the Ottoman women in the streets, and he relayed his observation by commenting, according to his regards, with the rigs show the women to good advantages, their pieces are about 300 or 400 gold. As Bruyn, Evliya Çelebi mentions the kaftans for the city women and adds that the women wear a tip to head via cheesecloth named Selamiye diba.¹⁰

Other important detail for the European travelers is that the women cover up head and face, and wear an ethereal veil which provides to remain open only eyes on the face. It is undoubtable that the act originates religious rules. Moreover, it must be repeated that attires in Ottoman present some meaning for wearer. And French pilgrim Thevenot's regard shows that in Istanbul, women who belong to family of Prophet are known with tiny green cloth in their veil. Related to the topic, Thevenot presents interesting observation. According to him, sometimes, when there is nobody around, the women want to be seen to men who they like by removing their veils on the face, but as a result of their acts, they chance to be birched and lost their honor.¹¹ It is possible to say that birching is because of zina in Islam in case of becoming four witnesses. Beside Turkish women, among Ottoman women, Jewish, Rom, and Christian ones present a various view for the travelers. To begin with Rum women, their clothes style shows similarity with Turkish women. According to studies, differences among cities play an important role for the women's cloth preference depend on economically. For instance, while in Istanbul, women who have middle class economy in society, wear more basic fabric appearance such as violet gown and heading, in Pera, Genovese Rum women are distinguished with rich and black fabric from İstanbul ones.

Thirdly, beside Jew women wear like a Turkish woman, hair shapes and their ornaments are difference from Turkish.

According to the quotation, it can be said that costume quality and details give message about the economical hierarchy as; the palace, ordinary, city and peasant women; but the common point is that ottoman women import their dress and garnish. For the sake of example, if a woman has economical comfort, she wears jewel inlaid frontlet, if she has not the comfort, she chooses only gold and silver inlaid frontlet, or she is a poor seriously, she use inlaid hankey. Jean du Mont adds that even though wife of shoe repairer is not seen without frontlet. And it is other important detail about the topic, choice of the costume designates geographical

¹⁰Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul*,2013 s.309

¹¹Thevenot, *Thevenot Seyahatnamesi*,2014, İstanbul, s.106.

features. For instance, in İzmir, women wear white hijab resulted from the climate because other colors such as purple or black suffer heat of sun more than other colors. Another significant information is interested with make-up of the women. As Europe, Ottoman women give important position to make-up for their style. Famous huge eyes of them, become more apparent thanks to kohl (is named in Turkish as sürme). Also, they paint their brows after eyebrow plucking. Moreover, according to studies, they used red dye which provides from mix of red and cream tatar for their lips and cheeks, and Sandy praises Turkish women's beauty, pureness and kindness. Actually, with the names, Ottoman traveler Evliya Çelebi gives some observation about women in Kasımpaşa, and says that the women are very beautiful and reason of the condition is related to city's air and water. According to European travelers such as Sandys, Jean du Mont, Jean Thevenot and also Evliya Çelebi are important names mentioned Ottoman women and their general comments harbor admiration and interest.

Ottoman Women In Social Domain

This part that concerns areas of the women for enjoyments in their daily lives shows that picnic areas or mesire areas in Turkish literature, Turkish bath, festivals, dinner walk, rest in pavilions and their gardens for palace members, women meetings take important place in their joy or act understanding. Moreover, thanks to the areas, the European travelers find to describe as from their beauty to relation with men except their husbands or fathers. Actually, professions almost are related to women who have no value status in the society in terms of economic. For instance, while roman women earn money as pendulum in palace or other fests, weddings, other women provide their bread as unauthorized hunting by visiting palace women. Addition to the occupations, opening a bazaar for only women buyer in Bursa and İstanbul considers that there is a women group as entrepreneur in the society and Empire gets the opportunity in order to exhibit their hold works and put on the market. Similar bazaar is seen as Avret Bazaar in İstanbul on observation of Evliya Çelebi . On the other hand, in Ottoman tax records in 17th century show that there are important women names that have house and land even so the wealth stays from their dead husbands. It is understood that the women could live without need of the men, and they could manage their lives. In departments of education, although the travelers do not argue any information, secondary research as Suraiya Faroqhi and Cemal Kafadar talk about Piri Hanım and Asiye Hatun and their resolution to religious education in the period. Additionally, it is interesting information in her study is that there are many anonymous women writers in 17th century. It can be said that, in the period, Ottoman women have the goods as being writer.

Except of the examples, in the related travelers do not mention about education of Ottoman women in details. On the other hand, it does not mean that ottoman women are not educated. In local studies, there is information about Ottoman education system included of women. The system starts with Sıbyan schools and continues accordingly attitudes of family and professions of the women. Palace education becomes topic to famous studies around the world until today. It is absolute that Ottoman women's position of the society and reinforcing the position are also related to the women's family and their attitudes.

Ottoman Palace Women

It is undoubtable that Ottoman women space can analyze not only under the mentioned topics. It can be also evaluated in terms of various specific arguments, and the condition has been open for discuss by through. Palace women are the top topic on the list that is most spoken issues about the Ottoman. Actually, while some interested people tell Ottoman women who spend their all-time by enjoying, drinking, flirting or present themselves as sexual items to palace men, others show the women as an ideal and model typical character on the society. It is certain that the approaches determine the comments with their feelings to Ottoman. If it is determined that on the related research, European travelers have a significant contribution. Also it can be said that the contribution is more regardless than Turkish researchers at least for 17th century. While Evliya Çelebi is remembered for the period, Europe does not only one name, it can be listed such as Tournefort, Thevenot, Robert Withers, Claes de Ralamb. Especially, Robert Withers who is a government officer came to İstanbul with ambassador of English in 1610, gives remarkable place for women in palace indirectly. He indicates that he writes the reports depending on what he hears from attendants in the palace and his sights. He begins the part of the research by saying that only one sir and others are captive. If the title is clarified, he associates sultan with state. And in terms of the idea, sultan is state and also has others who are under his sovereignty. The system is based on the idea that sultan's acts always have good intention what he did. By depending on the trust, people who are named as 'kul' might give up their lives if it is necessary or sultan wants. Therefore, for place like that, to mention from wide rights and freeness have serious difficulty. On the other hand, it does not mean that sultan is not investigated by any people or any authority. Religious and customary law or in other words, sharia and örfi rules might play an important role in order to control sultan's decisions. And the authority can interfere dominance of sultan for every space and even sultan might lose his life if his decision has contrarian to sharia or customary rule. Despite all of them, state and sultan address to be man and patriarchy like other imperial managements.

Furthermore, Withers evaluate the women by separating two parts as old and new palace. Members of new palace is titled as virgins who set for Sultan, Sultan (Queen), other sultans who interact with Sultan directly, and daughters, sisters and aunts of his, late sultan's wives and children, Jew women who make mediation between sultans who are view of his and named Haseki¹², and external world of palace. To beginning, virgin women are mentioned on the research that the women are shot down because of their beauty, came from foreigner lands or stolen. Also after the women are educated in terms of etiquette, playing an instrument, singing song, dancing in Enderun, they are presented to Sultan as a gift. Moreover, they become Muslim and Kethüda or housekeeper interest with them, groups in terms of their temperaments. Not to be a fooling among the virgins in nights, after all ten virgins, one old woman sleep and the room is lightened during the night. It is evaluated as a security in Harem. Their areas present opportunity

¹²Haseki means that although she is among favorites of sultan, also gives baby for him, first women of the sultan is deserving of woman sir (Kadın Efendi). And Sultan might emerge sexual intercourse or other interactions if Sultan accepts the condition.

and need for them such as baths or hamams, various rooms in order to sewing, and keeping wares, boxes which have importance. Else group in the area pour oneself into going to school, learning grammar of Turkish if they want, sewing and playing an instrument. For enjoyment, they generally walk in garden of palace. Actually, the group spends their time with women teachers by always learning, and progressing. When sultan demands a new woman, he says to Kahya Kadın, and she chooses best virgin among them and set her to Sultan. Having a baby, especially son, result of the intercourse means upper position on palace for the woman. In other words, the woman takes up an appointment from ordinary girl in Harem to Sultan. And the assignment wins a formality with organized celebrations and feasts. If she is first favorite of Sultan, with the birth, might become Queen and it is means extensive revenue, respectability and luxury for him. Moreover, English reporter points that other women of Sultan, Hasekis also are not in need of money, place, and food. For each other, special rooms are adjusted. In addition the advantages, their relations bear by performing. According to Withers records, while the women act with each other politely, meanwhile, they feel malignancy against other Hasekis; because they are afraid of becoming more habib by Sultan for others, that is to say as jealousy. Among the women, advance to opportunity and respectability is possible with death of Sultan's first son, successor. In other words, if the successor dies, rapidly, second Haseki's first son substitute as a successor. Therefore, the Haseki becomes new Sultan or Queen. Meanwhile, mother of died successor loses her advantages of the position and its yields such as revenue, privileges, respect and like those. It can be said that she lows to Haseki position from Sultan.

Other important issue as interested with the title contrast marriage as before 17th century and the period. For instance, before the period, Sultan who marries to Padishah was married with magnificent ceremony, on the other hand, in 17th century, the custom is blocked and woman accepts to marry to Sultan without any ceremony and kebin or wage for bride if they divorce. Actually, beside the new system, a real witness report is set named Hücçet and in the report, apart from agreements of the marriage, income that is provided by Padishah to Sultan, is written how many he wants. Also the condition is applied for Sultans. Withers on the part, mentions interesting detail belong to the period. The detail is that Padishah's wedding is not wanted last terms because new Sultan means to become new partner who is the next Padishah in terms of economy and administration. Sultan in palace has respectful position and a lot of men under the command of him. Kızlarağası and eunuch are only one of them. On the other hand, palace women are not only limited Haseki and Sultan, sisters, daughters, and aunts of Padishah are other important and effective characters of the palace. Actually, until they are married by Padishah, live in the same luxury, deluxe order. Moreover, the life's comfort is guaranteed also after they married. According to the research, when the women leave from the palace, a chest which is full of valuable dresses, jewels, and money are given with Padishah's command. And also, other significant valuable appliances are procured for the women for leading a comfortable life. Other important issue which is related to marriage is that when favorites of Padishah among the mentioned women marry, Padishah presents cariyes, captives and eunuchs as a wedding gift to the women. And also their houses are designed, paid their men's income by Padishah. Addition to the generosity of him, if they are married with bureaucratese man such as pasha, and his economic position is not enough for luxury life, Padishah provides a valuable house for them. The weddings for all of them emerge to the accompaniment of certain rules. For instance,

¹³Robert Withers identifies the chest as *çeyiz* and also indicates that *çeyiz* means *drohama* in English society.

husbands of the women gives a bride wealth obligation to their wives.¹⁴ Actually the bill concerns with hundred thousand coin, valuable dresses, jewels, and also other ornament items.

After the wedding, the women can visit the palace if the Padishah lets the visitation. Except of the condition, the women cannot meet to any men, can only women and the meeting generally happens when they come to palace. If the issue seems as lack of freeness, the sultans who are wives of pashas, see sir treatments by their husband, and do not hold off from command, affront to the men. Additionally, their position is understood from dagger which is carry on sash and has jewel ornaments, the dagger also presents the women's privileges and hegemony based on palace. However, in the marriage, decision of separated living belongs to Padishah allowance. Divorcements generally resulted in death of the pashas resulted from Padishah's command, and therefore, they have obedient attitudes and treatments against of the wives. It can be said that Padishah has a ruler role in the marriage as a kadı.

As for the rest, if they are not favorites of Padishah, continue to live other virgins. Also, their dream that becomes chosen by Padishah does not happen, are sent to Old Palace. In the new order, lady of the palace manages the marriage issues as Padishah. With her allowance, they can marry and take away dower which concerns their cumulative money thanks to their incomes and gifted items by Hasekis. On the other hand, in aids, servants take gift these two fabrics for dress, twenty pique canvas for underclothes and silk fabric also for dress from Padishah. Not only servants, Sultans and Hasekis accept as gifts such as jewel, valuable fabrics. Actually, for pashas, giving a gift to their wives provides to dignity on eyes of Padishah. While Withers touch on the children and wives of dead Padishah, some clues are observed. For example, if the Padishah dies, Hasekis and Sultans lose their positions and privileges in term of the Padishah. And while they are sent to Old Palace, daughters and sons of the dead Padishah, continue to live in the palace. Then they grew up in the same order and treatments. As an example, when daughters are married, Padishah obtains detailed information about the groom's economical, and dignity condition, also have to aware of mihir reserves. Therefore, the groom is seen among of the respectful and successful pashas.

Actually, when examining to Ottoman sultans, their unions with state dignitaries appear like going right. For the sake of example, Evliya Çelebi was enunciative of Melek Ahmet Pasha's mourning because of his wife's death. He tells that the Pasha has intense sorrow after his wife who dies while bearing a child. Then, Köprülü Mehmet Pasha who is one of the important names of the period offers to marry with another woman to Melek Ahmet Pasha. However, the Pasha answered the proposal by saying as he prefers death rather than marriage with another woman. The observation of Evliya Çelebi who is famous Ottoman traveler in the 17th century gives some especial messages about palace wedding's getting of course.

For the palace women, it can be said that social acts generally happens in palace. Outside of the palace, they leave from palace with Padishah and enjoy, having a rest and feast in various pavilions and their big and shipshape gardens. Secondly, in some related records mention that some enjoyments or festivals which public join, are watched by the palace women in a high sofa and in back of tulle curtain. Thirdly, meeting among bureaucratic women carry a critic role for present their position because they must act to deserve their status in palace. In the research, related notes take a place. Especially, Madam Lady Montagu provides remarkable observations about experiences of the women. According to him, less status is reason for more relaxed in the areas. On the other hand, hamam has significant cultural, traditional role on the palace. Actually, depend on the wealthy and nobility, every room has a bath based on the status of owner. For

¹⁴The bills is named as *Mihr-i muaccel* and *Mihr-i müeccel* on the research.

instance, in research of Gülgün Üçel Aybet, Thevenot, Nicolas de Nicolay, Suraiyya Faroqhi speak to the topic under general social areas for Ottoman women expect of palace women. One point separates the women from the rest, is that their baths, hamams build in their pavilions or palace. And they have wide servant and comfort than others. However, like ordinary women, palace women's social areas have serious privacy. According to Thevenot, except of husband and some eunuch, anybody cannot enter there. Also, for hamams, the privacy is preserve by taking repressive measures. Other significant detail is told by Jean du Mont, he speaks that in 1691, in important names' palace and mansions do the honors for dancing practices. According to him, in the areas, men dance teacher give lesson for men and woman dancers teach to women in different part. Women who learn dancing dance in women meetings, their friends weddings. Additionally, motions of the dance are not observed easy because of their dress style.

It might be understood that social stratification in the palaces is organized depend on various relations. Marriage is one of the certain relations for every woman. For instance, a woman who come to palace as cariye or captive, but she might deemed worthy of marry with a pasha even to be Sultan like Hurrem Sultan. Suraiyya Faroqhi analyzes the issue by taking advantages of various related reports. For example, while Guitierre Pantoja who is a Spanish noble and performs a duty as page in Ottoman, leave from palace, he is married with a cariye named Alime and a Russian, force of circumstances. In terms of Pantoja's status, the marriage can evaluate a chance for the cariye.

Final part of the reports interested to palace women tells punishments issues of the women. For virgins, if they do not obey the rules, firstly are punished by head of female servants (kalfa) by beating seriously. When it is understood that the women continue the wrongdoings, they are sent to Old Palace with command of Padishah, and they are alienated, lose every opportunity. Secondly, witchcraft and other similar crimes become reason for more serious punishments. The women throw overboard with their corded feeds and hands by being put in sack at night. Therefore, if they want to be wealthy and valuable, have to be obedient, trusted, attended and honest for Ottoman laws. Even Ottoman palace women issue has most privacy than others, thanks to Robert Withers and Albertus Bobovius, deep sights emerge. Also with other pilgrim's contributions, under the same titles, Ottoman palace women and their customs, tradition, rule related marriage, divorcement, and punishment in situation of the rules violation and their rest and joy understandings such as dancing, joining women meeting, festivals, plays, pavilions, walks, bathes are enlightened in the study. In result of the analyses, it can be said that every Ottoman woman does not lose herself in daily house works, if the woman has economic opportunity, she might become entrepreneur also in men's works successfully especially during 16th , 17th , and 18th centuries.

¹⁵G. Üçel-Aybet, *Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları(1530-1699)*, İstanbul, 2010, s.169.

¹⁶S. Faroqhi, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*, İstanbul, 2014, s.126.

¹⁷S. Faroqhi, 2014,s.151.

BIBLIOGRAPHY

PRIMARY SOURCES:

- Bobovius, Albertus, Topkapı Sarayı'nda Yaşam, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2012.
- Busbecq, Ogier Ghislain de, Kanuni Devrinde Bir Sefirin Hatıratı(Türk Mektupları), İstiklal Matbaası, Ankara, 1953.
- Careri, Giovanni Francesco Gemelli (1699).Giro Del Mondo, Parte Prima, Staperia di Giuseppe Roselli Naples; Googlebooks.
- Evliya Çelebi, Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul (1. Kitap- 2. Kitap), Hazırlayanlar: Seyit Ali Kahraman – Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Galland, Antoine, İstanbul'a Ait Günlük Hatıralar, Türk Tarih Kurumu, İstanbul, 1998.
- Kafadar, Cemal, Rüya Defterleri- Üsküplü Asiye Hatun, Oğlak Yayınevi, 1992.
- Ralamb, Claes, İstanbul'a Yolculuk (1657-1658), Kitap Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Thevenot, Jean, Thevenot Seyahatnamesi, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Tournefort, de Joseph, Tournefort Seyahatnamesi, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.
- Von Hammer, John, Osmanlı Tarihi 1-2, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2005.
- Withers, Robert, Büyük Efendi'nin Sarayı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2010.

SECONDARY SOURCES:

- Altunbay, Müzeyyen, the Perception of Woman in Ottoman Empire in Foreign Travelogues Between 16th and 19th Centuries, The Journal of International Social Research, Vol. 8, 2015.
- Brummetti Palmira, Thompson Newell, Katherine, A Young Man's Fancy Turns To "Love"?: The Traveler's Eye and the Narration of Women in Ottoman Space (or The European Male 'Meets' the Ottoman Female, 16th – 18th Centuries), The Journal of Ottoman Studies, İsam, Vol. 40, 2012.
- Cebeci, Dilaver, Evliya Çelebi ve 17. Yüzyıl Osmanlı Toplumunu, Bilge Oğuz Yayınevi, İstanbul, 2009.
- Çolak, Songül, BİR İngiliz Hanımefendisinin – Lady Montegu- Gözüyle Osmanlı Kadını, Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute, Vol. 7, 2010.
- Dönmez, İbrahim Hakan, The Ottoman Women as narrated by one Local and one Western Traveller: A Comparative Analysis, History Studies- International Journal of History, Vol 5, 2013.
- Faroqhi, Suraiya, Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kıvrım, İsmail, Divorce Events in 17th Century Ottoman Society (Ayntab Case Study: Talak, Muhala'a and Tefrik), Journal of Gaziantep University Social Sciences, 2011.
- Sancar, Aslı, Ottoman Women- Myth and Reality, New Jersey: Light Publications, 2007.
- Tezcan, Hülya; Delibaş, Selmi; Rogers, John Michael.1980. Topkapı Sarayı Museum, Textilien.
- Uysal, Mehmet & İlya, Didem, The Ottoman Woman in The Sight of English Women Travellers, Harvey and Garnett, Journal of Avrasya International Research, Vol. 3, Türkiye, 2015.
- Üçel- Aybet, Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530-1699), İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

SELÇUKLU DEVLETİ VE OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA KADIN KIYAFETLERİ

Zöhre Özlem KARAGÖZ¹

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu'nun, son demlerine kadar sürdürdüğü hoşgörü politikası sayesinde yüzlerce farklı kültür bir arada yaşayıp gelenek ve göreneklerini sürdürebilmiştir. Osmanlı Dönemi'nde en çok ilgi çeken ve araştırılan konulardan biri savaşlar ve siyasettir. Ancak bunların dışında sosyal yaşam da oldukça merak edilmiştir. Sosyal yaşam denilince yalnızca eğitim sisteminin nasıl olduğu, askeri düzenin nasıl işlediği, ticaret gibi konular anlaşılmaktadır. Ancak bu görüş oldukça eksik ve yetersizdir. Kadının ve erkeğin toplumsallık içindeki yeri, üstlendikleri görevler ve giydikleri kıyafetler kültür içerisinde benimsenmiş olan etmenler hakkında bilgi edinmemizi sağlar. Kıyafet konusu önemlidir çünkü bir insanın kıyafetine bakılarak saraydan olup olmadığı, hanedan üyesi olup olmadığı veya söz konusu olan bölgeden birisi olup olmadığı hakkında tahmin yürütülebilir. Saraylı olduğunu belirten kumaş ve simgeler taşıyan elbiseler, sultanlar ve valide sultanlar için özel getirtilen takılar, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı İmparatorluğu, Kıyafetler ve kadın.*

ABSTRACT

In The Ottoman Empire, hundreds of different cultures came together as one to live and carry on the different clothing statements due to tolerance policy of The Ottoman Empire. In The Ottoman Empire's history, the most interesting and most researched topics would be the wars and the politics of the time. However besides from these, another thing people were curious about was the social life in The Ottoman Empire. Social life does not only mean how the education system works, the military order, or the trades. The women and men's responsibilities, tasks, and the clothes they wear in society, are all important because by looking at someone else's clothing you could tell if they were from the palace family, the area around or not. People could tell you were from the palace due to the fabrics, symbols on the clothing and accessories, that were specially brought to the Sultans. We will carry on seeing these at Selçuklu and The Ottoman Empire history.

Keywords: *The Ottoman Empire, clothes and women*

¹Yeditepe Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Lisans Öğrencisi

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın kılık kıyafetleri yaşanan dönem hakkında bilgi vermektedir. Bu konunun iyi anlaşılabilmesi için genel olarak giyim tarihine bakmak gerekir. Çünkü Osmanlı kadın giyiminde hem Selçuklu Dönemi'nin hem Arap kültürünün izlerine rastlanmaktadır. Türk kıyafet tarihinin en eski kaynakları, Orta Asya'da arkeolojik kazılarda bulunan belgelerin ışığında aydınlatılabilmektedir. M.Ö. 100'lü yıllarda yazılan kaynakların okunmasıyla beraber Türklerin o dönemlerde el tezgahlarında yünlü, pamuklu kumaş ve halılar dokudukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca Çin'den ipekli dokumaların geldiği anlaşılmıştır.² Asya'da başlayan ve Anadolu'ya çeşitli yönlerden ulaşan göçler birçok savaşın yanı sıra birçok köklü kültürün birleşmesini de etkilemiştir. Asya'dan hareket eden 24 Oğuz boyunun önemli bir bölümünden ailelerin Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleşmeleriyle birlikte, geleneksel giyim önem kazandı. Çünkü bu boyların hem ortak bir kültürel kimlikleri hem de tek tek kendilerine has sembolleri, kıyafetleri ve giyimleri bulunmaktadır. Bu semboller gündelik yaşamın içerisinde oldukça yer tutardı. (Örneğin halı ve kilim desenlerinde, çadırlarda, atlarda ve takılarda.) 10. yüzyılda, Türkistan'dan başlayan ve Anadolu'nun her yerinde ana yollar üzerinde kurulan kervansarayların temel amacı ulaşım ve ticareti sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında, kervansarayların kıyafet geleneklerinin yaygınlaşması açısından önemli olduğunu görebiliriz. Selçuklu Dönemi'nde, Kayseri çevresinde Yabancı Pazarı düzenlenirdi. Orada atlas ve sakallat³ kumaşlarından yapılmış elbiseler, kunduz, deniz köpeği kürkleri, burtas kürkleri satılır ve alınırdı. 1226 yılında Erzurum'dan Tebriz'e 200.000 baş koyun ihraç edildiği yalnız Malatya'da sof dokuyan 12.000 tezgahın bulunduğu bilinmektedir.⁴ Selçuklular döneminden kalan belgeler geleneksel giysi sisteminin canlı olduğunu göstermektedir. Selçuklular ve sonrasında Beylikler döneminde dokuma üretiminin göstergesi olan kumaş, halı ve kıyafetlerden elimize ulaşanların birçoğu günümüzde Topkapı Sarayı'nda sergilenmekte ve bu ürünlerdeki geleneksel süreklilik açıkça izlenebilmektedir. Türklerin Anadolu coğrafyasına yerleşmesiyle beraber kıyafetlerde, hem kumaş hem de desen açısından çeşitlilik gözlenmiştir. İklim değişiklikleri moda hayatına zenginlik kazandırmış ve her koşulda kullanılabilir kıyafetler üretilmeye başlanmıştır. Anadolu Selçuklu döneminde kış aylarında kullanılmak üzere, elbiselerin astarlarında kürk kullanılmaya başlanmıştır. Aynı dönemde mendil, eldiven gibi ürünler de kullanılmaya başlanmıştır. Çok sayıda el işlemesi ve nakış gibi çözümlerle zenginleştirilmiş olan Selçuklu Dönemi modası, Anadolu'ya kazandırdıkları mimarinin zengin örnekleriyle arasında mükemmel bir paralellik göstermektedir. Selçuklu giysilerindeki üzerine özenle düşünülmüş çözümlerin savaşçı kıyafetlerinde bile uygulanması o dönemde moda ve kılık kıyafetlere verilen önemi ile statü bakımından değer taşıdığını açıkça göstermektedir. Asya Türk kıyafetinin en önemli unsurlarından biri olan süslü kemerler de Selçuklu döneminin bir simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman içerisinde bu kemerler askılı çanta olarak da kullanılmıştır. Ayrıca pek çok çizme ve çarık türü üretilmiş ve bunlar da çeşitli işlemlerle zenginleştirilmiştir. Tüm bu bilgiler Selçuklu döneminde modaya verilen önemi gösteriyor. Selçuklu döneminde kılık kıyafetlerin gündelik yaşamın yanı sıra siyaset yaşamında da önemli olduğunu biliyoruz. Örneğin, hakimiyet sembolü olan hilatların arasında elbise-i kaftan da olduğu bilinmektedir. 1068 yılında Sultan Alparslan'a Kafkas zaferi sonunda hükümdarlığına

²Prof.Dr. Önder Küçükırmman, *Türk Giyim Sanayiinin Tarihi Kaynakları*, s.19, GSD Dış Ticaret A.Ş. 1996

³Bağdat ve çevresinde dokunan kırmızı, mavi renkte altın işlemeli altın kumaştır.

⁴Nurhan Atasoy, *Selçuklu Kıyafetleri Üzerine Bir Deneme, Sanat Tarihi Yıllığı IV,1970-1971,İstanbul*

devam etmesi karşılığında sunulan hediyeler arasında altın ve gümüşle işlenmiş olan çeşitli türde 500 elbise bulunmuştur.⁵ Aynı kaynaktan hareketle, Sultan Alparslan'ın tahta çıkmasından sonra Abbasi halifesinden adına para basılmasını, hutbe okunmasını ve Sultan olduğunu gösterecek semboller taşıyan hilat istediği anlaşılmaktadır. Halife bütün istekleri yerine getirmiş ancak elbiselerin üretimi için gereken sanayi tesislerinin ve aletlerin hazırlanması için uygun zaman ve paraya ihtiyaç olduğunu bildirmiş, buna rağmen baskılar sürünce elbiseler saray imalathanelerinde parça parça yapıp Selçuklu hükümdarına gönderilmiştir. Bu elbiseler için kullanılan kumaş altın ve gümüş tel kullanılarak üretildiğinden oldukça değerliydi. Öte yandan, Selçuklu sultanlarının hediye olarak elbise alıp verdikleri bilinmektedir. Buna kanıt olarak; 1087 yılında Melikşah'ın kızı Mehmelek Hatun'un Türk geleneğine göre yapılan evlenme töreninde 130 deve yükü çehizi ve 72 katarın taşıdığı 12 sandık hazinesi, atlas, diba ve ipekli elbiseleri gösterilebilir.⁶

Selçuklu döneminde kadın ve erkek kıyafetleri genellikle cübbe ya da uzun ve geniş etekli, dar kollu ferace biçimindedir. Ferace⁷ aynı zamanda Osmanlı dönemi kadınlarının en yaygın kullandığı üründür. Bu geniş elbiselerin etek uçları kemere sokulmaktaydı. Böylelikle kadınlar daha rahat yürüyebiliyorlardı. Bu açıdan Selçukluların, Orta Asya giyim sistemini Anadolu'da da sürdürdükleri görülmektedir. Kaftan, mintan⁸, elbise, hırka, üç etek gibi günlük giysiler yanı sıra savaşçılığın koşullarına uygun giysi sistemleri de kullanılmıştır. Şalvar, çakşır⁹, potur¹⁰, çarık¹¹, terlik, dolak¹² da bu sistemin ürünleriydiler. Bunları adeta tamamlayıcı nitelikteki geleneksel başlık ve saç biçimleri de görülmektedir. Aslında Türk geleneklerine göre saç hem erkek hem kadın için bir süs anlamında biçimlendirilmiştir. Erkeklerde saç yiğitliğin bir sembolü olarak kabul edilmektedir.¹³ Selçuklular, Asya geleneklerini Anadolu'ya aktarırken, İslam kültürünün etkisiyle yeni sentezlere de ulaşmışlardır. Bu sentezler mimariden başlayıp her türlü üretimde görülmektedir. Bu sentezler dokuma ve giyimde de yeni tarzlara yol açmıştır. Böylece, Anadolu'da bir anlamda yeni bir modayı Selçuklular yaratmıştır. Kumaş desenlerinde yeni tarzlar ortaya çıkmış, bunları yaratan sanatçıların da göçlerle yer değiştirmesiyle giysi geleneklerinde yeni sistemler ortaya çıkmıştır. Selçuklu döneminde başlayan bu değişimin hem geleneksel yönleri hem de yeni modanın ürünleri olan giysiler doğrudan Osmanlı İmparatorluğu'nun moda anlayışını doğrudan etkilemiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kıyafet modasında büyük ölçüde Selçukluların izlerine rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra Osmanlı'nın zenginliği özellikle hanedan üyelerinin kıyafetlerinden ve takılarından anlaşılmaktadır. Günümüzde halen Osmanlı kadınlarının nasıl giyindiği, hangi takıları taktıkları, hangi kumaşları kullandıkları ilgi konusudur.

⁵Nurhan Atasoy, *Selçuklu Kıyafetleri Üzerine Bir Deneme, Sanat Tarihi Yıllığı IV,1970-1971,İstanbul*

⁶Özden Süslü, *Tasvirlerle Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını, s.35,1989,Ankara*

⁷Osmanlı İmparatorluğu ve Selçuklu Devleti'nde yaşayan kadınların çarşaftan önce giydikleri üstlüktür. Bu elbise uzun kollu, yakasız, bol ve siyah renkte pardesüye benzeyen yere kadar uzanan elbisedir.

⁸Gömlek üzerine giyilen kollu yelek

⁹İnce kumaştan yapılmış şalvarı.

¹⁰Dizkapağına değin geniş olarak inen, arka yanında büzgüleri çok, dizkapağından aşağıya gelen yeri dar bir tür pantolon.

¹¹İşlenmemiş siğir derisinden yapılmış, kenarlarında açılan deliklerden deri şeritler geçirilip ayak üzerinde bağlanarak giyilen pabuç.

¹²Tozluk yerine kullanılan ve ayak bileğinden dize değin dolanan, ensiz ve uzun, yün kumaş parçası.

¹³Özden Süslü, *Tasvirlerle Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri, , Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını, 1989,Ankara*

Zevkli seçimleriyle saray kadınlarının kıyafetleri her zaman beğenilip, dikkat çekmiş, merak edilmiştir. Özellikle seçtikleri kaliteli kumaşlarla dokumacılığın gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. O dönemde kıyafetlerin uzun, bol ve işlemeli olması önemliydi çünkü bu elbiseler daha heybetli ve zengin gösteriyordu. Kaftanların Osmanlı kıyafetlerinde yeri ayrıydı. Kadın ve erkek genelde her kıyafetin üstüne yakıştırıp giydikleri özel simli işlemeli bazen kenarları kürklü azamet göstergesi **kaftanları** giyiyorlardı. Osmanlı kadınları elbiselerinin hangi kumaştan yapıldığına da önem vermişlerdir. Bunlar arasında; kemha (brokar)¹⁴, çatma¹⁵, seraser¹⁶, diba¹⁷, kadife¹⁸, atlas¹⁹, seren²⁰, selimiye²¹, kemha²², gezi²³, hatai²⁴, sof²⁵ ve çuha²⁶ bulunmaktadır. Bunlar arasında çuha yüzyıllar boyunca hem yerli olarak üretilmiş hem de ithal edilmiştir. Yaşlı ve dul İstanbul kadınların delikanlıları elde etmek için çuha elbise diktirdikleri bilinmektedir. Çuha veya abadan kesilen kolsuz, vücuda sınıksız yapışan ve önden çapraz kavuşan bir yelek türü olan Fermene kadınlar tarafından oldukça tercih edilmiştir. Osmanlı kıyafetlerinde bir diğer önemli özellik ise desenlerdir. El işlemleriyle yapılan çiçek desenlerinin ve her bir motifinde ayrı bir sanat vardı. En çok kullanılan desen Lale motifidir. Lale motifi günümüzde de Osmanlı İmparatorluğu ile bütünleşmiştir. Osmanlının laleyi çok sevip kullanmalarının nedeni, Lale isminin “ebced” hesabında Allah ismine tekabül etmesidir. Ediplerce lale “Yaratıcının” yaratıklarına tecellisiydi. Aynı zamanda lale Arap harfleriyle yazılıp tersten okununca Osmanlı İmparatorluğu'nun simgesi Hilal ve Ay olmaktadır.

Osmanlı döneminde giyim ürünlerinin isimlendirilmesinde ve tanımlanmasında değişik yollar izlenmiştir. Bazen üretildiği bölge bazen geleneksel kaynaklar, bazen de insanlar ürünlerin isimlendirilmesinde rol oynuyorlardı. Mercan terliği de buna bir örnektir. İlk kez 15. ve 16. Yüzyıl arasında İstanbul'da Mercan semtindeki pabuç atölyelerinde üretilmiş olan bu terlikler halk arasında “mercan terlik” adını almıştır. Hem kadın hem erkekler tarafından giyilen ve yaygın olan bu terlik topuksuz, yanları ve arkası açıktır. O dönemin bekar kadınlarının en büyüklerinden sekiz tanesi Mercan'daydı. “Mercan odaları” olarak anılan bu hanlardaki pabuççu bekarları bu bölgenin pabuç üretimi geleneğini kurmuşlardır. Bu terlikler yüzyıllarca bu bölgede üretilmiştir. Gerek evlerde gerekse günlük hayatta çarşı hamamlarında bile kullanılan bu terlikler Osmanlı döneminde en yaygın ürünlerden biri olmuştur.

¹⁴Üzeri hafifçe tüylü bir ipek kumaş türü.

¹⁵Bir tür kadifedir. Çatmanın kadifeden farkı, zemine nispeten çiçeklerinin veya süslemesinin havının daha yüksek olmasındadır.

¹⁶Çözümlü ipek, atkısında altın alaşımlı gümüş veya doğrudan doğruya gümüş tel kullanılarak dokunan kumaştır. Osmanlı'nın en itibarlı kumaşı seraserdir.

¹⁷Altın ve gümüş alaşımlı telle dokunmuş ipekli kumaş

¹⁸Çözümlü ve atkısı ipekten olan havlı bir kumaştır.

¹⁹İnce ipekten sık dokunmuş, düz renkte, sert ve parlak bir kumaştır. Genellikle kırmızı renkte dokunurdu. Atlas, tel adedine ve dokunuşuna göre kıymetlenen bir kumaştır.

²⁰XV. yüzyılın ikinci yarısından sonra görülen ve ipekle dokunmuş bu kumaşın motiflerinde sırma ve tel yerine sarı ipek kullanılmıştır. Genellikle zemini güvez renk ve kendinden desenli olup üç renkli dokunmuştur. Çiçeklerindeki verevine çizgiler kumaşa işlenmiş hissini vermektedir. Çiçekli olanına “serenk”, beneklisine “şahbenek”, düz olanına ise “sade seren” denir.

²¹Çözgü ve atkısı ipekten olup umumiyetle boyuna yollu ve küçük çiçeklidir. XVIII. yüzyıldan sonra dokunmaya başlayan ve Üsküdar'da Ayazma Camii civarındaki tezgâhlarda imal edilen bu kumaşa Selimiye adı verilmesi, III. Selim devrinde o semtte Selimiye Kışlası'nın yapılmasına tekabül etmektedir.

²²Çözgü ve atkısı ipek, üzeri hafif tüylü bir kumaştır. Genellikle döşemelik olarak kullanılan kemha dokunduğu yere göre adlandırılırdı. İstanbul Kemhası, Bursa Kemhası gibi. Avrupadan getirilenlere kemha-i frengi denirdi.

²³Çözgü ipek, atkısı ipek karışığı iplikle sık dokunmuş harelî bir kumaştır. Çözgüye nazaran atkısı birkaç kat ipek ve iplikle karışık ve bir arada dokunduğundan atkılar, ince çözgüler arasında kalın olarak farkedilmektedir. Kumaşın haresi, dokuma işleminden sonra iki kızgın silindir arasında ezmek ve sürtmek suretiyle elde edilir.

²⁴İpek ve klaptanla dokunmuş sert bir kumaş türüdür. Çözgüsü ham ipekten olup kumaşa istenilen sertlik bununla verilmiştir. Atkısı ise bükümlü iki ipek telli ve bir klaptan*lıdır. XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra rastlanan bu kumaştan genelde padişahlara dış kaftan yapılmıştır.

²⁵Tiftik yapağısından ince bükümlü iplikle dokunan düz kumaşa “ham” veya “sof” denir. Dokunan kumaş yıkanıp fırımlandıktan sonra kullanılmıştır. Kumaştaki parlaklık fırınlama ile elde edilmekteydi. Beyaz, siyah ve kırmızı renkleri en çok aranan türleri olup diğer renkleri de mevcuttu.

²⁶Çözgü ve atkısı yün yapağıdan iğrilmiş iplikten, havlı ve düz renkte, sade, tok bir kumaştır.

halk arasında “mercan terlik” adını almıştır. Hem kadın hem erkekler tarafından giyilen ve yaygın olan bu terlik topuksuz, yanları ve arkası açıktır. O dönemin bekar kadınlarının en büyüklerinden sekiz tanesi Mercan'daydı. “Mercan odaları” olarak anılan bu hanlardaki pabuççu bekarları bu bölgenin pabuç üretimi geleneğini kurmuşlardır. Bu terlikler yüzyıllarca bu bölgede üretilmiştir. Gerek evlerde gerekse günlük hayatta çarşı hamamlarında bile kullanılan bu terlikler Osmanlı döneminde en yaygın ürünlerden biri olmuştur.

Osmanlı kadınlarının sokak üst giyiminde vazgeçilmezlerinden biri olan Ferace, bol kollu ve yakalı bir ürün olarak gelişmiştir. Kadınlar feraceyi sokakta yaşmak ile beraber kullanılırlardı. II. Abdülhamid döneminden itibaren yavaş yavaş ortadan kalkmışsa da yüzyıllar boyunca Osmanlı kadınları ferace ve yaşmak²⁷ olmadan sokağa çıkamamışlardır. Ferace tasarım bakımından yaşmak gibi iki parçadan oluşmaktadır. Bir parçası uzun kollu giysidir. Bu boyun çevresi, önü, her dönemde değişen moda uygun olarak şeritler ve dantellerle işlenmiştir. İkinci parçası ise gerdan altında bir kavuşma noktasından omuzlara doğru açılan ve omuzları aşarak sırtta kıvrılan ve yere kadar dökülüp inen pelerin gibi bir giysidir. Feracenin yanı sıra en yaygın ürünlerden biri de şaldır. İran ve Hindistan kökenli olan şal, Osmanlı kadınlarınca uzun bir süre boyunca atkı ve kuşak olarak kullanıldı. Keşmir, Lahor, Acem, Hind, Horasan, Trablusşam şalı olarak dokundukları yörelerin kimliğini taşıyan şallar desenlerine göre isimlerini almıştır. Şal, boy hırkaları olarak da kullanılmıştır. Doğal boya kullanılarak renklendirilen ipliklerle dokunan şallardan kalın olanları elbise ve örtü yapımında kullanılmıştır. Aynı zamanda şal bağlamanın çeşitli kültürel yönleri ve anlamları da bulunmaktadır. Örneğin, çok yaygın bir gelenek olarak günümüzde de gelinlerin bellerine babaları -yoksa erkek kardeşleri veya en yakın akrabası tarafından şal bağlanmaktadır. 18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıl başlarında, İstanbul'da bele ve başa birer şal sarmak bir moda biçimi olmuştur. O dönemde moda haline gelen Cezayir bölgesinin “alamet-i farika”²⁸ sı olan süsler arasında şal da vardır çünkü yelkenli gemi döneminin denizcileri başlarına şal sarmaktaydı. Aynı dönemin Cezayir kesimli bıçkınları da onları taklit ederek başlarına şal sarmaya başlamışlardı. Bu durum karışıklığa yol açtığı için 1811 yılında Sultan Mahmud kalyoncular dışındakilerin başlarına şal sarmasını yasaklamıştır.

Osmanlı Dönemi'nde kılık kıyafetlere ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır. İlk düzenleme Orhan Gazi tarafından asker ile sivil arasındaki kıyafeti farklılaştırma yönünde olmuştur. Sarık kullanımı IV.Mehmet zamanında yaygınlaşmış olup Kanuni Sultan Süleyman devlet dairelerinin bütün sınıflarında çalışanların ayrı elbise ve sarık giymelerini sağladı. 1583'te Kıyafet Nizamnamesi çıktı. Buna göre her kişi kendisine mahsus kıyafet ve sarığı giymeye mecburdu. Kıyafetler konusunda pek çok ferman yayınlanmıştır. Bu fermanlarda gayrimüslim ile Müslümanın kıyafetinin birbirine benzememesi, dine ve ahlaka aykırı nevezuhur kıyafetlerle dolaşmamaları, israfa sebebiyet verecek giyim tarzlarından uzaklaşılması gibi hususlarda halk uyarılmıştır. Ayrıca çıkarılan bu fermanlar ve yasalarda kadının giyimi ayrıntılı olarak tanımlanmıştı. Feracelerin yaka boyları, üzerlerindeki nakışlar, yaşmakların biçimleri, kumaşların kalınlığı ve inceliği gibi detaylar bu fermanlara konu olmuştu. Bu fermanlarla gelen yasaklar, kadına üç alanda müdahale etti; giyimler, sokaktaki davranışları ve erkeklerle olan ilişkileri. Osmanlı kadını ruj ve far kullanamaz ancak tırnaklarına kına yakar ve gözlerine sürme çekebilirdi. Sarayda yaşayan kadınlar hangi millettense olsun gerek davranış gerekse giyimleri bakımından sokakta kıyafetlerini dönemin koşullarına uygun olarak düzenlemek zorundaydı.

²⁷Yalnızca gözleri açıkta bırakan yüz örtüsü

²⁸Osmanlıca bir isim tamlaması olup Osmanlıca'ya da Arapçadan geçmiştir. Bir ticari malı diğerlerinden ayırmaya yarayacak her türlü isim, resim, çizgi, renk düzenlemesi gibi şeyler alamet-i farika olarak bilinir.

Sürekli başörtüsü takmalarına rağmen sokakta yüksek başlıklarını giyerlerdi. İstanbul sokaklarında sık sık zaptiye²⁹ memurlarının kadınlara ikazlarda bulunduğu bilinmektedir.

Kadın kılık kıyafetine ilişkin ilk yasak 1725 yılında çıkarıldı. “Günlük kıyafetlerinin şeriate uygun olması devlet namusu gereğindedir. Fakat savaşlar yüzünden çok önemli işlerle uğraşılırken bu husus ihmal edilmiştir. Bazı yaramaz kadınlar bunu fırsat bilip sokaklarda halkı baştan çıkarmak için aşırı süslenmeye başlamışlardır. Yeni biçimlerde çeşitli esvaplar yaptırmışlardır. Hıristiyan kadınlarını taklit ederek başlarına acayip serpuşlar geçirmişlerdir. Bundan böyle kadınlar bir karıştan ziyade büyük yakalı ferace ve üç değirmiden fazla baş yemenisi ile sokağa çıkamayacaklardır. Feracelerde süs olarak bir parmaktan enli şerit kullanılmayacaktır. Bu yasakları dinlemeyecek olan kadınların sokakta yakaları kesileceği ve esvaplarının yırtılacağı ilan olunsun. Dinlememekte ısrar edenler yakalanıp başka şehirlere sürüleceklerdir.”³⁰

Bu yasak Müslüman Osmanlı kadınlarının, Hıristiyan kadınlara benzememeleri için koyu renkli giysiler yerine renkli giysiler giymelerini de tavsiye ediyordu. Sultan II. Mahmud da bir fermanla Hıristiyan kadınların başlarını Müslüman gibi, Müslüman kadınların ise Hıristiyan kadınları taklit eder şekilde örtmelerini yasakladı. 19.yüzyılın ortalarında kadınlar İstanbul'da çarşaf giymeye başladılar. 1850'li yıllarda Suriye Valiliği'nden dönen Suphi Paşa'nın karısı İstanbul'da çarşaf giyen ilk kadın oldu. Daha çok Yunanlılarda görülen bu giysi, Meşrutiyet dönemine kadar baştan yere doğru uzanan kolsuz tek parça bir sokak kıyafetiydi. 1876-1908 yılları arasında baş ve onuzları örterek bele kadar uzanan bir pelerin ve belden ayak bileklerine inen bir etek olmak üzere iki parçalı sokak giysisi kullanıldı. II.Abdülhamid ise öldürülme korkusuyla çarşafı yasaklamıştır. 27 Ekim 1883'te Paris'te yayımlanan bir gazetede çarşaf yasağından etkilenen kumaş tüccarlarının yakınmalarına yer verilmiştir. İstanbul için bu tür yasaklar söz konusuysa Anadolu kadınları için ferace ya da çarşaf güncel bir tartışma olmadı. 1882'de çıkarılan bir fermanla ferace giymeleri istenen kadınlar itiraz ettiler.

Saraydan halka ilişkin düzenlemeler getirilirken ve gereksiz israftan kaçınmaları istenirken sultanların ve harem in bu söylenenlerden etkilenmediklerini görüyoruz. Topkapı Sarayı Müzesi arşivi arasında bulunan ve 1854-1871 yılları arasında yazılmış olduğu bilinen bir not defteri o dönemin saray giyimi hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Bu defter III. Kadınefendi Mahinev Hanım'a aittir ve terzi Uzun Dimitri tarafından yazılmıştır. Bu terzi 1854 yılında sarayda yaşamaya başlamış, 1871 yılında da defteri kapatmış ve bu süre içinde yapılan bütün masraflar da yazılmıştır. Bu kaynaktan birkaç örnek verelim:

“Güvezi, Leylaki beyaz çiçekli basmadan iki entari dikildi. Düz nevezuhur harç tülbent astar harç dikildi: 370 kuruş. Uzun çift tülbentli, pervazlı bir hırka dikildi: 46 kuruş. Toplam 456 kuruş (1854)”

“Bir Avrupa (beden ve kolları dar, göğüsleri pek az açık, belden bir karış aşağı kadar etekli ve dönemin moda giysisi) canfes ve çevresi yaldızlı dantel ve harç. Tümü 155 kuruş (1855)”

“Güvezi çağla beyazlı sarılı yaldızlı bürümcükten bir entariye Avrupa hırkası dikildi, içine canfes etrafı yaldızlı dantel harç:430 kuruş. Çift tülbentli bir şalvar dikildi: 33 kuruş Toplam 463 kuruş (1855)”

“Açık mavi parlak yüzlü şalakiden fitilli canfesli bir ferace dikildi: 180 kuruş. Bir arşın iki top alındı: 38 kuruş. Toplam 218 kuruş (1856)”

“Kanarya sarısı, lacivert, nohut rengi basmadan düz tülbent astarlı dört entari dikildi:180 kuruş. İki hırka dikildi 80 kuruş. Dört şalvar dikildi: 110 kuruş. Toplam 370 kuruş (1856)

²⁹Osmanlı Devleti'nde toplum güvenliğini sağlamakla görevli askerî polis kuruluşu

³⁰Nermin Taylan, Osmanlı'da Yasaklar, s.145, Ekim Yayınları, Tarih Dizisi

“Kibriti renkli (fıstık-saman rengi arası) kadifeden düz Avrupa harçlı bir entari dikildi:180 kuruş. (1857)”³¹

Bu defterdeki notlardan 1850 yıllarda geleneksel giyim normlarının korunduğu ancak ithal sanayii ürünlerinin yavaş yavaş yaygınlaşmaya başladığı anlaşılmaktadır. Defterde sözü edilen şalvari, gömlek, üste giyilen üç etek entari ve kısa hırkalar gibi geleneksel giysilerin yanı sıra Avrupa hırka, nevezuhur harç gibi ithal ürünler tercih edilmeye başlanmıştır. Bu elbiselerin yapımında daha önce ikinci sayfada açıkladığım kumaşlardan diba, kemha, seraser, atlas, çatma gibi kumaşlar kullanılmamıştır. Bu da bize Osmanlı'nın eski geleneklerinden uzaklaştırdığını gösterir. Bu defterdeki notlar saray kadınların giyiminde batı etkilerinin başlangıç yıllarını aydınlatma açısından önemli bir kaynak oluşturuyor. Sanayii Devrimi'nden hem sosyal hem ekonomik hem de siyasal açıdan etkilenen Osmanlı Devleti'nde giysiler de Batı kadınlarına özenme olduğunu görüyoruz. Bundan sonra görülen keskin değişim Mütareke Dönemi'nde karşımıza çıkıyor. Batı modasının sunduğu yenilikleri takip etmek bu döneme gelindiğinde üst ve orta sınıfa mensup Osmanlı kadınları için yeni bir durum değildir. Avrupa modasının tüketilmeye başlanması Mütareke Dönemi'nden daha eskiye dayanır. Osmanlı kıyafetlerindeki ilk modernleşme girişimi III.Selim tarafından atılmış; kendisine bağlı askeri birlikleri Frenk usulü kıyafetler giymesini istemiştir. Kadın kıyafetlerindeki değişim ve mevcut kıyafet kurallarına az daha uyulmaya başlanması Osmanlı'nın o dönemdeki toplumsal istikrarını yitirmesiyle ilişkilendirilebilir. Avrupa modalarının etkisinin artmasıyla birlikte İstanbul'un yüksek sınıf ya da orta sınıf ailelerine hizmet veren ve modistra diye adlandırılan Rum terziler, Müslüman kadınlara yeni Paris modalarını tanıtmaya başlamışlardır. Kıyafette gittikçe hızlı bir şekilde yaşanan bu batılılaşma süreci dolayısıyla 19. Yüzyılın ikinci yarısında Rum terziler Avrupa modaları ile Osmanlı kadınlarının kıyafet seçimleri arasında bir arabulucuk görevini üstlenmişlerdi. Modistralar Avrupadaki yeni moda akımlarını takip etmekle kalmıyor, ayrıca bunları birkaç değişiklikle Osmanlı kadınlarının yaşam tarzına uyarlıyorlardı. İstanbul'da bu Rum terzilerin dışında zengin ailelere hizmet veren ve kıyafetlerine kendi etiketini yapıştıran büyük moda firmaları da mevcuttu. Osmanlı kadınının giyiminde gözlenen bu değişimler birçok tepkiye yol açmıştır. İki yıl boyunca İstanbul polisi kadınların çarşaflarının eteklerini ve pelerinlerini kesmek gibi ceza yöntemleri uygulandı. Benzer tepkilere karşın, 1908 yılına kadar Osmanlı kadını yüzlerini siyah bir peçe ile örten siyah çarşaf giymeye devam ettiler.

İkinci Meşrutiyet Dönemi'yle birlikte kadınlar kıyafetlerinde daha radikal değişiklikler yapma yönünde cesaretlenmişlerdi. Bu dönemde kadınlar Avrupa tarzı kürk mantoları andıran çarşaf giymeye başladılar. Peçeleri giderek şeffaf bir hal aldı ve bazı kadınlar yüzlerini peçeleri yerine ellerinde taşıdıkları şemsiyelerle gizlemeye başladılar. 1909 yılında yeni moda akımına uygun olarak çarşafın etek kısımları darlaştı. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Osmanlı kadınlarının sokak giyimleri bedenlerini daha görünür kılacak şekilde değişti. 1914 sonrası yeni moda olarak çarşaf git gide küçülmüş ve paltonun üzerine giyilen pelerin ve bir peçeye dönüşmüştü. Bu pelerinler de yavaş yavaş mantoların içine sokuldu ve bir süre sonra onlar da ortadan kalktılar. Pelerinlerin başı örten kısmı daha küçük bir parça kumaş ile yer değiştirdi. Peçe bir aksesuar gibi başın arka kısmına doğru atılmış ve enseler açıkta bırakılmaya başlanmıştır. Toplumda modayı da içine alan kültürel alanda yaşanan değişim oldukça hızlı sonuçlarını göstermiş, 1920'lere gelindiğinde Batı tarzı yaşam biçimi ve modalar İstanbul'da yaşayan yoksul kesimi bile etkilemişti.

Modanın kadınlar üzerindeki etkisi güncelliğini yitirmeyen bir tartışma konusudur. Bazı tarihsel dönemler ise kılık kıyafet gibi günlük yaşamı ilgilendiren bir konuyu siyasal ve toplumsal açıdan daha da önemli kılmaktadır. Türk tarihine baktığımızda da Osmanlı Dönemi böyle bir dönemdir, Osmanlı Dönemi'ni daha iyi anlayabilmek için Selçuklu Dönemi ile beraber incelemek gerekir. Tarih boyunca, siyasi alandaki birçok değişim kültürel hayata yansımış ve kültürel değişimlere yol açmıştır. Bu sebeple kültürel yaşam bir dönem hakkında siyasal gelişmelerden daha fazla bilgi vermektedir. Osmanlı kadın kıyafetleri Osmanlı Devleti'nin 624 yıllık tarihini aydınlatmaya bir araçtır ve önem taşıyan bir konudur.

³¹Hülya Tezcan, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde Bulunan Bir Terzi Defteri*, Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık 2, s.166,1987

KAYNAKÇA

- Prof.Dr. Önder Küçükkırman, Türk Giyim Sanayinin Tarihi Kaynakları, GSD Dış Ticaret A.Ş. 1996
Nurhan Atasoy, Selçuklu Kıyafetleri Üzerine Bir Deneme, Sanat Tarihi Yıllığı IV,1970-1971
Özden Süslü, Tasvirlere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını, 1989
Nermin Taylan, Osmanlı'da Yasaklar, Ekim Yayınları, Tarih Dizisi,2014
Prof.Dr. Neriman Görgünay, Geleneksel Türk Giyim Tarihi, Sergi Yayınevi, 2008
Hülya Tezcan, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde Bulunan Bir Terzi Defteri,Topkapı Sarayı Müzesi, Yıllık 2, 1987
Elif Mahir Metinsoy, Mütareke Dönemi İstanbul'unda Moda ve Kadın, Libra Yayıncılık, 2014
Pars Tuğlacı, Osmanlı Dönemi'nde İstanbul Kadınları, Pars Yayınları,1984
Zafer Toprak, Tesettürden Telebbüse ya da Çarşaf veya Elbise : "Milli Moda

**TAKSİM CUMHURİYET ANITI'NDA RUS – TÜRK YAKINLAŞMASININ
SEMBOL FİĞÜRÜ
SYMBOL FIGURE IN RUSSIAN- TURKISH RAPPROCHEMENT IN TAKSİM REPUBLIC
MONUMENT**

İmren ARBAÇ¹

ÖZET

Milli Mücadele'nin kazanılmasının ardından Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türkiye Cumhuriyeti kurulur. Bu dönemde Türkiye'nin ilk cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal yüzünü her yönüyle batıya çevirir. Ülkede her alanda olduğu gibi heykel sanatının da yaşama girmesi Atatürk sayesinde olur. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptırılacak anıtlar için Pietro Canonica davet edilir. Kendisi ilk olarak Ankara'da Etnografya Müzesi önüne dikilecek Atlı Atatürk Anıtı'nı 29 Ekim 1927 de, Ankara'da Sıhhiye Zafer Meydanı'nda Mareşal Atatürk Anıtı'nı 4 Kasım 1927'de tamamlar, Taksim Meydanı'na yapılacak olan Cumhuriyet Anıtı için İstanbul Belediyesi'nden sipariş alır. Yapılan eser, 1928'de kaidesinin üzerine yerleştirilir. Türkiye'deki son eseri, Roma'da üretilip 1932'de yerine yerleştirilen İzmir'deki Atlı Atatürk Anıtı'dır. Başlangıçta İstanbul'da Taksim'de Atatürk heykelinin yapılması planlanır. Daha sonra Pietro Canonica'nın önerisiyle heykel fikri, anıta dönüşür. Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın yapılacağı yer ve anıtın içinde yer alan heykeller süreç içerisinde belirlenir. Anıtta yer alan Rus heykeli, o dönem Türk -Rus ilişkileri açısından da önemlidir.

Anahtar Kelimeler: *Milli Mücadele, Sovyet Rusya Yardımı, Pietro Canonica, Taksim Cumhuriyet Anıtı, Semyon İvanoviç Aralov.*

ABSTRACT

After the victory in the National Struggle, The Republic of Turkey was founded by Mustafa Kemal Atatürk. In this period, the first President of the Republic of Turkey, Mustafa Kemal Atatürk oriented the new state towards the west. Statutes also came into the country thanks to Atatürk just like other reforms in many fields. Pietro Canonica was invited to the Republic of Turkey for the statutes and monuments that would be built in the newly-founded republic. He first designed the Monument to Atatürk on horseback in front of the Ankara Ethnography Museum on October 29, 1927. Then he designed the Monument to Atatürk in military uniform at Zafer Square in Sıhhiye, Ankara on 4 November 1927. He was also commissioned by the Municipality of Istanbul to make the Monument of the Republic in Taksim Square. His work was placed on its pedestal in 1928. His last work in Turkey was the Monument to Atatürk on horseback in Cumhuriyet Square, İzmir. The Monument of the Republic in Taksim Square was initially planned as the statue of Atatürk, but it was turned into a monument after the suggestion of Pietro Canonica. The place that the monument would be placed and the figures in the monument were determined during this process. The statute of the Russian in the monument emphasizes the importance of the Russian and Turkish history during that period.

Keywords: *National Struggle Soviet Aid, Pietro Canonica, Republic Monument, Semyon Ivanovich Aralov.*

¹*Yeditepe Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu Rusça Dil Sorumlusu, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Programı. imrenarbac@hotmail.com.*

GİRİŞ

Taksim Cumhuriyet Anıtı, Taksim Meydanı'nda Milli Mücadele'yi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve devrimlerini sembolize eden ulusal bir yapıt olarak İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica tarafından yapılmış olup anıt ve çevre düzeni İtalyan mimar Guilio Mongeri tarafından yapılmıştır.

Cumhuriyet ilan edildikten sonra, Türk tarihinin girdiği yeni dönemde batılı devletler incelendiğinde bir Cumhuriyet Anıtı'nın yapılmasının kaçınılmaz olduğu ortaya çıkar.

Taksim Anıtı öncesinde kırsal bir alan olan meydana, Cumhuriyet anıtı dikildikten sonra burası modern bir kent meydanına dönüşmesi ve Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni ve güçlü bir simgesi olarak kendini göstermesi vurgulacaktır. Bunun ötesinde Anıt'ın siyasal ve toplumsal bir anlamı içinde Taksim Meydanı, ulusal bayramlar, ulusal ve siyasal olaylar için bir tören alanı haline gelmesi açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmamızın birinci bölümde Taksim Cumhuriyet Anıtı yapılmadan önceki dönemde Milli Mücadele sürecindeki Türk – Rus ilişkilerine yer verilecektir. 1919-1930'lu yıllar içinde Mustafa Kemal'in, silah, cephane, para yardımında bulunması için Vladimir İlyiç Lenin'e gönderdiği 26 Nisan 1920 tarihli mektupla resmen başlayan Rus - Türk ilişkileri irdelenecektir. Bu süreci incelerken Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda neden bir Rus'un heykelinin konulduğu ve bu Rus'un kim olduğu konusu aydınlatılmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde ise Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın yapılması için neden İstanbul şehrinin ve İstanbul'da, özellikle Taksim semtinin seçildiği detaylı biçimde açıklanacaktır. Ayrıca Taksim Anıtı'nın, yapıma nedeni, vermek istediği mesaj ve Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde heykel yapımına ilişkin bakış açısını ortaya koyması adına da, farklı bir boyut altında incelenecektir.

Taksim Anıtı, başlangıçta Atatürk'ün şahsı için düşünülmüş olup bütün yazışmalarda bu böyle geçtiği gibi, para toplamak için bastırılan makbuzların başında da bu belirtilir. İtalyan mimar Canonica ise Atatürk'ü detaylı biçimde araştırıp bilgi edindikten sonra yapıtın, Atatürk'ün kişiliğini vermekle kalmayıp, hem Milli Mücadele'yi, hem de Cumhuriyet'i simgeleyen bir anıt olması gereği açıklanacaktır.

Üçüncü bölümde ise Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda yer alan Rus'un kimliği konusu, ilgili kaynaklarda yer alan bilgiler ve belgeler doğrultusunda ortaya konularak açıklanmaya çalışılacaktır.

1. 1919 ve 1930'lu YILLARDA TÜRK- RUS İLİŞKİLERİ

Türkiye Cumhuriyeti'nde dış politikanın ana çizgileri, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisi sonucunda ortaya çıkan ulusal hareket esnasında, daha cumhuriyetin ilanından önce belirginleşmeye başlar.

8 Kasım 1917 tarihinde RSFSC (Rusya Sovyet Fedaratif Sosyalist Cumhuriyeti) Kongresi'nce kabul edilen barış kararnamesinde emperyalist savaflara karşı barış için bir mücadele verilmiş ve savaştan tüm uluslar “İlhaksız ve Tazminatsız” bir yaklaşımla dört yıla yaklaşan Birinci Dünya Savaşı'nı kendi kaderlerini kendilerinin tayin ettikleri bir barışla sonlandırmaya davet edilmiştir. Rusya'nın talebi doğu cephesinde 4 Aralık tarihinde Almanlarca kabul edilir. 15 Aralık'ta ise, Rusya ile Almanya –Avusturya - Osmanlı İmparatorluğu - Bulgaristan aralarındaki savaş halini Brest-Litovsk'ta imzaladıkları mütareke ile sona erdirdiler.²

²Sadık Atak, *Rusya Siyaseti ve Rusların Yayılma Siyaseti*, Ankara 1964,s.29.

3 Mart 1918 yılında Osmanlı-Almanya-Avusturya-Macaristan-Bulgaristan devletleriyle Rusya arasında Birinci Dünya Savaşı'nı sonlandıran Brest-Litovsk Antlaşması yapıldı. Buna göre Rusya Doğu Anadolu'da işgal ettiği yerleri (Bitlis, Muş, Van, Erzincan, Erzurum, Trabzon...) boşaltacaktı. Yapılan anlaşma doğrultusunda Kars, Ardahan , Batum kendi kaderlerini kendileri tayin ederek Osmanlı'ya bağlılıklarını açıkladılar ve Osmanlı sınırları içinde kalırlar.

İki devlet arasında fazlaca ard düşünce olmaksızın, dostane ilişkiler ve işbirliği yılları olarak tanımlanan süre 1921 ile 1939 arasındaki senelerdir. Sovyet Rusya ile Türkiye arasındaki siyasi ilişkileri resmen başlatan belge Milli Mücadele döneminde imzalanan 16 Mart 1921 tarihli Moskova Anlaşması olarak bilinir. 16 Mart 1921 yılında imzalanan bu anlaşma aynı zamanda Barış ve Dostluk Antlaşması(Moskova Antlaşması) olarak adlandırılır.

Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin kurulması, 1919 yılında Anadolu'da başlayan savaşın başlamasıyla gerçekleşir. Ruslar, Anadolu'daki gelişmeleri yakından izlemişler, İstanbul'da İttihatçılar, Anadolu'da ise Kuvay-ı Milliyeciler ile iletişim kurmaya çalışmışlardır. Albay Budyonny başkanlığındaki RSFSC (Rusya Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyeti (Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика РСФСР) hükümeti heyeti Mustafa Kemal daha Havza'dayken kendisiyle görüşür.

Tam da bu dönemde Mustafa Kemal'in gücünün ve millet üzerindeki etkisinin farkına varan İngilizler, kendisiyle ilişki kurma ve istilacı planlarını hayata geçirme yolunda kendisinden yararlanma çabası içine girerler.

Bu arada Rus hükümeti, Mustafa Kemal aracılığıyla Türk halkının Kurtuluş Savaşı'na yardım etmek ve iki ülke arasında dostluk ilişkilerinin temellerini atmak için kendisiyle ilişki kurmanın yollarını arar. Bu amaçla da Rus albay İlyaçev İstanbul'a gitmiş ve Mustafa Kemal ile temaslarda bulunmuştur. Bu sırada Rus hükümeti Balıkesir'de bulunan Kazım Özalp ile de temaslarda bulunmuştur.

19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Samsun'a gelmiştir. Birkaç gün sonra ise Albay Budyonny yönetimindeki Rus Heyeti ile görüşmek üzere Havza'ya hareket etmiştir. Albay Budyonny ile Mustafa Kemal arasındaki görüşmeler gizli olduğu için Samsun'da değil de Havza'da, her iki heyetin de kaldığı Ali Baba Oteli'nde yapılmıştır.

Türk tarihçileri Albay Budyonny ile Mustafa Kemal arasındaki görüşmeyi çok önemli bulurlar. Bu görüşme Mustafa Kemal'in Rusya Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyeti devletinin sorumlu bir temsilcisiyle ilk görüşmesidir. Sözü geçen görüşmede iki devlet arasında işbirliği ve Türk ordusuna askeri yardım yapılması konuları ilk kez konuşulmuştur. Bu görüşmenin diğer bir önemi de Kurtuluş Savaşı arefesinde yapılmış olmasıdır. Görüşmeler sırasında Albay Budyonny şunları söylemiştir:

“Biz Sovyet delegasyonu olarak size, gerekli tüm eksiklerinizi Sovyet hükümetinin vermeye hazır bulunduğunu bildirmekle görevliyiz. Sovyetler, bütün imkanlarıyla yanınızda olmaya karardır. Hükümetim, bu ulusal ihtilalinizde ve emperyalistlere karşı sürdürülecek savaşta, gereken her yardımı yapacak; para, silah, cephane, gerekirse deniz gücü ve çeşitli malzeme verecektir.”

³Tahir Tamer Kumkale, *Tarihten Günümüze Türk-Rus İlişkileri*, İrfan Kitabevi, İstanbul, 2. bsm., 1997, S.45

⁴Büyükelçi Kamuran Gürün, “ 17 Aralık 1925 Türk –Rus Anlaşması”, *Türk Rus İlişkilerinde 500 yıl 1491-1992*, Ankara, 1992, s.181.

⁵O dönemde Albay olan Mareşal **Semyon Mihayloviç Budyonny** adı Rusça bir isimdir ve doğru yazılışı bu şekildedir. Kril alfabesinde parantez içindeki gibi yazılır, (**Семён Михайлович Будённый**) ancak bu isim diğer kaynaklarda Albay Budueni veya Albay Budiyeni biçiminde yanlış yazılmaktadır.

⁶Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I, 1919-1980, “Sovyetlerle İlişkiler” Erel Tellal, İletişim Yayınevi, Edit., Baskın Oran, İstanbul, 2002, s.166.

⁷F. R. Atay, Çankaya, İstanbul, Doğan Kardeş Basımevi, 1969, s.160-161.

⁸Cevdet Alsan, *Türk Sovyet Halklarının Kardeşliği*, Sorun Yayınları, İstanbul, 1976, s.21.

⁹S. N. Tansu, *İki Devrin Perde Arkası*, Ararat Yayınevi, İstanbul, 1969, s.238-242.

¹⁰Cevdet Alsan, *Türk Sovyet Halklarının Kardeşliği*, s.21.

¹¹Dmitriy Vandov, *Atatürk Dönemi Türk-Sovyet İlişkileri*, edit. Arif Bingöl, Kaynak yayınları, İstanbul, 2014, s.47.

Mustafa Kemal, Albay Budyonny ile görüşmesinden sonra Samsun'a döner. Atatürk Milli Mücadele için Rus hükümetiyle ilişki kurmaya çalışacaktır.

RSFSC hükümeti, Milli Hükümet ile temas yolları ararken Milli Hükümet de yardım sağlamak amacıyla Rus hükümeti ile temasa geçmek istemektedir. İlk olarak Rusya'dan kara yoluyla silah ve cephane getirtebilmenin yolları aranmış, bu nedenle Halil Paşa Ekim 1919 yılında Atatürk tarafından gizlice Rusya'ya gönderilmiştir. Halil Paşa Moskova'ya ancak 1920 yılı ilkbaharında ulaşabilmiştir.

Halil Paşa Rusya'da iken 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal Paşa başkanlığında Ankara'da açılmıştır. Enver Paşa ve Halil Paşa'nın Rusya'da Milli Hükümet'in temsilciliğini iddiaya kalkışmaları ve özellikle Ankara'da TBMM Hükümetinin kurulması ve idarenin ele alınması nedeniyle, durum tamamen farklı bir boyut kazanmış olur.

M. Kemal'in, V.İ. Lenin'e yazdığı 26 Nisan 1920 tarihli mektup, TBMM ile RSFSC hükümeti arasında resmi ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilir. Bu mektupta diplomatik ilişkilerin kurulması teklif edilmiş olup Rusya'dan Türk Hükümeti'ne yürüttüğü bağımsızlık savaşında yardım etmesi istenmiştir. Bunun karşılığında da emperyalist güçlere karşı Türk Hükümeti ve Rus Hükümetinin ortak mücadele edeceği vurgulanmıştır. TBMM Hükümetini dünyada ilk tanıyan Rus Hükümeti olmuştur. Moskova TBMM'yi tanıyarak Ankara ile dostluk ilişkilerinin kurulmasından yana bir karar alır.

Mustafa Kemal ile Lenin arasındaki karşılıklı mektuplaşmalar iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli rol oynar. Mustafa Kemal'in Albay Budyonny ile görüşmesi Halil Paşa'nın Moskova ziyareti sonucunda Ankara'ya önemli oranda silah ve cephane yardımları başlamıştır. 1920 Mart ayı sonunda Rus Hükümeti Türk Ordusu'na 1 milyon altın lira, 60 bin tüfek, her tüfek için 3'er bin kurşun, 112 top, 10 ağır top ve diğer askeri malzemeleri göndermesi konusunda uzlaşılır. Sözü edilen silahların büyük kısmı hemen gönderilir.

Hükümetler düzeyinde resmi görüşmeler ise 11 Mayıs 1920 tarihinde TBMM'in Dışişleri Bakanı olan Bekir Sami Bey'i ilk resmi heyetinin başında anlaşma metnini hazırlamak üzere Moskova'ya göndermesiyle başlar. Heyette Yusuf Kemal, Doktor Albay İbrahim Tali, Lazistan mebusu Osman Bey ve Yarbey Seyfi Bey yer alır. Heyet 69 gün sonra 19 Temmuz 1920 tarihinde Moskova'ya ulaşır.

24 Temmuz'da Bekir Sami Bey ve yardımcısı Yusuf Kemal Bey, Rusya Dışişleri Halk Komiseri G.V. Çiçerin ve L. M. Karahan ile görüşmüşlerdir. 14 Ağustos'ta ise V.İ. Lenin ile görüşülmüştür. 24 Ağustos'da işbirliğine dair anlaşma yapılması konusunda uzlaşma sağlanır. Yapılacak yardım anlaşması maddeleri içinde iki tür yardımdan bahsedilir: a) Askeri teçhizat ve para yardımının yapılması; b) İhtiyaç halinde emperyalist güçlere karşı ortak askeri operasyonlarda bulunulması. Para yardımı ise 10 milyon altın Ruble (1.250.000 Osmanlı altını olarak belirlenir.).¹⁸

TBMM, Bolşevik Ruslar'la işbirliğini Azerbaycan konusunda da kabul eder; Azerbaycan'ı Bolşevik devletler grubuna sokmayı yükümleniyor ve karşılığında 5.000.000 altınla, gerekli savaş ve gıda donanımı yardımı istiyordu."¹⁹

¹²Dmitriy Vandov, s.47.

¹³A. Şemsutdinov, *Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri*, Çev.A. Hasanoğlu, Cumhuriyet Yayınları Yenigün Haber Ajansı Basım Yayıncılık, 2000, s.8.

¹⁴Aleksandr Kolesnikov, *Türk-Rus İlişkilerinin Kuruluşunun 90. Yılı Atatürk Dönemi Türk-Rus İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Çev. İlyas Kamalov, Ankara, 2010, s.27.

¹⁵Hasan İzzet Dinamo, *Kutsal İsyen*, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1986, s.262.

¹⁶Dimitir Vandov, *Atatürk Dönemi Türk- Sovyet İlişkileri*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014, s.51.

¹⁷Aptülahaht Akşin (Emekli Büyükelçi), *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s.66.

¹⁸Aleksandr Kolesnikov, *Türk-Rus İlişkilerinin Kuruluşunun 90. Yılı Atatürk Dönemi Türk-Rus İlişkileri*, s.28.

¹⁹*Türk Dış Politikas Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumları*, edit. Baskın Oran, s.167.

RSFSC Dışişleri Halk Komiseri Grigoriy Vasilyeviç Çiçerin Atatürk'ün yazdığı mektubu, 2 Haziranda yazdığı mektupla yanıtladı. Çiçerin cevap mektubunda TBMM ile işbirliği kurmayı kabul etmenin yanısıra çok önemli bir konu olan Anadolu'da yaşayan halkların kendi kaderlerini kendilerinin belirleme haklarına ve Boğazlar sorununun Karadeniz'e kıyısı olan devletler arasında yapılacak bir konferansta çözüme kavuşmasını içeriyordu. Bu yazışma iki yeni yönetim arasında siyasal ilişkilerin başlangıcı kabul edilir.²⁰

Çiçerin'in bu talepleri yüzünden Bekir Sami Bey'in Moskova'da Bolşeviklerle yaptığı görüşmeler zor geçmiştir. 24 Ağustos 1920'de işbirliği anlaşması kararlaştırılmış ise de Çiçerin üç gün sonra Türk Hükümeti'nin Van ve Bitlis bölgelerinin bir kısmını Ermeniler'e bırakılması gerektiğini ileri sürer. Bu karar üzerine Bekir Sami Bey Ankara ile bağlantı kuramadığından Yusuf Kemal Bey'i Ankara'ya gönderir. Ankara'nın cevabı olumsuzdur. Yusuf Kemal ancak 18 Şubat 1921'de Moskova'ya döner. 19 Şubat 1921 yılında Ali Fuat Cebesoy Moskova'ya elçi olarak atanır. Çiçerin'e itimatnamesini sunar. 26 Şubat'ta Yusuf Kemal başkanlığında yenilenen Türk delegasyonu, Moskova Hükümeti ile görüşmelere yeniden başlamış ve bu görüşmeler 16 Mart 1921 tarihinde **Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması'nın (Moskova Antlaşması)** imzalanmasıyla sonuçlanmıştır.²¹

Antlaşmanın giriş kısmında iki hükümetin "milletlerin kardeşlik ve halkların kaderlerini tayin hakkına sahip oldukları konusunda hemfikir ve emperyalistlere karşı mücadelede dayanışma içinde oldukları" belirtilmiştir. Söz konusu anlaşma ile Türk Hükümeti'nin Gümrü Antlaşması ile ele geçirdiği topraklar Gümrü dışında tanınmıştır. Gümrü Ermenistan'a bırakılmıştı.. Artvin ve Ardahan Türk sınırları içinde, Batum da Gürcistan sınırları içinde kalmıştır.

Anlaşmanın resmi metni dışında Rus hükümeti Türk Hükümeti'ne 10 milyon altın Ruble yardım yapmayı kabul eder. Bunun yanısıra silah ve askeri teçhizatı ve Rus hükümeti, onları üretecek imalathanelerin çalışmasını sağlayacak makinaları da teslim etmeyi kabul etmiştir. Bunlar Tuapse ve Novorossiysk limanlarında toplanarak Tuapse'den Anadolu'ya yollanmıştır.²²

16 Mart 1921 yılında imzalanan Moskova Antlaşması'ndan sonra, para ve silah yardımını artırma kararı alır ve taahhüt ettiği 10.000.000 altın Ruble'nin 4.000.000'ü Yusuf Kemal ve Rıza Nur tarafından teslim alınarak Ankara'ya getirilir. 1921 Mayıs-Haziran'ında 1.400.000 altın Ruble daha Türk hükümetine yollanır. Daha sonra Türk - Fransız görüşmeleri yüzünden Rus hükümetinin yapılacak yardımları aksatması üzerine Ali Fuat Cebesoy, Çiçerin'e serzenişte bulunur.²³ Bunun üzerine Mihayl Vasilyeviç Frunze Heyeti Lenin'in özel talimatıyla olağanüstü elçi sıfatıyla 13 Aralık 1921 yılında Ankara'ya gelerek Mustafa Kemal ile görüşür ve yardımların gönderilmesindeki aksaklıkların giderilmesine yardımcı olur.²⁴

Mustafa Kemal ile M.V. Frunze arasında yapılan görüşmelerde, Türk - Fransız Antlaşması kuşku yaratmıştır. Mustafa Kemal Frunze ile görüşmesinde bu durumun Rus hükümeti ile dostluk ilişkilerine zarar verecek hiçbir durumun olmadığı konusunda Frunze'ye teminat vermiş ve Fransızlarla antlaşmadaki asıl amacın Fransız işgalindeki bazı illeri kurtarmak olduğunu vurgulamıştır. Frunze bu olay yüzünden kuşku duyan Rus hükümetini ikna ederek ilişkilerin kaldığı yerden devam etmesini sağlar. Moskova'ya döndüğünde elinden gelen herşeyi yapacağına dair Mustafa Kemal'e söz verir. Onun çabaları sonucunda Moskova konferansında vaat edilen 10 milyon altın Ruble'nin geri kalan 3.5 milyon Rublesi 3 Mayıs 1922'de Ankara'da TBMM Hükümeti'ne teslim edilmiş, buna ilave olarak çabaları silah, cephane, çeşitli donanım ve ilaç gibi yardımların artırılarak yapılmasında büyük rol oynar.²⁵

²⁰Türk Dış Polit., s.167.

²¹Aleksandr Kolesnikov, *Türk-Rus İlişkilerinin Kuruluşunun 90. Yılı Atatürk Dönemi Türk-Rus İlişkileri*,s.28.

²²Aleksandr Kolesnikov,s.32.

²³Stefanos Yerosimos, *Türk-Sovyet İlişkileri, İstanbul, 1979, s.333.*

²⁴Yavuz Aslan, *Mustafa Kemal-M. Frunze Görüşmeleri,Kaynak yayımları,İstanbul, 2014, s.28.*

²⁵A. Şemsutdinov, *Natsionalna-Osvoboditelnaya Borba v Turtsii 1918-1923, Moskva,1966,s.224.*

Krizle dönüşen Enver Paşa sorunu da, Enver Paşa'nın Türkistan'a geçmesi ve daha sonra Rus karşıtı güçlerle hareket etmesiyle ortadan kalkar. Rusya Dışişleri komiseri Çiçerin'in sert notalar vermesine neden olan Molakanlar” konusunda da Mustafa Kemal M.V. Frunze'ye söz verir. 1922 yılında Kars bölgesinde yaşayan Molakanların büyük bir kısmı Rusya'ya göç ettirilerek bu sorun olumlu biçimde çözülür.

2 Ocak 1922 yılında Frunze Ankara'da Ukrayna Sosyalist Cumhuriyeti ile Türk Hükümeti arasında Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması imzalar. Bu antlaşmanın sonuçları da Rus yardımının Ankara'ya artarak gönderilmesine yardımcı olur. Frunze Mustafa Kemal ile yakın ilişki kurar, Sakarya cephesini gezer. TBMM'de yaptığı etkili konuşma büyük beğeni toplar. 5 Ocak 1922 yılında da ülkesine döner.

Rusya Dışişleri Komiserliği tarafından Uedsson marka telgraf makinelerinin Anadolu'da bazı illere kurulması isteğine başlangıçta karşı çıkan Türk Hükümeti, Frunze'nin desteğiyle ikna edilmiştir. Frunze, Rus telgrafçılarının telgrafların kurulması ve nasıl çalıştırılacağını Türklere öğrettikten sonra ülkelere dönmeleri koşulunu uygun bulur. Mustafa Kemal, Frunze'ye ülkedeki askeri ve siyasi durumla ilgili olarak ayrıntılı bilgiler verir.

Türkiye'deki görevini yerine getiren Frunze 5 Ocak 1922'de Ankara'dan Samsun'a, 16 Ocak'ta da Batum'a geçti. Türkiye'de bulunduğu süre içinde M. V. Frunze Rusya ve Ukrayna'nın seçkin bir askeri ve devlet adamı olarak büyük bir ün yaptı. Rus-Türk ilişkileri, Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin kazanılmasına değin oldukça olumlu yönde ilerlemiş ve bu durumda General Frunze'nin payı büyük olmuştur.

Atatürk, Frunze'nin gelişinin ardından Lenine gönderdiği 4 Ocak 1922 tarihli mektubunda da dostluğu şu ifadelerle dile getirir: “Türkiye Rusya'ya, bilhassa son birkaç ayın Rusya'sına Batı Avrupa'ya olduğundan çok daha yakındır. Memleketlerimiz arasında bir diğer ve daha mühim benzerlik, bizim kapitalizm ve emperyalizme karşı mücadelemizde yatmaktadır. Sizi temin ederim ki, Sovyet Rusya'ya karşı doğrudan veya dolaylı olarak asla hiçbir anlaşmaya ve ittifaka dahil olmayacağız.”²⁶

Rusların askeri yardımları, Türk Ordusunun lojistik gücünün önemli bir kısmını karşılamıştı. Örneğin sürgü kolu ve hafif makineli tüfek gibi kalemlerde yarıya varan oranlarda Ruslardan alınmıştı. Müderrisoğlu yaptığı araştırmalar sonucu, Rusların Ankara Hükümeti'ne 11 milyon altın ruble ve 100.000 lira değerinde altın külçe miktarında parasal yardımda bulduklarını tespit etmiştir.²⁷ Para yardımı ise çeşitli kaynakların hemfikir olduğu miktar toplam 11.000.000 altın Ruble ve 100.000 lira değerinde altın külçedir. (Değerler 1 altın Ruble =750 kuruş üzerinden liraya çevrilmiştir). Silah ve cephane yardımlarının daha önemli olduğunu vurgulamak gerekir. Yapılan yardımlar ilişkilerin gelişmesinde birincil derecede rol oynamıştır.²⁸

Buhara Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Osman Kocaoğlu'nun anılarında, Ruslarla yapılan görüşmelerde Anadolu'ya yardımın konuşulduğunu ve Çarlık zamanından kalan 100 milyon altın rublenin Ankara Hükümeti'ne verilmek üzere, Rus hazinesine teslim edildiğini yazmıştır.²⁹ Ancak bu bilginin doğruluğunu teyit edecek başka bir kaynak mevcut değildir.

Frunze'nin ardından Rus Hükümeti'nin tam yetkili temsilcisi olarak 26 Ocak 1922'de Semyon İvanoviç Aralov Ankara'ya elçi sıfatıyla gelir.

²⁶Atatürk'ün Bütün Eserleri, C.12, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2003, s.209-211.

²⁷Alptekin Müderrisoğlu, Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, 1981, s. 515.

²⁸Türk Dış Politikası, s.162.(Kaynak:Müderrisoğlu, s.521-550; Yaman,s.138-149)

²⁹Osman Kocaoğlu'nun anılarından aktaran Mehmet Saray, Atatürk'ün Sovyet Politikası, Veli Yayınları, İstanbul, 1985, s.s. 85-87.

Buhara Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Osman Kocaoğlu'nun anılarında, Ruslarla yapılan görüşmelerde Anadolu'ya yardımın konuşulduğunu ve Çarlık zamanından kalan 100 milyon altın rublenin Ankara Hükümeti'ne verilmek üzere, Rus hazinesine teslim edildiğini yazmıştır.²⁹ Ancak bu bilginin doğruluğunu teyit edecek başka bir kaynak mevcut değildir.

Frunze'nin ardından Rus Hükümeti'nin tam yetkili temsilcisi olarak 26 Ocak 1922'de Semyon İvanoviç Aralov Ankara'ya elçi sıfatıyla gelir.

S.İ. Aralov yola çıkmadan önce Lenin'le görüşmesinde Lenin Aralov'a şunları söyler: "Mustafa Kemal Paşa tabii ki sosyalist değildir. Ama görülüyor ki iyi bir teşkilatçı. Kabiliyetli bir lider, milli burjuva ihtilalini idare ediyor. İlerici, akıllı bir devlet adamı. Bizim sosyalist inkılabımızın önemini anlamış olup, Sovyet Rusya'ya karşı olumlu davranıyor. O, istilacılara karşı bir kurtuluş savaşı yapıyor. Emperyalistlerin gururunu kıracağına, padişahı da yarıdaklarıyla birlikte silip süpüreceğine inanıyorum. Halkın ona inandığını söylüyorlar. Ona, yani Türk halkına yardım etmemiz gerekiyor. İşte sizin işiniz budur. Türk hükümetine, Türk halkına saygı gösteriniz. Büyüklük taslamayınız. Onların işlerine karışmayınız."³⁰

Ankara'ya gelen S.İ. Aralov 1 Mart 1922 de G.V. Çiçerine gönderdiği mektupta Frunze'nin Türkiye'de derin izler bıraktığını hem Ukrayna Cumhuriyeti'nin hem de RSFSC (Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti)'nin temsilcisi gibi çalıştığını ve çok sevildiğini yazar.³¹

S. İ. Aralov bu dönemde sürmekte olan Milli Mücadele'ye destek amacıyla yapılan Rusya'nın yardımlarının koordinasyonunu başarıyla sağlar ve 1923 Nisan ayında ülkesine döner.

Mustafa Kemal, 18 Eylül 1922'de Yunan ve İngilizleri ülkeden kovar, Sevr hükmünü yitirir ve 11 Ekim 1922'de Mudanya Ateskes Antlaşması imzalanır. Mustafa Kemal bu zafere ulaşmada Rus yardımı konusunda Rusya'nın desteği olmasaydı, yeni Türkiye'nin bu zaferi belki çok daha büyük fedakarlıklarla kazanabileceğini, belki de bunun tamamen olanaksız olduğunu belirtir. Rusya'nın Türk Hükümeti'ne zor koşullarda yaptığı maddi ve manevi yardımı Türk milletinin unutmamasının utanç verici olacağını belirtir.³²

Rusya ile Türkiye arasında sadece askeri değil ekonomik ilişkilerde de yakınlaşma göze çarpar. 1925 yılında Türk tarım uzmanları Rusya'ya gitmiş ve Moskova ve Leningrad Tarım Enstitüsü'nü ziyaret ederler Sovyet uzmanlarla temasta bulunurlar.

Türkiye'de sanayileşme başlamasıyla iki ülke arasındaki ilişkiler giderek gelişir. 1930 yılında yeni Türkiye'nin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Faliş Rıfıkı Atay ile Sovyetler Birliği'ni ziyaret eder. Yazar 1931 yılında Rusya dönüşü Yeni Rusya adlı kitabını kaleme alır. Sovyet sanayileşme sürecini inceler ve Türkiye'ye uyarlanıp uyarlanamayacağını tartışır. Sovyet tecrübesinden yararlanma fikri Başbakan İnönü Paşa'nın 25 Nisan-10 Mayıs 1932 tarihlerinde yaptığı SSCB ziyareti esnasında gündeme gelir. İsmet Paşa heyetinin içinde bakan, siyasetçi ve gazetecilerin yanısıra birkaç fabrika müdürü de yer alır. Stalin, Molotov ve Litvonov'un katıldığı Kremlin'deki toplantıya Türk heyetinin tamamı katılır. Sovyet sanayi yardım desteği ayrıca 6 Mayıs 1932'de Stalin ile yapılan görüşmede gündeme gelir. Görüşmeler bitince İnönü

³⁰S.İ. Aralov, *Bir sovyet Diplomatının Anıları*,s.46-48.

³¹S. İ. Aralov, *Vospominaniya Sovetskogo Diplomata, Moskva,1960,s.40.*

³²Dimitir Vandov, s.71-72.

başkanlığındaki heyet Türkiye'ye dönerken tekstil uzmanları Şerif Onay ile Kamil İbrahim SSCB'de kalır. Buradaki sanayi tesislerini inceler ve Türk tekstilinin ihtiyacı olan donatımın %90'ının SSCB'den sağlanabileceğini belirtirler. Aynı şekilde Sovyet uzmanlar da tekstil fabrikalarının inşaatı ve Türkiye'ye kredi verilmesi konusundaki anlaşmanın hazırlanması için Türkiye'ye 12 Ağustos 1932 yılında gelirler. 21 Ocak 1934 tarihinde protokol imzalanır. Bu protokole göre 8 milyon dolarlık kredi sıfır faizle 20 yıllığına Türkiye'ye verilir üstelik tesislerin proje, inşaatı, teçhizatların kurumunu da üstlenirler. Özellikle Kayseri ve Nazilli'deki tekstil fabrikaları için Türkstroy adlı bir şirket kurulur. Sovyetlerden 200 sanayi devi bu fabrikaların kurulması ve donatılıp çalıştırılmasında yardımcı olur.³³

Milli Mücadele'nin ilk yıllarında başlayan ve Mustafa Kemal'in öldüğü yıla kadar sürekli gelişerek devam eden Türk-Rus ilişkileri, Türkiye'de sanayileşmeye de büyük katkı sağlar.

Bugünün Türkiye'sini oluşturmada özellikle Milli Mücadele döneminde Rusya'nın yaptığı silah, cephane, para, altın, kısaca maddi ve manevi her türlü yardımın gerçekleştirilmesinde katkısı bulunan Rus Hükümeti'ne duyduğu minnettarlığının bir ifadesi olarak, Taksim'de Pietro Canonico tarafından yapılan Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda Atatürk'ün kararıyla Türkiye'deki İlk Rus Büyükelçi Simyon İvanoviç Aralov'un figürü de konulmuştur.

2.TAKSİM CUMHURİYET ANITI

2.1. Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Cumhuriyette Kamusal Heykel Yapımı

Görsel sanatlar içinde yer alan heykel sanatı, Türkiye'de Cumhuriyet döneminde Atatürk sayesinde gelişerek ilerler. İslam dinine geçen Türkler, bu dinin kalıplaşmış kurallarına bağlı kalırlar, insan silüetinin yapılmasının yasak olduğu inancı da bunlardan biri olması nedeniyle heykel sanatı, Avrupa'da on dördüncü yüzyılda gelişerek sürdürülmesine rağmen Osmanlı'da ancak Avrupa'dan on altıncı yüzyıl sonuna doğru kendini göstermeye başlar.³⁴

İslam'ın, heykeli ortaya çıktığı dönemde, putperest anlayışa bir tepki olarak yasakladığı bilinir. Bu yasak anlayışı Osmanlı'da, Tanzimat dönemine kadar itibar görür. Avrupa'yı yakından tanıma fırsatı bulan Osmanlılar yavaş yavaş anıt yapımı konusunda ilgilenmeye başlarlar.³⁵

Osmanlı'da ilk kez Abdülaziz döneminde (1861-1876) heykel yaptırılmıştır. Sultan Abdülaziz, Avrupa seyahatinde (1867) gördüğü heykellerden etkilenmiş ve İstanbul'a döndüğünde ise İngiliz heykeltıraş Charles F. Fuller'i davet etmiş ve heykelini yaptırmıştır. Ünlü Heykeltıraşın Abdülaziz'i at üstünde bizzat poz verdiği heykelini 1871 yılında tamamlamış ve bu heykel Beylerbeyi Sarayı'na konmuştur.³⁶

³³Aleksandr Kolesnikov, *Atatürk Dönemi Türk Rus İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Çev. İlyas Kamalov, Ankara, 2010, S.68.69.

³⁴Mevlüt Çelebi, *Dünden Bugüne Taksim Cumhuriyet Anıtı*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s.1.

³⁵Günsel Renda, "Osmanlılarda Heykel", *Sanat Dünyamız*, Sayı:82, Kış 2002, s.142.

³⁶Kıymet Giray, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Heykel Sanatının Gelişim Çizgisi, Osmanlı 11", *Yeni Türkiye Yay*, Ankara, 1999, s.491-492.

Heykel sanatının ülkemizde başlaması Milli Mücadeleden sonra Atatürk sayesinde olur. Milli Mücadeleden sonra kazanılan zaferi yansıtmak amacıyla Yunus Nadi Bey Ankara'da Zafer Abidesi yaptırmak için kampanya başlatır. İzmir'de de Atatürk Heykeli yaptırmak için girişim başlatılır.

2.2 Taksim Meydanı ve Anıtın Yapımı

Mustafa Kemal'in heykel yapılmasına verdiği destek onun Söylev ve Demeçler II serisinde de geniş yer tutar. Bunun üzerine Türkiye'nin hemen her yerinde Atatürk'ün heykelinin yapılmasına başlanır. Bu harekette İstanbul diğerlerine göre daha hızlı hareket eder. İstanbul Belediye Başkanı Operatör Emin Erkul'un çabalarıyla bir komisyon kurulur ve Sarayburnu'nda Avusturyalı heykeltıraş Heinrich Krippel tarafından 25 Ağustos 1925 günü başlanılan heykel 3 Ekim 1926 tarihinde törenle açılır.³⁸ Türkiye'nin ilk heykelinin buraya dikilmesinin nedeni, Atatürk'ün Samsun'a bu noktadan hareket etmiş olmasıyla açıklanır.³⁹

Figür.1

(Sultan Abdülaziz'in Beyberbeyi Müzesi'ndeki Heykeli)³⁷

Figür.2

(Sarayburnu'nda Mimar Heinrich Krippel 25 Ağustos 1925'te başlanıp 1926 yılında bitirilen ilk Atatürk heykeli)

³⁷<https://www.google.com.tr/search?q=beylerbeyi+saray%C4%B1+abd%C3%BClaziz+heykeli&biw=1133&bih=576&site=webhp&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjVgszR4PXMALuXQKHQs-CskQsAQIJg&dpr=1.1#imgrc=mN7zckqUhamDM%3A>, (25.05.2016)

³⁸Mevlüt Çelebi, Taksim Cumhuriyet Anıtı, s.5.

³⁹Neşe G. Yeşilkaya, "Osmanlı'da ve Cumhuriyet'te Anıt-Heykeller ve Kentsel Mekan", Sanat Dünyamız, Sayı:82, Kış 2002,s.49.

⁴⁰https://tr.wikipedia.org/wiki/Sarayburnu_Atat%C3%BCrk_An%C4%B1t%C4%B1 (25.05.2016)

Bu heykel dikildikten ve Taksim Meydanı'na bir Atatürk anıtı dikilmesi konusunda karar verildikten sonra Mustafa Kemal'in heykelinin İstanbul'da nereye dikileceği konusunda çeşitli görüşler ortaya atılır. Bunlar içinde en özgün olanı Ali Cemal Paşa'nın, Mustafa Kemal'i Kız Kulesi'nin tepesinde resmettiği dergi kapağıdır. Bunun nedenini ise, Kız Kulesi'nin Asya ve Avrupa'nın birleştiği bu tarihi bir nokta oluşu ve böylece Ata'nın arkasını Anadolu'ya, cephesi ise Avrupa'ya dönük ve Başkumandanlık üniforması içinde Türkiye'nin gururu olacağı düşüncesindedir.⁴¹

Taksim Cumhuriyet Anıtı, Taksim Meydanı'nda Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve devrimlerini sembolize eden ulusal bir yapıt olarak İtalyan Mimar Pietro Canonica tarafından yapılmıştır. Anıt ve çevre düzeni İtalyan mimar Guilio Mongeri tarafından yapılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin hemen her yerinde Atatürk'ün anıt, heykel ve büstlerinin yaptırılması ve devletin de bunu desteklemesi heykel gibi güzel sanatların bir dalının geliştirilmesinin yanısıra Cumhuriyetin kazanım ve değerlerinin anıt veya heykelle somutlaştırılmış olarak halka yansıtılmasıdır.

Taksim Anıtı'nın, başlangıçta Atatürk'ün şahsı için düşünüldüğü bilinir. İtalyan mimar Canonica ise Atatürk'ü detaylı biçimde araştırıp bilgi edindikten sonra yapıtın, Atatürk'ün kişiliğini vermekle kalmayıp, hem Kurtuluş Savaşı'nı, hem de Cumhuriyet'i simgeleyen bir anıt olması gereğini belirtir. Bu konudaki raporu ve maket onaylandığında bugün gördüğümüz biçimiyle yapımına geçilmiştir. Ancak, Anıt ilk önce havuz içinde tasarlanmış daha sonra yaşanan bazı sorunlar yüzünden bundan vazgeçilmiştir.

Taksim Anıtı, on bir metre yüksekliğindedir. İtalyan mermerinden yapılmış kırmızı mermerleri Trentino, yeşil mermerleri Suza bölgesinden getirilmiş. Bazı gazeteler Canonica'nın Ankara'ya gitmeden önce abide şeklinde Milli Mücadele'yi hatırlatacak bir heykel maketi yaptığını yazmışlardı. Anıtın Harbiye'ye bakan yüzü 30 Ağustos Zaferi'ni canlandırmaktadır. Galatasay yönü, Cumhuriyet Türkiye'sini simgeler. Atatürk ortada sivil kıyafetle durur, iki yanında İsmet ve Fevzi Paşalar bulunur. Anıtın diğer iki dar yüzünde iki asker vardır. Üstlerinde de birer madalyon içinde kadın başları vardır; biri peçeli, diğeri devrimle açılmış aydınlık yüzlüdür.⁴²

İtalyan heykeltıraş, Cumhuriyet gazetesine verdiği demeçte anıtlı ilgi olarak şunları söyler:

“Taksim'de İstiklal Harbi'ni ve Türk İnkılabı'nı tasvir etmek üzere dikilecek olan abideye gelince: Bildiğiniz gibi abidenin iki cephesi var. Bir tarafta Gazi Paşa İstiklal Harbi esnasında başkumandan üniformasıyla görülüyor. Gazinin heykeli ile iki tarafta sancak taşıyan Türk askeri heykeli. Abidenin diğer cephesi, Gazi Paşa'yı Cumhuriyet'in ilanından sonraki kıyafeti ve arkasında inkılapta kendisine yardımcı bulunan kişileri tasvir etmektedir.”⁴³

⁴¹Mevlüt Çelebi, s.6.

⁴²Mahir Öztaş, s.70.

⁴³Mevlüt Çelebi, *Dünden Bugüne Taksim Cumhuriyet Anıtı, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s.64.*

(*Cumhuriyet*, 6 Haziran, 1927, s.2.)

Anıtın Bölümlerini tek tek aşağıdaki biçimiyle inceleyelim :

44

Figür 1 ve 2. Pietro Canonica Müzesi'nin gönderdiği fotoğraflar. Soldaki fotoğrafta, Türkiye'yi Milli Mücadele esnasında tasvir etmektedir. En önde Gazi Paşa ve arkasında millet ve askerler bulunmaktadır. Sağdaki fotoğrafta ise Cumhuriyetin ilanından sonraki dönem yansıtılmıştır. Roma'da bulunan Pietro Canonica Müze Müdürü Bianca Maria Santese'in ifadesine göre, Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın alçı kompozisyonu müzede sergilenmektedir.

Anıtın güney yüzünde yer alan ortada sivil elbiseli Atatürk, sağında sivil elbiseli İsmet İnönü, solunda askeri üniformalı Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, bayrak taşıyan askerler ve halkla betimlenmiştir. Bu kısımda 16 figür bulunmaktadır.

İtalyan heykeltıraş Canonica'nın Cumhuriyet gazetesine verdiği demeçte anıtlı ilgili şunları söyler”“Kapının bir tarafında Cumhuriyet'in ilanını tasvir ediyorum, burada da önde Gazi, reis-i cumhur kıyafetiyle, arkada da Milli Mücadelede kendisine en çok yardımcı dokunmuş olan zevat vardır. Kapının iki tarafına Türkiye'nin iki alayını tasvir eden birer asker ile birer bayrak mevcuttur. Üst kısmının bir tarafında ağlayan diğer tarafında gülen bir Türk çehresi vardır. Abide yeşil ve kırmızıya benzeyen mermerden ve heykeller de bronzdan yapılacaktır.”⁴⁵

⁴⁴Taksim Cumhuriyet Anıtı- İki Cephesi - Roma'da bulunan Pietro Canonica Müzesi'nin Müdürü Sn. Bianca Maria Santese (Directora del Museo Pietro Canonica)'in, Yeditepe Üniversitesi İspanyolca Kordinatörü değerli dostum Jesus Garcia'nın 27.05.2016 tarihli mailine verdiği cevapla birlikte gönderdiği, müzede yer alan orjinal fotoğraflar. Çekim tarihleri belirtilmemiştir.

⁴⁵Mevlüt Çelebi, *Dünden Bugüne Taksim Cumhuriyet Anıtı*, s.55.(Cumhuriyet, 14 Kanun-1 evvel 1926,s.2.)

46

(Anıtın Kuzey Yüzünde Mustafa Kemal'in hemen sağında yerde kucağındaki bebeğine sarılan bir kadın kompozisyonu.)

Figür 3. (Mustafa Kemal'in yanında yağmur altında bir örtü üzerine oturmuş, kucağında çocuğu ile beraber titreyen bir kadın vardır. Bu kadın yağmur yağmasına rağmen örtüyü çocuğunun üzerine örtmek yerine bombaların ıslanmaktan korumak için örtüyü bombaların üzerine örttüğü görülür. Milli Mücadele'de kadınların çabalarına vurgu yapar.)

Anıtın yan yüzlerinde kahramanlığın sembolü olan sancak taşıyan birer asker heykeli, üstlerindeki madalyonlarda ise birer kadın portresi yer almaktadır. Doğu cephesindeki kadın portresi peçeli ve mutsuz, batı cephesinde bulunan kadın portresi peçesiz ve gökyüzüne bakan mutlu bir yüz ifadesine sahiptir.

Figür 4. Batı cephesinde bulunan asker heykeli.)

Figür 5. Batı cephesinde bulunan asker heykeli üzerindeki kadın portresi peçesiz ve gökyüzüne bakan mutlu bir yüz ifadesine sahiptir.)

⁴⁶[http://www.ahmetakyol.net/taksim-cumhuriyet-aniti/\(01.05.2016\)](http://www.ahmetakyol.net/taksim-cumhuriyet-aniti/(01.05.2016))

Figür 6. (Doğu cephesindeki asker heykeli.)

Figür 7. (Doğu cephesindeki asker heykeli üzerindeki kadın portresi peçeli ve mutsuzdur.)⁴⁷

Fotoğraf. (Büyük Taarruz'dan önce Konya civarında yapılan teftiş gezisi sırasında Mustafa Kemal, İsmet İnönü, Rusya büyükelçisi S.Aralov, askeri ataşe K.Zvonarev ve Azerbaycan Büyükelçisi. Abilov, 23 Mart 1922).

Taksim'de yaptırılan Cumhuriyet Anıtı, Atatürk döneminde meydana getirilen anıtların içinde en önemlisidir. Taksim Cumhuriyet Anıtı ve Taksim Meydanı sadece Cumhuriyet dönemi İstanbul'unun değil, yeni Türkiye'nin sembolü haline gelmiştir. Anıtın yapımına 1925 yılında başlanmış ve 1928 yılında anıtın yapımı tamamlanmıştır. İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica'ya yaptırılan anıt, iki genç Türk; Hadi (Bara) Bey ve Sabiha (Bengütaş) Hanım'ın yardımlarıyla tamamlanmıştır. 8 Ağustos 1928'de de 30 bin İstanbullu'nun katılımıyla TBMM Başkanı Kazım Özalp tarafından açılmıştır.

1925'te dönemin İstanbul milletvekili Hakkı Şinasi Paşa'nın başkanlığında oluşturulan bir komisyonca *Pietro Canonica ile bağlantı kurulmuş ve anıt ismarlanmıştır. 2,5 yıl süren anıtın yapımında taş ve bronz kullanılmıştır. Ağırlığı 84 tonu bulan anıt Roma'dan İstanbul'a gemi ile getirilmiştir.*

Anıtın yapımında mali kaynak için halktan bağış toplanmıştır. %80'nini gayri müslimlerden toplanan paralar oluşturur.

⁴⁷[\(01.05.2016\)](http://www.ahmetakyol.net/taksim-cumhuriyet-aniti//)

Cumhuriyet dönemi anıtları, ilk defa figüratif bir anlatımla Atatürk'ü ve kurulan yeni düzeni topluma tanıtan heykellerdir. Bu döneme ait anıtların yerleşim planlamasında önlerinde tören yapılacağı göz önünde tutularak çevre düzenlemesi yapılmıştır.

Cumhuriyet dönemi başlarında ortadaki anıt buraya dikilmiş fakat çevre düzenlemesi yapılmadan kalır. Anıtın arkasında bulunan Harbiye Caddesi başında sağ taraftaki Topçu Kışlası, epeyce bozulmuş ve önü uyduruk yapılarla dolmuş bir durumdadır. Karşısı, yani bugünkü Talimhane semti bomboş bir alandı. Kışla meydanının Tepebaşı yönüne doğru epeyce uzanıyor bugünkü Etap Oteli ile AKM'nin karşısına gelen yeşil alanın ortalarına kadar bir yeri kaplıyordu.

48

1929 YILINDA TAKSİM MEYDANI

49

1930 Yılında TAKSİM MEYDANI

⁴⁸[\(03.06.2016\)](http://eskilerden.tumblr.com/(03.06.2016))

⁴⁹[\(01.06.2016\)](http://eskiesvaplarim.com/taksim-meydani-1930lar/(01.06.2016))

Topçu Kışlası

Anıtın inşası ve yapılan çevre düzenlemesinin 1940'taki yıkıma kadar meydanı biçimlendirdiği görülmektedir. Bu dönemde Lütfü Kırdar'ın başlattığı imar hareketi kapsamında Topçu Kışlası yıkılarak bir bölümü meydana katılmış, kalan bölümüyse Taksim gezisi içinde kalmıştır.

1988'de Taksim, Tarlabası, Şişhane yıkımları sonrası, anıtın oturduğu dairesel taban İstiklal Caddesi yaya yolunun bir parçası halini almıştır. Burası Ulusal günlerde İstanbul'da yapılan törenlerin merkezidir.

2.2. Neden İstanbul Neden Taksim

Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın yapıldığı meydana gerçek adını veren Taksim Cumhuriyet Meydanı, ulusal bir temsilin, tohumları Osmanlı'nın son dönemlerinde atılan bir modernizm düşüncesinin sürdürülmesindeki önemin vurgulanması amacıyla seçilmiş olması açıktır.⁵¹

Taksim Meydanı, İstanbul'un Batılı yüzünü temsil eder. Anıt için neden Taksim'in seçildiği konusuna gelince; şehrin son 20-30 yıldır modern kesimin geliştiği bölge olmasından kaynaklanır. Özellikle burası Cumhuriyetle başlayan kentsel değişimin yeni bir evresi ve çevrenin gözde bir kent olmaya doğru giden gelişmesi burada gerçekleşir. Yani Taksim kavşağı boyunca gelişme gözlenir. Dolayısıyla yapılacak anıtın yerini belirlemede bu kriterler belirleyici olur.⁵²

Aslında öngörülen anıt başlangıçta Atatürk'ün şahsı için düşünülmüştür. Bu konu yapılan tüm yazışmalarda belirtiliyor, ayrıca anıtın yapılması için halktan para toplamak amacıyla bastırılan makbuzlarda da belirtilmiştir. İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica yapıtın Atatürk ile sınırlı kalmayıp hem Milli Mücadeleyi hem de Cumhuriyet'i simgeleyen bir anıt olması gereğini belirtir. Böylece bir Atatürk heykelinden bir Cumhuriyet Anıtı'na dönüş sağlanır.

Taksim Anıtı öncesinde kırsal bir alan olan meydana, Cumhuriyet anıtı dikildikten sonra burası modern bir kent meydanına dönüşür. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni ve güçlü bir simgesi olarak kendini gösterir. Bunun ötesinde Anıt'ın siyasal ve toplumsal bir anlamı vardır. Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın yapılmasından sonra Taksim Meydanı, ulusal bayramlar, ulusal ve siyasal olaylar için bir tören alanı olmuştur.⁵³

⁵⁰Mahir Öztaş, *Taksim Bir Şenliği Yaşamak*, s.102.

⁵¹Mahir Öztaş, *Taksim Bir Şenliği Yaşamak*, Heyamola Yayınevi, Ed. Rozelin Doğan, 1.Bs., İstanbul, 2010, s.65.

⁵²M. Öztaş, s.69.

⁵³M. Öztaş, s.68.

3. CUMHURİYET ANITI'INDAKİ RUS'UN KİMLİĞİ KONUSUNDAKİ KAYNAK VE İDDİALAR

I.Rusya Federasyonu'nun Türkiye Büyükelçiliği'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin 80. Kuruluş Yıldönümü İçin Hazırlanmış Tarihi Belge niteliğinde olan makalede belirtildiği gibi, Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda İsmet İnönü'nün ardında yer alan kişi Atatürk'ün kararıyla anıta figürü yerleştirilen kişi Semyon İvanoviç Aralov'dur. Bu makalede şu ifadeler yer verilmiştir:

“Türkiye'nin ilk Cumhurbaşkanı M.K.Atatürk'ün şahsi talimatı sayesinde Rusya ile Türkiye arasında yeni tip ilişkilerin oluşturulması ve geliştirilmesine yönelik ilk adımların anısı, 1928'de İstanbul'un Taksim Meydanında dikilmiş olan heykel kompozisyonu ile ebedileştirilmiştir. Türk Milli Kurtuluş Hareketinin kahramanları ile aynı safta tasvir edilen Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nin Tam Yetkili Temsilcisi S. İ. Aralov'un figürü, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün Rus-Türk ilişkilerine verdiği önemi her türlü tarihi belgelerden daha iyi bir şekilde göstermektedir.”⁵⁴

Rusya Federasyonu Türkiye Büyükelçiliği sitesinde yayımlanmış olan bu makale ile ilgili olarak elçiliğe Rusya İvanova Üniversitesi'nden değerli tarihçi dostum ve meslektaşım sevgili Natalya Pasko Yeşilli tarafından 07.04.2016 tarihinde söz konusu bu makalenin yazarının veya kaynağının bildirilmesi konusunda bilgi istenmiş olup, bununla ilgili olarak Rusya Federasyonu Elçiliği'nin 12 Nisan 2016 tarihli cevap mailinde şöyle bildirilmiştir:

“Merhabalar!

Sözü edilen makale, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 80. Yıldönümü için tarihi kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır. Bu makale 10 yıl önce yazılmış olup yazarı tespit edilememiştir. Eğer Türkiye'de İstanbul'da Taksim Meydanı'ndaki heykel kompozisyonuyla ölümsüzleşmiş olan RSFSC (Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti) tam yetkili temsilcisi S. İ. Aralov hakkında daha fazla şey öğrenmek isterseniz onun “1922-1923 Yıllarında Bir Sovyet Diplomatının Anıları” adlı eserine başvurmanızı öneririz.

Saygılarımızla,

Rusya Federasyonu Ankara Büyükelçiliği

Karyağdı sok., No 5, 06692, Çankaya (P.K. 35 Kavaklıdere), Ankara
Türkiye

Tel: +90-312-439-21-22,440-82-17

Fax: +90-312-438-39-52,442-90-20

e-mail: rus-ankara@yandex.ru”

Mihayl Vasilyeviç Frunze (Yavuz Aslan, Mustafa Kemal-M. Frunze Görüşmeleri, s.119)

⁵⁴http://www.turkey.mid.ru/20-30gg_t.html”Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 80. yıldönümü. Rus-Türk ...”, (03.04.2016).

2.Rasim Dirsehan Örs, Ruskie, Atatürk i rojdeniya Turetskoy Respubliki (Ruslar, Atatürk ve Yeni Türkiye'nin Doğuşu), Moskva, İzdatelstvo Ves mir, 2012, s.13.

Bu kitabın önsözünde yazar Rasim Dirsehan Örs, Taksim Anıtı'ndaki heykelin S.İ. Aralov'a ait olduğunu şu cümlelerle yazıyor:

“2004 yılının sonunda güzel bir günde Rus televizyon kanalı “Kultura” nın yayınına tesadüfen dikkat yöneltmem bu kitabın ortaya çıkmasına neden oldu. Moskova'daki dairemde televizyon karşısında oturduğum zaman program sunucusunun, İstanbul'daki Taksim Meydanı Cumhuriyet Anıtı fonunda durarak bir şeyler anlattığını gördüm.

Muhabir, Milli Mücadele yıllarında Türkiye'de görev yapan Sovyet Rusya elçisi S.İ. Aralov'un heykelinin anıtta Atatürk'ün emriyle konulduğunu ve özellikle o zamanlar M. V. Frunze ve K.V. Vorosilov gibi Kızıl Ordu'nun önemli komutanlarının bu işbirliğinde oynadıkları önemli rolü vurguladıktan sonra Türkiye ve Rusya'nın çok aktif biçimde işbirliği yaptıklarını söylemiştir.”

3.Mevlüt Çelebi'nin **Mehmet Perinçek ile 22 Nisan 2003 yılında** İstanbul'da yaptığı görüşme şöyle aktarılmıştır:

“Vorosilov'un Türkiye seyahatini Sovyet belgeleriyle ele alan Mehmet Perinçek'in yazısında bu konuda herhangi bir bilgi yer almamıştır. Ama heykelin Aralov'a ait olduğunu düşündüğünü söylemiştir. Sayın Mehmet Perinçek ile Sovyet belgelerinde bu konu hakkında herhangi bir bilgi olup olmadığı konusunda bir telefon görüşmesi yaptık. 22 Nisan 2003'te yaptığımız görüşmede Mehmet Perinçek: Anıtta **Aralov**'un heykelinin bulunduğunu, fakat Frunze ve Vorosilov'un yer almadığından kesinlikle emin olduğunu söylemiştir. Perinçek, anıtta Rus generallerinin veya Aralov'un yer aldığı konusunda herhangi bir Sovyet belgesine rastlamadığını eklemiştir. Bu kişilerden sadece Aralov'un heykelinin anıtta yer aldığından anıttaki şapkalı heykel olan Aralov'un fotoğraflarıyla karşılaştırılırsa rahatlıkla fark edilebileceğini belirtmiştir. Frunze ve Vorosilov'un anıttaki kişiler olmadığını, fotoğraflarıyla da anlaşılabilirliğine dikkat çekmiştir. Aralov'un anılarında, Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda heykelinin yer aldığından neden söz etmediğini sorduğumuzda ise, Aralov'un, heykelinin yer almasından söz edecek yapıda birisi olmamasıyla açıklamıştır. Anıların dışında Aralov'un 1960'larda kaleme aldığı yazılar da heykelinin anıtta yer alması hakkında herhangi bir bilginin olmadığını söylemiştir.”⁵⁵

4.**Yavuz Aslan, Mustafa Kemal - M. Frunze Görüşmeleri Türk- Sovyet İlişkilerinde Zirve**, Kaynak Yayınları, İstanbul,2002,s.139.

Prof. Dr. Yavuz Aslan, **Mustafa Kemal- M. Frunze Görüşmeleri Türk-Sovyet İlişkilerinde Zirve** adlı eserinde 139. Sayfasında yer alan fotoğrafın altındaki yazı şöyledir:

“Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa, arkasında Sovyet Rusya elçisi **S.İ. Aralov**”.

DiĞER GÖRÜŞLER:

5.**Aleksandr Jevahov: Atatürk**, Fransızcadan Rusçaya çev. L. Matyaş, seriya Jizn zameçatelnih lüdey, Moskova, 2008, s. 10.

⁵⁵Mevlüt Çelebi, *Dünden Bugüne Taksim Cumhuriyet Anıtı*, s. 231.

Fransızca orijinalinden Rusçaya çevrilen Atatürk kitabının önsözünde Atatürk Araştırma Merkezi

Fahri üyesi Rus Türkolog Prof. DMİTRİY Vasilyev Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda yer alan Ruslar'ın S. İ. Aralov ve K. E. Voroşilov'un heykelleri olduğunu belirtmiştir.

5. **Mahir Öztaş**, Taksim Bir Şenliği Yaşamak, Heyamola yayınları, 1.bsm. İstanbul, 2010, s.70-71.

Sovyetlerin, Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında yaptığı yardımları unutmayan Atatürk, iki Sovyet generalin heykelinin de anıtta yer almasını istemişti. Anıtta Mustafa Kemal Atatürk'le birlikte yer alan grupta İsmet İnönü'nün arkasındaki figür, Kızıl Ordu'nun kurucusu olarak bilinen Frunze, az sayıda askeriyle Ekim Devrimi'ne yaptığı katkısıyla biliniyor. Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra bile efsane olmayı sürdürüyor. General Frunze, Lenin'in özel talimatıyla olağanüstü elçi sıfatıyla 13 Aralık 1921 'de Ankara'ya geldi. Onuruna düzenlenen mitingde yaptığı konuşma büyük etki yarattı. Millet Meclisi'nde de konuştu. Frunze, Mustafa Kemal ile yakın ilişki kurdu ve Sakarya cephesini gezdi. 5 Ocak 1922 günü arkasında iyi duygular bırakarak ülkesine döndü. Mareşal Fevzi Çakmak'ın arkasındaki ise Sovyet Orduları Başkomutanı **Voroşilov**'dur.)

Bilindiği gibi **Taksim Cumhuriyet Anıtı 8 Ağustos 1928 tarihinde açılmıştır. Açılışla ilgili haber bir sonraki gün İkdam 9 Ağustos 1928** tarihli gazetede şöyle yer almaktadır:

“Galatasaray'dan gelindiği zaman cepheye tesadüf eden ve en önde gazi hazretleriyle yanlarında Fevzi ve İsmet Paşalar hazretlerinin bulunduğu grub heyet-i umumiyesi itibariyle muhib bir manzara icra etmekle beraber, bu grub içinde Fevzi paşanın heykeli benzememekte ve başvekilin heykeli ise başı ile vücut arasında mevzun bir nispet muhafaza edildiği için tam bir müsabahat arz edememektedir. Yalnız Gazi hazretlerinin heykelleri kendilerine çok müsabaheder ve heykelin Şişli'den gelindiği zaman cepheye tesadüf eden kısmındaki ve gazi hazretlerinin Kocaçimen tepede alınmış bir tasvirlerinden mülham bulunan heykeller grubu da diğer cephedeki sağ ve sol cihetlerini tezyin eden ve ellerinde bayraklar taşıyan Türk askeri heykelleri ise çok güzeldir. Velhasıl Taksim'de dün resmi küşedi icra edilen abide heyet-i umumiyesinin bıraktığı intiba itibariyle muvaffak olmuş bir eser addedilebilir”⁵⁶

Romada bulunan **Museo Pietro Canonica Müdürü Bianca María Santese**'e değerli dostum İspanyolca Kordinatörü Jesus Garcia Garcia tarafından yazılan 26.05.2016 tarihli elektronik posta ile iletişime geçilmiş olup, anıtla ilgili bilgi istenmiştir. Müze müdürü Sn. Bianca María Santese 27.05. 2016 tarihli cevabi elektronik posta ile müzede yer alan Pietro Canonika'nın yaptığı Taksim Cumhuriyet Anıtı ile ilgili olarak, ekler bölümünde verdiğimiz orijinal fotoğrafları göndermiştir. Kendisi anıtta sadece İsmet İnönü olduğunu belirtmiş olup Taksim Anıtıyla ilgili detaylı bilgi alabilmek için gönderilen elektronik postayı, bu konuda uzman olan Prof. Dr. Piero Bernardini'ye iletmiştir. Tarihi konularda Uluslararası Arbitraj Birliği Başkan Yardımcısı olan Prof. Dr. Piero Bernardini'nin bu konuyla ilgili vereceği bilgilerin gerçeği teyit etmede çok önemli olacağını belirtmiştir. 01.06.2016 tarihinde dostum Jesus Garcia tarafından Prof. Dr. Piero Bernardini'ye gönderilen, İtalya-Rusya-Türkiye tarihini ilgilendiren bu konunun aydınlatılmasıyla ilgili yazımıza her hangi bir yanıt alınamamıştır.

⁵⁶Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Tülay Alim Baran tarafından, **İkdam 9 Ağustos 1928** tarihli gazetede yer alan haber Osmanlıcadan Türkçeye çevrilmiştir.

SONUÇ

Yaptığım araştırmalar sonunda, Milli Mücadele dönemi öncesinde ve sonrasında ivme kazanan Rus-Türk ilişkilerinin sembol figürü haline gelen Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda, Atatürk'ün talimatı ile heykeli yerleştirilen Rusun Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nin Türkiye büyük elçisi Semyon İlyiç Aralov olduğu ortaya çıkmaktadır.

M. V. Frunze Ankara'ya 13 Aralık 1921 yılında Milli Mücadele döneminde Sovyet Rusya'nın yaptığı yardımların kesintiye uğradığı bir dönemde Lenin'in talimatıyla olağanüstü elçi sıfatıyla Ankara'ya gelir. Ankara'nın Türk-Fransız ilişkilerinde Ankara Antlaşması imzalanmasıyla gerginleşen Rus Hükümeti'nin tavrı, yardımları kesintiye uğratar. Bu nedenle Ankara'ya gelen M. V. Frunze, yaptığı yapıcı görüşmeler sonunda ardından iyi izlenimler bırakarak ve 5 Ocak 1922 yılında ülkemizden ayrılır. Türk Hükümeti'nin Fransızlarla yaptığı antlaşmanın, kaybettiği toprakları geri almak için olduğu konusunda Rusya'yı ikna ederek yardımların tekrar Ankara'ya artarak yapılmasını sağlar.

Kaldığı süre içinde Mustafa Kemal ile yakın temaslarda bulunur. Sakarya cephesini gezer. TBMM'de yaptığı konuşma herkesi çok etkiler. Kızılordu Komutanı olan M. Frunze Mustafa Kemal ile görüşmelerinde askeri alanda da katkılarda bulunur. Ülkemizde tam olarak 20 gün kalır.Ülkesine döndükten sonra 1925 yılında ülser ameliyatı sırasında hayatını kaybeder.

Anıtta olduğuna kesin gözüyle bakılan Rus büyükelçi S.İ. Aralov ise, M. Frunze Ankara'dan ayrıldıktan sonra 28 Ocak 1922 yılında ülkemize gelir. 1923 Nisan ayında ülkemizden ayrılır. Milli Mücadele döneminde yapılan yardımların koordinasyonunu büyük bir başarıyla sürdürür. Mustafa Kemal ile kaldığı süre içinde yakın ilişki içinde olur.

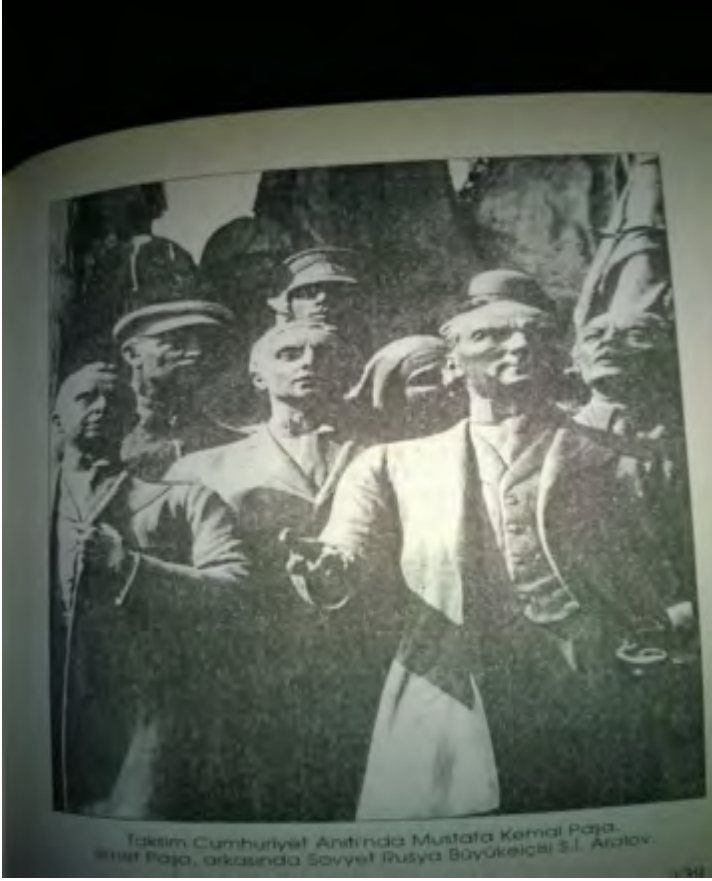
K. E. Vorosilov ise Milli Mücadele Savaşının sürdüğü yıllarda askeri bilgisiyle savaşın taktik ve stratejisine katkıda bulunması amacıyla Ankara'ya gönderildiği konusu, bazı Rus ve Türk araştırmacılarca yazılmıştır. Ancak Rus kaynaklarında bu bilgiyi teyit eden birincil kaynağa rastlamadım. Türkçe kaynak olarak da sadece Aptülahat Akşin'in "Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi" adlı eserinde, Rusya Hariciye Komseri Litvanov ve Milli Savunma Komseri Mareşal K. E. Vorosilov'un, 1933 öncesi Ankara'ya birkaç kere geldiği belirtilmiştir.⁵⁷

Belge ve fotoğraflardan görüldüğü gibi K. E. Vorosilov, 1933 yılında Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamalarına katılmak amacıyla ("Ekler" kısmında verilen fotoğrafta görülen) Mustafa Kemal tarafından Türkiye'ye davet edilmiştir. Yaptığı başarılı çalışmalardan dolayı ismi, İzmir'de bir caddeye verilir. Bugün artık bu cadde Plevne Caddesi olarak değiştirilmiştir.

Yaptığım tüm araştırmalar sonucunda Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda yer alan Rus'un, Milli Mücadele yıllarında büyük yardımları olan ve V. İ. Lenin'in talimatıyla tam yetkili elçi sıfatıyla ülkemize gönderilen S. İ. Aralov olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca görsel bir değerlendirme ile S. İ. Aralov'un fotoğrafını anıttaki heykel ile karşılaştırdığımızda da Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda yer alan kişinin S. İ. Aralov olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bunun dışında bazı kaynaklarda, anıtta heykelinin bulunduğu yazılan iki Rus general M. V. Frunze K. E. Vorosilov olma olasılığı kanaatimce hatalıdır.

⁵⁷Emekli Büyükelçi Apdülahat Akşin, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1991, s.75.*

EKLER:

Taksim Cumhuriyet Anıtında Mustafa Kemal Paşa, Atatürk Paşa, arkasında Sovyet Rusya Büyükelçisi S.İ. Aralov.

Taksim Cumhuriyet Anıtında Sovyet Rusya Büyükelçisi S.İ. Aralov.

(Yavuz Aslan, Mustafa Kemal-M. Frunze Görüşmeleri, Türk Rus İlişkilerinde Zirve, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s.138-139) Taksim Cumhuriyet Anıtı'nda Sovyet Rusya Büyükelçisi S.İ. Aralov.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 10.yıl kutlamalarına davet edilen Taksim Anıtı'nda olduğu iddia edilen general Kliment Efremoviç Voroshilov (ortada) ilk kez 1933 yılında Ankara'ya gelmiştir. (Rusya Federasyonu Ankara Büyükelçiliği Sitesi-01.04.2016)

Taksim Cumhuriyet Anıtı ile ilgili yapılan araştırmalarda, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynakları:

Alb_000453_023

BEL_MTF_000784

BEL_MTF_000955

Krt_011022

Krt_011738

Romada bulunan Museo Pietro Canonica Müdürü Bianca María Santes'e yazılan 26.05.2016 tarihli elektronik posta ile iletişime geçilmiş olup, anıtlı ilgili bilgi istenmiştir. Müze müdürü Bianca María Santes 27.05. 2016 tarihli cevabi elektronik posta ile müzede yer alan Pietro Canonica'nın yaptığı anıtlı ilgili aşağıdaki orjinal fotoğrafları göndermiştir:

Taksim Cumhuriyet Anıtı- İki Cephesi - Pietro Canonica Müze müdürü Bianca María Santese tarafından gönderilen fotoğraflar (Directora del Museo Pietro Canonica)
(27.05.2016)

SÜRELİ YAYINLAR

Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın 8 Ağustos 1928 tarihinden sonra anıtla ilgili haberlerin yer aldığı bazı arşiv gazeteleri:

Cumhuriyet_09Ağustos1928

Cumhuriyet_10Ağustos1928

İkdam_09Ağustos1928

İkdam_10Ağustos1928

Milliyet_09Ağustos1928

Milliyet_10Ağustos1928

KAYNAKÇA

- Akşin, Aptülahat, (Emekli Büyükelçi), Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.
- Aleksandr, Kolesnikov, Atatürk Dönemi Türk – Rus İlişkileri, Atatürk Araştırma Merkezi, Çev. İlyas Kamalov, Ankara, 2010.
- Alptekin Müderrisoğlu, Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, 1981.
- Alsan, Cevdet Türk Sovyet Halklarının Kardeşliği, Sorun Yayınları, İstanbul, 1976.
- Aralov, S. İ. , Vospominaniya Sovetskogo Diplomata, Moskva, 1960.
- Aralov, S.İ, Bir sovyet Diplomatının Anıları, Cumhuriyet Kitapları, çev.Hasan Ali Ediz İstanbul, 1997.
- Aslan, Yavuz, Mustafa Kemal-M. Frunze Görüşmeleri, Türk Sovyet İlişkilerinde Zirve, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.
- Atak, Sadık, Rusya Siyaseti ve Rusların Yayılma Siyaseti, Ankara 1964.
- Atay, Falih Rıfki, Çankaya, İstanbul, Doğan Kardeş Basımevi, 1969.
- Çelebi, Mevlüt: Dünden Bugüne Taksim Cumhuriyet Anıtı, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.
- Dinamo, Hasan İzzet , Kutsal İsyân, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1986, s.262.
- Giray, Kıymet “Osmanlı İmparatorluğu'nda Heykel Sanatının Gelişim Çizgisi, Osmanlı 11, Yeni Türkiye Yay, Ankara, 1999, s.491-492.
- Gürün, Kamuran “ 17 Aralık 1925 Türk – Rus Anlaşması”, Türk Rus İlişkilerinde 500 yıl 1491-1992, Ankara, 1992, s.181.
- Jevahov, Aleksandr: Atatürk çev. L. Matyaş, Seriya Jizn zameçatelnih lüdey, Moskva, 2008.
- Kolesnikov, Aleksandr, Atatürk Dönemi Türk-Rus İlişkileri, çev. İlyas Kamalov, 2010.
- Kumkale, Tahir Tamer, Tarihten günümüze Türk-Rus ilişkileri, İrfan yayıncılık, İstanbul, 1997.
- Meram, Ali Kemal, Türk Rus İlişkileri Tarihi, Kitaş Yayınevi, İstanbul, 1969.
- Ors, Rasim Dirsehan- Ruskiye, Atatürk i rojdeniya Turetskoy Respubliki. V zerkale sovetkoy pressı 1920-h godov, Çev. N. E. Kızılkaya, Edit., .L.M. Troitskaya, İzdatelskvo “Ves Mir” , Moskva, 2012.
- Osman Kocaoğlu'nun Anılarından Aktaran Mehmet Saray, Atatürk'ün Sovyet Politikası, Veli Yayınları, İstanbul, 1985, s.s. 85-87.
- Özbay, Fatih, Rus Türk İlişkileri, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, Bilgesam Yayınları Rapor No ; 58, İstanbul, 2013.
- Öztaş, Mahir, Taksim Bir Şenliği Yaşamak, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2010.
- Perinçek, Mehmet: Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri: Sovyet Arşiv Belgeleriyle, 3.basım, 2011.
- Renda, Günsel , “Osmanlılarda Heykel”, Sanat Dünyamız, Sayı:82, Kış 2002, s.142.
- Rozaliyev, Yuriy Nikolayeviç: Mustafa Kemal Atatürk, Vostoçnaya literatura, Moskva, 1995.
- Şemsutdinov, A., Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri, Çev.A. Hasanoğlu, Cumhuriyet Yayınları Yenigün Haber Ajansı Basın Yayıncılık, 2000.
- Şemsutdinov, A., Natsionalna-Osvaboditelnaya Borba v Turtsii 1918-1923, Moskva, 1966, s.224. Tansu, S. N. İki Devrin Perde Arkası, Ararat Yayınevi, İstanbul, 1969.
- Taksim, Cumhuriyet anıtı açılışı, İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar, Krt_011738, [t.y.], 1 k.1.
- Şemsutdinov, A., Natsionalna-Osvaboditelnaya Borba v Turtsii 1918-1923, Moskva, 1966, s.224.
- Tansu, S. N. İki Devrin Perde Arkası, Ararat Yayınevi, İstanbul, 1969.
- Şemsutdinov, A., Natsionalna-Osvaboditelnaya Borba v Turtsii 1918-1923, Moskva, 1966, s.224.
- Tansu, S. N. İki Devrin Perde Arkası, Ararat Yayınevi, İstanbul, 1969.